

T.C

NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SANAT TARİHİ ANA BİLİM DALI

SANAT TARİHİ BİLİM DALI

**ERMENEK İLÇE MERKEZİNDEKİ TÜRK-İSLAM
DEVİRİ ANITSAL YAPILARI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Selçuk Oğuz

148118011002

DANIŞMAN

Prof. Dr. Ahmet ÇAYCI

KONYA

2017

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU

Öğrencinin	Adı Soyadı	SELÇUK OĞUZ
	Numarası	148118011002
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Sanat Tarihi Anabilim Dalı / Sanat Tarihi Bilim Dalı
	Programı	Yüksek Lisans
	Tez Danışmanı	PROF. DR. AHMET ÇAYCI
	Tezin Adı	ERMENEK İLÇE MERKEZİNDEKİ TÜRK-İSLAM DEVRİ ANITSAL YAPILARI

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan **Ermenek İlçe Merkezindeki Türk-İslam Devri Anıtsal Yapıları** başlıklı bu çalışma 27/04/2017 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Sıra No	Danışman ve Üyeler		
	Unvanı	Adı ve Soyadı	İmza
1	Prof. Dr.	Ahmet ÇAYCI	
2	Yrd. Doç. Dr.	Zekeriya ŞİMŞİR	
3	Yrd. Doç. Dr.	Mustafa ÇETİNASLAN	

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Bilimsel Etik Sayfası

Öğrencinin	Adı Soyadı	SELÇUK OĞUZ		
	Numarası	148118011002		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Sanat Tarihi Anabilim Dalı / Sanat Tarihi Bilim Dalı		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	X	
		Doktora		
Tezin Adı	ERMENEK İLÇE MERKEZİNDEKİ TÜRK-İSLAM DEVRİ ANITSAL YAPILARI			

Bu tezin hazırlanmasında bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Öğrencinin Adı Soyadı
İmzası
SELÇUK OĞUZ

<u>İÇİNDEKİLER</u>	
ÖNSÖZ	1
<u>I.GİRİŞ</u>	3
1.1. Konunun Tanımı Sınırları ve Önemi:	3
1.2. Konunun Kapsamı:	4
1.3. Araştırmada Kullanılan Metot ve Kapsam:	4
1.4.Konuyla İlgili Yapılan Araştırmalar:	5
<u>II. BÖLGE TARİHİ VE COĞRAFYASI</u>	12
2.1. Ermenek Coğrafyası:	12
2.2. Ermenek Adının Kaynağı :	14
2.3. Ermenek Tarihi:	15
<u>III. KATALOG</u>	18
3.1. CAMİLER:	18
3.1.1. Karamanoğlu Mahmut Bey Camii/Ulu Camii:	18
3.1.2.Karamanoğlu Halil Bey Camii/Sipas Camii:	31
3.1.3.Ermenek Meydan Camii:	43
3.1.4.Ermenek Yukarı Güllük Camii:	50
3.1.5.Ermenek Değirmenlik Camii:	56
3.1.6.Ermenek Fatma Hatun Camii:	61
3.1.7.Ermenek Ak Camii:	66
3.1.8.Ermenek Susaklı Camii:	71
3.2. MESCİDLER	
3.2.1.Ermenek Akça Mescidi:	77
3.2.2.Ermenek Arapşah Mescidi:	85
3.2.3.Ermenek Batı Celaliye Mescidi:	91
3.2.4.Ermenek Kameroğlu Mescidi:	96
3.2.5.Ermenek Latif Ağa Mescidi:	101
3.2.6.Ermenek Göğlemez Mescidi:	106
3.2.7.Ermenek Tekke Mescidi:	109
3.2.8.Ermenek Pirpınar Mescidi:	113

3.2.9.Ermenek Orta Mahalle Mescidi:	115
3.3. Günümüze Ulaşamayan Kaynaklarda Adı Geçen Cami ve Mescidler:	
3.3.1. Börekçi Mescidi:	117
3.3.2.Hatip Mescidi:	117
3.3.3.Abdi Çelebi Mescidi:	118
3.3.4.İsmihanHatun Mescidi.	118
3.3.5.Karaca Ahmet Çelebi Mescidi:	119
3.3.6.Seyyid Abdurrahman Sufi Mescidi:	119
3.3.7.Yeşil Ali Mescid:	119
3.3.8.Hacı Abdülmennan Mescidi:	119
3.3.9. Hoca Cevher Lala Mescidi:	120
3.3.10. Nikah Mescidi:	120
3.3.11. Ermenek Ahali Camii:	120
3.3.12. Ermenek Yeni Camii:	121
3.4.MEDRESELER	
3.4.1.Tol Medrese/Karamanoğlu Musa Paşa Medresesi	122
3.4.2.İhsaniye Medresesi	132
3.4.3.Taşbaşı Medresesi	132
3.5.TEKKE ve ZAVİYELER	
3.5.1.Karamanoğlu Halil Bey Zaviyesi/Mevlevihane:	133
3.5.2.İhsaniye Zaviyesi:.....	134
3.5.3.Arapşah Zaviyesi:	135
3.5.4.Şeyh Yalınca Dede Zaviyesi:	135
3.5.5.Hacı Abdullah Zaviyesi:	135
3.6.TÜRBELER	
3.6.1.Hacı Ali Türbesi:	136
3.7.HAMAMLAR	
3.7.1.Ermenek Karamanoğlu Hamamı:	138
3.7.2.Karamanoğlu Musa Bey Medresesi Hamamı:	142
3.7.3.Eski Hamam:	143
3.8.ÇEŞEMELER	
3.8.1. Yedi Ülüklü Çeşme.....	144
3.8.2. Sarayönü Sokak Çeşmesi (Ördekli Çeşme).....	145
3.8.3. Hacı İbrahim Efendi Çeşmesi	146

3.8.4. Meydan Camii Çeşmesi (Abidin Paşazade Çeşmesi).....	147
3.8.5. Susaklı Camii Çeşmesi	148
3.8.6. Fatma Ana Çeşmesi	149
3.8.7. Akça Mescit Çeşmesi.....	149
3.8.8. Dülgerler Sokak Çeşmesi.....	149
3.8.9. Yonca Kemerli Çeşme	150
3.8.10. Karamanoğlu Hamamı Çeşmesi	150
IV. KARŞILAŞTIRMA VE DEĞERLENDİRME:	152
V. SONUÇ	168
BİBLİYOGRAFYA.....	172
ÇİZİMLER:	187
RESİMLER:.....	243

ÖNSÖZ

Orta Asya'dan gelen Türk kavimleri 1071 Malazgirt zaferiyle Anadolu'ya yerleşmiştir. Anadolu'da Türk siyasi birliğinin kurulması amacıyla Anadolu Selçuklu devleti adı altında başkenti Konya olan bir devlet kurulmuştur.13. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Anadolu Selçuklularının İlhanlı hâkimiyetine girmesi ve siyasi nüfuzlarının zayıflamasıyla Anadolu'da bir otorite boşluğu oluşmaya başlamıştır. Bu tarihten itibaren Anadolu'nun farklı bölgelerinde sayıları 20'yi aşan ikinci Beylik Dönemi olarak adlandırılan bir süreç başlamıştır. Bu beylikler içerisinde en güçlü ve en uzun ömür süren beyliklerden biri olan Karamanoğulları Beyliği(1250- 1487) tarih sahnesine çıkmış ve ilk başkentleri de Ermenek olmuştur. Ermenek'in başkent olması ile beraber beyliğin ilk imar faaliyetleri de bu bölgede yapılmaya başlanmıştır. Bunlar içerisinde İslam dininin bir gereği olan cami ve mescitlerin yanı sıra medreseler, tekkeler, zaviyeler, türbeler ve hamamlar Türk-İslam Mimarisi açısından önemli bir yer tutmaktadır. Ermenek'teki Türk-İslam dönemine ait ilk mimari örnekler 14.yy başlarında inşa edilmeye başlanmış olup Osmanlı'nın son dönemine kadar devam etmiştir.

Tez çalışmamız kapsamında, Ermenek Türk-İslam Dönemi yapılarının Sanat Tarihi ve Kültür mirası yönünden incelenmesi ve yeniden değerlendirilmesi esas alınmıştır. Ayrıca mimarlık ve bölge tarihi açısından da eserlerin önemine vurgu yapılmak istenmiştir. Araştırmanın ilk aşamasından son noktasına kadar titiz bir çalışma gösterilmekle beraber çalışmamızda bazı noksanların olabileceğini de kabul etmek gerekir. Bu bağlamda mükemmellik iddiasının ötesinde Ermenek merkezdeki mimari mirasın tanıtılmasına ve yeniden değerlendirilmesine katkıda bulunmak amaç edinilmiştir.

Araştırma konusunu belirlememizde ve çalışma süresince bize yol gösteren kıymetli danışman hocam Prof. Dr. Ahmet ÇAYCI' ya teşekkür ederim. Araştırmamıza konu olan eserlerin değerlendirilmesinde yardımlarını esirgemeyen değerli hocalarım Yrd. Doç. Dr. Zekeriya Şimşir, Yrd. Doç. Dr. Erkan Aygör'e, Öğr.Gör. Ahmet Yavuz Yılmaz'a ve araştırma boyunca destek olan aileme ve eşim Filiz Oğuz'a teşekkürü bir borç bilirim.

Selçuk Oğuz

Konya-2016

KISALTMALAR

a.g.e.	: Adı geçen eser
a.g.m.	: Adı geçen makale
a.g.t.	: Adı geçen tez
C.	: Cilt
env. no.	: Envanter numarası
DİA	: Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
M.Ö.	: Milattan önce
M.S.	: Milattan sonra
No.	: Numara
Örn.	: Örnek
S.	: Sayı
s.	: Sayfa
ss.	: Sayfa sayısı
S.Ü.	: Selçuk Üniversitesi
Sos. Bil. Ens.	: Sosyal Bilimler Enstitüsü
TDV. İA.	: Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi
yy.	: Yüzyıl
VAD	: Vakıflar Arşiv Dosyaları
KİKTM	: Karaman İl Kültür Turizm Müdürlüğü

BÖLÜM I

1.GİRİŞ

1.1.Konunun Tanımı ve Önemi

Karaman ili, Ermenek ilçe merkezindeki Türk-İslam Devri yapılarının araştırılması, Anadolu Selçukluları, Karamanoğulları, Osmanlı dönemi dâhil olmak üzere Ermenek merkezde bu dönemde inşa edilmiş olan yapıların mimarisi, planı, süsleme özellikleri ve malzeme kullanımı açısından göstermiş oldukları gelişmelerin tespiti ve bunların Anadolu mimarisi içerisindeki yerinin belirlenmesi, tezimizin konusunu oluşturmaktadır. Ayrıca 13–19.yy yılları arasında inşa edilmiş birçok yapının günümüze ulaşmadığı da yazılı kaynaklardan anlaşılmaktadır. Çalışmada tarihi mirası koruma bilinci eksikliğinden nasibini almış, günümüze ulaşamayan bu eserlerden de kısaca bahsedilmiştir.

Konunun önemi; Tezimizin konusu olan Ermenek İlçe Merkezindeki Türk-İslam Devri Anıtsal Yapıları konusu, bu bölgede yer alan İslam devri yapılarının incelenmesi olarak belirlenmiştir. Bu yapıların çoğunun Karamanoğulları ve Osmanlı dönemi mimarisini ihtivası yanında cami, mescit, tekke, medrese gibi dini ve eğitim yapılarının yanı sıra hamamlar gibi sosyal yapılar, mezar anıtı olarak türbeler dönemlerinin güzel birer örnekleri olması bakımından konumuza oldukça önemli bir boyut katmaktadır.

Bu konunun çalışılmasındaki amaç; Ermenek Türk-İslam Dönemi yapılarının Sanat Tarihi ve Kültür mirası yönünden incelenmesi ve yeniden değerlendirilmesi esas alınmıştır. Ayrıca mimarlık ve bölge tarihi açısından da eserlerin önemine vurgu yapılmak istenmiştir. Eserlerin Karamanoğlu ve Osmanlı dönemlerinde nasıl bir gelişim içerisinde olduğunu bir ilçe ölçeğinde tespit etmek, bu eserlerin her yönüyle ayrıntılı tanımlamalarını yaparak belgelemek ve gelecek kuşaklara aktarılmasını sağlamak araştırmamızın en önemli amaçlarından biridir.

1.2.Konunun Kapsamı

Araştırmamız, Ermenek İlçe merkezinde yer alan cami, mescit, medrese, tekke, zaviye, türbe ve hamamlar ele alınmak sureti ile 41 yapı ile sınırlandırılmıştır. Bunlardan 10 cami, 19 mescit, 3 medrese, 5 zaviye, 1 türbe ve 3 hamamdan oluşmaktadır. Konumuz Karamanoğlu ve Osmanlı döneminde yapılmış olan bu eserleri kapsamaktadır. Ancak incelemiş olduğumuz bu yapılardan bazıları günümüze gelememiştir.

Araştırmamız beş bölümden oluşmaktadır:

Birinci bölüm (Giriş) olan giriş bölümünde; araştırmanın amacı ve önemi, kapsamı, yöntemi ve konu ile ilgili yapılan araştırmalar yer almaktadır.

İkinci bölümde; bölgenin tarihi ve coğrafyası, Ermenek coğrafyası, Ermenek adının kaynağı ve Ermenek tarihi ele alınarak kapsamlı bilgiler verilmeye çalışılmıştır.

Üçüncü bölümde; çalışmanın esasını oluşturan Katalog bölümünde, incelemiş olduğumuz Ermenek Merkezdeki Türk-İslam Devri yapıları ayrıntılı bir şekilde işlenirken günümüze ulaşamayan kaynaklar da adı geçen cami ve mescitler ele alınarak değerlendirilmiştir.

Dördüncü bölüm de; değerlendirme ve karşılaştırma bölümüdür. Bu bölümde cami ve mescitlerin genel mimari özellikleri, yapıları oluşturan unsurlar, plan özellikleri, kullanılan malzeme, yapılarda yer alan süslemeler alt başlığından oluşmaktadır.

Beşinci bölüm; sonuç bölümünden oluşmaktadır. Bu bölümde incelenen eserler sonucunda genel bir değerlendirme yapıp sonuca varılmıştır.

Eklerde; Bibliyografya, çizim listesi, resim listesi, çizimler ve resimler yer almaktadır.

1.3.Araştırmada İzlenen Metot ve Yöntem

Bu tez çalışmasında, Anadolu Beylikler Dönemi olarak adlandırılan süreçte ortaya çıkan ve uzun süre varlığını devam ettiren Karamanoğulları'nın ilk başkenti olan ve daha sonra Osmanlı döneminde de önemini devam ettiren Ermenek Merkezdeki Türk-İslam Devri Yapılarının mimarisini araştırmayı ve açıklamayı amaçladık.

Bu kapsamda araştırmamıza başlarken ilk önce konu ile ilgili kapsamlı bir Şekilde kaynak taraması gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda çeşitli kütüphaneler, arşiv kaynakları, internet kaynakları incelenmiş olup, konuya ilişkin belge, bilgi, fotoğraf ve çizim gibi belgelere ulaşılmak amaçlanmıştır. Kaynak taraması sırasında seyahatnameler, hurufat defterleri, Şer’iye sicilleri, salnameler detaylıca incelenmiştir. Bunların yanı sıra bölge ile ilgili doktora tezleri, yüksek lisans ve lisans tezleri, makaleler, dergiler kapsamlı bir Şekilde incelenmiştir. Bu kapsamda Konya Necmettin Erbakan Üniversitesi Kütüphanesi, Konya Selçuk Üniversitesi Kütüphanesi, Manisa İl Halk Kütüphanesi, Konya İl Halk Kütüphanesi’nde çalışma yapılarak, konuyla ilgili kitap ve makalelere de ulaşılmaya çalışılmıştır.

İkinci olarak Konya Vakıflar Genel Müdürlüğü ve Konya Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Müdürlüğü arşivlerinde, Ermenek merkezinde yer alan tescillenmiş ve koruma altına alınmış eserler ile ilgili belge ve bilgiler temin edilmeye çalışılmıştır.

Kaynak taramasından ve bilgi temininden sonra konumuz içerisinde yer alan her yapı yerinde incelenmiş olup fotoğrafları çekilerek, gerekli ölçümleri ve süsleme bordrlerinin estampaaları alınmıştır. Yapılarla ilgili kitap ve dergilerde araştırma yapılarak bunlarda yapılmış olan çizimlerin dışındaki eksikler, tamamlanmaya çalışılmıştır. Yazılı kaynaklar tespit edilip okunarak gerekli kısımlar bilgi fişlerine aktarılmıştır. Yazılı kaynakların dışındaki sözlü kaynaklarda ihmal edilmeyip bunlardan da yararlanılmıştır.

Cami, mescit, tekke, medrese, zaviye gibi dini ve eğitim yapıları yanı sıra türbeler ve hamamlar incelenirken, yapıları inceleme planı için hazırlanmış bilgi fişler üzerine gerekli bilgi yazılarak, detaylı bir Şekilde incelenip tanımlanmaya çalışılmıştır. Yaptığımız gözlemler sonucu edindiğimiz izlenimleri ve elimizde bulunan çeşitli kaynakların da yardımıyla tez konumuz oluşturulmaya çalışılmıştır.

1.4. Konu İle İlgili Yapılan Araştırmalar

Konu ile ilgili yapılan literatür çalışmasında, Karaman İli, Ermenek İlçesi’nde bulunan Türk-İslam dönemine ait eserlerin genel başlıklar altında inceleyen pek çok araştırma ile karşılaşılmaktadır. Ermenek Merkezindeki Türk-İslam Yapıları konusunda ayrıntılı ve genel bir tez çalışmaları yapılmamıştır. Bu bölgede yer alan

yapılar hakkında kitaplar ve çeşitli makaleler yayınlanmıştır. Makale ve kitaplar da; Karamanoğulları menşei, Karamanoğulları Tarihi ve Coğrafyası, Karamanoğulları Dönemi Mimari Yapıları, Ermenek Tarihi ve Coğrafyası, Ermenek Mimarisi, Ermenek Vakıfları gibi konular ele alınmıştır.

1. ÇELEBİ, Evliya, *Seyahatname IX*, İstanbul 1935.

Evliya Çelebi Ermenek'i ziyaret ederek buradaki Karamanoğulları dönemine ait dört camiden bahseder. Bu camiler; Ulu Camii, Sipas Camii ve Emir Rüstem Camii'nden bir de Fatma Hâtun Camii'dir. Evliya Çelebi bu camilerin mimarisi ve cemaati hakkında genel bilgiler vermektedir.

2. DİEZ, Ernst- ASLANAPA, Oktay- KOMAN, M. Mesut, *Karaman Devri Sanatı*, İstanbul, 1950.

Ortak olarak hazırlanan bu eserde Karamanoğullarına dönemine ait pek çok cami ve mescit gibi dini yapılar yanında medrese, türbe, hanlar hakkında genel bilgiler verilmiş olmakla birlikte, Karamanoğulları tarihi de detaylı bir şekilde anlatılmıştır.

3. YETKİN, Suut Kemal, "Beylikler Devri Mimarisinin Klasik Osmanlı Sanatını Hazırlayışı", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt:4 Sayı:3, Ankara 1955, s.39-43.

Bu makalede Beylikler döneminde ortaya çıkan yeniliklerin; Bu yeniliklerin başında mekân anlayışının gelişmeye başlaması, son cemaat yerinin doğması, avlunun cami gövdesine katılması, portallerin sadeleşmesi, doluluk ve boşlukların denkleşmesi, mermer kaplamaların kullanılması, iç ve dışın ahenkleşmesi gibi özellikler aktarması ve Beylikler devrinin mimarisinin Klasik Osmanlıyı nasıl etkilediğini göstermektedir.

4. KONYALI, İbrahim Hakkı, *Abideleri ve Kitabeleri ile Karaman Tarihi, Ermenek-Mut Abideleri*, İstanbul, 1967.

Bu eserde Karamanoğulları tarihi ayrıntılı bir şekilde anlatılırken, Karamanoğulları cami ve mescitlerin mimari yönleri ve tarihi yönleri anlatıldıktan sonra, yapıların kitabeleri ve vakfiyelerinin detaylı olarak incelendiği görülmektedir.

Konyalı'nın bu araştırmaları sayesinde; günümüze ulaşamayan bazı kitabelerden haberdar olunmuş ve ayrıca verdiği tarihi kaynaklar kullanılarak da bazı cami ve mescitlerin tarihlendirmeleri yapılmıştır. Ermenek-Mut'ta yer alan bir kaç yapı da kapsamlı bir şekilde bu eserde ele alınarak anlatılmıştır.

5. BARDAKÇI, Halit, *Bütün Yönleriyle Ermenek*, Konya, 1976.

Bu eserde Ermenek coğrafyasının tarihini hakkında kapsamlı bilgiler verilirken bu bölgenin hem kültürünü hem de mimari yapılarını ele alarak incelemelerde bulunulmuştur.

6. BİLİCİ, Z. Kenan, *Karamanoğlu Beyliği'nin Mimari Tezyinatı*, Ankara Üniversitesi-Sosyal Bilimler Enstitüsü (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi) Ankara, 1985.

Bu çalışmada Karamanoğulları Beyliğinin mimari tezyinatı kapsamlı bir şekilde çalışılmış, kataloğumuzda yer alan Ermenek Akça Mescit, Ermenek Ulu Camii, Ermenek Sipas Camii gibi yapılarında süsleme programları kapsamlı bir şekilde ele alınarak incelenmiştir.

7. DURAN, Remzi, "Konya Ermenek'te Terkedilmiş XIX. Yüzyıl Mescitleri", *D.E.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S.V, İzmir, 1989, s.399-423.

XIX. Yüzyılda Konya Ermenek'te bulunan ancak o dönemde kullanılmayan mescitlerin incelenmesi ve yok olmayla karşı karşıya kalmış olan bu mescitlerin kayıt altına alınması ve tezimize bu yönde katkıda bulunması açısından önemli bir kaynaktır.

8. TÜRKMEN, Kerim, *Karamanoğulları Devri Kitabeleri*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Basılmamış Doktora Tezi) Konya, 1989

Karamanoğlu kitabeleri üzerine yapılmış olan bu çalışmada yapılardaki kitabeler detaylı bir şekilde açıklanmıştır. Çalışma konumuza oldukça katkısı olan eserde kitabelerin yanısıra sikkeler ile ilgili bilgilerde bulunmaktadır.

9. BOZER, Rüstem, *15. Yüzyıl Ortasına Kadar Anadolu Türk Sanatında Ahşap Kapılar*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji ve Sanat Tarihi Anabilim Dalı (Basılmamış Doktora Tezi), Ankara, 1992

Bu doktora tezinde Anadolu da 15. yüzyılın ortasına kadar olan ahşap kapı kanatlarını ele alarak hem dönemsel hem de teknik olarak benzerlik ve farklı yönleri ele alınmış olup bu çalışma içerisinde Ermenek te merkezde yer alan ve konumuz içerisinde de yer alan Ermenek Ulu Cami, Akça Mescit ve Sipas Camii kapı kanatlarını da ele alması açısından bizim için önemli bir kaynak olmaktadır.

10. BOYACIOĞLU, Ramazan, ‘‘Karamanoğulları’nın Kökeni’’, *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C.III, S.1, Sivas, 1999, s.51-56.

Karamanoğulları kökeni meselesi üzerine yapılmış olan bu çalışmada konu detaylı bir şekilde anlatılarak Karamanoğullarının Oğuzların yirmi dört boyundan biri olan Salur boyundan olduğunu yazmıştır.

11. ÖMÜR, Bakırer, *Onüç ve Ondördüncü Yüzyıllarda Anadolu Mihrapları*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2000.

Bbu eserinde onüç ve ondörcü yüzyıl yapılarından kısa bir şekilde bahsedilirken yapıların mihrapları ele alınarak kapsamlı bir şekilde anlatılmış ve kataloğumuzda yer alan Ermenek merkezindeki Akça Mescit, Ulu Cami ve Sipas Cami mihrapları da kapsamlı şekilde anlatılıp, Anadolu mihraplarının değerlendirilmesi yapılmıştır.

12. KARAÇAG, Abdullah, *Beylikler Devri Mimarisinde Alçı Süslemeler*, Selçuk Üniversitesi-Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı (Basılmamış Doktora Tezi), Konya, 2002.

Bu doktora tezinde Anadolu Türk Mimarisininin 100-150 yıllık bir dönemi kapsayan süre içinde inşa edilen ve alçı süsleme içeren eserleri motif ve kompozisyon analizlerini, farklı malzeme ve farklı dönemlerle karşılaştırılmaları bakımından oldukça önemli bir kaynak olarak bulunmaktadır. Bu tezde Ermenek Ulu Cami Mihrabı da detaylı bir şekilde anlatılmış olması ve değerlendirilmesi oldukça önemlidir.

13. TOPAL, Cengiz, *Karaman Kültür Envanteri*, Karaman, 2005.

Cengiz Topel tarafından hazırlanmış olan “Karaman Kültür Envanteri” adlı çalışmada Karaman il merkezi ile ilçe ve köylerde yer alan mimari yapıların hemen hemen hepsi hakkında genel bilgilere yer verilmiştir.

14. DÜLGERLER, Osman Nuri, , *Karamanoğulları Dönemi Mimarisi*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2006.

Karamanoğlu Mimarisi açısından önemi bir yere sahip olan ‘‘Karamanoğulları Dönemi Mimarisi’’ adlı bu eserde Karamanoğulları Beyliği’nin tarihini geniş bir şekilde açıklanırken, Karamanoğulları dönemine ait mimari yapıların hakkında da ayrıntılı bilgiler yer almaktadır. Ayrıca yapıların mimari özellikleri yanından plan, cephe ve detay çizimleri de oldukça önemli bir yere sahiptir.

15. GÖK, Bilal, *Ermenek Kazası (1500-1600)*, İnönü Üniversitesi-Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı(Basılmamış Doktora Tezi), Malatya, 2006.

Bu doktora tezinde Ermenek kazasının XVI. yüzyılda coğrafî, idarî, içtimaî, iktisadî, ticarî konulardaki durumu detaylı bir şekilde anlatılmaya çalışılmış gerek yapılara gerek bölgenin coğrafî yapısı genel bilgiler verilerek anlatılması çalışmamıza çok büyük katkı sağlamıştır.

16. DOĞAN, Nermin Şaman, “Kültürel Etkileşim Üzerine: Karamanoğulları-Memluklu Sanatı”, *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt 22, Sayı I, Ankara 2006.

“Kültürel Etkileşim Üzerine: Karamanoğulları-Memluklu Sanatı” adlı bu makalede Karamanoğulları Beyliği ile Memluklar arasında 13–15. yüzyıllarda süregelen kültürel, askerî ve ticarî ilişkiler neticesinde mimaride birtakım etkileşimlerin üzerinde durulmaktadır.

17. ŞAHAN, Hacer, *Karamanoğulları Dönemi Cami ve Mescitlerinde Yer Alan Mihraplar*, Erciyes Üniversitesi-Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Kayseri, 2009.

Bu yüksek lisans tezinde Karamanoğulları Beyliği'nin hâkim olduğu yaklaşık 250 yıllık dönem içerisinde inşa ettirdikleri cami ve mescitlerdeki mihraplar ele alınarak incelendiği görülmektedir. Tez içerisinde Ermenek merkezinde yer alan bazı cami ve mescitlerinde yer alması çalışmamızda bize oldukça faydalı olmuştur.

18. GÖK, Bilal, “XVI. Yüzyılda Ermenek Camileri ve Cami Vakıfları” *Hikmet Yurdu Dergisi*, Yıl:2, S.3, Ocak-Haziran 2009, s.257-274.

Bu makalede Ermenek merkezde yer alan Ulu Camii, Sipas Camii ve Meydan Camii'nin mimarî özellikleri yanında vakfiyeleri, görevlileri, gelir ve gider kalemleri ele alınması açısından tezimiz için önemli bir yere sahiptir.

19. KARPUZ, Haşim, *Türk Kültür Varlıkları Envanteri Karaman 70*, Ankara, 2009.

Karaman İli ve İlçelerinin mimarisini tanıtmak amacıyla hazırlanmış olan Karaman Envanterinde, Karaman merkezinde, ilçelerinde ve köylerinde yer alan mimari yapıları, plan, mimari ve süsleme özellikleri genel bir şekilde anlatılmıştır.

20. FATAHA, Ebru Bilget, *Karamanoğlu Beyliği Yapılarında Mimari Süsleme*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı(Basılmamış Doktora Tezi), Ankara, 2010.

Karamanoğulları Yapılarında Mimari Süsleme adlı bu doktora tezinde Karamanoğlu yapılarının mimari ve tarihsel sürecinden kısa ve genel bilgiler verilirken yapıların banileri, sanatçıları ve mimari süslemeleri kapsamlı bir şekilde çizimleri ile birlikte anlatıldığı görülmektedir.

21. ESER, Mevlüt, , *Hurufat Defterlerine Göre Ermenek*, Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Sosyal Bilimler Öğretmenliği Bilim Dalı (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Konya, 2011.

Bu yüksek lisan tezinde XVII ve XIX. yüzyıllar da Ermenek'in dinî, kültürel ve sosyoekonomik dokusuna yanı sıra Ermenek'te yer alan vakıflara yapılan görevli atamalarla ilgili bilgiler de yer almaktadır.

22. BAŞKAN, Yahya, ‘‘Karamanoğullarının Kökeni Meselesi’’, *Tarih İnceleme Dergisi*, C.XXVII, S.1,s.23-35 Temmuz, 2012.

Karamanoğullarının Kökeni Meselesi adı altında yazmış olduğu makalesinde Karamanoğullarının kökeni meselesini başka bir boyutla ele alıp Karamanlıların Bayındır boyundan geldiğinin dile getirmiştir.

23. ÇİFTÇİOĞLU, İsmail, *Vakfiyelere ve Tahrir Defterlerine Göre Karamanlı Eğitim-Öğretim Müesseseleri*, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Doktora Tezi) Isparta, 2001.

Bu doktora çalışması ile , ‘‘Ermenek'te Tol Medrese ve Vakfiyesi’’ isimli makalesi arşiv kaynaklarına dayalı çalışma olması hasebiyle, bilhassa eğitim müesseselerinin ele alınmasında oldukça faydalı olmuştur.

BÖLÜM II

2.Bölge Tarihi ve Coğrafyası

2.1. Ermenek Coğrafyası

Karaman İli, Ermenek İlçesi yaklaşık 36° 39' kuzey enlemi ile 32° 53' doğu boylamı üzerinde yer almaktadır¹. Bu coğrafi konumu itibari ile Ermenek, Karaman İli sınırları içerisinde Akdeniz Bölgesi içerisinde yer almaktadır. Ermenek İlçe sınırları göz önünde bulundurulduğunda doğusunda Mut, güneydoğusunda Gülnar, güneyinde Anamur, güneybatısında Gazipaşa, batısında Sarıveliler ve Başyayla beldeleri, kuzeyde ise Karaman İli bulunmaktadır².

Ermenek, Konya, Karaman, Mersin, Antalya gibi hem İç Anadolu, hem de Akdeniz bölgesinde yer alan illerin kesişim noktasında yer almaktadır. Karayoluyla bu merkezlere kolaylıkla ulaşılabilen Ermenek, Karaman'a İli 'ne 159 km, Konya'ya 198 km, Mersin'e 249 km ve Antalya'ya 264 km uzaklıkta bir karayolu ulaşım ağına sahiptir.

Değişik dönemlerde siyasi ve askeri olayların sonucunda İçel(Mersin), Silifke ve Konya'ya bağlanmış olan Ermenek en son Karaman'ın 15 Haziran 1989 da il olmasından sonra bu ile bağlanarak ilçesi olmuştur. Ermenek'in coğrafi konumuna baktığımız zaman birçok büyük ilin merkezinde olmasına rağmen daha fazla gelişmiş imkânlarla sahip olması gerekirken, ulaşım ve arazi yapısı zorluğu nedeniyle gelişme gösterememiştir.

Avrupa'nın kuzey batısından yer alan Fransa'dan başlayıp Hindistan'a kadar uzanan Alp-Himalaya kuşağının Anadolu uzantısının, güney bölümünü oluşturan Güney Anadolu dağ kuşağı veya bir diğer adıyla Toros Dağları kuşağının üzerinde yer alan Ermenek'in etrafı yüksek dağlarla çevrelenmiştir. Toros Dağ Kuşağı üzerinde bulunan Ermenek İlçesi'nin etrafının dağlık olmasının yanı sıra dağların arasında birçok düzlük alan ve yaylası bulunmaktadır. Toros Dağları üzerinde kurulan Ermenek, çevresinde yer alan dağlar ve düzlükleri ile her ne kadar yüksek olsa Ermenek merkezinin deniz seviyesinden ortalama yüksekliği 1200-1350m.

¹ Mevlüt, Eser, **Hurufat Defterlerine Göre Ermenek**, Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bilim Dalı (Basılmamış Yüksek Lisan Tezi), Konya, 2011,s.7

²Tahsin Tapur, "Ermenek'in İklim Özellikleri", **S.Ü. Eğitim Fakültesi Dergisi**, Sayı: 13, Konya, 2003, s. 359-378.

civarındadır³. Göksu nehrinin önemli bir uzantısı olan Ermenek Çayı'ı Bölge açısından oldukça önemli bir akarsudur. Ermenek içerisinden geçen bu çayı Söbüçimen yaylarındaki Eğri Gölü beslemektedir⁴. Bölgede yer alan Fariske, Küçüksu, Tekeçatı, Balkusan ve Zeyve gibi birçok çay ve derelerle beslenen Ermenek Çayı, Hadim Çayı ile Suçatı mevkiinde birleşerek, Göksu adı altında Silifke'den Akdeniz'e dökülmektedir⁵.

Akdeniz iklimi ile karasal iklim arasında bir geçiş bölgesi olan Ermenek Güney Anadolu dağ kuşağının orta bölümünde yer almaktadır⁶. Toros Dağları olarak adlandırılan Güney Anadolu dağ kuşağın da yer alan Ermenek İlçesi'nin merkezi ve yakın çevresinde Akdeniz iklimi kendini gösterirken, İlçe'nin kuzey yüksek kesimlerinde sert karasa iklim özellikleri görülmektedir. Bölge yağış açısından ortalama bir yağış miktarına sahiptir.

Ermenek'te, Akdeniz iklim kuşağı bitkinde örtüsünde olan Karaçam, Sedir, Gökmar, Ardiç, Maki, Kızılçam gibi ağaç türleri ve bunun yanı sıra yüksek kesimlerde de çayırlar yer almaktadır.

XV. yüzyılın başlarında bölgeyi ziyaret eden Aynî, Ermenek'in çevresinde 100 kadar köy bulunduğundan bahsetmektedir⁷. Ermenek'in merkezde yer alan mahalleleri konusunda Evliya Çelebi 1671'de 12 mahalle olduğunu söylemekte ve isim vermemektedir⁸. Ermenek'in 1990 yılı sayımına göre; 39.231 nüfusu bulunmaktadır. Şehir nüfusu 12.592 iken, bucak ve köyleri toplam nüfusu 26.639'dur⁹.

---

³ Osman Doğanay, **Ermenek ve Yakın Çevresindeki Antik Yerleşim Birimleri**, Konya, 2005, s. 12-18; Abdullah Uysal- Necati Alodalı- Musa Demirci, **Dünü ve Bugünüyle Karaman Kültür-Tarih-Coğrafya**, Konya, 1992, s. 233.

⁴R. Reşat İzbirak, **Türkiye**, Cilt: I, İstanbul, 2001, s. 178.

⁵ Hüseyin Saraçoğlu, "Türkiye Coğrafyası Üzerine Etüdlar", **Akdeniz Bölgesi**, Cilt: III, İstanbul, 1968, s. 388-389.

⁶ Recep Efe, **Ermenek Çayı Havzası Doğal Ortam Özellikleri**, İstanbul, 1998, s. 197.

⁷M. C. Şehabeddin Tekindağ, "Ermenek", **İA**, Cilt. IV, İstanbul, 1997, s. 316-317.

⁸ Evliya Çelebi, **Seyahatname**, Cilt: IX, İstanbul, 2005, s. 155.

⁹ Anonim, **Karaman Yıllığı**, Karaman, 1997, s. 130.

2.2. Ermenek Adının Kaynağı

Alaeddin Keykubad I. döneminde Kameroneddin¹⁰ adı verilen Ermenek adının kaynağı hakkında kesin ve açıklayıcı bir bilgi yer almamaktadır. Ermeni bir araştırmacı tarafında ortaya atılan iddiaya göre, Ermenek ismi, Ermeni kelimesi ile ilişkilendirilerek ya da bilinçaltında Ermeniler tarafından kurulduğunu oluşturmak amacıyla, Ermenek adını da Ermeniler tarafından verilmiş olduğunu iddia etmektedir¹¹.

Ermenilerin, Ermenek ve civarında yaşadıkları kanıtlanmış olmasına rağmen Ermenek'in Ermeniler tarafından kurulan bir şehir olmadığı ve şehrin milattan önce var olduğunu ortaya koyan belgeler ve buna dayanak oluşturan bilgilerin var olduğu bilinmektedir¹². Roma konsülü ve komutanı olan Caligula Germanicus'un adının verildiği Ermenek Kommagene kralı olan IV. Antiochus tarafından kurulduğu kaynaklarda belirtilmektedir¹³.

Adını Germanikopolis'ten aldığı tahmin edilen Ermenek isminin pek çok kişi tarafından buradan geldiğini inanılmaktadır. Şimdiki adıyla Ermenek'i ve Kilikya bölgesinin bir kısmını alan Romalı komutanlardan Germanicus, bu yerleri Kommagene kralı IV. Antiochos'a bırakmış olduğu bu yüzden de buraya Antiochos tarafında komutan Germanicus adının yaşatılması ve onurlandırılması adına "Germanik'in Şehri" anlamına gelen Germanikopolis isminin verilmiş olduğu kaynaklarda geçmektedir. İleriki zamanlarda Germanikopolis ismindeki "Polis-Şehir" kelimesi düşürülerek şehrin adı Germanik olmuştur. Zaman içerisinde Germanik ismi söyleyiş tarzındaki farklılıklar nedeniyle "Germenak"a dönüştürülmüştür. Germanak ismindeki "G" harfinin zaman içerisinde düşmesiyle birlikte, şehrin adı "Ermenak" olarak anılmaya başlandığı görülmektedir¹⁴.

Başbakanlık arşiv kaynaklarında yapılmış olan incelemelerde bölgede Ermenak adında Ermeni birinin yaşamış olduğu ve şehrin isminin farklı dönemlere ait belge ve bilgilerde de Ermenak olarak geçtiği belirtilmektedir. Uzun bir dönem

¹⁰ O. Nuri Dülgerler, **Karamanoğulları Dönemi Mimarisi**, Ankara, 2006, s.5

¹¹ M.C. Şehabeddin Tekindağ, a.g.m., s. 316.

¹² Evliya Çelebi, a.g.e., s. 154.

¹³ W.M.Ramsay, **Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası**, (Çev. Mihri Pektaş 1960) Anonim, a.g.e, s. 129.

¹⁴ S.Sirri Üçer- M.Mesut Koman, **Konya İli Köy ve Yer Adları Üzerinde Bir Deneme**, Konya, 1945, s. 183-184; O. Doğanay, a.g.e., s. 102-103; H. Bardakçı, **Bütün Yönleriyle Ermenek**, 1976, s. 81.

Ermenak ismiyle anılan şehrin isminde yer alan “nak” hecesi Türkçe ses uyumuna uymadığı için 1950 yılında “nek” olarak değiştirilmiş ve şehir bundan sonra “Ermenek” olarak adlandırılmıştır¹⁵.

2.3. Ermenek Tarihi

Anadolu tarihi araştırmalarında ilk yerleşim yerlerinin erken devirlerde olduğunu görülmektedir. Ermenek ve çevresi de bu bağlamda baktığımızda yerleşim yerlerinin tarihin ilk dönemlerinden kadar gittiği görülmektedir. Bu bölgelerde erken döneme yönelik uzun soluklu bir araştırma yapılamamasında dolayı bu dönem hakkında bilgiler yeteri kadar aydınlatıcı olamamaktadır. Ancak son yüz yıldan itibaren gerek Anadolu'nun genelinde gerekse bu bölgede yerli ve yabancı araştırmacılar tarafından çalışmalar yapılmaya başlanmıştır.

Bu bölgede yapılan araştırmalara neticesinde bu coğrafyada tespit edilen Luwiler adlı topluluğun MÖ 3000 civarında bu bölgede yaşadıkları anlaşılmaktadır. Orta Anadolu'da MÖ 2000 civarında Hititlerin egemen olduğu bir coğrafya olarak bilinmektedir. Bu dönemde Hititler egemenliği altında olan Ermenek, MÖ 1300'lü yıllarda Arzavalılar'ın tarafından istila edilmiş ancak I. Şuppiluliuma (MÖ 1380-1340) döneminde Arzavalılar'dan alınarak Hititlere bağlanmıştır¹⁶. Hitit hâkimiyetinin MÖ 626'da sonlanmasıyla Orta Anadolu coğrafyası, bağımsız krallıklar bölünerek yönetilmeye başlanmıştır. Bu bölge zamanla sırasıyla Persler, Büyük İskender, Selevkoslar, Roma ve Bizans gibi büyük devletlerin egemenliği altına girmiş olduğu görülmektedir. Bizans egemenliği altında uzun bir süre kalan bölge VII. yüzyıldan sonra yoğun bir şekilde Arapların saldırılarına maruz kaldığı görülmektedir. Arapların saldırılarına maruz kalan bölge Türklerin hâkimiyetine geçene kadar Bizans egemenliğinde kalmaya devam ettiği bilinmektedir¹⁷.

Anadolu'nun Türk akınlarına açık hale gelmesi 1071 yılında Büyük Selçuklu Sultanı, Sultan Alparslan'ın Malazgirt Zaferi ile birlikte bölgedeki Bizans varlığının eski gücünün kaybolması ve savunmalarının zayıflamasından sonra Türk akınları hız

¹⁵ Bilal Gök, **Ermenek kazası (1500-1600)**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilimi (Basılmamış Doktora Tezi), Malatya, 2006, s.6

¹⁶Güngör Karauğuz, **Arkeolojik ve Filolojik Belgeler Işığında M.Ö.II. Binde Orta Anadolu'nun Güney Kesimi**, Konya, 2005, s. 30.

¹⁷Osman Doğanay, a.g.e., s. 18-21; M. Eser, a.g.t., s.12

kazanmıştır¹⁸. Bizans'ın bu bölgede güç kaybetmesi ile birlikte Türk akınlar başlamış ve Alparslan'ın orduları tarafından Bizans hâkimiyetindeki Doğu ve Güneydoğu Anadolu alınmıştır. Bu dönemde Antakya üzerinden Anadolu'ya giren Kutalmış oğlu Süleyman Şah (1075-1086) ilk olarak Konya, daha sonra İznik'i feth etmiş ve İznik Anadolu Selçuklu Devleti'nin başkenti olmuştur (1075)¹⁹ Süleyman Şah'dan sonra Anadolu Selçuklu Devleti'nin başına geçen oğlu I. Kılıçarslan (1092-1107) haçlılarla yoğun bir mücadele içine girmiş ancak I. Haçlı Seferi (1097) sırasında İznik'in kaybedilmiştir. İznik'in kaybedilmesinden sonra üzerine Anadolu Selçuklu Devleti'nin başkenti İznik'ten Konya'ya alınmıştır²⁰.

Anadolu Selçuklu Devleti'nin Anadolu'da tam bir hâkimiyet kuramaması ve Anadolu'da birçok Türk boyu ve devletinin yanısıra bölgedeki Rum ve Ermenilerin olması, beyler arasındaki taht mücadeleleri ve Bizans müdahaleleri ile Haçlı seferleri bu bölgenin fethini oldukça geciktirmiştir.

Anadolu Selçuklu Devletinin en parlak dönemini I. Alâeddin Keykubad (1220-1237)dönemidir²¹. I. Alaeddin Keykubad emirlerinden Çavlı ve Ertokuş'u Kilikya bölgesini ve Ermenek'i almak için bu bölgeye göndermiştir²². Çavlı ve Ertokuş komutasındaki askerlerle birlikte yaptıkları savaşlar sonucunda Ermenek 1228 yılında alınmış ve şehrin yönetimi Emir Kamereddin'e verilmiştir²³. XIII yüzyılda yoğun bir şekilde Moğol istilasına maruz kalan Türkmen aşiretleri Anadolu'ya kaçmak zorunda kalmışlardır. Moğol zulmünden kaçarak Anadolu'ya gelen Karaman aşireti, I. Alâeddin Keykubad tarafından Ermeni uç bölgesi olan Ermenek'in Kamış bölgesine yerleştirilmişlerdir²⁴. Türk aşiretlerinin Ermenek bölgesine yerleşmesinden sonra Selçuklu Sultanı I. Alaadin Keykubat bu bölgelerden vergi almaya başlamıştır. Zamanla Oğuzlar Ermenek bölgesinin geneline yerleşmeye

---

¹⁸ Salim Koca, **Sultan I. İzzeddin Keykavus (1211-1220)**, Ankara, 1997, s. 2.

¹⁹ Yusuf Küçükdağ- Caner Arabacı, **Selçuklular ve Konya**, Konya, 1999, s. 71.

²⁰ Işın Demirkent, "Haçlılar", **DİA**, Cilt: XIV, İstanbul, 1996, S. 528.

²¹ Yazıcı, 2004, s. 287.

²² Tahsin Ünal, **Karamanoğulları Tarihi**, Konya, 1986, s. 24; Faruk Sümer, "Keykubad I", **DİA**, Cilt: XXV, Ankara, 2002, s. 358.

²³ M.C.Şehabeddin Tekindağ, a.g.m., s. 327.

²⁴ Zerrin Günal Öden, "Karamanoğulları Beyliği", **Türkler**, Cilt: VI, Ankara, 2002, s. 756.

başlamışlardır. Ermenek bölgesine yerleşen bu Türkmen obalarından önemli bir kısmını Karaman obası oluşturmaktadır²⁵.

Anadolu Selçuklularının varisi olarak kendilerini gören Karamanoğulları 1246-1250 yılları arasında Ermenek'i zapt etmiştir. Karamanoğulları'nın ilk başkenti olan Ermenek bu tarihten sonra, Karamanoğulları tarihi ile birlikte devam etmiştir. Ermenek'in Karamanoğulları hâkimiyetine girmesinden sonra bu bölgede yoğun bir imar faaliyetine girilmiş olup bölge ihya edilmeye başlanmıştır. Karamanoğullarının ilk başkenti olması hasebiyle bölge imara önem verilmiş olup önemli yapılar inşa etmişlerdir. Uzun süre Karamanoğulları egemenliği altında kalan Ermenek 1471 de Gedik Ahmet Paşa tarafından alınmış. Ancak 1473 de Pir Ahmet tarafından tekrar alınmasından sonra Gedik Ahmet Paşa tarafından tekrar kuşatılarak Pir Ahmet'ten geri alınmıştır. Osmanlı Devleti tarafında alınan Ermenek 1479-1483 ten sonra Karamanoğulları Beyliği'nin tamamen yıkılmasından sonra Osmanlılar topraklarının bir vilayeti haline gelmiştir²⁶.

Osmanlı Devletinin egemenliği altına giren Karamanoğlu toprakların yeniden düzenlenerek Osmanlı vilayetleri haline dönüştürülmüştür²⁷. Osmanlı'nın bir vilayet haline dönüşen Ermenek İçel Sancağı'na bağlanmıştır²⁸. Ermenek'in XVII. yüzyıl da İçel Sancağı'na bağlı bir bölge olduğunu kaynaklardan öğrenebilmekteyiz²⁹.

Zaman içerisinde Osmanlı'nın bölgedeki sınırlarının değişmesiyle, yeni idari düzenlemelere gidildi ve Ermenek de bu durumdan etkilendi. Ermenek 1910'da Konya'ya bağlanmışken 1915 de Adana Vilayeti içerisinde Silifke Sancağına bağlı idare edilmiştir³⁰. Daha sonra 1919 yılında yeniden Konya'ya bağlanmıştır³¹. Karaman'ın 15 Haziran 1989 tarihinde Türkiye'nin 70. Vilayeti olmasından sonra da Karaman ili 'ne bağlanmıştır.

---

²⁵ Anonim, **Konya 1973 il yillığı**, Konya, 1973, s. 48.

²⁶ Anonim, a.g.e., s. 149; Edip Ali Baki, **XV. Yüzyıl Konya-Karaman Şairlerinden Aynî Hayatı Şiirleri ve Karamanoğulları Son Devrine Ait Toplu Bilgiler**, Ankara, 1949, s. 55; M.C.Ş Tekindağ,, "Karamanlılar", **İslam ansiklopedisi**, Cilt: VI, İstanbul, 1977, s. 327.

²⁷ İbrahim Hakkı Uzunçarşılı, **Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu Karakoyunlu Beylikleri**, Ankara, 1988, s. 35.

²⁸ Pars Tuğlacı, **Osmanlı Şehirleri**, İstanbul, 1985, s. 122.

²⁹ M. Eser, a.g.t., s.26; Kâtip Çelebi, **Kitâb-ı Cihânnümâ li-Kâtib Çelebi**, I, Cilt: I, Ankara, 2009, s. 611.

³⁰ Evliya çelebi, a.g.e., s.155.

³¹ H., Bardakçı, **Bütün Yönleriyle Ermenek**, Konya, 1976 s. 52; Anonim, **Konya 1973 il yillığı** , s. 149.

III. KATALOĞ

3.1.1. KARAMANOĞLU MAHMUT BEY CAMİİ/ULU CAMİİ

Resim No: 1-20

Çizim No: 1-11

Yapının Yeri:

Karaman İli, Ermenek İlçesi'nde Yukarı Çarşı semtinde ve bugünkü Gülpazar Mahallesi'nde yer almaktadır.

Yapının Adı:

Yapı Evkaf defterlerinde “*Cami-i Mahmud Bey b. Karaman*”³² ismiyle yer alırken, Hurufat defterlerinde “*Karamanoğlu Mahmûd Bey Cami*” ve “*Câmi-i Kebir*” olarak geçmektedir³³. Evliya Çelebi ise yapıdan bahsederken “*Karamanoğlu Camii*” şeklinde bahsetmiştir³⁴. Günümüzde bu yapı envanter kayıtlarında ve halk arasında da Ulu Camii olarak adlandırılmaktadır.

Yapının Tarihi ve Banisi:

Ermenek'teki Karamanoğulları Beyliği yapıları içinde Akça Mescit'den sonra en erken tarihli camilerden biridir. Karamanoğulları Beyliği'nin Güneri Bey'den sonraki önemli beylerinden olan Kerimüddin Karamanın oğlu olan Mahmut Bey 1300-1308/9 yıllarında beylik yapmış³⁵ ve bu dönemde birçok imar faaliyetlerinde bulunmuştur. Bu imar faaliyetlerinden biri de Ermenek Ulu Camii'dir.

Caminin ana giriş ahşap kapı kanatları üzerinde kabartma sülüs yazıyla: “*Bu camii şerîfi Mahmud Bey ibn-i Karaman yaptı*” denilmekte; sol kanatta ise: “*Bu şerefli camii Peygamber (a.s.)'in 702. hicret yılında Karaman oğlu Mahmud Bey*

---

³² Bilal Gök, “XVI. Yüzyılda Ermenek Camileri ve Cami Vakıfları”, **Hikmet Yurdu**, Yıl: 2, Sayı:3, Ocak 2009, s.261; TK, 576: 15a.

³³ Mevlüt Eser, a.g.t., s.57

³⁴ Evliya Çelebi, **Seyahatname**, Cilt: IX, s.305

³⁵ Karamanoğlu Mahmut Bey hakkında detaylı bilgi için bakınız: H. Bardakçı, a.g.e., s.33; İ.H. Konyalı, a.g.e., s.50

yaptı³⁶ yazmaktadır. Kitabelerden de anlaşılacağına göre yapı Karamanoğlu Mahmut Bey tarafından 702H./1302M. yılında yaptırıldığı yazmaktadır³⁷..

Kitabe: عمر هذا الجامع الشريف محمود بك ابن قرمان
التاريخ ليسنة هجرت نبي عليه السلام،
اثنا و سبعمائة

Türkçesi: “Bu cami-i şerifi hicrî 702/1302-1303 yılında Karamanoğlu Mahmud Bey yaptı” yazılıdır

Yapıya ait vakfiyede ve cami kitabesinde caminin Karaman Bey’in oğlu Mahmud Bey tarafından yaptırıldığına dair belgelerin bulunmasına rağmen, Karamanoğlu Mahmud Bey’in, İlhanlı Beylerbeyi Emir Çoban’la yapmış olduğu mücadeleler neticesinde yenik düşüp ölmesinden(1307-1308) sonra, Beyliğin başına geçen oğulları Yahşi Bey(1308-1312) ve Halil Bey tarafından tamamlanmış olduğu düşünülmektedir³⁸ .

Geçirdiği Onarımlar:

Karamanoğulları döneminin Ermenek’teki en önemli yapılarından biri olan Ulu Cami günümüze kadar birçok onarım faaliyeti geçirmiştir. Onarımlarının birçoğu yapı üzerinde yer alan üç adet tamir kitabesi ile belgelenmiştir. Giriş revakı kapısı üzerinde bulunan ilk kitabeye göre 1543, harimde bulunan kitabesine göre 1713 ve doğu kapısı üzerinde bulunan kitabesine göre 1921 yıllarında onarım geçirir.

Birinci kitabe: Caminin batı yönünde yer alan giriş revakı kapısının iç yüzünde bulunmaktadır.

بنيت صفة هذا الجامع الشريف بزمان المرحوم حاجى سيدى
على بن اسحاق بك (تراها) الله مرقدہ و جعل الجنة مثواه وقد وقع الابدان
ف البناء لهذه الصفة واتفق الامة م فاوايل محر م سنة خمسين و تسعمائة

³⁶ İbrahim Hakkı Konyalı, a.g.e., s.706; Bilal Gök, a.g.m., s.262

³⁷ Ermenek Ulu Camii inşa tarihi için bakınız: O.N., Dülgerler, a.g.e., s.29; H. Bardakçı, a.g.e., s.91; İ.H. Konyalı, s.706; S. Mülayim, a.g.e., s.37; Ş.Yetkin, a.g.e., s.132, B. Gök, a.g.m, s.261.

³⁸ Bilal Gök, **Ermenek Kazası (1500-1600)**, İnönü Üniversitesi-Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı(Basılmamış Doktora Tezi), Malatya, 2006, s.119; Kenan İlisulu, **Ermenek Kitabı**, Ankara 1961, s.6.

Türkçesi: *Bu şerefli caminin sofası İshak Bey zade (Allah kabrini nurlandırсын, cennetini ona mesken yapsın) Hacı Seydi Ali zamanında yapıldı. Bu sofanın yaptırılmasına başlandı ve 950 yılı Muharreminin evvelerinde tamamlandı*³⁹. Bu kitabeye anlaşılacağı üzere (H.950 Muharremi evveli) cami 1543 yılı nisan ayında onarım geçirdiği ve sofa olarak da bilinen son cemaat mahallinin İhsan Beyoğlu Hacı Seydi Ali tarafından yaptırıldığı yazılıdır.

İkinci kitabe; Mihrap yönünde 1. Sahının batıdan 3.ayak üzerinde bulunmaktadır.

لا اله الا الله محمد رسول الله

قل كل يعمل على شاكلته عمر هذه الجامع شيخ سيد الحاج عبد الوهاب افندى فى تاريخ سنة خمس و عشرين ومائة و الف (١١٢٥) كاتب ملا ابراهيم

Bu kitabeye göre camide (1125 H) 1713 yılında Şeyh Seyyid Hacı Abdülvahhab tarafından ikinci bir onarımın yapıldığı ve ikinci onarımda üst örtüyü taşıyan ağaç dikmelerin yerine fil ayakları ve kemer yaptırılarak yenilendiği yazılıdır.

Üçüncü kitabe; Caminin doğu kapısı üzerinde bulunmaktadır.

اصحاب خيرات طرفندن مع صفا اعمارى اربع و عشرين و ثلا ثمائه و الف

Bu kitabeye göre yapının 1324H /1907M tarihinde yapının genelinde bir onarım gördüğü, bu onarımında hayırseverler tarafından yapıldığı belirtilmektedir.

Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivinde bulunan 70.03.01/01 numaralı dosyasında 1964- 65 yıllarında ve 1972 yılında yapının toprak damının kaldırılarak ahşap tavanla kaplandığı örtü malzemesi olarak sac kullanıldığı yazılıdır. Dağ yamacına bakan kuzey cephesinde suyun akış yönü değiştirilir. 1990 yılındaki rapora göre, yapı saçaklarında sorun tespit edilir bunun engellenmesi, örtünün onarılmasına, ahşapların ve yapının kireç ile badana edilmesine karar verilir.

Ulu Cami 2008 yılında Başbakanlık Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından bir kez daha restore edilmiştir. Bu restorasyon çalışmasında yapının beden duvarları tamamen temizlenerek derzler yenilenmiştir. Yapının iç kısmında duvar sıvaları sökülerek yenilenmiştir. Mihrap ve minber de onarılmıştır. Caminin kurşun

³⁹ İ. Hakkı Konyalı, a.g.e., s. 705

kaplamaları değişmiştir. Yapının kuzeyinde yer alan minare restorasyonlar sırasında tamamen kaldırılmıştır.

Yapının İncelenmesi:

Ulu Cami Ermenek'teki Karamanoğulları devrine ait yapıların içinde en büyüklerinden biri olarak da önemli bir yere sahiptir. Mimari bakımından basit bir yapıdır. Ermenek'in dağlık arazide kurulmuş olması ve düzlüklerin sınırlı olması nedeniyle iki yol arasında destek duvarlarının üzerinde oluşturulan bir alana yapılmıştır. Yapı doğu-batı yönünde uzanan enine plânlı(Çizim:1) ve düz ahşap çatı ile örtülüdür. Kible duvarına paralel sahnalara ayrılmış Kûfe plan tipine sahip bir camidir. Ana giriş bölümü batıdadır. Duvar kalınlıkları 91-115cm arasında değişmektedir.

Caminin giriş revakı ve bu revaka açılan kapısı içte sahnaları birbirinden ayıran destek ayakları, kemerler ve destek duvarları ile minberin kâgir alt yapısı kesme taştır. Caminin beden duvarları kesme taş ve moloz taş kullanılarak inşa edilmiştir, Tavan örtüsü ve mahfil katı, minber korkulukları ile dıştaki muhdes minare ahşaptır. Son yapılan restorasyon çalışmalarında muhdes minare kaldırılmıştır. Kalan izlerden destek ayakları arasındaki gergilerin de ahşap olduğu anlaşılmaktadır.

Evliya Çelebi, 1671 tarihinde Ulu Camii'ni görmüş ve camii hakkında şu tespitlerde bulunmuştur: “Çarşı içinde Karaman oğlu Camii, cemaati boldur. Uzunluğu 120 eni 80 ayaktır. Caminin kible kapısı olmayıp, iki yan kapısı vardır. Sağ kapı üzerinde (Lâ-ilâhe illallah)yazılıdır”⁴⁰.

Yapının cepheleri:

Ermenek Ulu Camii; Ermenek'in dağlık arazide kurulmuş olması ve düzlüklerin sınırlı olması nedeniyle iki yol arasında destek duvarlarının üzerine yapılmış bu durum cephelerinde farklı düzenlemeler gözükmesine neden olmuştur. Eğimli arazide yer alan cami kuzeyde yamaca yaslandığı için bu yöne cephe vermemektedir. Burada camiye korumak için bir istinat duvar yapılmıştır.

---

⁴⁰ Evliya Çelebi, a.g.e., C: IX, s. 305

Yapının batı cephesinde yer alan son cemaat mahalli veya giriş revakı diye tabir edebileceğimiz bölüm tamamen kesme taş malzemedden yapılmıştır(Resim:1). İki kemer gözlü son cemaat mahallinin güney kemer açıklığının önünde ahşap bir minare yer almaktaydı⁴¹(Çizim:2). Kemer gözlerinin arasında kalan üçgen alınlıkta yuvarlak madalyon şeklinde bir kitabe yer almaktadır. Kemer gözlerinin kuzey tarafında basık kemerli ve üzerinde bursa kemerli ana giriş kapısı yer almaktadır. Harimin batı duvarında iki adet dikdörtgen pencere ve harime girişi sağlayan ana giriş kapısı bulunmaktadır. Giriş revakı güneye, yine ortada üzerinde bir mihrap nişi bulunan ayak üzerine oturtulan iki kemerle açılmaktadır.

Doğu cephe, arazinin eğimine göre düzenlenmiştir. Bu cephede, iki ayrı kotta iki kapı, iki dikdörtgen tepe penceresi ve bir alt pencere bulunmaktadır(Çizim:3). Kuzeydeki kapı üst kotta yer almakta ve mahfil katına açılmaktadır. Kuzeyde alt kotta yer alan diğer kapıdan ise caminin güneydeki birinci sahnına girilmektedir. Bu kapının üstüne saçaklı bir sundurma kısmı yapılmıştır.

Yapı güneyde destek ayakları üzerinde 6 m. kadar yükseklikte bir platform üzerinde yer alması sonucu anıtsal ve masif görünüşe sahiptir(Çizim:4). Bu cephe yatay şekilde atılan ahşap hatıllarla güçlendirilmiştir(Resim:2). Hatıllarla bölünmüş bu cephede harim kısmını aydınlatan altta altı adet dikdörtgen pencere ile bunların üst kısmında doğuya bir kademe kaydırılmış şekilde biraz daha küçük altı adet pencere daha yer almaktadır. En üst kısımda ise iki adet kare küçük pencere yer almaktadır. Güney cephenin batı bölümünde iki sivri kemer açıklığı ile giriş revakı bulunmaktadır.

Minare:

Daha önceden batı cephede son cemaat mahallinin güney kemer açıklığının önüne bulunan minare 12.44m yüksekliğindeydi. Tamamen ahşap malzemedden yapılmış tek şerefeli bir minaredir. Minarenin külah kısmı sekiz ahşap ayak üzerine oturtulmuştur. Bu ahşap minare bu gün mevcut değildir. Yapının bugün minaresi bulunmamaktadır.

---

⁴¹ Son yapılan restorasyon çalışmalarında yapının ahşap minaresi kaldırılmış ve yerine yeni bir minare yapılmamıştır.

Son Cemaat Mahalli:

Ulu cami son cemaat mahalli yapının batı tarafında iki kemer gözlü olarak yer almaktadır. Kuzey-güney yönde uzanan son cemaat mahalli dikdörtgen bir plan şeması göstermektedir(Resim:1). Bu bölüm tamamen kesme taş malzeme ile yapılmıştır. Son cemaat mahalli batıda ve güneyde ikişer gözlü sivri kemer açıklığı şeklinde düzenlenmiştir. Kemerler ortada serbest ayaklara yanlarda beden duvarlarına oturmaktadır. Gergi kirişleriyle birbirine bağlanmışlardır. Üst örtüsü ahşap kirişleme üzerine kırma çatı şeklinde düzenlenmiştir.

Harim:

Caminin harim kısmına batı cephedeki basık yuvarlak kemerli kapıdan geçilerek girilmektedir. Yapının harim kısmı mihrap duvarına paralel üç sahınlı bir düzenlemeye sahiptir(Res.3). Sahınlar birbirinden iki destek sırası ile ayrılmıştır. Her destek sırasındaki altı adet kareye yakın ayaklar birbirlerine ve beden duvarlarına yedi adet sivri kemer ile bağlanmıştır(Çizim:6). Kible yönündeki 1. destek sırasının mihrap aksına gelen orta bölümdeki kemer açıklığı diğer açıklıklardan daha geniş tutulmuşken, ikinci destek sırasında bu düzene uyulmamış, her kemer açıklığı birbirine eşit tutulmaya çalışılmıştır(Res.5).

Düzgün dörtgen olmayan iç mekân, kible yönünde birinci sahnin destek ayakları hizasında bir sekiyle yükseltilmiştir(Res.6). Her sahninin eni birbirinden farklıdır. Caminin kuzeybatı köşesinde, dörtgen plan düzeni bozulmakta, bozuk beşgen planlı bir bölüm caminin iç mekânına bağlanmaktadır. Yine Caminin batıya açılan kapısının kuzeyindeki bir aralıktan geçilen ve batıya bir penceresi bulunan yamuk mekân bulunmaktadır(Çizim:1). Bu bölüm büyük bir olasılıkla caminin batısına revak yapılırken, revakın gönyesini düzeltmek için ortaya çıkmıştır.

Mihrap:

Yapının alçı ve çini mozaikten yapılmış olan mihrabı güney duvarının tam ortasında yer almayıp doğuya doğru çekilmiştir. Yapının mihrabı(Çizim:7) harime doğru 32 cm. çıkıntısı bulunmaktadır⁴². Kalıplama tekniğiyle yapılmış olan mihrap 312 cm. genişlikte ve 390 cm. yüksekliğindedir(Res.7). Alçak ve yüksek kabartma

---

⁴² Şerare Yetkin, **Anadolu'da Türk Çini Sanatının Gelişimi**, İstanbul 1986, s.132

tarzında süslenmiş olan mihrap üç bordürle kuşatılmıştır. Mihrabı kuşatan bu bordürler mihrap nişinden (içten) dışa doğru kademelendirilmiştir(Çizim:8).

Mihrabı üç yönden çevreleyen en içteki bordür 10 cm. genişliğindedir. Bu bordürün yüzeyi yanlarda dikey üst kısımda yatay şekilde yerleştirilmiş ‘z’ formulu kırık hatlarla oluşturulmuş olan ve bu formların geçmeler yapmasıyla meydana getirilmiş zencireklerle bezenmiştir⁴³.

Mihrabı üç yönde çevreleyen ikinci bordür 21 cm. genişliğe sahiptir. Aşağıdan yukarıya doğru uzanan bordürün yüzeyi kırık hatlardan meydana gelmiş olan ikili zencireklerle düzenlenmiştir. Zencirek hatlarının aynı aralıklarla birbirleriyle birleştikleri noktaların arasında dikey ekseninde yerleştirilmiş altıgen formulu kartuşlar oluşturmuştur(Res.8). Sağ ve sol taraftaki kartuşlar yukarıdan aşağıya, üst tarafta ise sol üst köşeye doğru düzenlenmiş olup bu kartuşların içerisinde kûfi hatla yazılmış olan “ve leahul Hamd” ibaresi kalıp şeklinde düzenlenmiştir⁴⁴.

İkinci bordür içerisinde yer alan kartuşların içerisinde yer alan “ve leahul Hamd” ibaresi derin oyma tekniğinde yapıldığı için yüksek kabartma görünümü oluşmuştur⁴⁵. Yazıların köşeleri pahlanarak yuvarlak bir form oluşturulmuştur. Kartuşlar içerisinde yer alan harflerin arasında boş kalan alanlara kakma tekniği ile turkuaz renkli çiniler yerleştirilmiştir. Fakat zamanla bu çinilerin çoğunun kaybolması hasebiyle yerleri aynı renk yağlı boya ile boyanarak ilk görünümü kazandırılmaya çalışılmıştır.

Mihrabı iki yönde çevreleyen üçüncü bordür, 18 cm. genişliğe sahiptir. Bu bordürün yüzeyi geometrik bir düzenleme ile süslenmiştir. Bordürün iç kısmı dikey ve yatay olarak yerleştirilmiş turkuaz renkli çinilerin oluşturduğu bir kompozisyonun sürekli devam etmesiyle oluşan bir süsleme ile doldurulmuştur⁴⁶. Bu kompozisyonu oluşturan turkuaz çiniler dikdörtgen ve kare formunda olup üçü dikey ikisi yatay

---

⁴³ Yıldız Demiriz, **İslam Sanatında Geometrik Süsleme**, İstanbul 2000, s.344. Bu eserde mihrap iç bordürü olarak tanımlanan bu bölüm “zencirek 30” süslemesi olarak belirtilmiştir

⁴⁴ Hacer Şahan, Karamanoğulları Dönemi Cami ve Mescitlerinde Yer Alan Mihraplar, **Erciyes Üniversitesi-Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı** (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Kayseri, 2009, s.15

⁴⁵ Abdullah Karaçağ, Beylikler Devri Mimarisinde Alçı Süslemeler, **Selçuk Üniversitesi-Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı** (Basılmamış Doktora Tezi), Konya, 2002, s.33

⁴⁶ Ş. Yetkin, a.g.e., s.132

olup birbirine geçmelidir. Bordürün her iki yanı turkuaz renkli ince şeritlerle çerçevelenmiş olup bordür, mihrabın üst kısmında devam etmemektedir. Mihrabın genelinde oluşu gibi bu bordürün de yüzeyinde bulunan turkuaz renkli çini kompozisyonlarının belirli bir kısmının günümüze ulaşamamış olmasından dolayı, bu kısımlar turkuaz renkte boya ile yeniden tamamlanmıştır. Üst kısımda yer alan yatay bordürün bu bordürün devamı olup olmadığı hakkında kesin bir bilgi yer almamasına rağmen bu bordürün devamı olduğunu düşünmekteyiz. Ancak zamanla tahrip olup yok olmuş olma olasılığı yüksektir.

Mihrap nişi 146 cm. genişliğe, 130 cm. yüksekliğe ve 92 cm. derinliğinde olup dikdörtgen bir plan şemasına sahiptir(Res.9). Mihrap nişinin sağında ve solunda 118cm yüksekliğinde birer adet silindirik gövdeli sütunce yer almaktadır. Mihrap nişini sınırlayan bu sütunceler altta düz zemine otururken üst kısmında birer adet zar başlıklara sahiptir. Zar başlıklar kuzeye bakan cepheleri boş bırakılmış, mihrap nişi içine bakan bölümleri ise birbirine geçme kompozisyonlar ile düzenlenmiştir. Sütuncelerin yüzeyleri yatay ve düşey ekseninde kırık çizgilerin kesişmesiyle oluşan geometrik kompozisyonlar ile düzenlenmiştir. Bazı kaynaklarda bu uygulamanın üç dilimli palmet düzenlemesini andırdığı için bitkisel olduğunu düşünülmektedir ⁴⁷.

Mihrap nişinin orta kısmında, merkezi altı kollu yıldız ve etrafı bitkisel tezyinatlı üç yapraklı palmetler ile süslenmiş bir kabara yer almaktadır. Kabaranın etrafı iki sıra halinde ikisi de 24 dilimden oluşan rozetler ile kuşatılmıştır. Rozet bölümünün dışı 24 kollu yıldız kompozisyonu ile kuşatılmıştır. Bu kompozisyon kırık hatlarla geometrik bir şekilde yüzeyleri düz bırakılarak oluşturulmuştur. 24 kollu yıldız kompozisyonunu etrafında, kırık hatların değişik bölümlerinde çizgilerin birleşmesi ve birbirini kesmesi ile ortaya beş kollu, sekiz kollu yıldızlar, yatay ve aralardaki çapraz eksene de on iki kollu yıldız kompozisyonları oluşturulmuştur. Yıldızların kol araları ve köselerine gelecek şekilde yerleştirilen beş köseli yıldız yüzeyleri boş bırakılmıştır(Res.9). Nişin orta bölümünde yer alan geometrik süsleme kompozisyonu, nişin yan bölümlerinde de uygulanmış olduğunu görmekteyiz. Ancak yan bölümlerde uygulanan kompozisyonu merkezdekenden ayrına bölümü, 24 kollu yıldız formunun yan bölümlerde altlı üstlü gelecek şekilde aynalı bir formda

---

⁴⁷ Abdullah Karaçağ, a.g.t., s.35; H., Şahan, a.g.t., s.17

yapılmasıdır. Yan bölümler de yer alan 24 kollu yıldız kompozisyonunun orta kısmında yerleştirilmiş olan Rumiler ve bu Rumilerin kıvrım dallarının birleşmesi ile oluşan altı kollu yıldız formunu oluşturmaktadır. Burada boş kalan yüzeyler de üç yapraklı palmet kompozisyonları ile süslenmiştir⁴⁸.

Mihrap kavsarası yedi sıra mukarnas dizisiyle doldurulmuş olup 145 cm. genişliğe ve 165 cm. yüksekliğe sahiptir. Mihrap kavsarası yukardan aşağıya doğru kademeli bir şekilde genişleyerek üçgen form şeması oluşturmuştur. Yedi sıra mukarnas dizisine ayrılan kavsara bölümünün en alt bölümünde yer alan kavsara sırasında üç adet kare pencere açıklığı yer almaktadır. Bu pencere aralarında bulunan mukarnasların içleri yüzeysel kabarma olarak kıvrım dallar ile bağlı üç ve beş dilimli palmet ve rumi kompozisyonu ile süslenmiştir. İkinci ve üçüncü sırada yer alan mukarnas dizileri badem formunda yapılmışlardır. Badem formu mukarnas dizilerinin iç kısımlarında üç yapraklı palmet kompozisyonu ile süslenmiştir. Yan kısımlarda yer alan mukarnaslar ise içeriye doğru kademelenerek yıldız şekilli konsollar oluşturduğu görülmektedir⁴⁹. Dördüncü sırada yer alan mukarnas dizileri ile ikinci sırada yer alan mukarnaslar form ve süsleme olarak birbirine benzemektedir. Fakat ortada yer alan iki mukarnas diğer mukarnaşlara göre biraz daha derin oymak suretiyle plastik bir etki verilmeye çalışılmıştır. Besinci sırada yer alan mukarnas sırasında üçüncü sırada yer alan mukarnaslar ile benzer yapılmışlardır. Mukarnas kavsaranın nihayetlendiği bölümde yer alan iki sıra mukarnas sırasının yüzeyleri ise sade bırakılmıştır.

Mihrabın köşelik bölümünün yüzeyi kırık hatlardan oluşan geometrik kompozisyonlar ile süslenmiştir. Beş, sekiz, oniki ve yirmi dört kollu yıldız geçme kompozisyon ile düzenlenmiş olan köşelik bölümünün günümüzde belirli bölümleri orijinal haliyle bulunmamaktadır. Köşelik bölümünün orijinalinde yıldız kolları arasındaki altıgen ve beşgenlerin yüzeylerine kakma tekniği ile turkuaz renkli çiniler yerleştirilmiş olduğu bilinmektedir. Bugün ise bu çinilerin yerinde turkuaz renkli yağlı boyalara olduğu görülmektedir. Köşeliğin üst kısmına mavi ve lacivert renkte

---

⁴⁸ Abdullah Karaçağ, a.g.t., s.34-35; H., Şahan, a.g.t., s.17

⁴⁹ Ömür Bakırer, **Onüç ve Ondördüncü Yüzyıllarda Anadolu Mihrapları**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2000, s.205

sıraltı tekniğiyle bitkisel kompozisyonların işlendiği ikisi yuvarlak ve çanak şeklinde düzenlenmiş, ikisi altıgen biçimli dört çini plaka oturtulmuştur⁵⁰.

Minber:

Ulu Camii minberi aynalık kısmı tamamen kesme taş malzemeden yapılmış olup, üzeri ahşap korkuluklu ve ahşap kapılı ve ahşap köşklü bir yapıya sahiptir(Çizim:10).

Süslemesi olmayan taş aynalık üzerinde yer alan ahşap minber kapısı bugün orijinal olmayan kalemişi boyalıdır. Kırmızı, lacivert, yeşil renklerle yapılan boyalar, kapı ve korkuluk yüzeyini bezeyen sarmal dal, çok yapraklı ve katmerli çiçekleri renklendirmektedir(Res.10). Minber kapısı kabartma lacivert çerçeve içerisinde, kıvrım dalların başlangıcı ve bitişinde yürek motifleri vardır. Kıvrım dallar kırmızı çok yapraklı çiçekleri çerçeveler ve dallar altı yapraklı çiçeklerle biter. Çerçeve içerisindeki çiçekler bir tam bir yarım dönüşümlü olarak yerleştirilmiştir. Tepelik çerçevesi, kırmızı, yeşil boyalı sarmal kıvrım dallar ve yapraklı çiçeklerle bezelidir.

Kapı üzerinde yer alan dikdörtgen alınlık bölümündeki kitabede;

المؤمن فى المسجد كالمسك فى الماء والمنافق فى المسجد كالطير فى القفص

Transkripsiyon: “*el-Mü'minü fi'l-Mescidi ke's-semeki fi'l-mâi, ve'l-Münâfiku fi'l-mescidi ke't-tayri fi'l-kafes*”.

Türkçe açıklaması: ”*Mü'min mescidde sudaki balık; münafik ise mescidde kafesteki kuş gibidir.*” yazılıdır.

Aynı hadis Konya Selimiye(1558-1567) camisinin ahşap kapı kanatlarının sağına ve soluna kitabe olarak yazılmıştır.

Taç kısmı yarım yuvarlak formlu ve dilimli taç, kırmızı zemin üzerine lacivert kıvrım dallar, beyaz yaprak ve çiçeklerle bezelidir. “Maşallah 1242” yazısı ve bunu çevreleyen dallar ortada birleşerek yanlara salınır(Res.11-12)

Minberin korkuluk kirişleri kırmızı bezemesiz iki şeritle sınırlıdır. Kirişin yüzeyinde lacivert kıvrım dallar arasına yerleştirilmiş kırmızı on kollu çiçekler vardır. Korkuluğun alt kirişlerinde ise lacivert bezemesiz şeritler arasında lacivert,

⁵⁰ Abdullah Karaçağ, a.g.t., s.35

kırmızı kıvrım dallar görülür. Korkuluğun “S” biçimli gergileri kırmızı, lacivert boyalı başlık ve kaideler sınırlıdır.

Ahşap Kapı Kanatları:

Sahip Ata Müzesi'nde 194 envanter numaralı kapı kanatları 04.07.2009 yılında yapılan restorasyon esnasında müze aracılığıyla buraya getirilmiştir. Ahşap kapı kanatları 144cm.x 222cm. ölçülerine sahip olup çakma ve oyma tekniğinde süslenmiştir. Kapı kanatları ortadaki biniyle birleştirilmiştir. Kapı kanatları yatay şekilde düzenlenmiş dört panoya bölünmüştür. Kanatların alt bölümünde yer alan üç yatay panonun etrafı 7-8cm eninde kıvrımlı dallar ve bitkisel karakterli rumi ve palmet kompozisyonlar ile çerçevelenmiştir(Çizim:11).

Üstteki Birinci Pano: Kapı kanatlarının üst kısmında yer alan yatay dikdörtgen panoların üzerinde sülüs hat ile yapıyı inşa ettiren bani ve yapının inşa tarihini yazılı olduğu kitabe yer almaktadır(Res.13). Kapı aynalığı üzerinde yer alan ikinci yatay pano sathi oyma tekniği ile yapılmış geometrik kompozisyonlardan oluşmaktadır. Sekizgen ve dört köşeli yıldız kompozisyonlarıyla oluşturulmuş olan bu düzenlemelerin içerisinde bitkisel kompozisyonlar ile doldurulmuştur(Res.14). Panolar dikkatlice incelendiğinde dört kollu yıldız kompozisyonlarının, üçgen ve dikdörtgenlerle oluşturulduğu ve bunların iç kısımlarının da üç ve beş yapraklı palmetler ile süslendiği görülmektedir⁵¹. Kapı üzerinde yer alan iki ve dördüncü panolar aynı süsleme kompozisyonuna sahiptir. Panoların yüzeyi, iki kareye bölmeyle oluşturulmuş olup iç kısımları dört kollu yıldız kompozisyonları ile düzenlenirken, köşelerde üçgenler ile orta bölümde dikdörtgenler oluşturduğu görülmektedir. Dikdörtgen ve üçgen bölümlerin içerisi palmet kompozisyonları ile süslenmiş olup, alt panodaki bitkisel kompozisyonlar daha yüzeysel ve stilizedir⁵².

Kapı kanatları üzerinde yer alan üçüncü pano düşey hatta yerleştirilmiş olup, panoların merkezinde birer adet 53cm çapında rozet veya madalyon diye tabir edebileceğimiz bir süsleme yer almaktadır. Kapı kanatlarının merkezinde olan ve

---

⁵¹ Rüstem Bozer, **15. Yüzyıl Ortasına Kadar Anadolu Türk Sanatında Ahşap Kapılar**, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji ve Sanat Tarihi Anabilim Dalı (Basılmamış Doktora Tezi), Ankara, 1992, s. 158

⁵² Ebru Bilge Fataha, **Karamanoğlu Beyliği yapılarında Mimari Süsleme**, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı(Basılmamış Doktora Tezi), Ankara, 2010, s.54

süsleme kompozisyonuna hâkim bir durumda olan madalyonun içerisi geometrik ve bitkisel kompozisyonlar ile süslenmiştir. Madalyonların içerisinde kırık hatların kesişmesiyle oluşan beş ve on kollu yıldız kompozisyonları ile düzenlendiği görülmektedir. Kırık hatların kesişmesi ile oluşan kollar arasında ise geometrik ve düzgün olmayan altıgenler oluşmaktadır. Süsleme kompozisyonlarının içleri altı yapraklı çiçekler ve palmetlerle bezenmiştir. (Res.15)⁵³.

Mahfil:

Caminin kuzey bölümü yer alan mahfil(Res.16) katına doğudaki bir kapıdan girilmektedir. Caminin kuzey bölümü boyunca devam eden mahfil batıda, giriş kapısı üzerinden güneye doğru uzatılmıştır(Res.17). Bu bölüm alttan iki ahşap destekle taşınmıştır. Doğuda ise birinci sahnin hizasına kadar gelecek şekilde yapılmıştır. Mahfil katı korkulukları yenilenmiştir. Korkuluk altları siyah, kırmızı, mavi, lacivert kalemişi bezemelerle mukarnas görünümlü bir düzenlemeye sahiptir(Res.18). Konsolların arasındaki kırmızı lacivert üçgenler, şeritlerle sonlanır. Mahfilin alt kısmı kırmızı zemin üzerine siyah çitalar sekizgenler ve ortalarında kare oluşturacak şekilde çakılmıştır. Mahfil katına batı bölümde yer alan merdivenli bir çıkış bölümü daha yer almaktadır(Res.19).

Camide süs unsurları, mihrap, ahşap mahfil katı konsolları ve caminin orijinal ahşap kapı kanatlarında yoğunlaşmıştır.

Değerlendirme:

Ulu Cami Karamanoğulları Beyliğinin Ermenek'teki en abidevi camisi olarak inşa edilmiştir. Tarihi kesin olarak bilinen yapılardan biri de Ermenek Ulu Cami(1302)'dir. Cami Akça Mescitten iki yıl sonra inşa edilmiştir. Akça Mescid'in yapım yılı kitabesinde 700H./1300M. yılı yazmış olduğuna göre Ulu Cami'nin yapım yılının 702H./1302M. olduğu kesinleşmiş olmaktadır.

Selçuklu camilerinde görülmeyen son cemaat yeri ilkin Karamanoğullarının 1302 tarihinde yaptırdıkları Ulu Cami'de görülür. Bu yer caminin kuzey yönünde değil batı yönündedir ve sahnılara dikey düşmektedir. Yine Ermenek'te yer alan

---

⁵³ R., Bozer, a.g.t., s.159; E. Bilge Fataha, a.g.t., s.55

Sipas Cami (1306-1349), Akça Mescit (1300-1301) gibi yapıların da son cemaat mahalleri aynı durumdadır⁵⁴. İlk deneme olan bu unsurlar daha sonradan Osmanlı'da gelişmeye devam edecektir. Osmanoğulları tarafından İznik'te yaptırdıkları Hacı Özbek Cami(1331), Aydınoğullularının Tire'de yaptırdıkları Yeşil İmaret camilerinde son cemaat yeri kible duvarına paralel olarak tam anlamıyla teşekkül etmeye başlamaktadır.

Caminin en önemli süsleme unsurları mihrap, ahşap mahfil katı konsolları ve caminin orijinal kapı kanatları üzerinde yoğunlaşmıştır.

Üzerinde çini izleriyle karşılaşılan mukarnashlı alçı mihrap döneminin güzel bir örneği olarak bulunmaktadır. Sipas camii mihrabında olduğu gibi benzer geometrik bezeme hâkimdir.

Ulu cami kapı kanatları ile Akça mescit kapı kanatları süsleme olarak aynı düzenlemeye sahip oldukları görülmektedir.

---

⁵⁴ Suut Kemal Yetkin, a.g.m., s.41

3.1.2.SİPAS CAMİİ

Resim No: 20-36

Çizim No: 12-22

Yapı Yeri:

Karaman ili Ermenek İlçesinde (eski adı Sipas olan)⁵⁵ Çınarlısu mahallesinde yer almaktadır.

Yapının Adı:

Yapı kaynaklarda “Vakf-ı Camii Halil Bey an Evlâd-ı Karaman”⁵⁶, “Evkâf-ı Cami-i Halil Beğ an-ebnâi Karaman derbdâr-ı emir-i mezbûr⁵⁷”, “Halil Bey Camii”⁵⁸, “Sifas Camii”⁵⁹ ve Sipas Cami⁶⁰ olarak geçmektedir. Sipas,(سپاس) Farsça; Hamd, Şükür ve Senâ anlamlarına gelmektedir⁶¹.

Yapım Tarihi ve Banisi:

Caminin banisi ve inşa tarihini belirten kitabe veya vakfiyesi mevcut değildir⁶².Yapının kitabesi ve vakfiyesi bulunmaması yapının inşa tarihi ile ilgili kesin bir bilgi vermeyi zorlaştırmaktadır. Yapının onarımına ilişkin 1261/1845 tarihli bir kitabesi vardır⁶³.

Ernest Diez-Oktay Aslanapa ve Halit Bardakçı eserlerinde yapının, inşa tarihi ve banisi olarak Karamanoğulları’ndan Bedreddin Mahmud oğlu Halil Bey veya Ebu’l Feth Alaeddin Halil Bey “Halil Mirza Bey” tarafından 1306- 1349 yılları arasında yapıldığını belirtir⁶⁴.

Mehmet Önder ise yapının Karamanoğlu Halil Bey tarafından 1306- 1335 tarihleri arasında yaptırıldığını öne sürmektedir. Kenan Bilici ise yapının 1302- 1314

⁵⁵ M. Eser a.g.e, s.74, Halit, Bardakçı, a.g.e, s.103 Bugünkü adı Çınarlısu olan mahalle camiye izafeten Sipas mahallesi olarak da adlandırılmış olduğunu kayıtlardan görebilmekteyiz.

⁵⁶ Bilal Gök a.g.t., s.100

⁵⁷ Bilal Gök, a.g.t., s.100

⁵⁸ M.Eser, **Ermenek Kazası ve Köyleri Vakıf Eserleri**, Konya, 2011, s.74

⁵⁹ Evliya Çelebi, a.g.e., C.IX, s.306

⁶⁰ Diez-Aslanapa-Koman, **Karaman Devri Sanatı**, İstanbul, 1950, s.8-10; İ.H.Konyalı, a.g.e., s.709-711; Ö.Bakırer, a.g.e., s.231; H.Karpuz, a.g.e., s.503

⁶¹ Mehmet Kanar, **Osmanlı Türkçesi Sözlüğü**, İstanbul, 2011, s.407

⁶² İ. Hakkı Konyalı, a.g.e., s. 711

⁶³ İ. Hakkı Konyalı, a.g.e, s. 710

⁶⁴ Diez E., Aslanapa O., a.g.e., 1950, s.8; Halit Bardakçı, a.g.e., s.113

tarikhinde Karamanoğlu Halil Bey tarafından yaptırıldığı belirtilir⁶⁵. Bilal Gök'ün eserinde ve Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivinde bulunan dosyasında ise yapı 1306-1349 yıllarına tarihlenerek, banisi Karamanoğulları'ndan Abülfeth Alaaddin Halil veya Ebu'l Feth Alâeddin Halil Bey olarak belirtilir⁶⁶.

Ömür Bakırer ise yapının Hoca Ali Bey tarafından 1371 yılında yapıldığını belirtmiştir⁶⁷ buna dayanak olarak ise yapının onarımı sırasında yeri değişen ve kible duvarının dışına konan kitabeyi göstermektedir.

Mevlüt Eser ise yapının tarihinin kesin olarak bilinmese de Karamanoğlu Halil Bey'in hüküm sürdüğü 1333-1340 yaptırılmış olabileceğini öne sürmektedir. Yaptığımız araştırmalar sonucunda caminin inşa tarihiyle ilgili kesin bir kayda rastlanamamıştır. Ancak genel bir yargı da olan 1306-1349 yıllarında yapıldığı görüşüne katılmaktayız.

Geçirdiği Onarımlar:

Yapının onarım sırasında bulunan sülüs hatlı dört satırlık kitabesine göre 1261H. 1845M. tarihinde tamir edildiği anlaşılmaktadır⁶⁸(Res.35). Vakıflar Genel Müdürlüğü 70.03.01/15 numaralı dosyasında yapının eski temelleri korunarak, 1890 yılında minare hariç cami tamamen yıkılıp aynı yerine yeniden inşa edildiği belirtilmektedir. Bu sırada orijinal mihrap, kapı kemeri ve ceviz ağacından oymalı kapı kanatları korunmuştur⁶⁹.1964 yılında caminin sıva, kapı pencere ve çatı örtüsü yenilenmiştir.

Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından 1972 yılında onarım amacı ile yıktırılmış ve iki katlı olarak bugünkü konumunda yapılmıştır. Bu nedenle de Sipas Camisi özelliğini bütünüyle kaybetmiştir. Yapı 1890 ve 1972'de yıkılıp yeniden yapıldığı için yapının özgün durumu hakkında kesin bir bilgiye sahip değiliz.

⁶⁵ Kenan Bilici, **Karamanoğlu Beyliğinin Mimari Tezyinatı**, Ankara, 1985, s.65-68

⁶⁶ Diez-Aslanapa-Koman, a.g.e., s.8-10, H. Bardakçı, a.g.e., s.113

⁶⁷ Ömür Bakırer, **Onüç ve Ondördüncü Yüzyıllarda Anadolu Mihrapları**, Ankara, 1976, s.231 eserinde yapının tarihini verirken diğer çalışmalarda tarihlendirme yapılırken yapının kitabesini görmemiş olmalarına bağlamaktadır.

⁶⁸ İ.H. Konyalı, a.g.e, s.710

⁶⁹ Vakıflar Arşivinde 1890 yılında yeniden inşa edildiği yazmaktadır.

Yapı 2005 ve 2008 yıllarında da onarım faaliyetleri geçirmiş ve batı duvarına yapılan demir camekân ilavesi 2008 yılında kaldırılarak katlanır camekâna dönüştürülmüştür. Daha sonra bu bölümde kaldırılmıştır.

Yapının İncelenmesi:

Cami 1890 yılında minare hariç tamamen yıkılarak aynı yerine yeniden inşa edilmiştir(Res.20). Bu sırada caminin orijinal Mihrabı, kesme taş malzeme kapı kemeri ve ceviz ağacından oymalı kapı kanatları korunmuştur⁷⁰.

Halit Bardakçı yapının mimarisini şöyle anlatmaktadır: “*Cami doğu-batı yönünde 16m, kuzey-güney yönünde 13,15m olduğunu, duvarlarının 80cm kalınlığında olup ahşap malzemeli olduğunu, kapısı, penceresi, Mihrabı hariç basit bir yapı olduğunu, düz dam olan üst örtüsünün daha sonradan çatı altına alınarak kiremitler ile kapatıldığını, Caminin cümle kapısı üzerindeki kitabede yapının temelleri esas tutulmak suretiyle büyük bir tamir gördüğünü*” yazmaktadır⁷¹.

İ.H. Konyalı ise yapı hakkında şunları söylemektedir: “*Yapının son cemaat yeri yoktur. Kapısının kemeri adi taştandır. Kitabesinin iki tarafında birer göbek vardır. Mabedin toprak dam örtüsü dört ahşap direklerle duvarlara dayanmaktadır. Sütun kaideleri taştandır. Kible duvarına iki sıra halinde dokuz pencere, sağına dört ve kuzeye iki penceresi açılır. Taş Mihrabı istalaktitlidir. Minber adi tahtadandır. Mabedin sağında gündelik ve kışlık bir Mesciti daha vardır. Buranın hem dışarıya hem de mabede birer kapısı açılır*”⁷².

Bugünkü yapı kareye yakın enine dikdörtgen bir plana(Çizim:12) sahip olup caminin plan şemasında bir değişiklik yapılmadığını kaynaklardan öğrenebilmekteyiz. Kûfe plan şemasındaki cami doğu-batı doğrultusunda uzanmaktadır(Çizim:13). Yapının beden duvarları kaba yontu taş ve kesme taş malzeme örgülü yapılmış olup dıştan sıvasız bir şekildedir. Yapının ana konstrüksiyonları 1972 deki restorasyonla tamamen değiştirilerek betonarme malzeme olarak inşa edilmiştir. Tek katlı olan yapı yeniden inşa edilirken bodrum kat ilavesi yapılarak iki katlı olarak inşa edilmiştir.

⁷⁰ Vakıflar Arşivinde 1890 yılında yeniden inşa edildiği yazmaktadır.

⁷¹ Halit Bardakçı, a.g.e., s.106

⁷² İbrahim Hakkı Konyalı, a.g.e., s.710

Yapının Cepheleri:

Yapının batı cephesi yatay betonarme hatıllar ile üç bölüme ayrılmıştır(Çizim:14). Bu cephe oldukça hareketlidir. Daha önceden bu cephede bir son cemaat mahalli yer almaktaydı. Bu son cemaat mahalli 1972 deki restorasyondan önce bağdadi olarak yapılmış olduğu ve son cemaat mahallinin batı duvarında altta üç, üstte tek ve güney duvarında ise yine üstte tek penceresi olduğu eski resimlerinde görülmektedir(Res.21). Batı cephede bulunan son cemaat mahalli tamamen kaldırılmıştır. Yapının batı cephesinde son cemaat mahallinin kaldırılmasıyla pencere sayısı değişmiş bu gün bu cephede yedi adet dikdörtgen formda pencere bulunmaktadır. Bu cephede yapın bodrum katına girişi sağlayan bir kapı açıklığı ve bodrum kat beden duvarında üç adet dikdörtgen pencere yer almaktadır. Yine batı cephede birinci katta dört adet dikdörtgen pencere daha yer almaktadır. Bu cephenin önünde yapıya bitişik halde minaresi bulunmaktadır. Cephe tamamen kesme taş malzeme ile yapılmıştır(Çizim:14).

Yapının doğu cephesinde diğer cephelere nazaran arazinin eğiminden kaynaklanan bir sadelik mevcuttur(Res.22). Bu cephedeki tek açıklık kadınlar mahfiline girişin sağlandığı kapı açıklığıdır. Bu açıklıktan başka bir açıklık veya düzenleme bulunmamaktadır(Çizim:15). Doğü cephede diğer cepheler gibi kesme taş malzeme ile yapılmış ve sıvasızdır

Yapıda güney cephesinde de restorasyon faaliyetleri sırasında pencere sayılarında da değişiklikler olmuştur(Res.23). Yapının güney cephesinde dokuz olan pencere sayısı yapıya bodrum katı ilave edilmesiyle birlikte on dört olarak değişmiştir(Çizim:16). Güney cephede bodrum katta beş adet ve birinci kat beş adet olmak üzere on adet aynı boyutta pencere olup bunlar dikdörtgen formdadır(Res.24-25). En üstte yer alan dört pencere ise diğerlerine göre daha küçük ve yine dikdörtgen formdadır. Bunların dışında güney cephede bir açıklık bulunmamaktadır. Cephe tamamen kesme taş malzeme ile yapılmıştır.

Yapının giriş kuzey cephede yer alan yarım daire formlu bir kapı açıklığı ile sağlanmaktadır. Kesme taş malzeme ile yapılmış olan giriş kapı kemeri üzerine yerleştirilmiş üç parça halinde tamir kitabesi yerleştirilmiştir. Bu girişin sağında ve solunda birer dikdörtgen pencere ile üst kısımda bir adet küçük dikdörtgen pencere daha yer almaktadır. Kuzey cephede ana girişten hariç bir kapı girişi daha yer

almaktadır⁷³. Ahşap sundurmalı olan bu bölüm kaldırılarak daha sonradan betonarme ayaklara oturan üç adet yarım daire formlu kemerin taşıdığı betonarme son cemaat bölümü ve abdest alma yeri yapılmıştır(Çizim:15). Son cemaat mahallinin eski Mihrabında daha önceden çini olduğu bilinmektedir⁷⁴.

Son Cemaat Mahalli:

Son cemaat mahalli harimin kuzey cephesinde boydan boya uzanan bir plan şemasına sahiptir(Çizim:17). Tamamen betonarme malzemeden yapılmış olan son cemaat mahalli bugün üzeri sıvalı ve boyalıdır. Kuzeyde üç kemer gözlü son cemaat mahalli batıda tek gözlü bir şemaya sahiptir. Kemerler ortada üç serbest beton ayağa yanlarda ise beden duvarına oturmaktadır. Bu bölümün üzeri kırma çatı ile kapatılmıştır.

Harim:

Caminin harim kısmına kuzeydeki son cemaat mahallinden sonra basık kemer formlu kapı açıklığından girilmektedir. Harim mihrap dışında oldukça sadedir. Caminin duvarları içten sıvalı ve hiçbir süsleme unsuru mevcut değildir. Caminin bodrum katı altı adet(Res.26), birinci kat harim bölümünü dört adet betonarme ayak tarafından taşınan betonarme tavanlar ile örtülmüştür. Yapının harimi iki katlı olarak yapılmıştır(Çizim:18). Birinci kat harim bölümünde kuzey duvarını boydan boya kaplayan kadınlar mahfili yer almaktadır. Mahfil kısmını ortada iki serbest beton ayak taşımakta, yanlarda ise beden duvarlarına oturmaktadır(Resim:27). Çok sade olan mahfil katının ön kısmı ahşap korkuluklar vasıtasıyla kapatılmıştır.

Harim kısmı duvarları pencere seviyelerinin yarısına kadar ve taşıyıcı kolonlarının alt kısımları ahşap lambiri ile kaplıdır(Res.28). Caminin aslında en önemli ve orijinal olan bölümleri olan mihrabı, ahşap kapı kanatları ve pencere kanatları ve minaresidir.

İlk yapıdan orijinal kalan bölümler ve şuan yapıda kullanılmaya devam eden Mihrabı ve minaresidir. Karamanoğulları Beyliğinin ahşap sanatında önemli örneklerinden biri olan ahşap kapı ve pencere kanatları yapıdan sökülerek 1982

⁷³ Yapının eski fotoğraflarında görebildiğimiz bu giriş kısmı daha sonradan kapatılmıştır.

⁷⁴ Şerare Yetkin, **Anadolu'da Türk Çini Sanatının Gelişimi**, İstanbul 1986, s.132-133

yılında Taş ve Ahşap Eserler (İnce Minareli Medrese) Müzesinde sergilenmek üzere taşınmıştır.

Mihrap:

Harimin güney duvarında giriş aksından biraz sola kaydırılan mihrap(Çizim:19) harim mekânına doğru 30 cm. bir çıkıntı yapmıştır(Res.30). Açık gri kumtaşından yapılmış olan mihrabın etrafını kuşatan bordürlerde, köşeliklerde, niş üzerinde, kabarlarda ve tepelik kısmında alçak ve yüksek kabartma teknikleri göz alıcı bir şekilde bir arada kullanılmıştır(Çizim:31). Mihrap üzerindeki yatay bordür ve niş köşelerindeki sütüncü başlıklarında eğri kesim tekniği kullanıldığını görmek mümkündür. Geometrik ve bitkisel süslemelerin kullanıldığı mihrap 273 cm. genişliğinde ve 342 cm. yüksekliğe sahiptir. Mihrabı üst kısmında yatay olarak yerleştirilen tepelik bölümü yer almaktadır. Tepeliğin üzeri, içleri üç yapraklı palmet kompozisyonları ile bezenmiş kapalı form oluşturan rumi motifleri ile süslenmiştir. Tepeliğin bölümünün üstünde bugün sadece köşelerde kalmış olan dendanlar yer almaktadır. Muhtemelen tepelik bölümünün üzerinde tamamen bu dendan sıralarından bir taç kısmı bulunmaktaydı. Günümüzde sadece mihrabın üst köşelerinde bulunan bu dendanlardan batı da yer alan dendanın üzerinde "Allah", doğu yer alan dendanın üzerinde ise " el fettan Allah" ibareleri oyma tekniği ile yazılmıştır⁷⁵(Res.31). Mihrabı çevreleyen dört adet bordür yer almakta olup bu bordürlerin genişlikleri ve formları birbirinden oldukça farklıdır. Mihrap nişinden dışa doğru kademelenen bu bordürler birbirinden silmeler ile ayrılmıştır(Çizim:19).

Mihrabın sağında ve solunda yer alan ve mihrabı iki yönden sınırlayan iki adet sütüncü yer almaktadır. Bu sütüncüler 22cm genişliğinde olup üzeri kırık hatlardan oluşan geometrik bezemeler ile süslenmiştir. Sütüncüler üzerinde dilimli konik tipi başlıklara sahiptir. Başlıkların üzeri yan yana sıralanan pahlanmış şeritlerle bezenmiştir. Sütüncülerin alt kısmında yer alan kaidelerin yüzeyi palmet ve rumi süslemeleri ile bezenmiştir⁷⁶.

---

⁷⁵ Hacer Şahan, **Karamanoğulları Dönemi Cami ve Mescitlerinde Yer Alan Mihraplar**, Kayseri Erciyes Üniversitesi-Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Kayseri 2009, s.19

⁷⁶ Ebru Bilge Fataha, a.g.t., s.62

Mihrabı üç yönde kuşatan ilk bordür 6cm. genişliğe sahip olup yüzeyi halat örgü biçiminde süsleme kompozisyonu ile süslenmiştir.

Mihrabı üç yönde kuşatan ikinci bordür 21cm genişliğe sahiptir. İçe doğru kavislendirilmiş olan bordürün üzeri alt-üst geçmeler yapan hatlardan meydana gelmiş olan yarım yıldız kompozisyonları ile süslenmiştir(Çizim:21). Aralarda kalan altıgen bölümlerin içerisine halat veya burma diye tabir edebileceğimiz silmeler ile hareketlendirilmiştir.

Mihrabı üç yönde kuşatan üçüncü bordür 14cm. genişliğe sahiptir. Bu bordürün yüzeyi alt-üst geçmeler yapan kırık hatların meydana getirdiği geometrik bir kompozisyonla bezenmiştir. Kırık hatlarla oluşan bu kompozisyon birbirine geçmiş zincir halkaları şeklinde bir düzene sahiptir.

Mihrabı üç yönde kuşatan dördüncü bordür 12cm genişliğe sahiptir. Bu bordürün yüzeyi alt-üst geçmeler yapan kırık hatlarla oluşan birbirine geçmiş zincir halkaları şeklinde bir kompozisyon sahiptir. Üçüncü ve dördüncü bordürlerde genel olarak birbirine benzer kompozisyonlar kullanılmış olup üçüncü ve dördüncü bordürlerin alt ve üst seviyelerde belirli bölümlerde birbirlerinin sınırlarına geçtiği görülmektedir. Bu nedenle, bordürlerin belirli bölümlerinde içe ve dışa dönerek kesişip, örnekleri karşılıklı değiştirdiği, bazen de tamamen farklı bir örnekle devam ettiği gözlenmektedir.

Mihrap nişinin üzerinde yer alan dikdörtgen kitabe bölümü, 105 cm. genişliğe ve 52 cm. yüksekliğe sahiptir (Res.31). Kitabenin yüzeyinde iki satır halinde sülüs hatla Cin Suresi'nin 18. ayeti ve Kelime-i Tevhid yazılmıştır⁷⁷. “ وَأَنَّ الْمَسَاجِدَ لِلَّهِ فَلَا تَدْعُوا ” “Şüphesiz ki Mescitler Allah'ındır. O halde Allah ile birlikte kimseye kulluk (ibadet) etmeyin.⁷⁸” “لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُحَمَّدٌ الرَّسُولُ اللَّهُ” “Allah'tan başka İlah yoktur. Hazreti Muhammed (s.a.s.) Allah'ın Resulüdür.”

(Kelime-i Şehadet ve Kelime-i Tevhid arasında bir fark yoktur. Biri genel bir ifadedir diğeri de içinde 'ben' vurgulaması olan bir ifadedir. Temelde ikisi de aynıdır. Kelime-i Tevhidde, doğrudan inanma vardır. Kelime-i Şahadette ise inanma ile birlikte “şahitlik” vardır.)

⁷⁷ Ömür Bakırer, a.g.e., s.232

⁷⁸ Kuran-ı Kerim ve Açıklamalı Meali, T.D.V., Ankara, 2007, s.572

Köselik; mihrap nişini sınırlandıran ve yanlardaki sütuncelerin 30 cm. yukarısından başlayan sivri kemer formundaki düz bir silmeyle iki bölüme ayrılmıştır. Tek parçadan oluşan kavsara köseliği, merkezde çember yayların oluşturduğu oniki kollu yıldız sistemden gelişen geometrik kompozisyon, yatay ve düşey eksenler üzerinde devam ettirilmektedir. Mihrap köseliği ise merkezde sekiz kollu yıldızlar ile beş köseli yıldız örneklerinin yer aldığı ve sonsuz karakterli geometrik bezemeyle doldurulmuştur. Mihrap köseliğine simetrik olarak yerleştirilen kabaların yüzeyine alt-üst geçmeler yapan şeritlerin oluşturduğu sekiz köseli yıldız motifi ve bu yıldızın merkezine yine sekiz köseli yıldız motifleri islenmiştir. Bu yıldızlardan dışta olanın kol aralarına gelecek şekilde, beş köseli yıldızlar yerleştirilmiştir.

Mihrap nişi yarım daire plânlı olup 83cm. genişliğe ve 128cm. yüksekliğe sahiptir. Mihrap nişinde içerisinde alt-üst geçmeler yapan hatların meydana gelmiş girift geometrik bir kompozisyonla bezenmiştir. Nişi oluşturan her üç cephenin ortalarına gelecek şekilde dikey olarak açılan oluk silmelerin alt ve üst kısımları mukarnas yuvalarıyla sonlandırılmıştır⁷⁹.

Mihrap nişini sağında ve solunda 99cm. yüksekliğe sahip birer sütünce yer almaktadır. Sütuncelerin gövdeleri yatay hatlardan oluşan zik zak şeklindeki kompozisyonlar ile süslenmiştir. Sütuncenin üst kısmında çan tipi başlıklar yer almakta olup başlıkların üzeri üç yapraklı palmet kompozisyonları ile süslenmiştir. Başlığın üst kısmında yatay düzende yerleştirilmiş dikdörtgen panonun içerisi üç adet kare panoya bölünerek içerisine çarpı formunda süsleme ile düzenlenmiştir.

Mihrap nişi kavsarası altı sıra mukarnasla doldurulmuş olup 80cm genişliğindedir ve 87 cm. yüksekliğindedir. Kasaranın dördüncü sırasındaki mukarnas dişlerinin yüzeyi yelpaze şeklinde hareketlendirilmişken geri kalanlar badem formudur. Bu mukarnas dişlerinin tamamının yüzeyi yalındır. Üçüncü sıradaki mukarnas dişlerinin altında sarkıtlar yer almaktadır.

Minber:

Ahşap malzemedan yapılmış olan minber orijinal olmayıp daha sonradan yapılmıştır(Çizim:22). Minber üzerinde geometrik süsleme kompozisyonları

---

⁷⁹ H., Şahan, a.g.t., s.21; E. Bilge Fataha, a.g.t., s.64

hâkimdir. Minberin aynalık bölümü kare panolara bölünerek iç kısımlar dört parça oluşturacak şekilde düzenlenmiş olup dört kollu yıldız kompozisyonu ile süslenmiştir. Minberin süpürgelik bölümleri dilimli sivri kemer formudur. Korkuluk bölümü ve köşk bölümü karelere bölünerek içleri geometrik geçmeler ile düzenlenmiştir(Res.32).

Kapı Kanatları:

İnce Minare Taş ve Ahşap Eserler Müzesinde 3143 envanter numaralı kapı kanatları 1982 yılında Etnografya Müzesinden buraya getirilmiştir. Karamanoğulları ahşap sanatının önemli örneklerinden olan ahşap kapı kanatları 135cm. x188cm. 145cm.x 240cm. ölçülerinde olup, 3,5cm kalınlığında dört parça levhanın bir kepenkte ikişer ikişer birleştirilmesiyle oluşmuş iki kanatlıdır(Res.33).

Ceviz ağacından biri dar biri geniş yekpare iki levhadan yapılan kapı kanatlarında simetrik bir sistemle düzenlenmiştir. Sol kanadın ön yüzü dışındaki bölümlerin yüzeyi palmet ve kıvrım dallardan oluşan kompozisyonlar ile süslü bir bordür her iki kanadı da kuşatmaktadır⁸⁰. Kapı kanatlarının merkezleri geometrik kompozisyonlarla düzenlenmiş olup iç kısımları stilize bitkiler ile süslenmiştir. Yüzeye oyulan (yivli-oluklu) çubukların yatay, dikey ve çapraz olarak değişik istikametlerde kırılmasıyla meydana gelen geometriler, büyüklü-küçüklü iç içe, yan yana ve üst üste karelere dönüşürken aralarda yıldız, sekizgen ve dörtgenlerle kapalı şekiller oluştururlar. İçlerindeki bitkisel süsleme boşlukların durumuna göre düzenlenmiştir. Bütün kompozisyonlarda ortak olan bezeme kıvrım dal ve rumî yapraklarıdır⁸¹.

Üstte yatay şekilde yerleştirilmiş olan dikdörtgen panoda sülüs yazı ile Ali İmran surenin 18. ayet ve 19. ayetin bir bölümü yazılıdır. Sülüs yazılı bordür diğer taraflara göre daha derin ‘’oyma-kabartma’’ tekniğiyle işlenmiştir.

Kapı kanadının sağ bölümünde: شَهِدَ اللهُ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ وَالْمَلَائِكَةُ وَأُولُو الْعِلْمِ قَائِمًا بِالْقِسْطِ

Transkripsiyon: “*Şehidallâhu ennehû lâ ilâhe illâ huve, vel melâiketu ve ulûl ilmi kâimen bil kıst ...*”

⁸⁰ Rüstem Bozer, a.g.t., s.167

⁸¹ Yaşar Erdemir, **İnce Minare Taş ve Ahşap Eserler Müzesi**, Konya 2009, s.171

Kapının sağ kanadındaki yazının Türkçesi: “Adaletle hükmeden ilim erbabı, melâikei kiram ve Allah kendisi şahadet eder ki, Allah'tan başka mabut yoktur.”

Sol bölümünde ise: () ... لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ () . إِنَّ الدِّينَ عِنْدَ اللَّهِ الْإِسْلَامُ ...

Transkripsiyon: “*Lâilâhe illa hüve'l-azizü'l-hakîm, İnne'd-dine İndallahi'l-İslâm*” yazılıdır. Sol kanadında ise: “O Allah aziz ve hükmedicidir. Allah yanında muteber din ancak İslam’dır” İbaresini yazılıdır⁸².

Sipas Camii kapı kantlarındaki süslemeler yüzeysel ve çizgici bir işçilikle yapılması bakımından Ernek Ulu Camii ve Akça Mescit kapı kanatları ile benzer bir kompozisyon ve düzenlemeye sahiptirler. Kompozisyondaki ortak süslemeler kapıların bezemelerindeki yatay, dikey ve çapraz hatlardan oluşan kare, dört kollu yıldızlar ile sekizgen kompozisyonları aynı döneme ait bu kapıların aynı usta veya atölyenin ustaları tarafından yapılmış olmasını muhtemel kılmaktadır⁸³.

Pencere Kanatları:

Karamanoğulları ahşap sanatının önemli örneklerinden olan ahşap pencere kanatları 1935 yılında İnce Minare Taş ve Ahşap Eserler Müzesi’ne getirilmiştir. Kapı kantları 94cm genişliğe, 167cm yüksekliğe ve 3cm kalınlığında sahiptir. Yekpare iki levha meydana getirilen pencereler iki kanatlıdır(Res.34). Ceviz ağacından yapılan pencere kanatlarında simetrik bir düzenleme görülür. Ahşap pencere kanatlarında yüzeysel oyma-kabartma tekniği ile yapılmış muhteşem süsleme formları yer almaktadır⁸⁴. Aynı ölçülerdeki pencere kanatlarının etrafı 6,5cm. genişliğinde bir süs kuşağı ile çerçevelenmiştir. Bu süs kuşağının iç kısmı stilize dal ve yapraklar ile düzenlenmiştir.

Pencere kanatlarının orta kısmındaki boş bölümlerin üst kısmında yazı panoları orta kısımda ise salbek ve şemse motifleriyle doldurulmuştur. Yazı panolarının zemininin boşaltılmasıyla yazı daha belirgin bir hale gelmiştir.

Pencere kanadının sağ bölümünde: **عجلوا بالصلوة قبل الفوت**

⁸² Halit Bardakçı, a.g.e., s.112

⁸³ Y. Erdemir, a.g.e., s.171,

⁸⁴ Gönül Öney, “Anadolu’da Selçuklu ve Beylikler Devri Ahşap Teknikleri” **Sanat Tarihi Yıllığı 1969-1970**, İstanbul 1970, s. 135-149.

Transkripsiyon: “*Accilû bi’s-salati kable’l-fevt*”

Kapının sağ kanadındaki yazının Türkçesi: “Vakit geçmeden namaz hususunda acele edin”

Pencere kanadının sol bölümünde: *و عجلوا بالتوبة قبل الموت*

Transkripsiyon: “*ve accilû bi’t-tevbeti kabl’l-mevt*”. “*Sadeka Rasûlullah*” yazılıdır.

Sol kanadında ise: “*Ölüm gelmeden önce de tevbe etmekte acele edin. Rasûlullah doğru söyledi.*” İbaresini yazılıdır.

Ortada simetrik bir kompozisyon oluşturan merkezde yuvarlak bir şemse ile bunun alt ve üst uçlarına bağlanan damla şeklindeki salbeklerin içleri rumi ve palmetler ile süslenmiştir. Şemsenin merkezinde altı kollu bir yıldızın değişik yönlere kavislenerek kesişen kollarının bazıları rumi yapraklara sap olurken, diğerleri palmet ve lotüsler ile birleşir. Şemselerin uçları da palmet görünümüne bir tepelikle nihayetlenmiş, içleri yine kıvrım dallar ile düzenlenmiştir⁸⁵.

Değerlendirme:

Yaptığımız araştırmalar sonucunda caminin inşa tarihiyle ilgili kesin bir kayda rastlanılmamışsa da yaygın görüş olarak yapının 1306-1349 yıllarında yapıldığıdır. Yapının giriş kapısı üzerinde onarım kitabesi yer almaktadır(Res.35). Yapı kareye yakın enine dikdörtgen bir plana sahip olup caminin plan şemasında bir değişiklik yapılmadığını kaynaklardan öğrenebilmekteyiz. Kûfe plan şemasındaki cami doğu-batı doğrultusunda uzanmaktadır. Ancak günümüzde yapının orijinal olan mihrabı, minaresi ve müzeye taşınmış olan kapı ve pencere kanatları dışında hiçbir özelliği bulunmamaktadır.

İ.H. Konyalı bu yapıdan bahsederken ahşap destekli bir cami olduğundan bahsetmektedir(Res.36). Araştırmalarımız esnasında elimize geçen eski fotoğraflarda yapının kargir bir yapıya sahip olduğu ve ahşap destekli bir cami olduğunu kanıtlamaktadır. İlk aşamada ahşap direkli bir cami Sipas Camii doğa şartlarından ve bakımsızlıktan oldukça etkilemiş ve değişik dönemlerde yapılan restorasyon çalışmaları sonucunda cami eski görünümünü kaybederek bugünkü beton kolonlarla taşınan beton üst örtülü sanatsal bir önemi kalmayan bir yapı olarak karşımıza çıkmaktadır.

⁸⁵ Yaşar Erdemir, **İnce Minare Taş ve Ahşap Eserler Müzesi**, Konya, 2009, s.179

Caminin sanat değeri açısından oldukça öneme sahip olan mihrabı ve bu gün İnce Minare Taş ve Ahşap Eserler Müzesi'nde sergilenen ahşap kapı ve pencere kanatları hem döneminin özelliklerini yansıması bakımından hem de süsleme formları açısından oldukça önemlidir. Ahşap kapı ve pencere süsleme formlarına bakıldığında Ermenek de yer alan diğer yapıların kapı ve pencere kanatlarındaki süsleme formlarıyla benzer olduğu ve bunların aynı ustanın elinden ya da aynı atölyeden çıktığı anlaşılmaktadır.

Sipas Camii plan Şeması, mihrabı, ahşap kapı ve pencere kanatları ve süsleme formlarıyla tarihi bakımdan oldukça öneme sahip bir yapı olarak bugün de ve gelecekte de önemini korumaya devam edecektir.

3.1.3. MEYDAN CAMİİ

Resim No:37-48

Çizim No:23-32

Yapının Yeri:

Karaman İli, Ermenek İlçe merkezinde Ermenek-Güneyyurt yolunun başlangıcı olan cadde üzerinde Meydan Mahallesi'nde yer almaktadır.

Yapının Adı:

Cami tahrir kayıtlarında “Mimar Emir Rüstem Paşa Camii” adıyla geçmektedir. “Meydan” ismi ise bulunduğu yer itibariyle verilmiş olmalıdır. Ayrıca camii önünde şehrin ok atılan, ata binilen, cirit oynanan bir çeşit atış ve spor sahası bulunduğundan böyle adlandırıldığı yönünde bir görüş vardır⁸⁶.

Yapının Tarihi ve Banisi:

Meydan Mahallesi sınırları içerisinde Kemalettin Ahmet Mimar Emir tarafından Rüstem Paşa için yaptırılan caminin yapım tarihi belli değildir⁸⁷. Camide banisi ve inşa tarihini belirten bir kitabeye rastlanılmamakla birlikte, E. Diez, O. Aslanapa ve Koman yapının mimarî özelliklerinden yola çıkarak, 1436 yılından önce Karamanoğulları döneminde inşa edilmiş olabileceğini belirtmişlerdir⁸⁸.

İ. H. Konyalı, bu mabedin 1494 tarihinde Emir Rüstem Paşa tarafından tamir ettirildiği görüşündedir⁸⁹. Bu görüş Diez-Aslanapa-Koman'ın yapının inşa tarihiyle ilgili verdikleri tarihi destekler niteliktedir.

Halit Bardakçı da eserinde bu mabedin 1494 tarihinde Emir Rüstem Paşa tarafından tamir ettirildiğini kaynak göstermektedir⁹⁰. A. Kızıltan ise XIV. yy.'da yapılmış olabileceğini tahmin etmektedir. Osman Nuri Dülgerler yukarıdaki bilgileri tekrar ederek caminin yapım tekniği ve elemanlarına bakılarak XIV. yy. sonları ile XV. yy. başlarında yapılmış olabileceğini söylemektedir⁹¹.

⁸⁶ İbrahim Hakkı Konyalı, **Abideleri Ve Kitabeleri İle Karaman Tarihi**, s. 704; Bilal Gök, a.g.t., s.103

⁸⁷ Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşiv Defteri, No: 1064, vr. 40c

⁸⁸ Diez-Aslanapa-Koman, a.g.e., s.14

⁸⁹ İbrahim Hakkı Konyalı, **a.g.e.**,s.704

⁹⁰ Halit Bardakçı, a.g.e., s.118-119

⁹¹ Osman Nuri Dülgerler, **Karamanoğulları Dönemi Mimarisi**. Karaman, 2000, s.77

Bilal Gök 1500, 1518, 1522 ve 1555 tarihlerinde yapılan tahrirlerde caminin yer almadığını belirtmekte ve bu nedenle Ş. Çelik'in 1555 – 1557 yılları arasında caminin yaptırıldığı düşüncesini kabul etmektedir⁹². Ayrıca bunu desteklemek için 17 Nisan ve 18 Nisan 1557 tarihli iki ayrı mühimme hükmünde yer alan Ermenek camilerinin halkın ihtiyacını karşılamaması nedeniyle ulema ve sülehasının isteği üzerine Karaman Paşa tarafından yaptırılan Yeni Cami'nin, Mimar Emir Rüstem Paşa Camii olduğunu belirtmektedir⁹³. Oysa yapılan atamalar incelendiği zaman Yeni Cami'nin, Mimar Emir Rüstem Paşa Camii olmadığı görülmektedir. Bununla birlikte Mimar Emir Rüstem Paşa Camii'nin 1555'te olmayıp, 1584 tahririnde yer aldığına bakılarak bu tarihler arasında yaptırılmış olduğunu ileri sürmektedir⁹⁴. Bu bilgiler ışığında yapıyı ele aldığımızda yapının tarihi hakkında kesin bir tarih vermenin güç olduğu ancak yapının XIV.yy da yapıldığını söylemek daha doğru olacaktır.

Evliya Çelebi, camiden *Emir Camii* olarak bahseder. *Caminin toprak örtülü olduğunu, Kible tarafında Mihrabın üstünde yüksek bir kubbesi ve kible kapısı önünde yol aşırı uzun ve tavsif edilemez bir minaresi bulunduğunu belirtir*⁹⁵.

Geçirdiği Onarımlar: Yaygın olan kanıya göre, Mimar Emir Rüstem Paşa tarafından 900/1494- 1495 tarihinde onartılmıştır. İ.H.Konyalı da yapının 1494 tarihinde Emir Rüstem Paşa tarafından tamir ettirildiği görüşündedir⁹⁶. Cami en son Konya Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından 2009 yılında başlatılan analiz ve proje çalışmalarından sonra 2014 yılında başlatılan restorasyon çalışması 2016 yılında bitirilerek ibadete açılmıştır.

Yapının İncelenmesi:

Cami son cemaat mahalliyle birlikte kuzey-güney doğrultusunda uzanan 16.9m x 15m ölçülerinde kareye yakın dikdörtgen bir plana sahiptir.(Çizim:23). Cami mihrap duvarına paralel iki sahından meydana gelmiştir. Mihrap önü kubbeli

---

⁹² Bilal Gök, XVI. Yüzyılda Ermenek Camileri ve Cami Vakıfları, **Hikmet Yurdu Dergisi**, 2009, s.271

⁹³ Bilal Gök, a.g.t., s. 104

⁹⁴ Mevlüt Eser, a.g.t., s.75

⁹⁵ Evliya Çelebi, **Seyahatname** C: IX, s. 306.

⁹⁶ İbrahim Hakkı Konyalı, a.g.e., s.704

olan yapının hariminin diğer bölümleri ve son cemaat mahallinin üzeri çapraz tonozlar ile örtülmüştür. Mihrap önü kubbesi dıştan piramidal bir çatı ile örtülmüştür. Yapının piramidal üst örtüsü kurşun malzeme ile kapatılmıştır. Cami önünde ana girişin olduğu cephe de üç bölümlü bir son cemaat mahalli yer almaktadır(Res.37-38). Yapının duvar köşeleri düzgün ve iri kesme taşlarla, duvar yüzleri, moloz ve yontma taşlarla karışık olarak işlenmiştir. Meyilden dolayı kible duvarı, giriş duvarına göre çok daha yüksektir. Duvar yüzünde yer yer bırakılmış olan delikler yapının tadilatı esnasında cephelere kurulacak olan iskeleleri sabitlemek amacıyla yapıldığını tahmin etmekteyiz. Ancak son yapılan restorasyonlarda bu açıklıklar tamamen kapatılmıştır. Yapının içinde ise mihrap, minber, kemerler kesme taş malzemedan yapılmışlardır.

Yapının Cepheleri:

Cami kentin dik bir yamaca kurulması sonucu, diğer yapılar gibi cephe düzeninde farklılıklar görülmektedir. Bu farklılıklar sonucu yapıya kuzey cepheden düz yoldan girilirken, güneyden fevkani bir yapı olarak yükselmektedir. Yapının kuzey cephesi son cemaat mahallinin eklenmesiyle biraz hareketlenmiştir.

Son cemaat mahalli ortada iki serbest ayak ile ayrılmış üç büyük kemerli açıklıktan oluşmaktadır(Çizim:24). Yanları kapalı olan son cemaat mahalli ilk zamanlarda kemer araları açıkken daha sonradan cam ve profillerden oluşan muhdes camekânla kapatılmıştır(Res.38). Son yapılan restorasyonlar ile bu camekânlı bölümler kaldırılmıştır. Camiye orta akstan giriş verilmiş, yanlar sekilerle yükseltılarak namaz için ayrılmıştır. Revakın üzeri kuzey-güney doğrultusunda atılmış sık ahşap kirişlemeli ahşap tavan ile örtülmüşken bu bölümlerde daha sonradan kaldırılarak çapraz tonoz olarak yeniden düzenlenmiştir. Eski resimlerde caminin üzeri ahşap saçaklı düz toprak dam olarak görülmektedir.

Yapının batı cephesi eğimli araziden dolayı kuzeyden güneye doğru bir meyil almaktadır. Cephe köşeleri kesme taş duvar yüzeyleri ise moloz ve kaba yontu taş malzeme ile yapılmıştır(Res.40). Batı cephede iki sıra halinde dört adet pencere düzenlemesi görülmektedir(Çizim:25). Alt sırada yer alan iki pencere dikdörtgen formda düzenlenmiştir. Üst sırada yer alan iki pencere ise alt sıradaki pencerelere nazaran biraz daha küçük ve sivri kemerli formda, ajurlu bir düzenleme

görülmektedir. Cepheyi masif görünümünden kurtarmak amacıyla küçük kuş yuvaları yapılmıştır.

Yapının güney cephesi eğimli araziden dolayı diğer cephelere nazaran fevkani bir durum arz etmektedir. Bu cephenin yüksek olması nedeniyle cepheye iki adet destek sistemi yerleştirilmiştir(Çizim:26). Cephe köşeleri kesme taş duvar yüzeyleri ise kaba yontu ve moloz taş malzeme ile inşa edilmiştir. Güney cephede batı ve doğu cephedeki gibi iki sıra halinde dört adet pencere sistemi yer almaktadır. Alt sırada yer alan iki pencere dikdörtgen formda düzenlenmiştir. Üst sırada yer alan iki pencere ise alt sıradaki pencerelere nazaran biraz daha küçük ve sivri kemerli formda, ajurlu bir düzenleme görülmektedir. Cepheyi masif görünümünden kurtarmak amacıyla küçük kuş yuvaları ve restorasyonlar esnasında kurulacak iskelelerin sabitlenmesini yarayacak gözler olduğunu tahmin etmekteyiz.(Res.39).

Yapının doğu cephesi batı cephesi gibi eğimli araziden dolayı meyilli bir görünüm almıştır. Cephede güneyden kuzeye doğru bir merdiven sistemi ile çıkılması sağlanmıştır. Cephe köşeleri kesme taş duvar yüzeyleri ise moloz ve kaba yontu taş malzeme ile yapılmıştır(Res.39-40). Doğu cephede güney ve batı cephedeki gibi iki sıra halinde dört adet pencere düzenlemesi görülmektedir. Alt sırada yer alan iki pencere dikdörtgen formda düzenlenmiştir. Üst sırada yer alan iki pencere ise alt sıradaki pencerelere nazaran biraz daha küçük ve sivri kemerli formda, ajurlu bir düzenleme görülmektedir(Çizim:27). Cepheyi masif görünümünden kurtarmak amacıyla küçük kuş yuvaları ve küçük kare gözler yapılmıştır.

Son Cemaat Mahalli:

Son cemaat mahalli ortada iki serbest ayak ile ayrılmış üç büyük kemerli açıklıktan oluşmaktadır. Yanları kapalı olan son cemaat mahalli ilk zamanlarda kemer araları açıkken daha sonradan cam ve profillerden oluşan muhdes camekânla kapatılmıştır(Çizim:28). Ancak bu muhtes bölümler son restorasyon çalışmalarına tamamen kaldırılmıştır. Camiye son cemaat mahallinin orta aksından giriş verilmiş olup bu bölümün sağ ve solundaki bölümler sekilerle yükseltilerek namaz için ayrılmış olduğu görülmektedir(Res.40). Son cemaat mahallinin üzeri son restorasyonlardan önce kuzey-güney doğrultusunda atılmış sık ahşap kirişlemeli ahşap tavan ile örtülü iken son çalışmalar ile bu ahşap tavan kaldırılarak yapının asli

üst örtüsü olan çapraz tonozlar ortaya çıkarılmıştır. Son cemaat mahalli çapraz tonozlarının üst bölümü son çalışmalarda kurşun malzeme ile kaplanmıştır.

Minare:

Caminin kuzeyinde yolun 12m. karşısında yer alan minare basık bir kürsü üzerine oturtulmuştur. Yüksek bir silmeden sonra yedi ve sekizgenlerden oluşan pabuç bölümü, bunun üzerinde çokgen, kısa bir boyundan sonra çokgen minare gövdesi yükselmektedir(Çizim:28). Gövde kaval motifli bir silme ve üzerinde düz ve ters sıralanmış iki renkli taştan yapılmış, palmet motifleri bulunan kısa boyun ve üzerinde ikinci bir kaval silmeyle bitirilmiştir. Şerefe altı, iki yöne kavisli bir profille şerefeyi oluşturulmuştur. Şerefe taş korkuluklarla çevrilmiştir. Minare poligonal petek üzerinde, bugün metal kaplamalı, sivri bir külâh ve âlemle bitirilmektedir(Res.41).

Harim:

Caminin kuzeyinde yer alan ana giriş kapısı yüzeysel kaval motifli iki sıra silmeyle çevrilmiş, sivri kemerli boşluk içerisinde, yuvarlak kemerle ve yalın söveli yapılmıştır(Res.42). Bu kapı açıklığından girilen caminin harim kısmı doğu-batı doğrultusunda enine gelişen bir plan şemasına sahiptir. Harim doğuda biraz daha geniş olup mihrap duvarına paralel, iki sahnin şeklinde düzenlenmiştir. Kuzey duvarın doğu penceresine açılan bir kapıdan, duvar içerisindeki merdivenlerle, giriş kapısı üzerindeki küçük mahfil katına çıkılmaktadır. Caminin harim kısmı oldukça yalındır. Süs mimari elemanların düzeninde aranmıştır. Yapını süs unsurları kesme taş malzemededen yapılmış olan mihrap, minber ve mihrap önü kubbesi geçiş elemanlarında gözükmektedir(Res.43-44). Dıştan içe düz, armut motifli ve düz, üç silme kuşağıyla çevrilmiştir.

Mihrap:

Kible duvarı ortasında, harime giriş açıklığının tam karşısında bulunan maktadır(Res.44). Mihrabın portali kible duvarından harime doğru 7 cm.'lik taşıntı yapmıştır. Süsleme bakımından oldukça fakir olan mihrap kesme tas malzemededen yapılmıştır olup 200cm. genişliğe ve 365cm. yüksekliğe sahiptir(Çizim:30-31).

Mihrabı çevreleyen iki bordür yer bulunmaktadır. Bu bordürler mihrap nişine doğru kademelendiği görülmektedir.

Mihrabı üç yönde kuşatan ilk bordür 11 cm. genişliğinde olup düz bir yüzeye sahiptir. Birinci bordürün yüzeyinde hiçbir süsleme unsuru bulunmamaktadır.

Mihrabı üç yönde kuşatan ikinci bordür 11 cm genişliğe sahiptir. İkinci bordür birinci bordür zeminine göre kademelendirilerek derinlik sağlanmıştır. İkinci bordürün yüzeyinde birinci bordürde olduğu gibi süsleme unsuru bulunmamaktadır.

Mihrap nişinin alınlık bölümü 152cm. genişliğe ve 74cm. yüksekliğe sahiptir. Alınlığın üzerine, cepheden taşıntı yapan bir kartuş yerleştirilmiştir. kartuş ve alınlık bölümünde süsleme unsuru bulunmamaktadır. Tek parçadan oluşan mihrap köseliğinin yüzeyinde süsleme yer almamaktadır.

Beş sıra mukarnastan oluşan kavsara bölümü 93 cm. yüksekliğe ve 95 cm genişliğe sahiptir. Mukarnas kavsara aşağıda yukarıya doğru kademeli bir şekilde daralmakta ve üçgen formunu almaktadır. Kavсарanın ilk dört sıradaki yer alan mukarnaslar ters ve düz gelecek şekilde yerleştirilmiş badem formundadır. Beşinci sıradaki yer alan mukarnaslar ise dikey olarak yerleştirilen üçgen hatların oluşturduğu dilimlerle düzenlenmiştir. Birinci sırada yer alan mukarnasların alt bölümlerinde bulunan konsollar aşağı doğru yapılmış olup oluşturulan püsküllerin orta bölümünde düğümler görülmektedir. Nişin Alt Kısmı: Yarım onikgen planlı mihrap nişi 178 cm. yüksekliğe, 98 cm. genişliğe ve 45 cm. derinliğe sahiptir.

Mihrapönü Kubbesi:

Mihrapönü kubbesi ortada iki serbest kare formlu payeye güneyde ise beden duvarından çıkıntı yapan iki ayakla taşınmaktadır. Payeler birbirlerine sivri kemer formları ile bağlanmaktadır. Kubbeye geçişte istiridye formlu tromplar kullanıldığı görülmektedir. Payeler arasındaki kemerler ve kubbeğe geçişi sağlayan istiridye formlu sivri kemerler tamamen kesme taş malzeme ile yapıldığı görülmektedir.

Minber:

Kesme taştan yapılan minberin yan aynaları, yüzeysel geometrik süslerle, korkulukları ajurlu çokgen motiflerle geçme olarak süslenmiştir(Çizim:32). Altta pabuçluk bölümü çerçeve içerisinde ikisi açık, biri dolu üç dilimli kemerli pencereyle

değerlendirilmiştir. Geçidin üstü sivri kemerli olup, köşk bölümünün her yüzeyinde yine dilimli kemer bulunmaktadır(Res.45-46)

Değerlendirme:

Caminin üzerinde herhangi bir kitabe bulunmaması nedeniyle kesin yapım tarihini ve yapıyı kimin yaptırdığını kesin olarak bilemiyoruz. Yapım tekniği, malzeme ve mimari elemanları yapıyı XIV.yy sonları XV.yy başlarına tarihlendirmemize imkan vermektedir. Yaygın olan kaniya göre, Mimar Emir Rüstem Paşa tarafından 900/1494- 1495 tarihinde onartıldığından cami bu adla anılmaktadır. Bu onarım sırasında plan şemasında büyük bir değişiklik olmamış ve plan şeması büyük ölçüde korunmuştur.

Cami mihrap önünde bir kubbeyle örtülmüşken yan kısımlar ve kuzey kısım çapraz tonozlarla örtülmüştür. Kubbe geçişleri sivri tromplarla sağlanmış ve içleri istiridye şeklinde düzenlenmiştir. Mihrap önü kubbesi Anadolu Selçuklu mimarisinde biteviye yer alan bir uygulamadır. Örtü sisteminin bir parçasını teşkil eden mihrap önü kubbesi düz dam uygulamasının sınırları dışına çıkan bir yapılanma sergilemesi, astral algılama dünyasının teşekkülü olarak yorumlanabilir⁹⁷.

---

⁹⁷ Ahmet Çaycı, **Eşrefoğlu Beyliği Dönemi Mimari Eserleri**, Ankara 2008, s.54

3.1.4.YUKARI GÜLLÜK CAMİİ

Resim No: 49-56

Çizim No: 33-36

Yapının Yeri:

Eser, Karaman İli, Ermenek İlçe merkezinde, eski adıyla Kemeros Mahallesi yeni adıyla Güllük veya Havasıl Mahallesi'nde, Atatürk Caddesi üzerinde yer almaktadır.

Yapının Adı:

Belgelerde yer alan kayıtlara göre Kemeros Mahallesi sınırları içerisinde bulunan yapı ilk dönemde Mescit olarak yapılmasından dolayı Hacı Ali Bey Mesciti olarak bilinmekteydi. Ancak daha sonradan yapının tamir ettirilmesi sırasında minberin de yapıya dâhil edilmesiyle cami statusüne geçmiştir. Günümüzde de mahallenin adının Güllük veya Havasıl Mahallesi olarak değişmesinden dolayı Kemeros-u Kebir Camii veya Havasıl Camii olarak da adlandırılmıştır⁹⁸.

Yapım Tarihi ve Banisi:

Yapının giriş kapısının üstündeki kitabe ve Mescidin kible duvarı dışına tamir esnasında konulduğu anlaşılan kitabeye göre Mescit Mîr Hacı Ali tarafından, 773H-1371M senesinde yaptırılmıştır⁹⁹.

Araştırmalarımız esnasında konuştuğumuz cami cemaatinin yaşlıları caminin mihrabının arkasında sıva altında kalmış bir kitabenin olduğunu bahsetmişlerdir. Ancak çalışmalarımız esnasında bu kitabeye rastlayamadık. Bu kitabeden H. Bardakçı da bahsetmekle birlikte metni konusunda herhangi bir bilgi vermemektedir¹⁰⁰.

Giriş kapısı üzerinde yer alan Lâtin harfli Türkçe kitabede “Yukarı Güllük Camii-Yapılış Tarihi: 1565” olarak yazılmıştır. Diez – Aslanapa – Koman, eserinde “Kitabesine göre Hacı Ali bey tarafından yaptırıldı” ifadesini kullanırlar. Yalnız tarihi şüphelidir.

⁹⁸ M. Eser, a.g.t., s.95; O. Nuri Dülgerler, a.g.e., s.35; Bilal Gök, a.g.t., s. 120-121

⁹⁹ Osman Nuri Dülgerler, a.g.e., s.35

¹⁰⁰ Halit Bardakçı, a.g.e., s.125

Geçirdiği Onarımlar:

Yapının ilk inşasının Hacı Ali Bey tarafından 1371 yılında yapıldıktan sonra 1148/1735- 1736'da es-Seyyid Ebubekir Ağa tarafından tamir ettirilen mescitte minber de ilave edilerek cami haline getirilmiştir¹⁰¹. Bu onarımdan sonra 1234/1818 - 1819'da Miralay Seyyid Hasan tarafından ikinci onarımı yapılmıştır. Kesme taştan yapılmış olan cami, kible duvarına paralel uzanan üç sahından ibaret olup, dört paye ve altı kemer üzerine oturan düz toprak damla örtülüdür. 1963'te caminin üzeri kırma çatı üzeri kiremitle kaplanmıştır.

Kitabe:

Giriş kapısı üzerinde yer alan yer yer istifli sülüs hatlı altı satırlık tamir kitabesi şöyledir:

ماشاءالله
اولا مسجد بناسين خير ايلين الحاج علي
ثانيا تعمير اديب قيلدى جامع ابوبكر
ثالثا تجديد ايدن ميرالاي سيد حسن جامع
رحمتك ايله قيل مشرف يا رحيم يا غني
سنه ١٣٣٢

“Mâşâallah.

Evvela Mescit binasın hayreyleyen el-Hac Ali.

Saniyen tamir edip kıldı cami Ebubekir ....(?).

Salisen tecdid eden Miralay Seyyid Hasan cami'i.

Rahmetinle kıl müşerref ya Rahim ya Ganî.

Sene 1332.”

Yapının İncelenmesi:

Kuzey-güney yönünde dikdörtgen bir alan üzerine oturan cami, mihraba paralel üç sahınlı bir plana sahiptir(Çizim:33-34). Yapı üç kemer gözlü son cemaat mahalli ve harimden ibarettir. Kuzey yönde üç kemerle dışarı açılan son cemaat mahalli yer almaktadır(Res.49). Ahşap kirişleme tavanla örtülü caminin, düz toprak damlı olan camiin üst örtüsü daha sonradan kiremit kaplı kırma çatılı hale

¹⁰¹ VAD. No: 1068, vr. 117d

dönüştürülmüş¹⁰². Yapının beden duvarları, kaba yontu taş ve moloz taş malzeme, son cemaat mahalli kemerleri ve ana giriş kapısı lento ve söveleri kesme taş malzeme kullanılarak inşa edilmiştir.

Yapının Cepheleri:

Yapının kuzey cephesi son cemaat mahallinin eklenmesiyle hareketlilik kazanmıştır(Res.49-50). Kuzey harim duvarında yapıya girişi sağlayan taş söveli basık kemerli bir kapı açıklığı yer almaktadır. Kapı açıklığının sağında ve solunda birer adet dikdörtgen pencere açıklığı yer almaktadır. Kuzey cephedeki bu pencere açıklıkları evvelce mevcut olmalarına rağmen daha sonradan kapatılmış ve harim kısmında açık dolap nişine çevrilmişlerdir E. Diez-O. Aslanapa- M.M. Koman'ın eserinde verilen plan şemasında batı cephede pencere açıklığı görünmezken, kuzey cephede girişin iki yanında birer pencerenin mevcut olduğu görünmektedir¹⁰³. H. Bardakçı da kuzey cephede pencereler bulunduğunu söylemektedir¹⁰⁴. Bu cephe moloz taş ve kaba yontu taş malzeme ile yapılmıştır.

Yapının batı cephesi yandaki yapılardan dolayı tam bir cephe vermemektedir. Ancak güneybatıya doğru biraz cephesi bulunmaktadır. Bu cephe kısmında da güneye yakın bölümünde küçük dikdörtgen bir pencere açıklığı yer almaktadır.

Yapının güney cephesi moloz taş ve kaba yontu taş malzemedен yapılmıştır. Cephede iki adet büyük dikdörtgen pencereden başka bir hareketlilik veya açıklık bulunmamaktadır(Res.51). Kible duvarında, Mihrabın sağında ve solunda yer alan bu pencereler son onarımlarda büyütülmüş ve düz dikdörtgene dönüştürülmüştür.. Oldukça sade olan bu cephe diğer cephelerde olduğu gibi sıvalı ve üzeri boyalıdır. Yapının güney cephesi eğimli araziden dolayı kuzey cepheye göre daha yüksek bir görüntü sergilemektedir.

Camin doğu cephesi de diğer cepheler gibi oldukça sadedir. Bu cephede üç adet tepe penceresi şeklinde düzenlenmiş açıklık bulunmaktadır(Çizim:34). Bu pencere açıklıkları yuvarlak kemer formlu açıklıklar olup cepheyi hareketlendirmektedirler. Pencereler dıştan içe doğru genişlemektedir. Bunların

---

¹⁰² Halit Bardakçı, a.g.e.,s.154

¹⁰³E. Diez-O.Aslanapa-M.Koman, a.g.e., s.17

¹⁰⁴ H. Bardakçı, a.g.e., s.125

dışında bu cephede son cemaat mahallinin yuvarlak yarım daire kemer formu bir açıklığı yer almaktadır(Res.52).

Son Cemaat Mahalli:

Kuzey cephede yer alan son cemaat mahalline sekiz basamaklı betonarme merdivenlerden inilerek girilir. Sivri kemerli üç gözlü son cemaat mahallinin doğu kısmı sivri kemerli açıklıklı, batı kenarı ise kapalıdır. Kemerler ortada kare şekilli ayaklara oturmaktadır. Son cemaat mahalli kemer açıklıkları geometrik formu demir profillerle kapatılmıştır. Son cemaat mahalli üst örtüsü yapının üstü tamamen kapatan kiremit kaplı kırma çatı ile kapatılmıştır.

Minare:

Yapının minaresi son cemaat mahallinin kuzeybatı kenarında yer almaktadır. Üzeri sac kaplamalı ahşaptan sekizgen gövdeli ve köşk şerefeli olan minare fazla yüksek değildir(Res.49). Kaide ve pabuç bölümü bulunmayan minare direk olarak gövdenin zemine oturtulması ve son cemaat mahalline yaslanmasıyla oluşturulmuştur. Muhtemelen camide gerçekleştirilen çevre düzenlemeleri sırasında bahçenin kodunun yükselmesi nedeniyle minarenin pabuç bölümü zemin altında kalmış olabilir. Minarenin gövde kısmında sekizgen dilimlerin oluşturduğu hareketlilikten başka bir düzenleme görülmemektedir. Gövdenin şerefeye birleştiği yerde şerefe gövdeden 15cm dışarıya doğru çıkıntı yaptığı görülmektedir. Köşk şerfe şeklinde düzenlenmiş olan şerefe kısmının üzerinde ortada bir, yanlarda sekiz ahşap direğin taşıdığı ahşap üzeri kurşun kaplı külah kısmı ve âlem bölümü ile minare son bulmaktadır.

Harim:

Harime, üç gözlü son cemaat mahallinden geçildikten sonra taş söveli, basık kemerli ve çift kanatlı tablalı ahşap kapıdan girilmektedir. Giriş kapısı üzerinde altı satırlık tamir kitabesi yer almaktadır.

Harim, kible duvarına paralel üç sahından oluşmaktadır. Alttan kaplamalı tavan şeklinde olan üst örtü, ortada iki sırada birbirine doğu-batı istikametinde sivri kemerlerle bağlanmış ortada ikişer kare serbest ayakla yanda ise duvara bitişik ayaklarla taşınmaktadır(Res.53). Betonarme olan bu ayaklara yerden 100cm sine

kadar ahşap malzeme ile kaplanmıştır. Ayakların kemerlerle birbirine bağlandığı bölümler dışarıya doğru çıkıntı yapmıştır. Girişin önündeki birinci sahinin üzerine sonradan ilave edilen fevkani mahfil(Res.54) yer almaktadır. Mahfile çıkış, son cemaat mahallinin batı kenarındaki onbir basamaklı taşınabilir ahşap merdivenle sağlanmaktadır. Mahfil katının orta kısmında dışa doğru çıkıntı yapan yarım daire formu köşk kısmı yer almaktadır. Köşk kısmı mahfil katının tamamında olduğu gibi ahşap korkuluklar ile sınırlandırılmıştır. Mahfil katının alt kısımları kalem işi süslemeler ile karşılıklı üçgen formlar ile süslenmiştir. Kible duvarının orta kısmında yer alan mihrap tamamen taş olmakla birlikte, büyük ölçüde sıvanarak boyandığı için kısmen özelliğini kaybetmiştir. Caminin minberi ahşaptan yapılmış olup basit süslemelere sahiptir(Res.55).

Mihrap:

Kible duvarının orta bölümünde yer alan mihrap harime giriş kapısının karşısında bulunmaktadır. Kible duvarından çıkıntı yapmayan mihrap nişi duvar kalınlığı içerisinde yer almaktadır. Kesme taştan inşa edilmiş olan mihrabın yüzeyinde süsleme unsuru bulunmamaktadır. Mihrap, 153 cm genişliğe, 255 cm yüksekliğe sahiptir. Mihrabı üç yönde çevreleyen bir adet bordür yer almaktadır (Çizim:35).

Mihrabı üç yönde çevreleyen bu bordür, 14 cm. genişliğe sahip olup üç kısımdan meydana gelmektedir. Bu bordürün dıştaki kısmı düz, orta kısmı kaval, iç kısmı ise iç bükey silmelerden meydana gelmiştir. Bordürün yağlı boya ile pudra rengine boyanmıştır. Bordürle mihrap nişi arasında kalan tüm kısımlar yağlı boya ile turkuaz mavisine boyanmıştır(Res.56).

Dört sıra mukarnasla oluşturulan kavsara 77 cm. genişliğe, 71 cm. yüksekliğe sahiptir. Mukarnasların hepsi badem formu olup yatay olarak yerleştirilen hatlarla mukarnas dizileri birbirlerinden ayrılmıştır. Alt iki bölümdeki mukarnas sıraları tek, üst bölümlerdekiler ise çift kademeli olarak düzenlenmiştir.(Res.56).

Nişin Alt Kısmı yarım ongen planlı olup mihrap nişi, 152 cm. yüksekliğe, 80 cm. genişliğe ve 38 cm. derinliğe sahiptir. Orjinalliğini günümüze kadar koruduğu tespit edilen mihrabın üzerinin boyalı olması orijinalliğini bozmamıştır.

Yatay olarak düzenlenmiş hatlarla birbirinden ayrılan Mukarnas dizileri aynı dönemde yapılmış olan mihraplardan ayıran bir özellik olarak görülmektedir

Değerlendirme:

Yapının giriş kapısının üstündeki kitabe ve Mescidin kible duvarı dışına tamir esnasında konulduğu anlaşılan kitabeğe göre Mescit Mîr Hacı Ali tarafından, 773H-1371M senesinde yaptırılmıştır¹⁰⁵.

Kuzey-güney yönünde dikdörtgen bir alan üzerine oturan cami, mihraba paralel üç sahınlı bir plana sahiptir. Yapı üç kemer gözlü son cemaat mahalli ve harimden ibarettir.

Mescitler minberi olmayan, Bayram ve Cuma namazlarının kılınmadığı mekânlar olarak bilinmektedir. Yukarı Güllük Cami’de ilk aşamada mescit olarak kullanılmış ancak cemaatinin artması ile yapıya minber ilave edilerek cami haline dönüştürülmesine neden olmuştur. Ahşap köşk minaresi ve kesme taş mihrabı ile döneminin yapılarıyla aynı özelliğe sahiptir. Ancak mukarnas sıraları yatay olarak yerleştirilen kuşaklarla birbirlerinden ayrılmış olan mihrap döneme ait diğer mihraplardan bu yönü ile ayrılmaktadır. Süsleme açısından oldukça sade olan yapı döneminin basit örneklerinden birini teşkil etmektedir.

---

¹⁰⁵ Osman Nuri Dülgerler, a.g.e., s.35

3.1.5. DEĞİRMENLİK CAMİİ

Resim No: 58-65

Çizim No:37

Yapının yeri:

Yapı Karaman İli, Ermenek İlçe merkezinde, Değirmenlik Mahallesi'nde, Değirmen Deresi'nin hemen batısında yer almaktadır.

Yapının adı:

Günümüzde Değirmenlik Camii olarak adlandırılan yapı bazı kaynaklarda Hacı Kemaleddin Camii olarak da geçmektedir. Kaynaklarda “*Vakf-ı Mescit-i Kemal Hoca der-mahalle-i Değirmenlik*” ifadesinden de anlaşılacağı üzere Ermenek merkezinde Değirmenlik Mahallesi'nde bulunmaktadır. 1584 tarihli Tapu Tahrir defterinde Mescidin adı “*Cami-i Hoca Kemâl*” olarak geçtiğine göre bu tarihte cami olduğu görülür¹⁰⁶.Yapı Değirmenlik adını almasının nedeni yapının bulunduğu mahalleden kaynaklanmaktadır. Yapının Hacı Kemalettin adının da kullanılmasının nedeni ise Caminin Hacı Kemalettin tarafından yaptırılmış olmasından kaynaklanmaktadır.

Yapım Tarihi ve Banisi:

Yapının kesin inşa tarihi bilinmemektedir. Giriş kapısı üzerine yer alan 0.38 x1.31 m. ebadında dört satırlık bir tamir kitabesi yer alan cami Hacı Kemaleddin Camii veya günümüzde Değirmenlik Camii olarak bilinmekte olan yapı, Hacı Kemaleddin tarafından yaptırılmış olup, yapım tarihi belli değildir¹⁰⁷. 1555 tarihindeki tahrirden yapının öncelikle mescit olarak yapıldığı ve 1584 tahririnden ise cami haline getirildiği anlaşılmaktadır. Kemeros Mahallesi'nde de bir mescit yaptırmış olan Hacı Kemaleddin'in 1584'te hayatta olduğuna bakılırsa cami de 1550'lerde yaptırılmış olmalıdır¹⁰⁸.

---

¹⁰⁶ Bilal Gök, a.g.e, s.125

¹⁰⁷ VAD. No: 535, vr. 72b

¹⁰⁸ Bilal Gök, a.g.e, 2006, s.125; Mevlüt Eser, a.g.e, s.87

Geçirdiği Onarımlar:

Kesin inşa tarihi bilinmeyen Değirmenlik Camii günümüze gelene kadar pek çok tamir ve restorasyon çalışmasından geçmiştir. Bu tamir faaliyetlerinden ilki giriş kapısı üzerine yer alan 0.38 X 1.31 m. ebadında dört satırlık sülüs hatlı kitabeyle göre 1324/1908 tarihinde hayır sahipleri tarafından tamir edilmiştir. Kitabenin iki yanında hayat ağacı kabartmaları yer almaktadır. İkinci restorasyon ise 1971 yılında yapılmış bu restorasyon da yapı sıvanmış ve badanalanmıştır. Ayrıca yapıya 1972 yılında da H. Mustafa Demirok tarafından tek şerefeli bir minare ilave edilmiştir¹⁰⁹. Yapıda daha önceden yer almayan son cemaat mahalli yapının son onarımlarda kuzey kısmına son cemaat mahalli eklenmesiyle devam etmiştir.

Kitabe:

Giriş kapısı üzerinde yer alan 0.38 X 1.31 m. ölçülerinde tek parça taş üzerine, dört satır halinde sülüs hatla yazılmış tamir kitabesi şöyledir:

سنه ١٣٢٤

يا مفتاح الابواب افتح لنا خير الباب
تجدید و توسع ایلدی اصحاب حیرات
حدأ ورسین جملسینه نیجه آعلی درجات

“ Sene 1324

Ya müfettiha'l-ebvâb, iftahlenâ hayre'l-bâb

Tecdîd ve tavsî eyledi ashâb-ı hayrat

Hûdâ versin cümlesine nice âlâ derecât.”

Yapının İncelenmesi:

Cami doğu-batı doğrultusunda uzanan dikdörtgen bir plan şemasına sahiptir(Çizim:37). İki katlı olarak düzenlenmiş olan yapının beden duvarları kaba yontu taş ve moloz taş malzeme kullanılarak inşa edilmiştir. Ermenek deki diğer yapılar gibi eğimli arazide yapılmış olmasından kaynaklanan cephe farklılıkları

¹⁰⁹ Halit Bardakçı, **Bütün Yönleriyle Ermenek**, Konya, 1976, s.114

görülmektedir. Eğimli arazide yapılan caminin doğu cephesi fevkani bir görüntü sergilemektedir(Res.57).

İki katlı olan caminin bodrum katı önceleri sıbyan mektebi ve ambar olarak kullanılmıştır. Giriş kapısı kuzeybatı köşede olup(Res.58); güneyde altı, doğuda sekiz, kuzeyde üç ve batıda bir olmak üzere toplam onsekiz penceresi bulunmaktadır. Mihrap kible duvarının tam ortasında yer almaktadır. Mihrabın hemen yan tarafında batı kısmında minberi bulunmaktadır. Üzeri kiremitle kapalı olan çatıyı aşağıdan iki ağaç dikme taşımaktadır. Aynı zamanda kadınlar mahfili ile müezzin mahfilini tutan ağaç kirişin de bu dikmelere bağlandığı görülmektedir. Caminin kuzey kısmına sonradan son cemaat yeri eklenmiştir.

Yapının Cepheleri:

Yapının cepheleri eğimli araziden dolayı farklılıklar göstermektedir. Cepheler kaba yontu taş ve moloz taş malzeme ile inşa edilmişlerdir. Cephelerde pencere açıklıkları yanında kuş yuvaları da yapılarak cephelerde hareketlilik sağlanmıştır.

Yapının batı cephesi oldukça sade bir şekilde yapılmıştır. Bu cephede yapının harimine girişi sağlayan ana giriş kapısı ve bir adet de dikdörtgen pencere bir adette tepe pencere açıklığı yer almaktadır(Res.58). Giriş kapısı cephenin kuzeybatı köşesine yakın bir yerdedir. Ana giriş kapısı üzerinde yer alan dört satırlık sülüs hatlı kitabeye göre 1324/1908 tarihinde hayır sahipleri tarafından tamir edilmiştir. Kitabenin iki yanında hayat ağacı kabartmaları yer almaktadır(Res.59). Ana giriş kapısı üzerinde metal kasnaklı plastik bir sundurma bölümü de yer almaktadır. Batı cephede uygulamalardan başka bir açıklık veya düzenleme bulunmamaktadır

Yapıya daha sonradan eklenen son cemaat mahalli kuzey cephesinde üç adet dikdörtgen pencere yer almaktadır. Harimin kuzey cephesinde ise bir adet kapı açıklığı ile bunun sağında ve solunda birer adet dikdörtgen pencere açıklığı yer almaktadır. Oldukça sade olan bu son cemaat bölümünün kuzeybatı köşesinde kesme taş malzemedan yapılmış olan tek şerefeli minaresi bulunmaktadır. Son cemaat mahalline batıda bulunan kapı açıklığından girilmektedir.

Yapının doğu cephesi diğer cephelere nazaran daha hareketlidir. Eğimli araziden dolayı doğu cephe fevkani bir görünüm almıştır(Res.60). Bu cephe diğer cepheler gibi sıva ile kapatılmamıştır. Yatay ahşap hatıllarla desteklenmiş ve

bölünmüş olan cephe kaba yontu taş ve moloz taş malzeme ile inşa edilmiştir. Yapının doğu cephesinde bodrum katta iki adet dikdörtgen pencere açıklığı yer almaktadır. birinci katta ise bodrum kat pencerelerinden biraz daha büyük üç adet pencere yer almaktadır. En üst bölümde ise diğer pencere açıklıklarına nazaran çok daha küçük dikdörtgen bir pencere açıklığı yer almaktadır. Doğu cephede pencere açıklıklarından başka kuş yuvaları da açılarak cephe masif görünümünden kurtarılmıştır. Doğu cephede bu açıklıkların dışında son cemaat mahallinin doğu cephesinde de bir kare birde dikdörtgen formda iki pencere açıklığı mevcuttur.

Yapının güney cephesi pencere açıklıkları dışında oldukça sadedir. Bu cephede üç altta üç üstte olmak üzere altı adet pencere açıklığı bulunmaktadır. Alttaki pencere açıklıkları dikdörtgen formdadır. Üstte yer alan pencere açıklıkları ise alttaki pencerelere göre biraz daha küçük olup dikdörtgen formdadırlar.

Harim:

Harime, batı cephenin kuzey kenarına yakın yerden açılan dikdörtgen şekilli, ahşaptan çift kanatlı basit bir kapıdan girilmektedir. Giriş bölümüne sonradan camekânlı bir ayakkabılık bölümü yapılmıştır. Evvelce ahşap hatıllı olan tavan onarımlardan sonra alttan kaplamalı ahşap tavana dönüştürülmüş ve çeşitli geometrik şekiller oluşturularak çita kari olarak süslenmiştir(Res.61). İçeride üst örtüyü ve aynı zamanda fevkani mahfili destekleyen dikdörtgen şekilli sadece iki ayak bulunmaktadır. Fevkani ahşap mahfile, son cemaat mahallinde yer alan dönerli demir aksamı bir merdivenle çıkılmaktadır. Mahfil, orta kısımda yarım daire şeklinde öne doğru çıkma yapmaktadır(Res.61).

Mihrap:

Kible duvarının orta kısmında yer almaktadır(Res.62). Kible duvarına açılmış yedi kenarlı niş şeklindeki mihrap altı sıra mukarnas kavsaralıdır(Res.63). Üç yandan düz ve kaval silmelerle kuşatılmış olan mihrap nişinin kemer köseliklerinde birer adet içerisi dört kollu yıldızlarla doldurulmuş baklava şeklinde kabartma süslemeler yer almaktadır.

Minber:

Değirmenlik Cami minberi tamamen ahşap malzemeden yapılmış olup süsleme bakımından oldukça basittir(Res.64). Aynalık ve korkuluk kısımları oldukça sadedir. Dokuz basamaklı ahşap minberin köşk kısmı dört ahşap ayak üzerinde dilimli bir külah ile sonlanmaktadır.

Değerlendirme:

Yapının kesin inşa tarihi bilinmemektedir. Kemeros Mahallesi'nde de bir mescit yaptırmış olan Hacı Kemaleddin'in 1584'te hayatta olduğuna bakılırsa cami de 1550'lerde yaptırılmış olmalıdır¹¹⁰.

Değirmenlik Cami Ermenek de yer alan diğer yapılar gibi zaman içerisinde birçok onarım geçirmiştir. Bu onarımlar sırasında yapıya son cemaat mahalli ve minare eklenerek yapı bugünkü haline gelmiştir. Dikdörtgen planlı olan yapı Ermenek'teki diğer yapılar gibi arazinin durumuna bağlı olarak çift katlı inşa edilmiş ve cephelerde bu durumdan kaynaklanan farklılıklar oluşmuştur. Yapının doğu cephesi arazi nedeniyle diğer cephelere nazaran daha fevkani bir görüntü sergilemiştir. Aslında bu durum bu civarda yapılan birçok yapıda görülmektedir.

Sade bir harime sahip olan yapı da mahfil katı diğer yapılarda olduğu ahşap malzemeyle yapılmış ve orta kısmı öne doğru çıkma yapmıştır. Bu uygulamada yine ahşap direkli camilerde sıklıkla gördüğümüz bir uygulama olarak belirtmekte yarar vardır.

---

¹¹⁰ Bilal Gök, a.g.e, 2006, s.125; Mevlüt Eser, a.g.e, s.87

3.1.6.FATMA HATUN CAMİİ

Resim No: 65-68

Çizim No: 38-41

Yapının Yeri:

Eser, Karaman İli, Ermenek İlçe Merkez'inde, Sandıklı Mahallesi'nde bulunmaktadır¹¹¹.

Yapının Adı:

Yapının adı Vakıflar kayıtlarında ve pek çok kaynakta yaptıran kişinin adı olan Fatma Hatun Camii veya Fatma Ana Camii olarak geçmektedir¹¹².

Yapım Tarihi ve Banisi:

Kitabesi ve vakfiyesi bulunmayan Fatma Hatun Cami'nin kesin yapım tarihi hakkında bir bilgiye yapılan araştırmalarımız esnasında rastlanılmamıştır. Ancak Halit Bardakçı eserinde yapının Karamanoğulları devrinde Fatma Hatun adında bir hayırsever tarafından yaptırılmış olabileceğini belirtmektedir¹¹³.

Osman Nuri Dülgerler ise yapının kitabesinin bulunmamasına rağmen yapının yapım tekniğine ve detaylarını ele alarak yapının XIV. yüzyıla tarihlendirilebileceğini dile getirmiştir¹¹⁴. Evliya Çelebi'nin Ermenek'i ziyaretinde Ulu Camii, Sipas Camii ve Emir Rüstem Paşa Camii'nden başka bir de Fatma Hatun Camii'nden bahsedildiği yazmaktadır¹¹⁵.

Bilal Gök ise bu caminin tahrir kayıtlarında rastlanmadığını, ancak Fatma Hatun isminin kayıtlarda iki yerde geçtiğini belirtmektedir. Bunlardan birincisi Şeyh Çelebi'nin Bendesi Fatma Hatun ismiyle Vakfiyesi 1558 tarihini taşıyan şahsi vakıf kaydı olduğunu, İkincisinin ise 1584'te her hafta Cuma gecesi Yasin okunması şartıyla, Başköy Camii'nde 1000 akçe vakfeden Hamza Kızı Fatma Hatun'dur¹¹⁶. Bu

---

¹¹¹ Osman Nuri Dülgerler, a.g.e., s.38; Halit Bardakçı, a.g.e., s.102; Mevlüt Eser, a.g.e., 2011, s. 81

¹¹² Osman Nuri Dülgerler, a.g.e., s.38; M. Eser, a.g.e, s.81

¹¹³ Halit Bardakçı, a.g.e, s.102

¹¹⁴ O.N. Dülgerler, a.g.e, s.38

¹¹⁵ Evliya Çelebi, a.g.e., s. 305

¹¹⁶ Bilal Gök, a.g.t., s.94

bilgilere dayanarak yapının banisinin Fatma Hatun olduğunu dile getirmiştir. Mevlüt Eser ise eserinde bu bilgilere dayanarak caminin XVI. Yüzyıl sonlarında yapılmış olabileceğinden bahsetmektedir¹¹⁷. Yaptığımız bu araştırmalar sonucunda Fatma Hatun Caminin kesin yapım tarihi ile ilgili bir bilgi vermenin çok güç olduğu ancak Fatma Hatun isminin kaynaklarda birkaç yerde geçmesini temel alacak olursak yapının XVI. Yüzyıl da yapılmış olabileceği üzerinde durulabilir.

Geçirdiği Onarımlar:

Fatma Hatun Camii vakıflar kayıtlarından anlaşıldığına göre uzun süre kullanılmamış ve harabeye dönüşmüş bir durumda olan cami bahçe girişinde bulunan yuvarlak kemerli çeşme yazıtına göre bu bölgede yaşayan halk tarafından 1232/1816-1817 yılında onarılarak ibadete tekrar açılmıştır¹¹⁸.

Yapının incelenmesi:

Mescit, türbe ve çeşme ile birlikte inşa edilmiş küçük bir külliye oluşmaktadır. Eğimli bir arazi üzerine inşa edilen yapının güney duvarı asimetrik. Yapı kaba yontu taş ve moloz taş malzemeden inşa edilmiştir. Doğu-batı yönünde atılan iki adet ahşap kiriş, harimde birer ahşap sütun tarafından desteklenmektedir. Mescit mihraba paralel üç sahınlı bir plana sahiptir(Çizim:38). Yapının harimine giriş doğu cepheden yarım daire kemer formlu kapıdan girilmektedir(Res.65). Yapının kuzey cephesinden kadınlar mahfili bölümüne girişi sağlayan bir açıklık bulunmaktadır. Ahşap kirişleme tavanlı yapının üzeri, günümüzde kırma çatı ile örtülmüştür. Duvarları harç sıvalı ve üzeri boyalıdır.

Ermenek'in dağlık olması nedeniyle, cami eğimli arazinin düzeltilmesiyle oluşturulan alana yapılmıştır. Kuzey yoldan 2,20 m. aşağıda oluşturulan bahçeden geçilerek camiye ulaşılır.

Yapının Cepheleri:

Yapının cepheleri eğimli araziden dolayı birbirinden farklıdır. Cepheler oldukça sade tutulmuş ve sıvanarak boyanmıştır. Arazinin kot farkından dolayı cephe boyutları değişmektedir.

---

¹¹⁷ M. Eser, a.g.e, s.81

¹¹⁸ Osman Nuri Dülgerler, a.g.e, s.38; Mevlüt Eser, a.g.e, s.81 de yapının onarım tarihini 1246/1830-1831 olarak vermektedir.

Yapının güney cephesi diğer cephelere nazaran daha hareketlidir. Güney cephede altta iki büyük dikdörtgen pencere yer alırken üstte iki adet küçük dikdörtgen pencere açıklığı yer almaktadır(Res.66-67).

Yapının batı cephesi oldukça sadedir. Bu cephede hareketliliği sağlayan tek şey dikdörtgen bir pencere açıklığıdır(Res.68). Bu cephede bu açıklıktan başka bir düzenleme görülmemektedir. Batı cephe harç sıvalı ve boyalıdır.

Caminin doğu cephesi yapının harimine giriş bu cepheden yarım daire kemer formu kapıdan sağlanmaktadır. Oldukça sade olan bu cephe de kapı açıklığı ve dikdörtgen pencereden başka bir açıklık yer almamaktadır. Cephe tamamen sıvanarak üzeri beyaz boya ile boyanmıştır.

Yapının güney cephesi mahfil katına girişi sağlayan kapı açıklığından başka bir hareketlilik gözlenmemektedir(Res.68). Bu cephede sıvalı olup üzeri beyaz boya ile boyanmıştır.

Harim:

Doğu cephedeki yuvarlak kemerli kapıdan girilen cami, yamuk olup, her duvarının ölçüsü birbirinden farklıdır. Kible duvarı paralel üç sahından oluşmaktadır. Sahınlar, taşıyıcıları ve üst örtüsü ahşap kirişlemeli olan iki destek sırasıyla bir birinden ayrılmıştır(Çizim:39). Cami kible duvarında iki, doğuda bir alt pencere ile, kible duvarında iki, batı duvarında bir tepe penceresinden ışık almaktadır. Pencerele dörtgen şekilli olup, içe doğru genişlemektedir. Kible duvarındaki alt pencereler, yakın zamanda genişletilmişlerdir. Bu onarımda düz damlı olan caminin üzeri kiremit örtülü, kırma çatı ile kapatılmıştır. Kible duvarında yer alan ve ahşap perdelerle kapatılan pencerelerden, caminin bugün kullanılmayan bir bodrum katı bulunduğu anlaşılmaktadır.

Cami içte ve dışta tümüyle sıvanmış olduğu için gerçek malzemesini bilemiyoruz. Ancak Ermenek'teki tüm yapılar taşla yapılmış olduğu için, caminin de moloz taşla yapıldığını söyleyebiliriz. Dışta giriş kapısı sövesi, içte mihrap, kesme taş; dam örtüsü ve taşıyıcıları ahşaptır. Bugünkü şekliyle caminin tek süs unsuru kesme taştan yapılmış olan mihrabıdır. Yarım sekizgen planlı mihrap nişinin iki yanında sütunceleri bulunmakta, kavsarası ise, beş sıralı bir mukarnasla kapatılmıştır.

Mihrap:

Harimin güney duvarının ortasında bulunan mihrap portali kible duvarından harime doğru 6 cm.'lik taşıntı yapmaktadır. Kesme tas malzemedan yapılan mihrabın süslemeleri, alçak kabartma olarak yapılmıştır. Mihrap 272 cm. yüksekliğe, 205 cm. genişliğe sahiptir (Çizim:40).

Farklı ölçülerdeki ve mihrap nişine doğru kademelenerek gelen üç bordürün mihrabı üç yönden kuşattığı görülmektedir(Çizim:41).

Mihrabı üç yönde kuşatan ilk bordür yanlardan düz yüzeyli iki hat ile sınırlandırılmıştır. Yanlardaki yer alan hatlarla birlikte 16 cm. genişliğe sahip bordürün üzerine alt-üst geçmeler ile birbirini tekrarlayan ikili zencirek bezemesi yapılmıştır. Bordürü sınırlandıran hatlar sarı renk, bordür üzeri ise yeşil boya ile boyanmıştır.

Mihrabı üç yönde kuşatan ikinci bordür, birinci bordür zeminine göre kademelendirilerek derinleştirilmiş olup bordürün yüzeyinde süsleme unsuru bulunmamaktadır. İkinci bordürü çevreleyen 2cm genişliğe sahip hat ile birlikte 26 cm. genişliğinde sahip olup üzeri sarı ve beyaz boya ile bayalıdır.

Mihrabı üç yönde çevreleyen üçüncü bordür, içeriye doğru kavisli olup 13 cm. genişliğe sahiptir. Mihrap nişini iki yanda sınırlandıran bu bordürler üst bölüme çıkıldıkça formunu kaybederek daralmaktadır.

Köselik: iki bölümden meydana gelen köselik kısmının üzerine gelecek şekilde düzenli bir şekilde yerleştirilmiş olan kabaraların yüzeyi çarkıfelek motifiyle süslenmiştir. Kabaralar yeşil, köseliğin üzeri beyaz boya ile boyanmıştır.

Mihrap niş kavsarası beş sıra mukarnasla doldurulan kavsara 189 cm. yüksekliğinde, 84 cm. genişliğinde olup yüzeyi tamamen yeşile boyanmıştır. Mukarnas dişlerinden ilk dört sırası badem formunda olup besinci sıradaki mukarnas dişinin yüzeyi dikey olarak açılan üçgen yırtmaçların oluşturduğu dilimlerle hareketlendirilmiştir¹¹⁹.

Yarım sekizgen planlı sahip olan mihrap nişi; 86cm. genişliğe, 135cm. yüksekliğe ve 49 cm. derinliğe sahiptir.

---

¹¹⁹ H. Şahan, a.g.t., s.41

Sütunceler; Mihrap nişinin sağında ve solunda bulunan silindirik yapıya sahip olup sütuncelerin gövdeleri 7 cm genişliğe ve 110 cm. yüksekliğe sahiptir. Sütunceler üzerinde yer alan başlıkları kısımları 16 cm. olup, bilezikle sütunce gövdesine bağlanmıştır. Sütuncenin üzerine oturtulduğu kaide kısmı 12 cm. yüksekliğe sahip olup, orijinalliğini yitirmiştir. Nis yüzeyinden dışa doğru çıkıntı yapan ve nişe göre şekillendirilen oturtulma bölümü 34 cm. yüksekliğe sahip olup üzeri yeşil renkli boya ile boyanmıştır.

Değerlendirme:

Basit bir yapı olan Fatma Hatun Camii kesin yapım tarihi bilinmeyen yapılardandır. Arazinin durumundan dolayı planında düzensizlik bulunan yapı bodrum katlı olarak inşa edilmiş ancak günümüzde bodrum kat bulunmamaktadır. Ermenek genelinde arazi durumu nedeniyle ya cephelerde fevkanı bir görünüm ya da Celaliye mescidinde ve Fatma Hatun Camiiinde olduğu gibi planda bir düzensizliğe rastlamak mümkündür.

Kıble duvarına paralel üç sağından oluşan yapı ahşap direkli ve ahşap üst örtüye sahip olması Ermenek genelinde ahşap kullanımının ne denli yoğun olduğunda bir göstergesidir. Çok sade olan yapının en önemli süsleme unsuru olan mihrabında yoğunlaşmıştır. Yine bu bölgede mihraplarda yoğun olarak kullanılan kesme taş malzeme bu yapının mihrabında da kullanılmış olduğunu görmekteyiz. Kesme taştan yarım sekizgen planlı olarak yapılmış olan mihrap beş sıra mukarnas kavsara formunda düzenlenmiş, iki kabara ve silmelerle hareketlendirilmiş döneminin güzel bir örneği olarak günümüze dek gelmeyi başarabilmiştir.

3.1.7.AK CAMİİ

Resim No: 69-78

Çizim No: 42-51

Yapının Yeri:

Cami, Karaman İli, Ermenek İlçe Merkezinde, Sandıklı Mahallesi'nde, Ermenek-Karaman-Mut çıkışı üzerinde ana yol kenarında bulunmaktadır.

Yapının Adı:

Mülkiyeti Vakıflar Genel Müdürlüğüne ait olan yapı kaynaklarda ve vakıflar arşiv belgelerinde Ak Camii olarak yer almaktadır.

Yapım Tarihi ve Banisi:

Ak Camii'nin kesin yapım tarihi ve banisi ile ilgili bir bilgiye yapılan araştırmalarımız esnasında rastlanmamıştır. Kitabesi ve vakfiyesi bulunmayan yapı Ermenek'teki en eski camilerden biri olduğu sanılmaktadır. Halit Bardakçı eserinde yapının ilk yapılışını yaklaşık dört asır önce yapıldığını belirtmektedir¹²⁰. Yapının biri mihrap üzerinde biri de giriş kapısı üzerinde olmak üzere iki tamir kitabesi bölümü yer almaktadır. Mihrap kitabesinde 1207/1793-1794 tarihi yazılıdır. Giriş kapısı üzerinde yer alan kitabede ise 1926 tarihi yazılıdır. Ancak bunların yapının inşa tarihiyle ilgili olmayıp yapılan onarımlardan sonra konulmuş olmalıdır.

Geçirdiği Onarımlar:

Kesin yapım tarihi bilinmeyen yapı şuan bulunduğu yerin 10-12 m. kuzeydoğusunda yapıldığı ancak Ermenek-Mut karayolunun geçmesi sebebiyle yıkıldığı ve bugünkü yerinde yeniden inşa edildiği bilinmektedir. Giriş kapısı üzerinde yer alan 1926 tarihli kitabe büyük ihtimalle yapının yerinin değiştirilmesinden sonra buraya konulmuştur. Uzun bir süre ibadet mekanı dışında bir müddet cezaevi olarak da kullanılan yapı geçen zaman içerisinde oldukça yıpranmış ve Konya Vakıflar Bölge Müdürlüğü tarafından 2008 yılında başlatılan

---

¹²⁰ Halit Bardakçı, **Bütün Yönleriyle Ermenek**, Konya, 1976, s.120

restorasyon çalışmasından sonra 2010 yılında şimdiki haliyle tekrar ibadete açılmıştır¹²¹.

Yapının İncelenmesi:

Yapı 2009 yılında yıkılmadan önce doğu-batı doğrultusunda uzanan enine dikdörtgen bir plana sahipti(Çizim:42). Cami kuzey-güney doğrultusunda 6.20m. eninde, doğu-batı doğrultusunda 16m uzunluğundadır(Res.69). Duvar kalınlığı 70cm olan yapı içten ve dıştan tamamen sıvalıdır(Çizim:43. Caminin güney duvarında üç adet pencere açıklığı yer almaktadır. Bu pencere açıklıkları 190 cm yüksekliğinde ve içten 130cm dıştan 100cm genişliğinde içten dışa doğru daralan bir yapıya sahiptir.

Yapının doğu-batı duvarlarında da birer adet pencere açıklığı yer almaktadır. Caminin harimine giriş kuzey yönden üzeri ahşap sundurmalı yarım daire formlu 140 cm genişliğinde bir kapı açıklığından girilmektedir. Yapının kadınlar mahfiline yine kuzey cepheden bir merdiven yardımıyla çıkılan bir kapıdan girilmektedir(Res.70). Yapının harim kısmı enine dikdörtgen bir plana sahiptir. Kible duvarının orta kısmında 175 cm genişliğinde bir mihrap yer almaktadır. Harimin batı duvarına bitişik 60x240cm ölçülerinde ahşap bir minber bulunmaktadır. Kuzey duvarına bitişik olan mahfil kısmını dört ahşap direk üzerine yapılmış olup giriş kısmı dışarıdandır¹²².

Şu anki yapı ilk yapıda olduğu gibi doğu-batı doğrultusunda uzanan enine dikdörtgen bir plana sahiptir(Çizim:42). Caminin planı hariç diğer mimari unsurların tamamına yakını değişmiştir(Res.71). Yapının tamamı neredeyse kesme taş malzemeden yeniden yapılmıştır.

Yapının Cepheleri:

Yapının kuzey cephesi pencere ve kapı açıklığı haricinde oldukça sadedir. Tamamen kesme taş malzemede yapılan cephe sıvasızdır(Res.71). Bu cepheden harime giriş ahşap sundurmalı 120cm genişlikte dikdörtgen bir kapı açıklığı ile sağlanmaktadır(Çizim:44). Kuzey cephede harime giriş kapısının sağında ve solunda

¹²¹ http://www.ermenekmuftulugu.gov.tr/sayfa_ayrinti.asp?id=180

¹²² Halit Bardakçı, a.g.e, s.120

birer adet dikdörtgen pencere açıklığı da yer almaktadır. Caminin kadınlar mahfiline girişi daha önceden kuzey cephede yer alan merdivenle çıkılan bir kapı ile girilirken, şuan batı cepheden açılan ve merdivenle çıkılan bir kapı ile girilmektedir(Res.71). Bu mahfil katına çıkan merdiven basamakları kuzey cephe önünden başlamakta batı cephede mahfil katına girişe kadar devam etmektedir. Yapının kuzey cephesi yol seviyesinden 1m. aşağıdadır. Cephe saçakları 25 cm dışarıya çıkıntı yapmakta üzerlerinde ise 10 cm genişlikte metal su olukları yer almaktadır.

Yapının batı cephesi kuzey cephe gibi oldukça sade yapılmıştır. Bu cephede tamamen kesme taş malzeme ile yapılmış ve sıvasızdır. Batı cephede mahfil katına girişi sağlayan dikdörtgen bir kapı açıklığı ve bu girişin güney tarafında bir dikdörtgen pencere açıklığı yer almaktadır(Çizim:45). Mahfil katına girişi sağlayan ahşap kapılı açıklığa kuzeyden sekiz batıdan dokuz basamaklı toplam da 17 basamaklı betonarme merdiven vasıtasıyla çıkılmaktadır. Merdivenler demir ferforje korkuluklarla sınırlandırılmışlardır. Cephe saçakları 25 cm dışarıya çıkıntı yapmakta üzerlerinde ise 10 cm genişlikte metal su olukları yer almaktadır.

Yapının güney cephesi diğer cepheler gibi oldukça sade bir şekilde kesme taş malzemedden yapılmış ve sıvasızdır. Bu cepheye hareketlilik veren mihrabın sağına ve soluna gelecek şekilde yerleştirilmiş olan ikişer adet dikdörtgen pencere açıklığıdır(Çizim:47). Bu pencere açıklıklarından başka cephede bir hareketlilik görülmez(Res.72).

Yapının doğu cephesi de diğer cepheler gibi oldukça sade bir şekilde kesme taş malzemedden yapılmış ve sıvasızdır. Bu cephede hareketlik sağlayan tek şey bir adet dikdörtgen pencere açıklığıdır(Çizim:46). Bunun haricinde doğu cephe duvarının kuzeydoğu köşesinde yapının kesme taş malzemedden yapılmış minaresi yer almaktadır(Res.72).

Minare:

Yapının minaresi caminin kuzeydoğu köşesinde yer almaktadır. Minare tamamen kesme taş malzemedden yapılmıştır(). Kare kaide üzerine yuvarlak iki adet taş bilezik üzerine yuvarlak gövdeli bir yapıya sahip olan minare tek şerefelidir. Şerefe altı, üç sıra mukarnas şeklinde düzenlenmiştir. Şerefe mukarnasları altında tek

sıra halinde yeşil seramik kuşak ile süslenmiş olduğu gözükmetedir. Bu uygulamanın iki sıra kuşak halinde kurşun külâh altında da görmekteyiz. Kurşun külâh âlemlerle sonlanmaktadır.

Harim:

Yapının harim kısmı doğu-batı doğrultusunda uzanan dikdörtgen bir plan şemasına sahiptir(Çizim:48). Harim kısmı mihrap duvarına paraleldir. Harime yapının kuzey cephesinden dikdörtgen bir kapı açıklığı ile girilmektedir. Bu kapı açıklığı iki tablalı ahşap kapı ile kapatılmaktadır. Harime bu kapıdan girilirken yenilenen ahşap bir bölüm daha yer almaktadır. Harimin kuzey duvarı bitişik boydan boya yer alan mahfil katı beş ahşap direk üzerinde yer almaktadır(Res.73-74). Mahfil kısmı tamamen yenilenmiştir. Ahşap direkler alttan birbirine ahşap korkuluklar vasıtasıyla bağlanmışlardır. Mahfil katına batı cephede yer alan ahşap bir kapı vasıtasıyla girilmektedir(Res.75).

Harim mahfil katı dışında oldukça sadedir. Harimin üst örtü ahşap direkleri mihrap duvarına dik gelecek şekilde düzenlenmiş ve beden duvarlarına oturmaktadır. Kible duvarının orta kısmında kesme taştan yapılmış 175 cm genişliğinde bir mihrap yer almaktadır.

Mihrap:

Mihrap kesme taş malzemeden yapılmış olup kible duvarının merkezinden hafif doğuya kaydırılmış ve harime doğru 10 cm. çıkıntı yapmaktadır(Çizim:50). Mihrap süsleme bakımından oldukça basittir. Mihrap 175 cm. genişlikte ve 265 cm. yüksekliğindedir. Mihrap nişi sivri kemerli bir yapıya sahip olup niş duvar derinliği içinde düzenlenmiştir(Res. 77).

Mihrap sağında ve solunda 167cm yukarıda ve mihraptan 15 cm çıkıntı yapan iki adet yarım daire formunda taş süsleme yer almaktadır. Mihrap kemer alınlığının sağında ve solunda birer adet kabara yerleştirilerek hareketlendirildiği görülmektedir(Res.78). Kabaralar alçak kabarma tekniği ile süslenmiştir. Mihrap niş kemerinin hemen üzerinde bir kitabe yer almaktadır. Mihrabın en üst kısmı sade bırakılmıştır(Çizim:50).

Minber:

Yapının minberi ahşap malzemeden oldukça sade bir şekilde yapılmıştır. Harimin batı duvarına bitişik olarak yapılmış olan minberin aynalık kısmı yatay ve dikey dikdörtgen panolara bölünerek hareketlilik sağlanmıştır. Minberin süpürgelik kısımları dikdörtgen panolar halinde düzenlenmiştir(Çizim:51). Minberin ahşap korkuluklu merdiveni vasıtası ile minberin dört ahşap direk ayak üzerine oturtulmuş olan köşk kısmına çıkılmaktadır. Minberin köşk kısmı dört ayak üzerine oturtulan külah örtüyle son bulmuştur(Res.76).

Değerlendirme:

Kesin tarihi bilinmeyen yapı günümüze gelene kadar pek çok onarım faaliyeti geçirmiştir. Mihrap kitabesinde rumi 1207 yazılı olup caminin şu anki yerinden 10-12 metre kuzeydoğusunda yapıldığı; Ermenek - Mut karayolunun geçmesi sebebiyle yıkıldığı tespit edilen cami temel seviyesine kadar sökülerek bugünkü yerine plan özellikleri korunarak taşınmıştır.

Enine gelişen bir plan şemasına sahip olan yapı harim kısmı tek sahıdan oluşmaktadır. Plan şeması bakımından Niğde Hanım Mescidi (856H./1452M) ile benzerlik göstermektedir. Niğde Hanım Mescidi enine dikdörtgen planlı, düz ahşap tavanlı camiler gurubundadır. Son cemaat yeri yoktur. Cami harim ile tek şerefeli minareden oluşur. Yapı oldukça sade inşa edilmesi bakımından da Ak Cami ile benzerlik göstermektedir.

3.1.8. ERMENEK SUSAKLI CAMİİ

Resim No:80-96

Çizim No:52

Yapının Yeri:

Karaman İli, Ermenek ilçesi, Susaklı Mahallesi 029.c.13.b.2.c.4-1 pafta, 234 ada, 1 nolu parselde yer almaktadır. Konya Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 01.05.1995 gün ve 2260 sayılı kurul kararı ile tescil edilmiştir. Mülkiyeti Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne aittir.

Yapının Adı:

Yapı Vakıflar Genel Müdürlüğü kayıtlarında Susaklı Cami olarak geçmektedir. Yapının adıyla alakalı kaynaklarda bir bilgi bulunmamaktadır. Ancak yapının adının bulunduğu mahallenin adı olan Susaklı'dan almış olma ihtimali yüksektir.

Yapının Tarihi ve Banisi:

Yapıyla ilgili yapmış olduğumuz çalışmalarda yapının inşa tarihiyle ve banisi ile ilgili bilgileri yapının giriş kapısı üzerinde yer alan kitabesinde öğrenebilmekteyiz. Sülüs karakterli harfle yazılmış olan dört satırlık kitabesi dikdörtgen taş bir levha üzerine yazılmıştır. Caminin dört satırlık sülüs kitabesine göre;

Kitabe : ما شاء الله يا مفتاح البواب سنة ١٢٥٨

Transkripsiyon: Maşallah, Ya Müfettih-al Ebvap, Sene 1258 yazmaktadır.

Türkçesi: Allah nazardan saklasın bütün müşkülleri giderip ferahlatan kapı, sene 1258

Geçirdiği Onarımlar:

Ermenek Susaklı Cami ile ilgili yapmış olduğumuz çalışmaları sırasında yazılı kaynaklardan, eski fotoğraflardan ve caminin kendi yapısal özelliklerinden faydalanılmıştır. Ancak yapıyla ilgili kaynakların kısıtlı olması ve yapının tarihi süreçte geçirdiği değişimler, bozulmalar, zaman zaman çevrede yaşayanlar tarafından izinsiz ve denetimsiz kullanımı nedeniyle meydana gelen bozulmalar ve yapılan eklentiler, caminin özgünlüğünü yitirmesine sebep olmuştur.

Yapının sonradan değişime uğramış, kısmen veya tamamen yok olmuş ve eklenmiş öğelerinin tespit edilmesi sürecinde, yapıdan gelen izler, karşılaştırmalı

çalışmalar, yazılı ve görsel belgelerden yararlanılmıştır. Yapılan literatür ve arşiv araştırması sonucunda, yapının inşa tarihine ilişkin bazı bilgiler elde edilmiş olmakla birlikte, yapının özgün planı hakkında görsel bilgilere ulaşılmamıştır.

Bilgilerimiz dâhilinde tescilli eserin yakın tarihte herhangi bir onarım çalışması görmediği anlaşılmıştır.

Yapının İncelenmesi:

Yapının batı cephesindeki giriş kapısının üzerinde bulunan kitabesine göre H.1258/M.1843 yılında yapılmıştır. Mimari bakımından basit bir yapıdır. Ermenek' in dağlık arazide kurulmuş olması ve düzlüklerin sınırlı olması nedeniyle düz olan iki sokağın kesişen noktasını oluşturulan bir alana yapılmıştır. Ana giriş bölümü batı cepheden sade bir kapı ile sağlanmaktadır. Kapı açıklığı uvarlak kemerli olup giriş iki kanatlı ahşap kapı sağlanmaktadır. Üst kısmında orijinal taş kitabesi ile yakın tarihte takıldığı anlaşılan mermer üzerine Türkçe yazılı kitabesi bulunmaktadır.

Cami kareye yakın dikdörtgen bir plana sahiptir(Çizim:52). Yapının tamamı moloz taş malzeme ile inşa edildiği görülmektedir. Yapının güney doğu köşesi düzeltilerek adeta yapıya beşinci bir cephe oluşturulmuştur. Harimin ana mekanına giriş batı cepheden basit bir kapı ile sağlanırken, kadınlar mahfiline giriş kuzey cepheden basit bir kapı ile sağlanmaktadır(Res.79).

Harimde pencere sayısının az bulunmasından dolayı loş bir ortam bulunmaktadır. Kuzey duvarı kadınlar mahfiliyle kaplıdır. Kadınlar mahfilinin alt kısmında ahşap malzemenen yapılmış imam odası mevcuttur. Destek sistemi ahşap dikmelerle sağlanmaktadır. Güneydoğu köşede vaaz kürsüsü, güneybatı köşede ise minber bulunmaktadır. Güney cephenin tam ortasında mihrap yer alır. Üst örtü dört yöne eğimli kırma çatılıdır.

Yapının Cepheleri:

Ermenek Susaklı Camii; Ermenek' in dağlık arazide kurulmuş olması ve düzlüklerin sınırlı olması nedeniyle iki yolun kesiştiği bir alan üzerine yapılmış bu durum cephelerinde farklı düzenlemeler gözükmesine neden olmuştur. Eğimli arazide yer alan cami kuzeyde yamaca yaslandığı için bu yönde favekani olmayan bir görüntü vermektedir. Burada camiyi korumak için bir istinat duvar yapılmıştır.

Caminin kuzey cephesi yolun eğiminden dolayı cami beden duvarlarının alt kısmı yol kotunun altında kaldığından yükseklik olarak en az olan cephedir. Alt kısımlar serpme sıvalı üstler normal sıvanarak boyanmıştır(Res.80). Cephenin orta bölümünde tek basamakla çıkılan dikdörtgen bir kapı bulunmaktadır. Mahfil katına açılan kapı ahşap malzemedен tek kanatlı olarak yapılmıştır(Res.81)

Caminin doğu cephesi kör cephe olarak nitelendirilebilir. Cephede pencere veya bir açıklık bulunmamaktadır. Üst kısımlar sıvalı ve boyalı durumda iken alt kısımlar moloz taş örgüyü göstermektedir(Res.82). Daha önceden yapıya bitişik başka bir yapının olduğu ancak günümüz de bu yapının yıkılmış olduğu anlaşılmaktadır.

Caminin doğu ile güney cephesi arasında kalan güney doğu cephe oldukça sade tutulmuştur. Alt kısımda dikdörtgen ahşap malzemeli kapı bulunmaktadır. Yine bu cephenin de üst kısmı sıva ve boyalı alt kısmında ise ahşap hatıllı moloz taş örgü kendisini göstermektedir.

Caminin güney cephesinde mihrabın iki tarafına gelecek şekilde iki pencere yerleştirilmiştir. Pencereler ahşap doğramalı ve demir korkulukludur. Yol seviyesinde metal malzemedен yapılmış kapı ve penceresi bulunan depo mekânı yer alır. Yapının bu cephesinde çeşme ve tuvalet bulunmaktadır(Res.83). Duvarlar sıvalı ve boyalıdır

Caminin batı cephesi, cepheler arasında en hareketli cephedir. En alt kısımda depoya havalandırma sağlayan çok küçük bir pencere bulunmaktadır. Orta kısımda kare formlu ahşap doğramalı ve demir korkuluklu pencere bulunmaktadır. Üst kısımlarda ise küçük, iki adet ahşap doğramalı pencereler bulunur. Giriş kapısı tam cephenin orta ekseninde değil kenara alınmıştır. Yuvarlak kemerli olarak yapılmıştır. Ahşap kapı kanatları mevcuttur. Kapının üst kısmında dikdörtgen taş levha halinde kitabesi bulunmaktadır. Duvarın alt kısımları serpme sıva ile üst tarafları normal sıva ile sıvanmış ve boyanmıştır. Caminin oturmuş olduğu meyilli arazi bu cepheden açıkça hissedilmektedir.

Minare:

Yapının minaresi bulunmamaktadır.

Harim:

Caminin harim bölümüne batı cepheden sade bir kapı ile sağlanmaktadır. Kapı açıklığı yuvarlak kemerli olup, giriş iki kanatlı ahşap kapı sağlanmaktadır. Üst kısmında orijinal taş kitabesi ile yakın tarihte takıldığı anlaşılan mermer üzerine Türkçe yazılı kitabesi bulunmaktadır. Giriş kapısından içeri girildiğinde ilk olarak ayakkabılık kısmı gelmektedir. Harimin kuzey bölümü boydan boya tamamen kadınlar mahfili olarak kullanılmıştır(Res.85). Mahfil katı üç ahşap yuvarlak dikme taşınmaktadır. Mahfil alt kısmında ahşap doğramalarla yapılmış imam odası bulunmaktadır. Güneydoğu köşede vaaz kürsüsü, güneybatı köşede ise minber bulunmaktadır. Güney cephenin tam ortasında mihrap yer alır. Harim tavanı ile mahfilde pvc esaslı plastik malzeme kullanımı görülür. Mahfil korkulukları ahşap malzemedен olduğu halde önünün pvc malzeme ile kaplanmış olması nedeniyle harimden bakıldığında görülememektedir(Res.85-86). Harim iç duvarlarında ahşap lambiri kaplama yer almakta kuzey cephede ahşap lambirinin üstündeki duvar pvc malzeme ile kaplanmış durumdadır.

Mihrap

Yapının yekpare taş üzerine yapılmış olan mihrabı güney duvarının tam ortasında yer almaktadır. Yapının mihrabı(Res.87) kible duvarından harime doğru çıkıntı yapmayıp mihrap nişi duvar kalınlığı içinde kaybolmaktadır. Oyma tekniğiyle yapılmış olan mihrap 260 cm. genişlikte ve 310 cm. yüksekliğindedir(Res.88). Mukarnas kavсарası, sütunceleri, kabaraları ve bitkisel, geometrik formları ile oldukça süslü olan mihrap günümüzde yaşayan bir usta tarafından yapılmıştır. Alçak ve yüksek kabartma tarzında süslenmiş olan mihrap genişlikleri ve formları farklı üç bordürle kuşatılmıştır. Mihrabı kuşatan bu bordürler mihrap nişinden (içten) dışa doğru çok az kademelenmiştir.

Mihrabı üç yönde kuşatan birinci bordür 10 cm. genişliğindedir. Birinci bordürün yüzeyinde hiçbir süsleme unsuru bulunmamaktadır.

Mihrabı iki yönde kuşatan ikinci bordür 20 cm genişliğindedir. Bordürün yüzeyi oyma tekniği ile yapılmış bitkisel ve geometrik süsleme kompozisyonu ile bezenmiştir. İkinci bordürün sağ bölümünde dikdörtgen bölümler içerisinde beş adet sol bölümünde ise dört adet olmak üzere dokuz adet sarmal kompozisyonu ile bezenmiştir.

Mihrabı üç yönde kuşatan üçüncü bordür altta 20 cm. üstte alınlık kısmını da alacak şekilde genişlemektedir. Bu bordürün yüzeyi de ikince bordürde olduğu gibi bitkisel ve geometrik süsleme kompozisyonları ile bezenmiştir.

Mihrabın köselik kısmı mihrap nişini sınırlandıran ve yanlardaki üçüncü bordürün devamı niteliğindedir. Bu bölümde de bordürlerde yer alan geometrik ve bitkisel kompozisyon uygulaması devam ettirilmektedir. Mihrap köseliğine simetrik olarak yerleştirilen kabaların yüzeyine geometrik ve yuvarlak süsleme kompozisyon ile bezenmiş olduğu görülmektedir. Kabaların üstlerinde ve yanlarında yatay formda altlarında ise dikey formda dikdörtgenler içerisine yerleştirilmiş birer sarmal kompozisyonu yer almaktadır.

Mihrap nişi yarım daire formuna sahip olan nişi 140 cm. genişliğinde ve kavsara sonuna kadar olan bölümü de 270 cm. yüksekliğindedir. Mihrap nişi oldukça sade olup hiçbir süsleme unsuru yer almamaktadır. Mihrap nişini sağdan ve soldan sınırlayan iki adet sütünce yer almaktadır. Yatay zikzak süsleme kompozisyonları ile hareketlendirilmiş sütunceler üstte yarım daire başlıklar ile sonlanmaktadır.

Mihrap nişi altı sıra kavsara ile oluşturulmuş bir kompozisyona sahiptir. Her kavsarada farklı bir kompozisyon uygulaması görülmektedir. Alttan birinci sıra kavsaraları sade bir şekilde yapılmıştır. İkinci sıra kavsara bölümü ise kendi içinde üç dilime ayrılmıştır. üçüncü sıra kavsar sarkıtlar şeklinde düzenlenmiştir. Dördüncü sıra ise kendi içerisinde baklava dilimlerine ayrılmıştır. beşinci sıra kendi içinde dilimlere ayrılmış altıncı sıra ile kavsara sonlanmıştır. Mihrap kavsarası sivri kemer formu kuşatma kemeri ile sınırlandırılmıştır(Res.89-90). Kavsara ile kuşatma kemeri arasında kalan bölümler bitkisel ve geometrik süsleme kompozisyonları ile boş kalmamacasına bezenmiştir. Mihrabın tamamı beyaz yağlı boya ile boyanmış olduğu da görülmektedir(Res.91).

Minber

Caminin güneybatı köşesinde yer alan minber tamamen ahşap malzeme ile basit bir şekilde yapılmıştır. Minberin yan ayna bölümleri yatay ve dikey olarak yapılmış dikdörtgen tablalara bölünerek bir süsleme kompozisyonu oluşturulmuştur. Tümüyle ahşap malzemedan yapılmış olan minberin korkuluklar bölümleri de ahşap olup kıvrımlı formlarla hareketlendirilmiştir. Köşk bölümü dört ahşap direk üzerine

oturtulan külah ve âlem bölümü ile sonlanmaktadır. Minberin büyük kısmı yeşil ve kahverengi renkte yağlı boya ile boyanmış durumdadır.

Caminin güneydoğusunda bulunan vaaz kürsüsü ahşap malzemeden yapılmıştır. Orijinal olmayıp günümüzde yapıldığı anlaşılmaktadır.

Yapının Müştemilatı

Yapının güney cephesinde bulunan müştemilat bölümü bugün depo olarak kullanılmaktadır. Müştemilat bölümüne girişi caminin güney cephesinde çeşmesinin arkasından sağlanmaktadır. Kapısı ve penceresi metal malzemeden yapılmıştır. Havalandırma olarak batı cepheye çok küçük bir pencere açılmıştır.

Değerlendirme:

Ermenek Susaklı Cami kareye yakın dikdörtgen bir plana şemasına sahiptir. Ancak yapının güney doğu köşesi düzeltilerek adeta yapıya beşinci bir cephe oluşturulmuştur. Harimin ana mekânına giriş batı cepheden basit bir kapı ile sağlanırken, kadınlar mahfiline giriş kuzey cepheden yine basit bir kapı ile sağlanmaktadır. Ermenek yapılarının genelinde olduğu gibi bu yapının tamamı da moloz taş malzeme ile inşa edildiği görülmektedir.

Basit bir yapı olan Susaklı Camii'nin en dikkat çekici yanı yekpare taş üzerine yapılmış olan mihrabıdır. Kible duvarının tam ortasında yer alan mihrap harime doğru çıkıntı yapmayıp mihrap nişi duvar kalınlığı içinde kaybolmaktadır. Alçak ve yüksek kabartma tarzında süslenmiş olan mihrap mukarnas kavsarası, sütunceleri, kabaraları ve bitkisel, geometrik formları ile oldukça süslü bir kompozisyona sahiptir. Mihrabı genişlikleri ve formları farklı üç bordürle kuşatılmıştır. Mihrabı kuşatan bu bordürler mihrap nişinden (içten) dışa doğru kademelenmiştir. Mihrap günümüzde yaşayan bir usta tarafından yapılmıştır.

3.2. MESCİDLER

3.2.1. AKÇA MESCİT

Resim No:93-104

Çizim No:53-56

Yapının Yeri:

Mescit, Karaman İl'ine bağlı Ermenek İlçe merkezinde, kendi adıyla anılan Akça Mescit Mahallesi'nde yer almaktadır. Belgelerden Saray Mahallesi'nde yer aldığı anlaşılan Akça Mescit daha sonradan mahalleye ismini vermiştir¹²³.

Yapının Adı:

Yapı kaynaklarda ve vakıflar arşiv belgelerinde Akçe ve Akça Mescit adları ile bilinmektedir¹²⁴.

Yapım Tarihi ve Banisi:

Banisi ile ilgili bilgi bulunmayan Mescit 'in ahşap kapılarında yapım tarihi, sanatçı ve onarımını bildiren iki kitabe bulunur. Bunlardan dış kapı kanadı üzerinde yer alan kitabeye göre 700/1300-1301 yılında Hacı Ferruh tarafından yaptırılmıştır¹²⁵. Kapının pano ile madalyonu arasında çerçevesiz olarak, “İttefaka haza'l-‘imâra fi seb'a miye”, “Bu bina hicri yediyüz senesinde bitti” yazılıdır¹²⁶.

Kitabe: اتفك هذا العمر في سبع مية

Transkripsiyon: İttefaka haza'l-‘imâra fi seb'a miye.

Türkçesi: “Bu bina hicri 700'de bitti”

Geçirdiği Onarımlar: Giriş kapısının hemen üzerinde yer alan ikinci kitabeye göre 967/1559- 1560 yılında mescit tamir ettirilmiştir¹²⁷. Buradaki mimar unvanlı kişinin, Mimar Emir Rüstem Paşa Camii'ni yapan Kemalettin Ahmet Mimar Emir olduğu

¹²³ Mevlüt Eser, a.g.t., s. 114

¹²⁴ E. Dizez-O. Aslanapa, **Karaman Devri Sanatı**, İstanbul 1950, s.10; O. Nuri Dülgerler, a.g.e., s.28; İ.Hakkı Konyalı, a.g.e., s.701; VAD. No:1143, vr.21

¹²⁵ Halit Bardakçı, a.g.e., s.87

¹²⁶ İbrahim Hakkı Konyalı, **Abideleri ve Kitabeleri ile Karaman Tarihi Ermenek ve Mut Abideleri**, İstanbul 1967, s.701

¹²⁷ Hacer Şahan, **Karamanoğulları Cami ve Mescitlerinde Yer Alan Mihraplar**, Erciyes Üniversitesi-Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Kayseri, 2009, s. 13; M. Eser, a.g.e., s.90.

düşünülmektedir. 06 Cümâde'l-âhir 1251/29 Eylül 1835 tarihli belgede Mescidin yakınında cami olmadığı, mahallelinin uzak yere gidip, geldiği ve zor durumda kaldığı gerekçesiyle Akça Mescit'e minber ilave edilerek cami haline getirilmiştir¹²⁸. Yapının Vakıflar Genel Müdürlüğü 70.03.01/16 numaralı arşiv dosyasında 1979 yılında toprak örtülü ahşap tavanı su akıttığı için onarıldığı belirtilmiştir¹²⁹. Mescit bugün ibadete açık tutulmaktadır.

Yapının İncelenmesi:

Doğu-batı doğrultusunda inşa edilmiş olan yapının doğu bölümüne eklenen, bir zamanlar mahalle mektebi olarak da kullanılan bölümün ilavesiyle yapı dikdörtgen bir plan şemasına dönüştürülmüştür(Çizim:53-54). Moloz taş malzeme ile inşa edilmiş olan yapının duvarları sıvanarak kapatılmıştır. Yapının duvarları yer yer 70-80 cm kalınlığındadır.

Eğimli araziye yapılması sonucu, güneyden fevkani bir görünümü almış olan yapıya 153cm eninde 457cm. derinliğinde koridordan geçilerek Mescit ön mekanına girilmektedir. Eski resimlerde eyvan biçiminde güneye açılan bu bölümün önü muhdes bir duvarla kapatılmıştır.

Mescit harimine girişin sağlandığı 342cm eninde 738cm boyunda olan ve son cemaat mahallinin ilk örneklerinde de diyebileceğimiz bu mekanın üst örtüsü ahşap kirişler üstünde düz toprak dam olarak yapılmıştır. Bu mekânın güney doğusundaki ahşap merdivenlerle muhdes ahşap minareye çıkılmaktadır. Bu kısmın kuzey batı köşesindeki kapıdan, mescidin kareye yakın dikdörtgen planlı harimine girilmektedir. Yapının geneline baktığımız zaman yapının mütevazı bir yapısının olduğunu görmekteyiz. Basit bir plan şemasına ve mimari özelliğe sahip olan yapının üst örtüsü ahşap direklerle taşınan ve üzeri toprak dam üzeri çinko malzemeyle örtülmüştür.

Yapının Cepheleri:

Ermenek'e hâkim bir yamaca yapılmış olan mescit bölgenin arazi yapısının eğimli olmasından dolayı doğu, kuzey ve batıya tam anlamıyla cephe

---

¹²⁸ M. Eser, a.g.e., s.111

¹²⁹ Ebru Bilge Fataha, **Karamanoğlu Beyliği Yapılarında Mimari Süsleme**, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı(Basılmamış Doktora Tezi) Doktora Tezi, Ankara, 2010 s.45

vermemektedir. Bu durumdan dolayı yapının cephe düzeni ve cephelerinde yer alan pencere sayısı değişmektedir.

Yapının güney cephesi diğer cephelere nazaran oldukça hareketlidir. Eğimli araziden dolayı iki katlı görünümüne sahip olan bu cephede beş adet pencere açıklığı bir adet kapı açıklığı yer almaktadır(Res.93). İki katlı pencere düzeninde olan açıklıklardan alttaki üç büyük pencereden, ikisi dikdörtgen biri ise kareye yakın formda, üstteki iki küçük pencere ise kare formdadır. Güney cephede yer alan kapı açıklığı ile bordum katına girilmektedir. Güney cephe yukarıda belirtildiği gibi, arazinin eğimi nedeniyle yükseltilmiştir. Altta oluşan bodrum kat, depo olarak kullanılmaktadır. Altında kemerli bir çeşme bulunan eyvan biçimindeki ön mekânın önünün kapatılması nedeniyle etkinliği kaybolmuştur(Res.94).

Batı cephe eğimli araziden dolayı tam bir cephe özelliği göstermemektedir. Bu cephede bir adet pencere açıklığı yer almakta(Res.95) ve güney cephede yer alan pencerelerden daha yukarıya konulmuştur. Diğer pencereler gibi bu pencere de dikdörtgen formda olup ahşap malzemedan yapılmış ve üzeri demir korkulukla kapatılmıştır.

Yapının doğu cephesi tam anlamıyla bulunmamaktadır. Daha sonradan bu cepheye eklenen bölümler nedeniyle cephe özelliği bulunmamaktadır(Res.97-98).

Minare:

Yapının son cemaat mahalli olarak da tabir edilen ön mekânın güneydoğusunda yer almaktadır. Ahşap malzemedan yapılmış olan minare tek şerefelidir(Res.97-98). Kaidesi olmayan minare gövdesi altıgen bir formda yapılmıştır. Ahşap malzemedan yapılmış olan gövde daha sonradan metal bir kaplama ile kaplanmıştır.

Altıgen formlu gövdenin son bulduğu yerde sekizgen formda yapılmış şerefesi yer almaktadır. Şerefede gövdede olduğu gibi metal malzeme ile kaplanmıştır. Şerefenin üzerinde ise sekiz ahşap direğin taşıdığı sekizgen bir külah kısmı ile minare son bulmaktadır. Minarenin külah kısmı da daha sonradan metal malzeme ile kaplanmıştır. Minareye son cemaat mahallinden yer alan ahşap bir merdiven vasıtasıyla çıkılmaktadır.

Son Cemaat Mahalli:

Mescidin ön mekânı (son cemaat mahalli)¹³⁰ ortalama 342cm eninde 738cm boyunda olan ve son cemaat mahallinin ilk örneklerinde de diyebileceğimiz bu mekâna 153cm eninde 457cm derinliğinde koridordan geçilerek girilmektedir. Mescidin ön mekânında 91cm x 125cm boyutlarındaki ceviz ağacından yapılmış giriş kapısı yer almaktadır. Oyma tekniğinde bezenmiş kapının bütün yüzeyini dışta dikdörtgen içte sivri kemer biçiminde sınırlayan kuşatan bir bordür bulunur. Bordürün yüzeyi kıvrık dallardan çıkan ve sarmal oluşturan rumilerle bezenmiştir¹³¹.

Kemer alınlığında Dikdörtgen çerçeve içerisinde sülüs yazı ile, “*Tevekkeltü ale'llah*” “Allah’a güvendim” ibaresi yazılıdır¹³².

Köşelerdeki boşluğa mescidi yaptıran Hacı Ferruh'un adı yazılmıştır. Altta daire planlı madalyon içerisine yıldız ve geometrik motiflerle, rumi ve palmet motifleri işlenmiştir. Madalyonun üst bölümünde çerçeve içerisinde "Allaha güveniyorum", altta Mescidin yapım tarihini bildiren kitabe bulunmaktadır.

Kapı aynalığında yer alan yuvarlak madalyonu da kapıyı sınırlayan bitkisel bezemelerin benzeri bir bordür sınırlar. Madalyonun ortasında bulunan kırık çizgilerin meydana getirdiği on kollu yıldız ve beş kollu yıldızlar bugün oldukça siliktir. Madalyonun alt kısmında mescidin yapım tarihini bildiren yazı bulunmaktadır.

Son cemaat mahalli duvarları moloz taş malzeme ve ahşap hatıllı olarak yapılmış olup üstü ahşap kirişli düz dam olarak yapılmış olup üzeri metal saçla kaplıdır.

Harim:

Yapının harim bölümüne ön mekânın kuzey batısında yer alan ahşap bir kapı vasıtasıyla girilmektedir. Harim bölümü genelde moloz taş malzeme ile yapılarak üzeri sıva ile kapatılmıştır. Yapının kapı söveleri ve mihrabında ise kesme taş malzeme kullanılmıştır.

---

¹³⁰ Suut Kemal Yetkin, “ Beylikler Devri Mimarisinin Klasik Osmanlı Sanatını Hazırlayışı”, **Ankara Üniversitesi Dergisi**, Cilt:4 Sayı:3, s.41.

¹³¹ R.,Bozer, a.g.t., s.155

¹³² İ. Hakkı Konyalı, a.g.e., s.701; O. Nuri Dülgerler, **Karamanoğulları Dönemi Mimarisi**, Ankara, 2006, s.29; E. Bilge Fataha, a.g.t., s.47.

Kareye yakın dikdörtgen bir plan şemasına sahip olan harim, dört ahşap sütunla mihraba paralel iki sahına bölünmüştür(Çizim:54).

Dört ahşap sütun üzerine oturtulmuş olan üst örtü ana kirişler ve tali kirişlerle kuzey-güney doğrultusunda yerleştirilmişlerdir(Res.99). Tavan örtüsü yuvarlak kesitli ahşap kirişlerde, taşıyıcıları ise yuvarlak kesitli ahşap sütunlardan oluşur(Res.100). Yapının harim duvarları oldukça sadedir. Harim duvarlarında güneyde, altta iki büyük, üstte iki küçük, batıda ve doğuda birer büyük olmak üzere toplam altı penceresi bulunmaktadır. Batı pencere, diğer pencerelerden daha yukarıya konulmuştur.

Mescit' in en önemli süsleme unsurlarından biri olan harime girişi sağlayan 91cm.x 171cm. ölçülerindeki ceviz ağacından yapılmış olan kapıdır(Res.101). Hariminin kuzey- doğu köşesi ile giriş mekânı arasında yer alır. Yekpare ahşap pano üzerine yüzeysel oyma tekniği ile bezenmiş olan bu kapı 5cm. kalınlığındadır. Kapıyı, spiral oluşturan kıvrık dallardan çıkan rumilerin çerçevelediği katmerli palmetlerle bezeli bordür sınırlar¹³³.

Üstte yatay dikdörtgen panonun yüzeyinde tek satırlık sülüs yazı ile;

قال نبي (ا.س) عجیلوا بالصلة قبل الفوت و عجیلوا بالتوبت قبل الموت

Transkripsiyon:“*Kâle en-Nebî (a.s) Accilû bi's-salât kable'l-fevt ve 'accilû bi't-tevbeti kable'l-mevt*” yazılıdır.

Anlamı: “Peygamber (sav) dedi ki: “Vakit çıkmadan önce namaz kılmakta, ölüm gelmeden önce tövbe etmekte acele ediniz.”

Harime girişi sağlayan kapının aynalık bölümü, yatay, dikey ve çapraz çizgilerin oluşturduğu kare, dört kollu yıldızlar ve sekizgen kompozisyonlar ile süslenmiştir¹³⁴. Karelere bölünmüş olan aynalık bölümünün iç kısmında kolları orta noktaya birleşen dört kollu geometrik kompozisyon yer almaktadır. Dört kollu yıldızların kolları arasından geçerek karenin köşegenlerini oluşturan çizgiler

¹³³ R.,Bozer, a.g.t., s.162-164

¹³⁴ Selçuk Mülayim, **Anadolu Türk Mimarisinde Geometrik Süslemeler-Selçuklu Çağı**, Ankara, 1982

yüzeyleri tekrar böler. Ayrıca dört karenin birleşimiyle ortada düzgün sekizgenler oluşur. Aynalığın bütün bu geometrik düzenlemeye sahip yüzeyi rumilerle sonlanan kıvrık dalların çerçevelediği palmetlerle bezelidir. Aynalığın yüzeyindeki bezemenin yapabileceğimiz farklı bir diğer okunması da 45 derecelik açılarla iç içe geçecek biçimde yerleştirilen karelerin yüzeyinde oluşan dört kare ile düşeyde üst üste yerleştirilen sekizgenler olarak da yapılabilir.

Harimin iç duvarları pencere alt seviyesine kadar ahşap malzeme ile kaplanmıştır. Hiçbir süsleme unsuru bulunmayan duvaralar sıvanarak üzeri beyaz boya ile boyanmıştır. Oldukça basit bir harime sahip olan yapının kuzey bölümünde mahfil katı yer almaktadır. Yapının önemli süsleme unsurlarından biri de mihrabıdır

Mahfil Katı:

Harimin kuzey tarafına boydan boya muhdes mahfil katı yapılmıştır. İki ortada, ikisi duvar diplerine yerleştirilmiş dört ahşap sütunla taşınan mahfil katı tamamen ahşap malzemedan yapılmıştır(Res.102). Mahfil katını ön kısmındaki dikdörtgen kesitli dört ahşap sütun hem mahfile hem de tavana dayanak oluşturmaktadır. Mahfil katına sekiz basamaklı ahşap bir merdiven vasıtasıyla çıkılmaktadır. Ahşap merdiven harime giriş kapısının karşısında mahfil katının ortasındadır. Mahfil katının ön kısmını kapatan 50cm yüksekliğindeki korkulukları da ahşap malzemedan yapılmış olup süslenmiştir. Mahfil katının olduğu bölümde arazinin eğiminden dolayı aydınlatmak için pencere açıklığı yapılamamıştır.

Mihrap:

Mihrap kible duvarının orta bölümünde bulunmaktadır. Harime giriş kısmının doğusunda yer alan mihrap oldukça sade bir şekilde yapılmıştır. Kesme taş malzemedan yapılmış olan mihrabı üç yönden silmelerle çerçevenmiştir. Mihrap nişi iki köşe sütunceli, yarım sekizgen planlı, kavsarası beş mukarnas sırasıyla oluşturulmuştur.(Res.104)

Mihrabın dış çerçevesi kible duvarından harime doğru 3 cm.'lik taşıntı yapmaktadır. Mihrabın niş bölümü duvar kalınlığı içerisine yerleştirilmiştir. Mihrap oldukça sade olup kesme taştan yapılmıştır¹³⁵.

Kesme taştan 221 cm. yüksekliğinde 172 cm. genişliğinde yapılmış olan mihrap(Çizim:55-56) farklı şekillerde ve mihrabı iki ve üç yönden kuşatan bordürle çerçevelenmiştir. Mihrap nişinden dışa doğru kademelenerek yapılmış olan bu bordürlerin genişlikleri de birbirinden farklıdır.

Mihrabı iki yönde kuşatan birinci bordür 11 cm. genişliktedir. Üzerinde süsleme unsuru bulunmayan bu bordürün mihraba nişine doğru olan kısmı pahlanarak düzeltilmiştir. Birinci bordürün son bulduğu köşelik kısmının sağında ve solunda iki parça halinde sülüs hatlarla yazılmış Ali İmran suresinin 37. Ayetinin bir bölümü eklenmiş ancak bazı bölümleri günümüzde olmadığı için tam anlamıyla okunamamıştır.

فَتَقَبَّلَهَا رَبُّهَا بِقَبُولٍ حَسَنٍ وَأَنْبَتَهَا نَبَاتًا حَسَنًا وَكَفَّلَهَا زَكَرِيَّا كُلَّمَا دَخَلَ عَلَيْهَا زَكَرِيَّا الْمِحْرَابَ وَجَدَ عِنْدَهَا رِزْقًا قَالَ يَا مَرْيَمُ أَنَّى لَكِ هَذَا قَالَتْ هُوَ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يَرْزُقُ مَنْ يَشَاءُ بِغَيْرِ حِسَابٍ

Transkripsiyon: Fe tekabbelehâ rabbuhâ bi kabûlin hasenin ve enbetehâ nebâten hasenen, ve keffelehâ zekeriyyâ kullemâ dehale aleyhâ zekeriyyal mihrâbe, vecede indehâ rızkâ(rızkan), kâle yâ meryemu ennâ leki hâzâ kâlet huve min indillâh(indillâhi), innallâhe yezuku men yeşâu bi gayri hısâb(hısâbin).

Okunabilen bölümlerinde “**كلما دخل عليها زكريا المحراب**” (... Zekeriyya, onun yanına, mabede her girişinde orada bir rızık bulur...)¹³⁶ yazılıdır.

Mihrabı üç yönde kuşatan ikinci bordür 7 cm. genişliğindedir. Bu bordür birinci bordür gibi düz değil içe doğru pahlı olarak yapılmıştır. Üzerinde süsleme unsuru bulunmayan bordür oldukça sade tutulmuştur.

Mihrabı üç yönde kuşatan üçüncü bordür 6 cm. genişlikte olup, dış bükey silme formundadır. Üçüncü bordürde de diğer bordürlerde olduğu gibi süsleme unsuru bulunmamaktadır.

¹³⁵ Ömür Bakırer, **Onüç ve Ondördüncü Yüzyıllarda Anadolu Mihrapları**, Ankara, 2000, s.203-204

¹³⁶ Elmalılı Hamdi Yazır, **Kur’ân-ı Kerîm’in Yüce Meâli**, (Sadeleştiren; Kasım Yayla),s.59

Mihrabı üç yönde kuşatan dördüncü bordür 5 cm. genişliktedir. Bu bordürde de diğer bordürlerde olduğu gibi yüzeyi oldukça sade ve süssüzdür.

Beş sıra mukarnasla düzenlenmiş olan mihrap kavsara 70 cm. genişliğe ve 67 cm. yüksekliğe sahiptir. İlk dört sırada yer alan mukarnaslar badem şeklindedir. Ancak besinci sırada yer alan mukarnaslar dikey olarak yerleştirilmiş üçgen formların oluşturduğu dilimlerle bir hareketlilik sağlanmıştır. Alttan yer iki sıra mukarnaslar aynı formda yapılmasından dolayı diğerler mukarnaslara göre boyut olarak biraz daha büyük yapılmışlardır.

Mihrap nişin sekizgen planlı olup 78 cm. genişliğe, 130 cm. yüksekliğe ve 33 cm. derinliğe sahiptir. Mihrap nişini iki yandan birer sütünce ile sınırlandırılmış olup 6 cm. genişliğe ve 130 cm. yüksekliğe sahiptirler. Zart başlıklara sahip sütuncelerin kaideleri dikdörtgen bir yapıya sahip olup süslemesizdir.

Değerlendirme:

Hacı Ferruh tarafından 700/1300-1301 yılında yaptırılmış olan Akça Mescit Ermenek'teki Karamanoğulları Beyliğine ait yapım tarihi bilinen yapılar arasında en eskisi olarak kayıtlarda yer almaktadır.

Yapı giriş kısmı, yazlık ve harim kısmı olmak üzere üç bölümden meydana gelmektedir. Enine dikdörtgen bir plan şemasına sahip olan yapı son cemaat mahalli uygulamalarının ilk örneklerini teşkil etmesi ve daha sonradan Osmanlı mimarisini etkilemesi bakımından önemli bir yere sahiptir. Erken tarihli Ermenek yapılarından Akça Mescit'in kesme taş malzeme üzerine profillendirilmiş silmelerle çerçevelenmiş, iki köşe sütunçeli, yarım sekizgen planlı, beş sıra mukarnasla doldurulmuş kavsaralı mihrabı bulunmaktadır. Sanatsal değeri oldukça yüksek olan kapı kanatları bitkisel süslemeler rumi, palmet ve geometrik geçmelerle süslenmiştir. Bunun yanında yazı panoları ile yapıyı yaptıranın adı yazılı bölümler yer almaktadır. Mescidin ikinci kapısında yüzeyin kırık çizgilerle geometrik biçimde düzenlendiği görülür. Akça Mescit'in birinci ve ikinci kapıların bezeme düzenlemesi Ulu Cami ve Sipas Cami kapı kanatları ile birlikte aynı düzenlemeye sahiptirler.

3.2.2 ARAPŞAH MESCİDİ

Resim No:105-115

Çizim No:57-58

Yapının Yeri:

Karaman İli, Ermenek ilçesi, Ketendibi Mahallesiinde 029C13B2C1 Pafta, 326 ada, 3 nolu parselde yer almaktadır. Ermenek Tapu Dairesi Vakıf kayıtlarına göre Ketendibi Mahallesi Manav Mevkii'nde (124 m2) lik bir alan üzerinde kurulmuştur¹³⁷.

Yapının Adı:

Konya Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 01.05.1995 gün ve 2260 sayılı kararı ile I. Grup kültür varlığı olarak tescil edilmiştir. Mülkiyeti Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne ait olan yapının adı Arapşah Mescidi olarak geçmektedir.

Yapının Tarihi ve Banisi:

Yapının tarihlendirilmesi konusunda farklı tarihler verilmiş olsa da giriş kapısı üzerinde bir mermer levha içerisinde kitabe tarihçesi yer almaktadır. Giriş kapısının üzerinde bir mermer levha içerisinde Türkçe yazılı olan kitabesine göre 1807 tarihli olduğu yazılmaktadır. Bazı kaynaklara göre ise; 1500 ve 1522 tahrirlerinde, aynı isimde bir zaviyenin olması mescidin de bu tarihlerde var olabileceğini göstermektedir¹³⁸.

Caminin kim tarafından yapıldığı tam belli olmamakla birlikte bazı kaynaklarda Hacı Arapşah tarafından yaptırılan mescidin yapım tarihi belli değildir¹³⁹.

Yapının İncelenmesi:

Cami iki sokağın kesişen noktasında bulunmakta olup konum itibarıyla meyilli bir arazi üzerinde inşa edilmiştir. Moloz taş ile inşa edilmiş caminin duvarları arasına ise taşıyıcı ahşap hatıllar atılmıştır. Duvarlar iç ve dış yüzeylerde sıvalıdır. Ancak bodrum katın iç duvarlarında derzli moloz taş örgüsü ile ahşap hatıllar

---

¹³⁷ H., Bardakçı, **a.g.e.**, s.143

¹³⁸ Bilal Gök, **a.g.e.**,s.145-146

¹³⁹ Mevlüt Eser, **a.g.t.**,s.106

görülmektedir. Caminin yapım tarihi ile ilgili kaynaklara göre; Kitabesi olmayan mescit iki yüz yıl kadar önce inşa edilmiştir¹⁴⁰. Giriş kapısı üzerinde yer alan Türkçe kitabesine göre 1807 tarihlidir. Caminin kim tarafından yapıldığı tam belli olmamakla birlikte bazı kaynaklarda Hacı Arapşah tarafından yaptırılan mescidin yapım tarihi belli değildir¹⁴¹. Camiye giriş kuzey cephede yer alan çift kanatlı ahşap bir kapıdan yapılmaktadır. Kaynaklarda yer alan bilgilere göre ise; Basit görünüşlü bir yapı olan mescidin giriş kapısı kuzeybatı köşededir¹⁴².

Cami doğu batı doğrultusunda dikdörtgen plan şeması oluşturmaktadır(Çizim:57). Doğu-batı doğrultusunda uzunluğu: 11.50m. kuzey-güney doğrultusunda ise 8.00m.dir¹⁴³. Ahşap ve basit görünüşlü, mihrap ve minber özelliği olmayan basit bir yapıdır¹⁴⁴. Caminin üst örtüye geçişlerde herhangi bir destekleyici ayak bulunmamakta üst örtü beden duvarları üzerinde yükselmektedir. Üst örtüsü iki yana eğimli beşik bir çatı ile örtülü, çatısı sac ile kaplıdır. Kuzey duvarında yer alan mahfilin orta bölümde iki ahşap direk mevcut olup doğu ve batı kısmında ise mahfil beden duvarlarına oturtulmuştur. Caminin güney duvarının tam ortasında herhangi bir süsleme özelliği bulunmayan niş şeklinde mihrabı bulunmaktadır. Caminin doğu tarafından ahşap merdivenlerle inilerek girişi sağlanan bodrum katta iki bölümlü halen depo olarak kullanılan mekânlar bulunmaktadır(Çizim:58).

Caminin minaresi ve minberi bulunmamakla birlikte herhangi bir kaynaktan da bunların varlığı hakkında bilgilere ulaşılmamıştır.

Caminin kaynaklara göre bir de çeşmesinin olduğu söylenilmektedir. Sokağa açılan giriş kapısının tam karşısında, mescit ile yaşıt olduğu sanılan ‘‘Arapşah Çeşmesi’’ yer alır¹⁴⁵.

Yapının Cepheleri

Yapın kuzey cephe sade tutulmuş olup duvarlar sıvalıdır. Duvarlar arasına atılmış olan ahşap kiriş alınları yer yer duvar yüzeyinde görülmektedir. Kuzeydoğu

---

¹⁴⁰ H. Bardakçı, **a.g.e.**, s.144

¹⁴¹ M. Eser, **a.g.t.**,s.106

¹⁴² M.Eser, **a.g.t.**,s.106

¹⁴³ H. Bardakçı, **a.g.e.**, s.144

¹⁴⁴ H. Bardakçı, **a.g.e.**, s.144

¹⁴⁵ H. Bardakçı, **a.g.e.**, s.144

köşesine harime açılan herhangi bir süsleme detayı bulunmayan çift kanatlı ahşap giriş kapısı bulunmaktadır(Res.105). Ahşap kapının hemen üzerinde Türkçe yazılı mermer bir levhada camini yapılış tarihi yazılmaktadır(Res.106). Caminin sadece giriş kapısının üzerini örten üç ahşap payandanın taşıdığı sac örtülü saçağı bulunmaktadır. Bu cepheden bakıldığında beşik çatılı üst örtünün sac kaplamalı örtü malzemesi görülebilmektedir. Cami giriş kapısı yol kotunun altında kaldığından su problemi oluşmaktadır.

Ayrıca cami bodrum katına iniş ve mahfil katına çıkış merdivenlerinin önünü kapatacak şekilde yapılmış iki kanatlı ahşap kapıda bu cephede görülmektedir.

Eserin doğu cephesine yakın bir şekilde inşa edilmiş bir ev bulunmakta olup ev ile cami beden duvarı arasındaki dar boşlukta bodrum kata iniş ile mahfil kata çıkışı sağlayan ahşap merdivenler yer almaktadır. Ev ile cami duvarı arasında iki duvarı birleştiren ve destekleyen ahşap kirişler bulunmaktadır. Caminin doğu cephesi ile ev arasında kalan bölümün depo ve mahfil bölümüne girişi sağlayan merdivenlerin üzeri ahşap direkler üzerinde yükselen sac ile örtülü sundurmalıdır(Res.107). Caminin Doğu cephesinde mahfil kotu hizasında bir adet küçük dikdörtgen formlu ahşap pencere ile mahfil ve bodrum kata giriş kapıları yer almaktadır. Doğu cephedeki bu pencereden caminin ısıtılmasında kullanılan soba borusu dışarıya doğru çıkarılmıştır.

Yapının güney cephe oldukça sade tutulmuş olup duvarların dış yüzeyleri sıvalıdır. Cephenin üst duvar yüzeyinde cami harim bölümünü aydınlatan mihrabın her iki yanında birer adet olmak üzere bu cephede üst kotta ahşap malzemedен yapılmış iki adet dikdörtgen formlu pencere bulunmaktadır. Cephe arazinin engebeli olmasından dolayı diğer cephelere göre daha yüksek tutulmuştur(Res.108). Cephe duvarının alt bölümlerinin sıvaları ise oldukça tahrip olmuş durumdadır.

Bu cephedeki bodrum katı aydınlatan dört adet küçük dikdörtgen pencerelerden birisi duvar örölmek suretiyle kapatılmış durumdadır.

Yapının batı cephe dış yüzeyinde herhangi bir süsleme detayı olmayıp yapının duvarına bitişik vaziyette bir ev bulunmaktadır(Res.109). Caminin harim bölümünden görünen mahfil kotu seviyesindeki kare formlu penceresi bitişikteki yapının varlığı nedeniyle kapatılmış durumdadır. Bu cephede beşik çatılı çatı örtüsü nedeniyle üçgen formlu kalkan duvarı ile çatı kirişlemeleri görülmektedir.

Harim:

Harime girişi yapılan kapıdan içeri girildiğinde camini harim kısmına geçmek için çift kanatlı ikinci bir ahşap kapı daha bulunmaktadır(Res.110). Harim kısmına geçildiğinde giriş bölümünün hemen üstünde üç ahşap direk ve duvarlar üzerine oturtulmuş mahfil kısmı bulunmaktadır(Res.111). Harim kısmı beşik çatılı üst örtü ile örtülmüş durumdadır. Bu mekânda kısmı doğu cephede bir adet üst pencere ile mahfile giriş kapısı bulunmaktadır. Güney cephede mihrabın her iki yanında birer adet büyük pencereler yer almaktadır. Batı cephede ise üst kotta bir adet önü bitişik yapı ile kapatılmış küçük pencerenin bulunduğu, Kuzey cephede ise harime giriş kapısının yer aldığı görülmektedir. Doğü cephesinde yer alan pencere şuan iç kısmın ısıtmasında kullanılan soba borularının dışarıya doğru taşırılmasında kullanılmaktadır.

Harimin güney duvarının ortasında yarım daire nişli sade tutulmuş mihrabı bulunmaktadır. Mihrap boyalıdır. Minber harim içerisinde bulunmamaktadır. Harimin kuzeybatı köşesinde mahfilin alt kısmında yeşile boyanmış ahşap malzeme ile kapatılmış bir görevli odası yer almaktadır. Harim kısmı iç duvarlarında güney cephede yer alan pencere alt kotu yüksekliğine kadar ve kuzey cephesinde mahfil tavanına kadar ahşap lambrilerle kaplanmış durumdadır. Harim kısmı tavanı çıtalı ahşap tavanlıdır. Zemin döşemesi ahşap malzeme ile kaplı olup büyük deformasyonların olduğu görülmektedir.

Mihrap:

Yapının dıştan belli olmayan fakat iç kısımda çıkıntılı niş şeklinde yapılmış mihrabı güney duvarının ortasında bulunmaktadır. Yarım daire nişli sade bir mihrap özelliği taşımakla birlikte yeşil bir renk ile boyanmış vaziyettedir. Mihrabın sağında ve solunda harim kısmını aydınlatan birer adet pencere bulunmaktadır(Res.112).

Kadınlar Mahfili:

Kuzey duvarı boyunca uzanan mahfil kuzey, batı ve doğü yönündeki duvarlar ile harim içerisindeki üç ahşap direk üzerinde yükselmektedir. Mahfile giriş doğü cepheden yerden yükseltilmiş ahşap merdivenler ile yapılmaktadır(Res.113).

Süsleme özelliği olmayıp oldukça sade tutulmuştur. Mahfili tavana bağlayan ahşap dikmeler bulunmaktadır. Mahfilin ön yüzeyinde ise ahşap korkuluklar bulunmaktadır(Res.114). Ancak bu korkulukların harime bakan yüzeyi ahşap malzeme ile kapatılmıştır. Mahfilin zemin kaplaması ile mahfil altı tavan kaplaması da ahşap malzemedен yapılmış durumdadır.

Yapının Bodrum Katı (Deposu):

Camini bodrum katına yani şuan depo olarak kullanılan bölümüne doğu cephesinde yer alan ahşap bir merdiven ile inilmekte olup bu bölüm kuzey güney doğrultusunda dikdörtgen bir plan gösteren bir koridor diğeri ise doğu batı doğrultusunda dikdörtgen bir plan şeması gösteren bir odadan meydana gelmektedir. Koridor kısmında bir adet oda bölümünde ise üç adet pencere bulunmaktadır. Ancak oda bölümünde yer alan bir adet pencere kapatılmış durumdadır. Pencerelerden bir tanesi kapatılmıştır. Caminin üzerinde yükseldiği depo bölümünde kalın taş duvarlar bulunmaktadır. Malzeme olarak kapı kenarlarında yer yer düzgün kesme taş kullanıldığı diğeri duvarlarda ise ahşap hatıllı moloz taş duvarların bulunduğu görülmektedir. Üst örtüsünde ise ahşap kirişlemelerle taşıyıcılık sağlanmıştır.

Destek Sistemi Ve Tavan

Destek sistemine baktığımız da; Cami kalın duvarlar ile inşa edilmiş olan şuan depo olarak kullanılan bölüm üzerinde inşaa edilmiştir. Caminin üzerinde yer aldığı depo kısmının üst örtüsü ahşap kirişlerdir. Üst örtü beden duvarları üzerine oturtulmuştur. Harim kısmında tavanlar tamamen ahşap ile kaplanmıştır. Caminin mahfil kısmı doğu ve batı kısmında duvarlara orta kısımda ise ahşap lambri ile kaplanmış üç adet ahşap dikme üzerinde yükselmektedir(Res.115).

Yapının Üst Örtüsü

Cami iki yöne eğimli beşik çatı ile örtülü olup sac ile kaplanmıştır. Giriş kapısının üzerinde ise sadece giriş kapısının bulunduğu bölümü örten üç ahşap payanda ile desteklenen saçağı bulunmaktadır. Doğru cephesinde depo bölümüne inen ve mahfile çıkan merdivenlerin üzeri sac ile kapatılmıştır. Caminin depo kısmının üst örtüsü ise ahşap kirişlidir. Harim bölümünün tavanı ahşap klasik çitallı tavanlıdır.

Malzeme Ve Teknik

Taş malzeme olarak yapının genelinde moloz taşlar kullanılmış olup duvarlar arasına ahşap hatıllar atılmıştır. Duvarların yüzeyleri ise harim kısmı iç duvarları ile dış cephede çamur sıvalıdır.

Ahşap malzeme olarak yapıdaki pencere doğramalarında, kapı kanatlarında, mahfil kısmında, mahfili taşıyan üç adet ayakta, harimin tavan ile mahfil altı kaplamalarında, harim kısmı duvarları ile dikmelerindeki lambrielerde döşeme kaplamalarında ve görevli odasında bu malzemenin kullanılmış olduğunu görmekteyiz. Depo bölümünün üst örtüsünde ise yine ahşap kirişler ve ahşap hatıllar yer almaktadır. Giriş kapısı üzerindeki sac örtülü saçak ile cami çatısı da ahşap malzemedен yapılmıştır.

Yapının üst örtüsünde, doğu cephede yer alan mahfil ve depo kısmına inen merdivenlerin üzerinde ki üst örtüde ve kuzeydoğu cephesinde harim kısmına girişi sağlayan çift kanatlı kapının üzerindeki saçakta da sac malzemenin kullanılmış olduğu görülmektedir.

Değerlendirme:

Cami iki sokağın kesişen noktasında bulunmakta olup konum itibarıyla meyilli bir arazi üzerinde inşa edilmiştir. Cami doğu batı doğrultusunda dikdörtgen plan şeması oluşturmaktadır. Doğu-batı doğrultusunda uzunluğu: 11.50m. kuzey-güney doğrultusunda ise 8.00m.dir. Moloz taş ile inşa edilmiş caminin duvarları arasına ise taşıyıcı ahşap hatıllar atılmıştır. Duvarlar iç ve dış yüzeylerde sıvalıdır. Ancak bodrum katın iç duvarlarında derzli moloz taş örgüsü ile ahşap hatıllar görülmektedir. Ahşap ve basit görünüşlü, mihrap ve minber özelliği olmayan basit bir yapı olan cami Ermenek yapılarının genel karakteristik plan şeması ve malzemeler kullanılarak inşa edilmiştir.

3.2.3. BATI CELALİYE MESCİDİ

Resim No:116-123

Çizim No:59-68

Yapının Yeri:

Karaman İli, Ermenek ilçesi, Orta Mahallesi pafta 029CC13B2D1, 301 Ada, 3 Parsel de yer almaktadır. Konya Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 04.05.1995 gün ve 2260 sayılı kurul kararı ile tescil edilmiştir. Mülkiyeti Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne aittir.

Yapının Adı:

Yapı Vakıflar Genel Müdürlüğü kayıtlarında Batı Celaliye Mescidi olarak geçmektedir. Yapının adıyla alakalı kaynaklarda bir bilgi bulunmamaktadır. Ancak yapının Celal adında birinin yaptırmış olabileceği ve adının da buradan gelmiş olabileceği düşünülmektedir¹⁴⁶.

Yapının Tarihi ve Banisi:

Mescidin üzerinde yer alan kitabeye göre H.723/M.1323 yılında yaptırılmış olan yapı oldukça basit bir mimari yapıya sahiptir¹⁴⁷. Yapının kesin olarak yaptıranı bilinmemekle birlikte Celal adında bir hayırsever tarafından yaptırılmış olabileceği tahmin edilmektedir.

Yapının kuzey duvarı üzerine yerleştirilmiş olan üç ayrı kitabe parçası yan yana koyulmuştur.

Birinci satır: **بني هذا المسجد شريف صاحب الخيرات والحسنات**

Transkripsiyon:”Bünüye haze mescidi şerif sahibü'l hayrat ve'l hasenat”

İkinci satır:...

Üçüncü satır: **عجلوا بالصلوة قبل الفوت و عجلوا بالتوبة قبل الموت**

Transkripsiyon:” Accilû bi's salâti gablel fevt ve accilû bi't tevbeti gablel mevt”¹⁴⁸.

¹⁴⁶ M. Eser, **a.g.e.**, s.128

¹⁴⁷ O.N., Dülgerler, **Karamanoğulları Dönemi Mimarisi**, Ankara,2006,s.33

¹⁴⁸ H. Bardakçı, **a.g.e.**, s. 136

Geçirdiği Onarımlar:

Yapı günümüze kadar birçok onarım geçirmiş olduğu yapmış olduğumuz incelemeler neticesinde tespit edilmiştir. Ancak yapıyla alakalı yapılmış olan onarım çalışmaları hakkında kaynaklarda bir bilgi yer almamaktadır. Büyük ihtimalle hayırseverler tarafından yapılmış olan bu onarımlar hakkında kesin bilgiler kayıtlara çalışmamız esnasında rastlanılmamıştır.

Yapının incelenmesi:

Batı Celaliye Mescidi doğu-batı doğrultuda uzanan dikdörtgen bir plan şemasına sahiptir(Çizim:59-60). Mihrap duvarına paralel iki sahından oluşan yapı 9.49x8.13m. ölçülerinde olup ahşap hatıllı duvarlar moloz taş ile inşa edilerek üzerleri sıvanmıştır. Mescit Ermenek genelinde olduğu gibi eğimli bir araziye yapılmış olduğunda cepheler de kot farkları görülmektedir. Doğudan batıya doğru eğimli bir yolun güneyinde yer alan yapının batı cephesi çevre binalar bitişik olarak inşa edilmiştir. Cepheler arazi şartlarından dolayı farklılıklar göstermektedir.

Basit bir yapı olan mescide yapının kuzey cephesinde yer alan basit yuvarlak kemerli bir kapı açıklığından geçilmektedir. Giriş kemerinin hemen üstünde bir kitabe metni yer almaktadır. Yapının ana giriş kısmının ön tarafına doğu cephesinden girişi olan moloz taş malzeme ile yapılmış olan dikdörtgen bir mekân yer almaktadır. Üzeri düz metal çatı ile kapatılmış olan bölüm bir platform üzerine yerleştirilmiştir. Çatı bölümü ortada bir ahşap sütuna, yanlarda ise beden duvarlara oturan kirişlemeli bir örtü sistemi ile kapatılmıştır¹⁴⁹. Doğu Celaliye mescidi gibi bu mescidinde minber ve minaresi bulunmamaktadır¹⁵⁰.

Yapının cepheleri:

Batı Celaliye Mescidi cephe özelliği bakımından oldukça sade bir yapıya sahiptir(Res.116). Yapının kuzey cephesi ana mekâna girişin sağlandığı dikdörtgen bir mekân ile başlamaktadır(Çizim:64). Bu bölümün hemen arkasından iki bölümlü ahşap bir merdiven vasıtası ile yapının mahfil katına girişin sağlandığı demir

¹⁴⁹ O.N. Dülgerler, a.g.e., s. 33.

¹⁵⁰ H. Bardakçı, a.g.e., s. 136.

doğrama ile yapılmış kapı bölümüne çıkmaktadır(Res.117-118). Bunun dışında bu cephede hiçbir unsur mevcut değildir.

Yapının batı cephesinde hiçbir unsur bulunmamaktadır(Res.119). Bu cephe sağır bir şekilde bırakılmış olup yapının batı cephesi çevre binalar bitişik olarak inşa edilmiştir(Çizim:65). Yapının üst örtüsü ahşap kirişlemeli olup dıştan kırma çatı yapılarak üzeri metal saç ile kapatılmıştır. Çatı kısmı cephelerden dışarıya saçak oluşturacak şekilde taşıntı yapmıştır.

Yapının doğu cephesinde hiçbir unsur bulunmamaktadır. Bu cephe sağır bir şekilde bırakılmıştır(Çizim:66). Cephede kuzeyden güneye doğru arazi durumundan dolayı bir kot farkı görülmektedir.

Yapının güney cephesi neredeyse en hareketli cephe olarak görülmektedir. Yapının güney cephesinde mihrabın sağına ve soluna gelecek şekilde 1.65x1.15m ölçülerinde birer adet dikdörtgen pencere açıklığı yer almaktadır(Çizim:67). Pencere yüksekliklerinde kot farkı görülmektedir. Cephenin kuzey batı cephesine yakın dikdörtgen bir kapı açıklığı ile yapın alt kat depo bölümüne girilmektedir. Cephe tamamen serpme sıva ile sıvanmıştır.

Harim:

Mescidin harim bölümü 6.55x8.05m ölçülerinde dikdörtgen bir yapıya sahiptir. Harime giriş kuzeyde yer alan kesme taş ile yapılmış basık kemer formu bir kapı açıklığı ile sağlanmaktadır(Res.120). Kesme taş söveli kapıdan harime iki basamak inilerek girilmektedir. Harim mihraba paralel iki sahından oluşmaktadır. Sahınlar mahfil katının taşıyan bir ahşap dikme ile ayrılmıştır. Harimin duvar yüzeylerinde süsleme unsuru bulunmamaktadır. Duvarlar yerden 1 metre kadar ahşap malzeme ile kaplıdır. Harimin süsleme yönünden en zengin olan bölümü güney duvarının ortasında yer alan kesme taş malzemedan yapılmış olan mihrap bölümüdür.

Harim bölümü mahfil katı ortada bir ahşap direğe otururken yanlarda beden duvarına oturtulmuştur(Res.121). Tamamen ahşap malzemedan yapılmış olan mahfil katına giriş kuzey cepheden ahşap bir merdiven vasıtası ile demir bir kapı açıklığından girilmektedir. Mahfil katı ahşap korkuluklu olup hiçbir süsleme unsuru bulunmamaktadır(Res.122).

Mihrap:

Batı Celaliye Mescidinin süsleme bakımından en zengin bölümü hiç kuşkusuz tamamen kesme taş malzeme ile yapılmış olan mihrap bölümüdür. Mihrap yüksekliği sola doğru yatık olmasından dolayı farklılık göstermektedir(Res.123). Mihrabın sol tarafının yüksekliği 2.82m iken sağ tarafının yüksekliği 2.73m'dir. Mihrabın genişliği ise 1.95m olarak ölçülmüştür¹⁵¹.

Mihrap kible duvarından harime doğru 12cm kadar taşıntı yapmaktadır. Mihrap nişi ise dikdörtgen formunda olup niş duvar kalınlığı içinde kaybolmaktadır. Mihrabı en dıştan başlamak üzere farklı genişlikte dört adet bordür tarafından kuşatılmıştır. Bu bordürler mihrap nişini üç yönden kuşatmakta ve dıştan içe doğru kademelenerek girinti yapmaktadır(Çizim:68).

Mihrabı en dıştan üç yönden kuşatan birinci bordür doğu tarafı 6cm, batı tarafı 10cm genişliğinde olup düz bir yüzeye sahiptir. Birinci bordürün yüzeyinde hiçbir süsleme kompozisyonu bulunmamaktadır.

Mihrabı üç yönden kuşatan ikinci bordür bir kademe içeri çekilerek yapılmış olup doğu tarafı 14cm, batı tarafı 11cm genişliğinde olup yüzeyi birinci bordürde olduğu gibi düz bir şekilde yapılmış olup üzerinde hiçbir süsleme kompozisyonu bulunmamaktadır.

Mihrabı üç yönden kuşatan üçüncü bordür ikinci bordüre göre bir kademe daha içeri çekilerek yapılmıştır Bu bordür 18cm genişliğinde olup ortasına yakın bir yere 2cm. genişliğinde dışarıya çıkıntı yapan ince bir kademe ile iki bölüme ayrılmıştır. Diğer bordürlerde olduğu gibi bu bordürde düz bir yüzeye sahip olup üzerinde hiçbir süsleme kompozisyonu bulunmamaktadır.

Mihrabı üç yönden kuşatan dördüncü bordür 13cm genişliğinde olup üçüncü bordüre göre bir kademe daha içeri çekilerek yapılmıştır. Bu bordür kendi içinde de kademelenmektedir. Dördüncü bordür ikiye ayrılarak yapılmış olup ilk bölümü diğer bordürlerde olduğu gibi düz bir yüzeye sahip olup üzerinde hiçbir süsleme kompozisyonu bulunmamaktadır. Bordürün ikinci bölümü nişe doğru pahlanarak yapılmıştır.

---

¹⁵¹ Hacer, Şahan, **Karamanoğulları Dönemi Cami ve Mescitlerinde Yer Alan Mihraplar**, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Kayseri, 2009, s.39

Mihrap nişi dikdörtgen bir yapıya sahip olup 87cm yüksekliğe, 76cm genişliğe sahip beş sıra kavsara ile doldurulmuştur. Mihrap nişinin sağında ve solunda mihrap nişini sınırlayan zar başlıklı birer adet 7cm genişliğinde sütüncü yer almaktadır. Mihrap nişi 106 cm yüksekliğe, 77cm. genişliğe, 38 cm. derinliğe sahip olup süslemesizdir¹⁵².

Mihrap nişinin köşelik kısımlarında bir sağda bir solda olmak üzere iki adet geometrik bezemeli kabara yerleştirilmiştir. Mihrabın alınlık bölümünde ise sülüs hat ile Cin Suresi 18. Ayeti yazılmıştır¹⁵³.

Cin Suresi 18. Ayet: وَأَنَّ الْمَسَاجِدَ لِلَّهِ فَلَا تَدْعُوا مَعَ اللَّهِ أَحَدًا

Transkripsiyon: Ve ennel mesâcide lillâhi fe lâ ted'û meallâhi ehadâ(ehaden).

Türkçe anlamı: “Muhakkakki mescitler, Allah’ın mescididir, Allah’a mahsustur, Allah’tan başka ilah yoktur”¹⁵⁴.

Değerlendirme:

Batı Celaliye mescidinin 100 m kadar ilerisinde planları aynı olan Doğu Celaliye Mescidi bulunmaktadır. Ama Batı Celaliye Mescidi, Doğu Celaliye’ den daha eski tarihe sahip olduğundan mimarlık ve sanat tarihi açısından daha fazla önem taşımaktadır. Doğu Celaliye Mescidinde kare planlı sadece pencere sayısı yönünden farklıdır.

Celaliye Mescidi kare planlıdır. Eski fotoğraf ve kaynaklardan edindiğimiz bilgilere göre eskiden düz toprak damken şimdi eğimli kırma çatılıdır. Üzeri çinkoyla örtülüdür. Ermenek’te bulunmaktadır. Şirin küçük bir mescittir. Mescidin minaresi ve minberi yoktur. Hala halka hizmet sunmaktadır. Mescidin en önemli kısmı süslü mihrabıdır. Taş malzemeden yapılmış mihrabı estetikdir. Bu mescitte ilginç olan kadınlar mahfiline çıkış merdivenidir. Mescidin arkasında giriş kapısının sağında bir merdivenle çıkılır. Demir kapısı mevcuttur.

¹⁵²Hacer, Şahan a.g.t., s.39; O.N.,Dülgerler, a.g.e., s.33

¹⁵³Kuran-ı Kerim ve Açıklamalı Meali, T.D.V., Ankara, 2007, s.573; H. Şahan, a.g.t., s.24

¹⁵⁴Hasan Tahsin Feyizli, Açıklamalı Kur’an-ı Kerim Meali, İstanbul, 2008, s.593

3.2.4. KAMEROĞLU MESCİDİ

Resim No: 124-135

Çizim No: 69-70

Yapının yeri:

Mescit, Karaman İli, Ermenek İlçesi merkezinde, Taşbaşı Mahallesi, İğdedibi Sokak'ta yer almaktadır. Halit Bardakçı yapının yerini şu şekilde tarif etmektedir: *“Taşbaşı Mahallesinde İğdeli Mevkiinde olup 78m²lik bir alan üzerinde kurulmuştur. Sağı yol, solu Müftü Said bahçesi, arkası hark, önü yoldur”*¹⁵⁵.

Yapının Adı:

Mescidin adının Ermenek Tapu Dairesi ve Vakıflar Genel Müdürlüğü kayıtlarında Kameroğlu veya Taşbaşı Mescidi olarak geçtiği belirtilmektedir¹⁵⁶. Ancak Mevlüt Eser yapıyı ele alırken yapının adını Kameroğlu ve Habiboğlu olarak belirtmektedir¹⁵⁷.

Yapım Tarihi ve Banisi:

Kitabesi mevcut olmayan mescidin kesin olarak hangi tarihte ve kim tarafından yaptırıldığı belli değildir. Ancak yapılan değerlendirmeler yapının 19. Yüzyılda inşa ettirilmiş olmasını mümkün kılmaktadır¹⁵⁸. Halit Bardakçı yapının 150 yıl kadar önce Kameroğlu adında bir hayırsever tarafından yaptırılmış olduğunu söylediğini dile getirmektedir¹⁵⁹. Mevlüt Eser ise yapının Kameroğlu ve Habiboğlu adlı kişiler tarafından yaptırıldığını ve mescidin yapım tarihi belli olmadığını ancak mescide ilişkin en erken kaydın Ramazan 1109/Mart 1698 olduğunu ve mescidin bu tarihten önce yaptırılmış olduğu öne sürmektedir.

Geçirdiği Onarımlar:

Kesin yapım tarihi bilinmeyen yapı uzun bir süre kullanılmadığından oldukça yıpranmış ve yapı Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından 1992 yılında büyük bir

---

¹⁵⁵ Halit Bardakçı, a.g.e., s.144

¹⁵⁶ Remzi Duran, “Konya Ermenek'te Terkedilmiş XIX. Yüzyıl Mescitleri”, **D.E.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi**, S.V, İzmir, 1989, s.399-423; Halit Bardakçı, a.g.e, s.144

¹⁵⁷ Mevlüt Eser, a.g.t., s.116

¹⁵⁸ Remzi Duran, a.g.m., s.403

¹⁵⁹ Halit Bardakçı, a.g.e, s.144

onarım faaliyeti geçirmiştir. Daha sonra ibadet mekânı olarak yeniden hizmete girmiş olan yapı günümüzde halen kullanılmaktadır. 1992 de yapılan onarımla üzeri evvelce düz toprak damla örtülü mescit daha sonradan kırma çatı ile örtülmüştür. Kaba yontu taş malzemeli beden duvarları sıva derzli olarak onarılmış ve mescidin üzeri kırma çatı ile kapatılmıştır. Yine evvelce mevcut olan düz toprak dam üzerine oturtulmuş sekizgen gövdeli ve köşk şerefe şeklinde tanzim edilmiş minare de kaldırılmıştır¹⁶⁰. Bugünkü şekliyle yapının minaresi bulunmamaktadır.

Yapının İncelenmesi:

Yapı, üst kat mescit alt kat gasilhane olmak üzere iki katlı olarak inşa edilmiştir(Res.124). Dıştan dışa 6.25 X 8.35 m. ölçülerinde, dikdörtgen plan şemasına sahip mescide(Çizim:69) 13 basamaklı geniş merdivenlerle çıkılarak kuzey cephenin doğu kenarından açılmış ahşaptan tablalı bir kapıdan girilmektedir. Ahşap kapı kabartma olarak gülbezekler, kıvrım dallar ve profilli kartuşlarla süslenmiştir(Res.125). Girişin hemen sağında ayakkabılık bölümü yer almaktadır. Üstten kaplamalı kirişli düz dam örtü, dört yanda beden duvarlarına, ortada ise biri doğu, biri batı duvarına bitişik ve biri de ortada serbest üç ahşap sütunla desteklenen ahşap giriş üzerine oturmaktadır.

Yapının Cepheleri:

Yapının cephelerinin oldukça sade bir şekilde kaba yontu taş malzeme ve moloz taş malzeme ile sıvasız bir şekilde yapılmış olduğunu görmekteyiz. Bölgenin eğimli arazisinden dolayı cephelerde farklılıklar görülmektedir.

Yapının batı cephesi altı adet açıklık bulunmaktadır. Bunlardan beşi pencere açıklığı biri ise alt kat gasilhane ve ya depo olarak kullanılan bölüme girişi sağlayan kapı açıklığıdır. Bu cephede altta iki adet dikdörtgen pencere açıklığı yer alırken üstte üç adet yine dikdörtgen pencere açıklığı yer almaktadır(Res.124). Ahşap profillerden çift kapaklı olarak yapılmış olan pencerelerden üstte yer alanları dıştan yine ahşap dikdörtgenlere bölünmüş korkuluklarla alta yer alan pencereler ise demir parmaklıklarla kapatılmışlardır.

---

¹⁶⁰ Remzi Duran, a.g.m., s.403-420 eserde minarenin bulunduğu ancak yıkılmakla karşı karşıya olduğunu belirtmekte ve ahşap minarenin fotoğrafını da paylaşmaktadır.

Batı cephenin zemin bölümünde kuzeyden güneye doğru bir eğim olduğu görülmektedir. Cephenin en üst kısmında yapının tamamında olduğu gibi ahşap saçak kısımları ve onun üzerinde yer alan metal yağmur olukları cepheden dışarıya taşıntı yapmış durumdadır.

Yapının doğu cephesi eğimli araziden dolayı diğer cephelere nazaran daha sade ve alçak gözükmemektedir. Bu cephede hareketlilik sağlayacak hiçbir açıklık görülmemektedir(Res.126). Kaba yontu taş ve moloz taş malzeme ile yapılmış olan cephe diğer cephelerde olduğu gibi sıvasızdır.

Yapının güney cephesin kaba yontu taş, moloz taş ve devşirme malzeme kullanılarak yapıldığı görülmektedir. Bu cephede pencere açıklıklarından başka bir hareketlilik görülmemektedir. Güney cephede ikisi altta ikisi üstte olmak üzere dört adet pencere açıklığı yer almaktadır(Res.127). Bu pencerelerden üstte yer alan ve güney cephenin doğu tarafında yer alan pencere dikdörtgen güney cephenin batı tarafında yer alan pencere ise kare olarak yapılmıştır. Ahşap profillerden çift kapaklı olarak yapılmış olan pencerelerden üstte yer alanları dıştan yine ahşap dikdörtgenlere bölünmüş korkuluklarla alta yer alan pencereler ise demir parmaklıklarla kapatılmışlardır.

Yapının kuzey cephesi giriş kısmı dışında oldukça sadedir. Mescide giriş bu cepheden sağlanmaktadır. Mescit harimine 13 basamaklı geniş merdivenlerden çıkılarak girilmektedir(Res.127). Harim giriş kapısı kuzey cephenin doğu kenarından açılmış ahşaptan tablalı olarak yapılmıştır. Cephenin ön kısmında muhtes camekânlı bir bölüm yer almaktadır.

Gasilhane-Depo:

Mescit in gasilhane ve depo olarak kullanılan alt katına batı cephenin kuzey kenarına yakın yerden açılmış bir kapıdan girilmektedir(Çizim:70). Üstten kaplamalı tavanı batı, kuzey ve güney cephede duvarlara, doğu cephede ise temelin açılmasında ortaya çıkan kayanın düzeltilmesiyle meydana gelmiş tabii duvara oturmaktadır. Orta kısımda ise iki ahşap sütun tavanı desteklemektedir. Bat cephede yola bakan iki dikdörtgen pencere mevcuttur. Güneyde ise ortada bir ocak nişi ve ocağın iki yanında birer dikdörtgen pencere yer almaktadır.

Harim:

Mescit duvarları içte hemen hemen boş yüzey kalmamacasına çok çeşitli bitki ve cami tasvirleri ile kalemişi olarak minyatür geleneğinde süslenmiştir(Res.128). Doğu cephede yerden 115cm. yükseklikte, 135cm genişlik ve 465cm. uzunluğunda bir dikdörtgen çerçeve içine alınmış ve yedi adet panoya bölünmüş süs kuşağı yer almaktadır. Bunlardan altı pano bitkisel karakterli süslemeler ihtiva ederken yedinci pano revaklarla çevrili bir avlu ortasında yer alan üçer şerefeli iki minareli bir cami tasviri(Res.129), içiçre daireler, terazi, rahle gibi motiflerle doldurulmuştur¹⁶¹.

Kible duvarında mihrabın dışında kalan kısımlar da yine minyatür geleneğinde duvar resimleri ile süslenmiştir. Batı duvarındaki süslemelerin büyük bir kısmı tahrib olmuşken son yapılan restorasyonlarda tamamen yenilenmiştir(Res.130). Batı duvarının güneye yakın olan iki pencere arasındaki üçer şerefeli dört minaresi ile Edirne Selimiye Camii'ni hatırlatan cami tasviri güzel bir şekilde betimlenmiştir(Res.129). Bitkisel süslemeler ve mimari tasvirlerde sarı, yeşil, kırmızı ve kahverengi renkler yoğun bir şekilde kullanılmıştır.

Mihrap:

Mihrap 0.90 X1.30 m. ölçülerinde dikdörtgen niş şeklinde olup, cephede sağa sola çekilmiş perde motifleri ile aralarından sarkan bir kandil ve yanlarda da çiçek motifleri ile kalemişi olarak süslenmiştir(Res.131).

Minberi bulunmayan mescitte cuma ve bayram namazları kılınmamaktadır.

Değerlendirme:

Kitabesi mevcut olmayan mescidin kesin olarak hangi tarihte ve kim tarafından yaptırıldığı belli değildir. Ancak yapılan değerlendirmeler yapının 19. Yüzyılda inşa ettirilmiş olmasını mümkün kılmaktadır¹⁶².

Kuzey-güney doğrultusunda uzanan yapı mihraba dik dikdörtgen bir plan şemasına sahiptir. Ahşap destekli camiler, kargir yapılara göre tabiat şartlarından daha fazla etkilenmektedir. Kameroğlu Mescidi de tabiat şartlarından oldukça etkilenmiş ve bunun sonucunda tamamına yakını yenilenmiştir. Bu yenileme

---

¹⁶¹ Remzi Duran, a.g.m., s.403-420

¹⁶² Remzi Duran, a.g.m., s.403

sırasında yapının plan şemasının bozulmadığı ancak yapının diğer unsurlarından orijinal bir bölüm kalmadığı görülmektedir.

Caminin cephelerindeki farklılık bölgenin arazi yapısından kaynaklandığı diğer yapılara bakıldığında da daha iyi anlaşılmaktadır. Ermenek mimari yapılarına bakıldığında bazı cephelerin fevkani görüntüsü ve sade cephe özelliği ön plana çıkmaktadır.

Cephelerdeki sadelik harime giriş kısmında da kendini göstermektedir. Harime girişi sağlayan kayda değer bir portal bulunmamaktadır. Ermenek dini yapılarının genelinde olduğu gibi bu yapı da çift katlı plan şemasına sahip olup kaba yontu taş malzemedен yapılması bölgenin bariz örneklerindedir.

3.2.5. LATİF AĞA MESCİDİ

Resim No: 136-141

Çizim No: 71-78

Yapını Yeri:

Mescit, Sandıklı Mahallesi'nde, Hükümet Caddesi üzerindeki Ermenek Meslek Yüksek Okulu yakınında yer almaktadır.

Yapını Adı:

Mescit kaynaklarda yaptıran kişinin adını alarak Latif Ağa Mescidi olarak geçmektedir.

Yapının Tarihi ve Banisi:

Mescidin yapım tarihini ev banisinin adı geçtiği iki kitabesi mevcuttur. Bunlardan birinci kitabe mescidin giriş kapısı üzerinde yer alır. Bu kitabeye göre yapı 1267/1850 yılında Muhammed Abdüllatif Efendi tarafından yaptırılmıştır yazmaktadır¹⁶³.

1.Kitabe:

Mescidin giriş kapısı üzerindeki 0.55 X 1.00 m. ölçüsündeki sülüs hatlı üç satırlık Arap harfli Türkçe kitabesi şöyledir:

لطف ايله مغفیرت قیل یا الطیف
مسجد بنا ایلین محمد عبد اللطیف
مائشاءالله تعالی. سنه ۱۲۶۷

Lütfeyle mağfiret kıl ya Latîf

Mesciti bina eyleyen Muhammed Abdüllatif

Mâşâallah teala. Sene 1267.

---

¹⁶³ Remzi Duran, a.g.m., s.402

İkinci kitabe ise yapının batı cephesinde yer almaktaydı ve Abdülatif Efendi'ye dua geçmektedir¹⁶⁴. Mescidin usta kitabesi bulunmadığı için ustası hakkında bir bilgiye sahip değiliz.

2.Kitabe:

Mescidin batı cephesinde 0.53 X 0.53 m. ölçülerinde benzer üslupta üç satır halinde yazılmış kitabe şöyledir:

يَا اَله لطف اديب امر يكه ده اولسون دوام
عبداللطفا مقاميك يلسون دارو السلام
سنه ١٢٦٧

Yâ İlâhî, lütfedip emrine de olsun devam
Abdülatif'in makamın eylesün darü's-selâm
Sene 1267.

Geçirdiği Onarımlar:

Mescit yapıldığı 1850 yılından 1972 yılına kadar faal bir dudumda kullanılmıştır. Bu dönem içerisinde halk tarafından küçük çaplı onarımlar yapılarak 1972 yılına kadar kullanılmış olan yapı bu tarihten sonra kullanım faaliyetlerine ara vermiş ve harap bir durumda kalmıştır¹⁶⁵. Vakıf Genel Müdürlüğü tarafından 2007 yılında büyük çaplı bir onarım faaliyeti yapılarak yeniden faal bir duruma geçirilmiş ve halende ibadet mekânı olarak kullanılmaktadır.

Yapının İncelenmesi:

Yapı eğimli araziden dolayı plan şeması diştan; kuzey 6.70m, güney 7.40m. batı 5.90m doğu 5.94m ölçülerinde kareye yakın dikdörtgen bir plan şeması sahip(Çizim:71-72) olup üzeri ahşap kirişleme üzerine kurşun kaplı kırma çatı ile örtülüdür. Yapı tamamen kaba yontu taş ve moloz taş malzeme ile yapılmış olan yapının minaresi de bulunmamaktadır. İki katlı olarak yapılmış olan yapının üst kısmı Mescit alt kısmı depodur(Çizim:71-72).

¹⁶⁴ Remzi Duran, **a.g.m.**, s.402

¹⁶⁵ Halit Bardakçı, **a.g.e.**, s.141

Yapının Cepheleri:

Yapının kuzey cephesi yapının tamamında olduğu gibi kaba yontu taş ve moloz taş malzeme ile yapılmıştır. Kuzey cephe mescidin birinci ve ikinci katına girişi sağlayan kapı açıklıkları dışında oldukça sadedir(Çizim:73). Yapının üst katına on basamaklı kesme taş malzeme ile yapılmış bir merdiven ile çıkılmaktadır. Mescidin içine bu cepheden 1.20m x 2.00m ölçülerinde ahşap bir kapı vasıtasıyla girilmektedir. Kapının hemen üzerinde yatay şekilde atılmış ahşap bir hatıl yer almaktadır. Ahşap hatılın hemen üzerinde ise 1.00m x 2.00m boyutlarında üzeri kurşun kaplı bir sundurma yer almaktadır(Res.136). Kurşun kaplı bu sundurmanın üzerinde yapının inşa kitabesi yer almaktadır.

Yapının güney cephesi diğer cephelere nazaran fevkani bir görüntü sergilemektedir. Güney cephe de yapının tamamında olduğu gibi kaba yontu taş ve moloz taş malzeme ile yapılmıştır. Bu cephe diğer cephelere göre pencere sayısı daha fazla olması ve depo bölümüne giriş kapısı olması cepheyi daha hareketli kılmıştır¹⁶⁶. Cephede dört adet pencere açıklığı ve bir adet kapı açıklığı yer almaktadır(Çizim:74). Bu pencereler birinci katta iki depo katında iki olan bu pencereler kareye yakın dikdörtgen formda ahşap kepenkli olarak yapılmışlardır. Pencerelerin üzeri ahşap korkuluklar ile kapatılmıştır. bu dikdörtgen pencereler alttan ve üstten yatay ahşap hatıllarla sınırlandırılmıştır. Depo katına giriş cephenin orta kısmından ahşap dikdörtgen bir kapı ile sağlanmaktaydı. Kapının üzerinde ahşap bir hatıl onun üzerinde ise ahşap üzerine kurşun kaplı bir sundurma yer almaktadır(Res.138).

Yapının doğu cephesi yapının tamamında olduğu gibi kaba yontu taş ve moloz taş malzeme ile yapılmış ve sıvasızdır. Bu cephe oldukça sadedir. Doğü cephe de hiçbir pencere ve kapı açıklığı mevcut değildir(Çizim:75) . Batı cephede olduğu gibi bu cephede de eğimli araziden dolayı kuzeyden güneye doğru bir eğim olduğu görülmektedir(Res.139).

Yapının batı cephesi yapının tamamında olduğu gibi kaba yontu taş ve moloz taş malzeme ile yapılmıştır. Bu cephe eğimli araziden dolayı daha önceden kuzeyden güneye doğru cephede bir eğim olduğu görülmektedir(Çizim:76). Bugün ise bu cephenin etrafı tamamen açılmıştır. Batı cephede üç adet pencere açıklığı yer

---

¹⁶⁶ Yapının güney cephesinde daha önceden depoya girişi sağlan kapı açıklığı en son yapılan restorasyon çerçevesinde kesme taş malzeme ile kapatılmıştır.

almaktadır(Res.137). Bu pencere açıklıklarında biri bodrum katta yer alan yatay şekilde yerleştirilmiş dikdörtgen penceredir. Diğer iki pencere ise birinci katta yer almakta bunlarda dikey yerleştirilmiş dikdörtgen pencerelerdir. Pencere açıklıkları üstten ve alttan ahşap hatıllarla sınırlandırılmıştır. Ahşap kepenkli pencereler dıştan ahşap parmaklıklarla kapatılmıştır. Batı cephenin kuzeye yakın kısmında dikdörtgen şekilde ikinci bir kitabe yer almaktadır.

Harim:

Yapının harimine, kuzeybatı köşedeki, iki yandan eliböğründelerle desteklenmiş sundurmalı tezyinatsız, basit ahşap tablalı, tek kanatlı kapıdan girilmektedir. Harimin üzerini güney-kuzey doğrultusunda örten kirişlemeli çatı yanlarda beden duvarlarına oturmaktadır.

Mescidin içte, kuzey cephede iki adet açık dolap nişi ile doğu köşesinde de bir adet çift kapaklı dolap nişi bulunmaktadır. Kible duvarının tam orta kısmında yer alan mihrap yarım daire niş şeklinde olup ahşap ile kaplanmıştır. Üst kısmı üçgen şeklinde son bulan mihrabın köseliklerinde çakmalı olarak birer gülbezek yer almaktadır(Res.140).

Mescide daha sonradan eklenen minber tamamen ahşap malzemenen yapılmıştır. Süsleme unsuru yer almayan minberin aynalık kısmı üçgen formda, süpürgelik kısımları kapalı niş formunda düzenlenmiştir. Köşk kısmı ise dört ahşap ayak üzerine oturtulmuş sivri kemerli kasnaklı külahlı bir yapıya sahiptir(Res.141).

Depo olarak kullanılan alt kısma, kuzey cephenin batı kenarına yakın yerdeki küçük, basit ahşap bir kapıdan girilmektedir. Yerden tavana 1.50 m. yüksekliğinde olan bu kısmın batı cephesinde kareye yakın, yan yana iki pencere mevcuttur. Bu pencereler dıştan işlemez ahşap korkuluklu içten ise ahşap kepenklidirler.

Değerlendirme:

Mescidin giriş kapısı üzerinde yer alan kitabeye göre yapı 1267/1850 yılında Muhammed Abdüllatif Efendi tarafından yaptırılmıştır yazmaktadır¹⁶⁷.

---

¹⁶⁷ Remzi Duran, a.g.m., s.402

Kareye yakın dikdörtgen bir plan şeması sahip olan yapının üzeri ahşap kirişleme üzerine kurşun kaplı kırma çatı ile örtülüdür. Ahşap destekli camiler, kargir yapılara göre tabiat şartlarından daha fazla etkilenmektedir. Latif Ağa Mescidi de tabiat şartlarından oldukça etkilenmiş ve bunun sonucunda tamamına yakını yenilenmiştir. Bu yenileme sırasında yapının plan şemasının bozulmadığı ancak yapının diğer unsurlarından orijinal bir bölüm kalmadığı görülmektedir.

Caminin cephelerindeki farklılık bölgenin arazi yapısından kaynaklandığı diğer yapılara bakıldığında da daha iyi anlaşılmaktadır. Ermenek mimari yapılarına bakıldığında bazı cephelerin fevkani görüntüsü ve sade cephe özelliği ön plana çıkmaktadır.

3.2.6. GÖĞLEMZE MESCİDİ

Resim No:

Çizim No:79

Yapının Yeri:

Mescit, Karaman İl'ine bağlı Ermenek İlçe merkezinde, Akça Mescit Mahallesinde 029C13B2D1 pafta, 541 ada, 11 parselde yer almaktadır. Ermenek Tapu Dairesi Vakıf kayıtlarına göre ‘Akça Mescit Mahallesi Kartal Mevkii’nde (127 m2)” lik bir alan üzerinde kurulmuştur¹⁶⁸.

Yapının Adı:

Konya Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 04.05.1995 gün ve 2260 sayılı kararı ile I. Grup kültür varlığı olarak tescil edilmiştir. Mülkiyeti Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne ait olan yapının adı Göğlemez Mescidi olarak geçmektedir. Hacı Osman mescidi olarak ta geçmektedir.

Yapının Tarihi ve Banisi:

Yapının tarihlendirilmesi konusunda farklı tarihler verilmiş olsa da giriş kapısı üzerinde bir mermer levha içerisinde kitabe tarihçesi yer almaktadır. Giriş kapısının üzerinde bir mermer levha içerisinde Türkçe yazılı olan kitabesine göre H.1332/M.1914 tarihli olduğu yazılmaktadır. Ancak yaptığımız araştırmalar da incelemiş olduğumuz tapu kayıtlarında 1941 tarihli ibare yer almaktadır.

Mülkiyeti Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne ait olan yapının banisi ve mimarı hakkında bir bilgi bulunmamaktadır.

Yapının İncelenmesi:

Mescit doğu kısmında bir “yazlık” ve onun batısında yer alan ana mekân olmak üzere iki bölümden meydana gelmektedir. Tamamen moloz taş malzeme ile yapılmış olan duvarlar sıvanarak boyanmıştır. Eğimli bir arazide yapılan yapının güney bölümü fevkani bir görüntü sergilemektedir. Güney bölümü iki katlı olup bu bölüm depo olarak kullanılmaktadır. Kuzeydoğu köşesinde mescidin yazlık bölümüne

---

¹⁶⁸ Konya Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşiv Kayıtlarında yapının tapu kayıtları ile ilgili ayrıntılı bilgileri yer almaktadır.

açılan giriş kapısı yer almaktadır. Dikdörtgen bir yapıya sahip olan yazlık bölümü son cemaat mahalli uygulaması olarak görülebilir. Üzeri ahşap kirişlemeli olup metal saç malzeme ile kaplanmıştır. Bu bölümden basit bir kapı açıklığı ile yapının kareye yakın dikdörtgen harim bölümünü girilmektedir(Çizim:70). Esas mescit kısmında mekânı doğu batı istikametinde iki sahına bölen dört ağaç dikme vardır. Mescidin mihrap nişi duvar kalınlığı içinde kaybolmaktadır. Basit ve süslemeden uzak olan mihrap bölümünün sağında ve solunda birer adet dikdörtgen pencere açıklığı yer almaktadır. Mescidin güneye iki, yazlık kısmına açılan bir adet penceresi yer almaktadır. Mescidin minberi ve minaresi bulunmamaktadır Arka beden duvarının önü dolma olup, çatı ucu seviyesine yakın yol geçmektedir. Bu durumdan dolayı mescidin kuzey beden duvarı iç kısım sıvalarında bozulma, erime ve saç çatı kaplamalarında çürüme ve açılmalar meydana gelmiştir.

Yapının cepheleri:

Göğlemez Mescidi cephe özelliği bakımından oldukça sade bir yapıya sahiptir. Yapının doğu cephesi ana mekâna girişin sağlandığı dikdörtgen bir mekân ile başlamaktadır. Bu bölümün kuzeydoğu köşesinde yer alan bir kapı açıklığı ile bir pencere açıklığı yer almaktadır. Bunun dışında bu cephede hiçbir unsur mevcut değildir.

Yapının doğu cephesinde bir adet dikdörtgen pencere açıklığı bulunmaktadır. Cephede kuzeyden güneye doğru arazi durumundan dolayı bir kot farkı görülmektedir.

Yapının güney cephesi neredeyse en hareketli cephe olarak görülmektedir. Yapının güney cephesinde mihrabın sağına ve soluna gelecek şekilde 1.65x1.15m ölçülerinde birer adet dikdörtgen pencere açıklığı yer almaktadır. Cephenin güney doğu cephesine yakın dikdörtgen bir kapı açıklığı ile yapının alt kat depo bölümüne girilmektedir. Bu cephede depo bölümüne açılan iki adet dikdörtgen pencere açıklığı daha bulunmaktadır.

Yapının kuzey cephesinde hiçbir unsur bulunmamaktadır. Bu cephe sağır bir şekilde bırakılmış olup yapının kuzey cephesi kot farkından dolayı sokak yolunun altında kalmaktadır. Yapının üst örtüsü ahşap kirişlemeli olup dıştan düz çatı yapılarak üzeri metal saç ile kapatılmıştır. Çatı kısmı cephelerden dışarıya saçak oluşturacak şekilde taşıntı yapmıştır.

Harim:

Mescidin harim bölümü kareye yakın dikdörtgen bir yapıya sahiptir. Harime giriş doğuda yer alan kesme taş ile yapılmış basit bir kapı açıklığı ile sağlanmaktadır. Harim mihraba paralel iki sahından oluşmaktadır. Sahınlar ahşap kirişlemeli üst örtüyü taşıyan dört adet ahşap dikme ile ayrılmıştır. Harimin duvar yüzeylerinde süsleme unsuru bulunmamaktadır. Harimin güney duvarının ortasında yer alan mihrap üzerinde süsleme kompozisyonu bulunmamaktadır.

Değerlendirme:

Basit bir plan şemasına sahip olan Göğlemez Mescidi doğu kısmında bir “yazlık” ve onun batısında yer alan ana mekân olmak üzere iki bölümden meydana gelmektedir. Tamamen moloz taş malzeme ile yapılmış olan yapının duvarları sıvanarak boyanmıştır. Basit bir mahalle mescidi olan yapıda hiçbir süsleme unsuru bulunmamaktadır.

3.2.7. ERMENEK TEKKE MESCİDİ

Resim No:142-147

Çizim No:81-83

Yapının Yeri:

Karaman İli, Ermenek İlçesi'nde Taşbaşı Mahallesi, Hükümet Caddesinde yer aldığı bilinen Tekke Mescidi günümüz bulunmamaktadır. Bazı kaynaklarda ise mescidin Değirmenlik Mahallesinde sınırları içinde olduğu bilgisi yer almaktadır¹⁶⁹. Yapının Taşbaşı Mahallesi'nde bulunmasını ise mahallerin sınırlarının zaman içerisinde değiştiği görüşünden kaynaklandığı savunulmaktadır.

Yapının Adı:

Yapı Ermenek Tapu dairesi vakıf tapu kayıtların da yer alan Ermenek Mevlevihane'sinin mescidi olarak geçmektedir¹⁷⁰. Tapu kayıtlarında ve Konya Vakıflar Bölge Müdürlüğü arşiv kayıtlarında Tekke Mescidi olarak geçen yapı 1984 yılında çıkarılan bir kararla yıkılarak yerine yeni bir mescit yapılmıştır.

Yapının Tarihi ve Banisi:

Yapmış olduğumuz araştırmalarda Tekke Mescidinin yapım tarihine ve banisi hakkında farklı bilgilere ulaşılmıştır. Mescidin Mevlevihane ile aynı zamanda yapıldığı düşünülürse yapının Halil Mirza Bey'in beyliği döneminde 1333-1340 tarihleri arasında yapılma ihtimal güçlenmektedir. Tahrir defterlerinde yer alan 1584 tarihli bir kayıta mescidinde bitişik olduğu zaviyenin Mevlevihane olarak kayıtlı olduğu görülmektedir¹⁷¹. Safer H.1111/M.1699 tarihli bir kayda göre Mevlevihane'ye bitişik olan Tekke Mescidine imam ve vaaz atanalar hakkında bilgiler olması yapının inşa tarihinin XVII. yüzyıldan daha önce yaptırılmış olma ihtimalini de güçlendirmektedir¹⁷².

Yapının banisi hakkında bilgiler Mevlevihane'nin banisi olarak görülen Ermenek tarihine, kültürüne, eğitimine çok büyük katkıları olan bıraktığı eserlerle geleceğe taşına Karamanoğlu Halil Bey'dir.

¹⁶⁹ Mevlüt Eser-Yusuf Küçükdağ, "Ermenek Mevlevihanesi/Karamanoğlu Halil Bey Tekkesi", **Tarihçiliğe Adanmış Bir Ömür Prof. Dr. Nejat Göyünc'e Armağan**, Konya, 2013, s. 306

¹⁷⁰ H. Bardakçı, a.g.e., s.147;R. Duran, a.g.m., s.400

¹⁷¹ Bilal Gök, a.g.t., s.141

¹⁷² Mevlüt Eser-Yusuf Küçükdağ, a.g.m., s.306

Bazı kaynaklarda ise yapının inşa tarihi ile ilgili farklı bilgilerde yer almaktadır. Bu kaynaklarda yapının XIX. yüzyılın yaptırılmış olabileceği üzerinde durulmaktadır. Yapının yıkılmadan önce üzerinde yer aldığı söylenen dört satır halinde sülüs harfler ile mermer levha üzerine yazılmış kitabede yapının 1229/1813 tarihinde yapılan bir onarımı hakkında bilgi veren bir kitabe olduğu tespit edilmiştir¹⁷³.

Geçirdiği Onarımlar:

Yapmış olduğumuz araştırmalarda yapının geçirmiş olduğu onarımlar hakkında fazla bir bilgi bulunmamaktadır. Sadece yapının yıkılmadan önce üzerinde yer aldığı söylenen dört satır halinde sülüs harfler ile mermer levha üzerine yazılmış kitabede yapının 1229/1813 tarihinde yapılan bir onarımı hakkında bilgi veren bir kitabe olduğu tespit edilmiştir¹⁷⁴.

Yapının İncelenmesi:

Tekke Mescidi güney-kuzey doğrultusunda uzanan 7x10.15m ölçülerinde dikdörtgen bir plan şemasına sahiptir(Çizim:80). Ermenek yapılarının genelinde olduğu gibi Tekke Mescidi de meyilli bir arazide inşa edilmesinden kaynaklı durumdan dolayı güney cephe fevkani bir durum sergilemektedir. Yapın kot seviyesi düzeltilmesi için güney cephenin alt bölümü moloz taşlarla bir platform yapılarak yükseltilmiştir. Yapıda devşirme malzemelerinde kullanıldığı yıkılmadan önceki fotoğraflarından görülmektedir.

Yapının duvarları tamamen moloz taş malzeme ve çamur harç ile yapılmıştır. Duvar moloz taş örgülerinin aralarına yatay şekilde atılan hatıllarla güçlendirilmiştir. Mescidin duvar kalınlıkları 100cm ile 65cm arasında değiştiği, yapının asıl duvar kalınlığının 100cm civarı olduğu daha sonradan yapılan onarımlarda yapılan duvarların ise 65cm genişliğinde olduğunu kaynaklardan öğrenebilmekteyiz¹⁷⁵.

Mescidin harim bölümüne giriş kuzeyde yer alan süslemesiz basit bir şekilde yapılmış tek kanatlı tablalı bir kapı açıklığından sağlanmaktadır. Güney kuzey yönde

---

¹⁷³ Remzi Duran, a.g.m., s.400

¹⁷⁴ Remzi Duran, a.g.m., s.400

¹⁷⁵ Remzi Duran, a.g.m., s.400

uzana harim bölümünün duvarlarında süsleme unsuru yer almamaktadır. Harim duvarları belirli bir seviyeye kadar ahşap malzeme ile kaplanmıştır. Kible duvarının ortasında yer alan mihrap yarım daire niş şeklinde olup mihrap nişi duvar kalınlığı içinde kaybolmaktadır(Res.145). Mihrap üzerinde hiçbir süsleme unsuru bulunmamaktadır. Sıvanmış olan mihrap beyaz boya ile boyanmıştır. Mihrabın sağına ve soluna içten dışa doğru daralan mazgal biçiminde iki adet dikdörtgen pencere yerleştirilmiştir. Mihrabın üst kısmına da bir adet dikdörtgen pencere yerleştirilmiştir. Harimin kuzey bölümünde iki ahşap dikme ile taşınan yüksek mahfil katı yer almaktadır. Mahfil katına giriş kuzey cepheden ahşap bir merdiven vasıtası ile sağlanmaktadır(Res.146). Harimin kuzey duvarına mahfile girişin sağlandığı açıklık hem aydınlık hem de giriş için kullanılmıştır. Yapının üst örtüsü içten ahşap kirişlemeli dıştan ise kırma çatılı olarak yapılmıştır.

Yapının cepheleri:

Yapının cepheleri tamamen moloz taş malzeme ile yapılmış olup aralara ahşap hatıllar atılmıştır. Mescidin kuzey cephesi harime ve mahfil katına girişin sağlandığı kapı açıklıkları ile hareketlendirilmiştir(Res.142). Harime giriş kapısının üzerine ahşap sundurma yapılarak üzeri metal saç ile kapatılmıştır. Mahfil katına ahşap bir merdiven vasıtası ile bu cepheden giriş sağlanmaktadır. Bunların dışında bu cephede bir hareketlilik görülmemektedir.

Yapının doğu ve batı cephelerinde hiçbir hareketlilik görülmemektedir. Bu cepheler eğim farkından dolayı kuzeyden güneye doğru yükseklik kazandığı görülmektedir(Çizim: 82). Doğü cephe köşeleri kesme taş diğer bölümler tamamen moloz taş malzeme ile yapılarak aralara ahşap hatıllar atılmıştır(Res.143).

Yapının güney cephesi kot farkından dolayı fevkani bir görüntü sergilemektedir. Cephenin alt kısmı moloz taş dolgu yapılarak yükseltilmiş ve mescidin kodu düzeltilmiştir(Çizim:83). Güney cephede yapının aydınlatılması için üç adet pencere açıklığı yer almaktadır. Dikdörtgen formdaki bu pencere açıklıkların ikisi mihrabın sağında ve solunda biriside mihrabın üstüne gelecek şekilde yerleştirilmiştir(Res.144). Güney cephenin en dikkat çeken yanı 1924 yılında

çıkarılan bir kanun ile kapatılmış olan zaviye bölümünün yıkılmış olan duvar kalıntılarıdır.

Değerlendirme:

Tekke Mescidi basit bir plan şemasına sahip olup güney-kuzey doğrultusunda uzanan 7x10.15m ölçülerinde dikdörtgen bir plana sahiptir. Ermenek yapılarının genelinde olduğu gibi Tekke Mescidi de meyilli bir arazide inşa edilmesinden kaynaklı durumdan dolayı güney cephe fevkani bir durum sergilemektedir.

Günümüze ulaşamayan mescit oldukça sade bir şekilde yapılmış olup hiçbir süsleme unsuruna rastlanmamaktadır. Bölgede yoğun olarak kullanılan taş malzeme ve ahşap malzeme bu yapıda da kendini göstermektedir. Yapının tamamı nerdeyse moloz taş malzeme ile yapılmış olup yapının üst örtüsü ahşap sütunlarla taşınan ahşap kirişlemeli bir yapıya sahip olduğu görülmektedir.

Ermenek yapılarında genel olarak gördüğümüz taş ve ahşap malzemenin bir arada kullanılması ve yapıların cephelerinin fevkani bir görüntü sergilemesi bölgenin doğal ve coğrafik yapısından kaynaklanmaktadır.

3.2.8. ERMENEK PİRPINAR MESCİDİ

Resim No:

Çizim No

Yapının Yeri:

Mescit, Karaman İl'ine bağlı Ermenek İlçe merkezinde, Değirmenlik Mahallesinde, Pirpınar Sok. 029C13B2D3 pafta, 169 ada, 28 nolu parselde yer almaktadır. Ermenek Tapu Dairesi Vakıf kayıtlarına göre 'Değirmenlik Mahallesi Pirpınar Mevkii'nde (59 m2)" lik bir alan üzerinde kurulmuştur¹⁷⁶.

Yapının Adı:

Konya Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 04.05.1995 gün ve 2260 sayılı kararı ile I. Grup kültür varlığı olarak tescil edilmiştir. Mülkiyeti Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne ait olan yapının adı Pirpınar Mescidi olarak geçmektedir.

Yapının Tarihi ve Banisi:

Yapının tarihlendirilmesi konusunda farklı tarihler verilmiş olsa da güneybatı köşede saçak altında kitabe yer almaktadır. Saçak altında olan dört satırlık kitabede 1340 tarihi yer almaktadır. Bu kitabeye göre yapı 1340 yılında bir onarım geçirmiştir.

Mülkiyeti Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne ait olan yapının banisi ve mimarı hakkında bir bilgi bulunmamaktadır.

Yapının İncelenmesi

Mescit 6.00x7.00m ölçülerinde kareye yakın dikdörtgen bir plan şemasına sahiptir. Moloz taş malzeme ile yapılmış olan yapının üst örtüsü ahşap kirişlemeli olup üstü dıştan kırma çatılı yapı olup üzeri kiremit kaplıdır.

Mescide kuzey cephede yar alan bir kapı açıklığı ile girilmektedir. Kuzey cephede bulunan ev ile mescit arasındaki bölüm kapatılarak bir mekan elde edilmiştir. Bu bölümün üzerine yandaki eve ait bir balkon inşa edilmiştir. Mescidin harim kısmı oldukça sade olup hiçbir süsleme unsuru bulunmamaktadır. Kible duvarının ortasında yer alan mihrap bölümü yarım daire niş şeklinde olup mihrap nişi duvar kalınlığı içerisinde kaybolmaktadır. Yapının taban kısmı (pirpınar) adı verilen

---

¹⁷⁶ Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşiv kayıtları ve Ermenek Tapu Dairesi kayıtları

pınarın üstünü kapatan ahşap örtünün üstüne oturtulmuştur. Harimin aydınlatılması amacıyla duvarlara üç adet dikdörtgen pencere açıklığı yapılmıştır. İki mihrap cephesinde biri de batı cephede yer almaktadır.

Yapının Cepheleri:

Yapının cepheleri oldukça sade yapılmıştır. Yapının en hareketli cephesi olan güney cephesinde büyük bir kemer açıklığı yer almaktadır. Kesme taşlar ile yapılmış olan bu kemer açıklığı yapının altına doğru girmektedir. Bu bölüm mescidin abdest alma bölümü olarak kullanılmıştır. Yapının güney cephesinde harime açılan iki adet dikdörtgen pencere açıklığı yer almaktadır. Bu ayrıntılar dışında cephede bir ayrıntı gözükmemektedir. Yapının batı cephesinde de bir adet dikdörtgen pencere açıklığı yer almakta ve yapının ara bölümüne geçişi sağlayan kapı açıklığı bulunmaktadır. Yapının batı cephesinde de batıda olduğu gibi bir adet dikdörtgen pencere açıklığı yer almaktadır.

Değirmenlik Mahallesi Pirpınar Sokak ta yer alan Pirpınar Mescidi günümüzde asli fonksiyonu dışında ikamet amaçlı kullanıldığı tespit edilmiştir.

Değerlendirme:

Basit bir plan şemasına sahip olan Pirpınar Mescidi 6.00x7.00m ölçülerinde kareye yakın dikdörtgen bir plan şemasına sahiptir. Moloz taş malzeme ile yapılmış olan yapının üst örtüsü ahşap kirişlemeli olup üstü dıştan kırma çatılı yapı olup üzeri kiremit kaplıdır. Ermenek merkezdeki mahalle yer alan mescit basit bir üslupta yapılmış olup mescitte hiçbir süsleme unsuru bulunmamaktadır.

3.2.9. ORTA MAHALLE MESCİDİ

Resim No:

Çizim No:

Yapının Yeri:

Karaman İli, Ermenek ilçesi, Orta Mahalle de 029C13B2D4-1 pafta, 251 ada, 32 nolu parselde yer almaktadır. Konya Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 04.05.1995 gün ve 2260 sayılı kurul kararı ile tescil edilmiştir. Mülkiyeti Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne aittir.

Yapının Adı:

Yapı Vakıflar Genel Müdürlüğü kayıtlarında Orta Mahalle Cami olarak geçmektedir. Yapının adıyla alakalı kaynaklarda bir bilgi bulunmamaktadır. Ancak yapının adının bulunduğu mahallenin adı olan Orta Mahalle'den almış olma ihtimali yüksektir.

Yapının Tarihi ve Banisi:

Yapının tarihi ve banisi hakkında kaynaklarda kesin bir bilgi bulunmamaktadır. Ancak bazı kaynaklarda Köhne Ali Mescidi olarak geçen bir mescidin varlığından söz etmekte ve bunlara ait Efkaf Tahrirlerinde yer alan 1554 ve 1584 tarihli iki kayıttan bahsetmektedir¹⁷⁷. Kayıtlarda yeri hakkında tam bir bilgi bulunmamakla birlikte vakıf gelirlerinin olduğu Değirmenlik Mahallesiinde olabileceği üzerinde durulmuştur¹⁷⁸. Bilal Gök eserinde bu yapının orta mahallede yer alan Batı Celaliye veya Doğu Celaliye mescitlerinden biri olabileceği üzerinde durmaktadır. Ancak bu yapı bugün Orta Mahalle Mescidi olarak bilinen mescit olma olasılığı diğerlerine göre daha yüksektir.

---

¹⁷⁷ Bilal Gök, Ermenek Kazası (1500-1600), **İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Genel Türk Tarihi Bilim Dalı, (Basılmamış Doktora Tezi)**, Malatya, 2006, s.124

¹⁷⁸ Şenol Çelik, **Osmanlı Taşra Teşkilatında İçel Sancağı (1500-1584)**, İstanbul 1994, (Basılmamış Doktora Tezi), s.228; B. Gök, a.g.e., s.124

Yapının İncelenmesi:

Yapı doğu batı yönünde uzanan dikdörtgen bir plan şemasına sahiptir. Eğimli bir alanda yapılmış olan mescidin batı cephesi fevkani bir görüntü sergilemektedir. Tamamen moloz taş malzeme ile inşa edilmiş olan yapının cepheleri sade bir şekilde düzenlenmiştir. Eğimli araziden dolayı yapı doğudan batıya doğru yükselen bir görüntü sergilemektedir. Mescidin giriş bölümü kuzeydoğu cephede yer almaktadır. giriş kapı açıklığı basit dikdörtgen bir yapıya sahip olup giriş açıklığının sağ üst köşesinde tek satırlık bir yazı yer almaktadır. Dikdörtgen bir harime sahip olan yapının duvarları oldukça sade olup hiçbir süsleme unsuru bulunmamaktadır. Kible duvarının ortasında yer alan mihrap nişi dışa taşıntı yapmamaktadır. Basit bir yapıya sahip olan mihrabın üzerinde süsleme bulunmamaktadır. Yapının iki adet güneyde iki adet batıda ve bir adet kuzeyde olmak üzere toplam beş adet pencere açıklığı yer almaktadır. Ahşap kirişlemeli üst örtü dıştan kırma çatı olarak yapılarak üzeri çinko malzeme ile kapatılmıştır. Çatı saçak şeklinde beden duvarlarından dışarıya doğru taşmaktadır.

Yapının Cepheleri:

Yapının cepheleri mescidin inşa edildiği eğimli araziden dolayı farklı yüksekliklerde gözükmemektedir. Mescidin kuzey cephesinde harime girişin sağlandığı dikdörtgen basit bir kapı yer almaktadır. Kapı cephenin kuzeydoğusunda yer almaktadır. Kapının sağ üst köşesine yerleştirilmiş olan dikdörtgen bir pano içerisinde bir kitabe yer almakta olup etrafı yeşile boyanmıştır. Kuzey cephede bir adet kare pencere açıklığı da bulunmaktadır. Bunun dışında cephede bir unsur görülmemektedir.

Mescidin batı cephesi yükseklik farkından dolayı iki katlı bir görüntü sergilemektedir. Bu cephenin alt kısmı depo ve gasilhane bölümü olarak tasarlanmış olup güney doğudan demir bir kapı ile sağlanmaktadır. Alt bölümü giriş dışında kuzeydoğusunda bir adet te pencere açıklığı bulunmaktadır. Cephenin üst kısmında harim bölümüne açılan iki adet pencere açıklığı yer almaktadır. Bunlardan kuzeyde olanı kare güneyde olanı ise dikdörtgen formda yapılmışlardır.

Yapının güney cephesinde arazinin eğiminden dolayı doğu batı doğrultuda kot farkı görülmektedir. Bu cephede mihrabın sağına ve soluna gelecek şekilde iki adet kare pencere yerleştirilmiştir. Cephede bu detaylar dışında bir hareketlilik bulunmamaktadır. Yapının doğu cephesi sağır cephe olarak yapılmış olup hiçbir unsur bulunmamaktadır.

Değerlendirme:

Orta Mahalle Mescidi plan şeması olarak doğu-batı doğrultuda uzanan bir plan şemasına sahip olması bakımından Batı Celaliye ve Doğu Celaliye Mescitleri'ne benzemektedir. Yapıda moloz taş ve ahşap malzeme kullanılmıştır. Yapının beden duvarları moloz taş malzeme ile yapılmıştır. Ahşap kirişlemeli üst örtü dıştan kırma çatı olarak yapılip üzeri çinko malzeme ile kapatılmıştır.

Basit bir plan şemasına sahip olan yapıda hiçbir süsleme unsuru görülmemektedir.

3.3.Günümüze Ulaşamayan Kaynaklarda Adı Geçen Cami Ve Mescitler

3.3.1. Börekçi Mescidi

Yapı Celal Mahallesi'nde Börekçi Mehmet Paşa tarafından yaptırıldığı anlaşılmaktadır¹⁷⁹. Kesin yapım tarihi bilinmeyen yapı günümüze ulaşamamıştır. Yapı mimarisi hakkında bir bilgiye sahip değiliz. Ancak mescide ait en erken kaydın Ramazan 1109/Mart 1698 olduğuna bakılarak¹⁸⁰ mescidin erken tarihli bir yapı olduğu anlaşılmaktadır. Hurufat defterlerinde mescide yapılan imam ve muallim atamaları belirtilmektedir¹⁸¹.

3.3.2. Hatip Mescidi

Belgelerde Keçipazarı Mahallesi'nde bulunduğu anlaşılan mescit, Hatip Mescidi olarak geçmektedir¹⁸². Ancak "Hatip" isminin nereden geldiği bilinmemektedir. Yaptığımız araştırmalar sonucunda yapının şuan mevcut olmadığı

---

¹⁷⁹ VAD. No: 1069, vr. 69a

¹⁸⁰ VAD. No: 1140, vr. 55a

¹⁸¹ Mevlüt, Eser, a.g.t., s. 101

¹⁸² M. Eser, a.g.t., s. 117

anlaşılmaktadır. Günümüze ulaşamayan Hatip Mescidinin plan ve mimarisi hakkında kesin bir bilgiye ulaşılamamıştır.

3.3.3. Abdi Çelebi Mescidi

Keçipazarı Mahallesi'nde yer alan bir diğer yapı olan Abdi Çelebi Mescidi, muhtemelen Abdi Çelebi adında biri tarafından yaptırılmıştır. Kesin yapım tarihi bilinmeyen yapının mimarisi hakkında da yeterli bilgi bulunmamaktadır. Günümüze ulaşamayan yapıya ilişkin Hurufat Defterlerinde yer alan ilk kayıta, 1116/1704 tarihinde bir akçeyle imam olan Hacı Osman'ın ölmesiyle imamlık oğlu Abdurrahman'a verildiği kayıtlıdır.

3.3.4. İsmihani Hatun Mescidi

Günümüzde tespit edilemeyen İsmihani Hatun Mescidi Kemer Mahallesi'nde yer aldığı tespit edilmiştir. Yapı Kemer Mahallesi sakinlerinden (Kemros-i Kebir) Nakibü'l-Eşraf Mehmet Emin Efendinin hanımı olan İsmihani Hatun tarafından yaptırılmıştır. Yapıyla alakalı Hurufat Defterlerinde yer alan 1693 tarihli kayda göre mescide yapılan imam atamaları görülmektedir.

Bu mescitte özellikle ramazan aylarında maaş almayan imamlar gelerek halka hizmet ettiği belirtilmektedir. Ancak karda kışta ve zor şartlarda diğer camilere giden halktan şikâyetler gelmeye başlaması üzerine halk İsmihani Mescidine, Cuma berati ve imam-hatip tayini istedikleri belgelerden anlaşılmaktadır¹⁸³.

Kaynaklarda yer alan bir beleğe de yapının 1835 tarihinde mescitten camiye çevrilme isteği yer almakta ve buna cevaben yazılan 1836 tarihli belgede yapının camiye çevirilebileceği beratinin alındığı görülmektedir¹⁸⁴.

“Maruzat (dilekçe)

Bu makule mahallin kurb ve civarında ve salat-i cuma ve iydeyn (bayramlar) olunur camii şerif olmadığı halde ashab-ı hayratın bina eylediği mescid-i şerife müceddeden (ilk olraka) minber vaz' (koyma) ve ikame-i salat-i cuma ve iydeyn evc-i

¹⁸³ BOA. HAT, 1594-40-1-1

¹⁸⁴ Mükremin Kızılca, 1830 Ermenek Nüfus Kayıtları, Konya, 2017

hümayun-i şahanelerinin ve ber vech-i hasbi (ücretsiz) hitabetini dahi bazı kisana (kişilere) tevcih (görev verilme) oluna geldiği mesbuktur emr u ferman devletlü sultanım hazretlerinindir.

Mühür: el-Hac Seyyid Muhammed 18 ramazan 1251 / 7 Ocak 1836”¹⁸⁵

Mescide yapılan atamalarla ilgili 1843, 1923 ve 1930 tarihli belgelerde yapıya atanan imam ve hatip atamaları hakkında bilgiler verilmektedir¹⁸⁶.

3.3.5. Karaca Ahmet Çelebi Mescidi

Kaynaklarda adı geçen ancak günümüzde tespit edilemeyen Karaca Ahmet Çelebi Mescidinin kesin yapı tarihi hakkında bir bilgi bulunmamaktadır. Araştırmalarımız sırasında yapıya ait 1705 ve 1711 tarihli iki adet atama kaydına rastlanılmıştır¹⁸⁷. Yapı hakkında XVI. yüzyıl tahrir kayırlarında da yer almadığına bakılırsa bu yapının büyük ihtimalle XVII. yüzyıl da yapılmış olma ihtimali çok yüksektir.

3.3.6. Seyyid Abdurrahman Sûfi Mescidi

Kaynaklarda adı geçen ancak günümüzde tespit edilemeyen Seyyid Abdurrahman Sufi Mescidinin kesin yapı tarihi hakkında bir bilgi bulunmamaktadır. Araştırmalarımız sırasında yapıya ait 1741 tarihli atama kaydına rastlanmıştır¹⁸⁸.

3.3.7. Yeşil Ali veya Yeşiloğlu Mescidi

Kaynaklarda adı geçen ancak günümüzde tespit edilemeyen yapının kesin yapı tarihi hakkında bir bilgi bulunmamaktadır. Yapı kaynaklarda Yeşil Ali veya Yeşiloğlu Mescidi olarak geçmekte olduğu görülmektedir. Mescidin farklı isimlerle yazılmış olmasının nedeni büyük ihtimalle çeviri yanlışlığından kaynaklanmaktadır.

---

¹⁸⁵ Mükremin Kızılca, **1830 Ermenek Nüfus Kayıtları**, Konya, 2017

¹⁸⁶ M. Eser, a.g.t., s.100

¹⁸⁷ M.Eser, a.g.t., s.147

¹⁸⁸ M.Eser, a.g.t., s.145

Yapının XVI. yüzyıl kayıtlarında yer alması mescidin XVI. yüzyıl ve daha öncesinde yapıldığını göstermektedir¹⁸⁹.

3.3.8. Hacı Abdülmennan Mescidi

Kaynaklarda adı geçen ancak günümüzde tespit edilemeyen yapının kesin yapım tarihi hakkında bir bilgi bulunmamaktadır. Kaynaklarda Celal Mahallesi'nde inşa edilmiş olduğu tespit edilen yapının kim tarafından inşa edildiği hususunda bir bilgiye ulaşılamamıştır. Yapıya ait 1730 tarihli atama kaydına bakılacak olursa yapının XVII. yüzyıldan önce yapıldığı anlaşılmaktadır.

3.3.9. Hoca Cevher Lala Mescidi

Kaynaklarda adı geçen ancak günümüzde tespit edilemeyen yapının kesin yapım tarihi hakkında bir bilgi bulunmamaktadır. Saray Mahallesi'nde Hoca Cevher Lala tarafından inşa ettirildiği düşünülen yapı hakkındaki en erken tarihli kaydın 1500 yılı olması yapının XVI. yüzyıldan önce yapıldığı anlaşılmaktadır¹⁹⁰.

3.3.10. Nikâh Mescidi

Kesin yapım tarihi ve banisi tespit edilemeyen yapı hakkında detaylı bir bilgi bulunmamaktadır. Celal Mahallesinde inşa edildiği anlaşılan mescide XVIII. yüzyılda yapılan atama kayıtlarına bakılarak yapının XVII. yüzyıl ve daha öncesinde yaptırıldığı üzerinde durulabilir.

3.3.11. AHALİ CAMİ

Yapmış olduğumuz araştırmalarda Ermenek halkı tarafından Bağarası Mahallesinde yaptırılmış olan Ahali Cami'nin kesin yapım tarihi bilinmemektedir. Yapıyla alakalı elde ettiğimiz ilk kayıt Hurufat Defterlerinde tespit edilmiş olan M.1187/H.1773 yılına ait olan imam ve hatip atamaları ile alakalı kayıtlardır¹⁹¹. Bu tarihten önce yapılan çalışmalarda cami ile ilgili bir kaydın olmayışı, bu yapının 18.yüzyılda yapılma ihtimalini güçlendirmektedir.

---

¹⁸⁹ B.Gök, a.g.t., s. 122; M.Eser, a.g.t., s.138

¹⁹⁰ B.Gök, a.g.t., s. 121; M. Eser, a.g.t., s.113

¹⁹¹ M. Eser, a.g.t., s.115

Yapının günümüzde tespit edilemediği için yapının mimarisiyle alakalı bilgiler çalışmamızda yer almamaktadır. Ancak Ermenek ölçeğindeki diğer yapılar göz önüne alındığında Ahali Camiinin büyük boyutlu bir cami olmayıp küçük mahalle mescitleri tarzında bir yapı olduğu ihtimali üzerinde durulabilir.

3.3.12. YENİ CAMİ

Kaynaklarda adı fazla geçemeyen Yeni Cami hakkında bilgilerimiz oldukça sınırlıdır. Yapıyla ilgili iki adet mühimme kaydı ve Hurufat Defterlerinde iki adet atama kaydı tespit edilmiştir. 1557 tarihli mühimme kayıtlarında Ermenek nüfusunun artmasına dayalı olarak bu dönemdeki ibadet mekânlarının yetersiz kaldığı belirtilmiştir¹⁹². Bu dönemde Karaman Beylerbeyi olan Karaman Paşa tarafından yapıldığı anlaşılan caminin kesin yapım tarihi bilinmemekle birlikte 16. yüzyılda yapılmıştır demek doğru olacaktır. Hurufat Defterlerinde geçen 1733 ve 1760 tarihli imam ve atama kayıtları yer almaktadır¹⁹³. Yapının günümüzde tespit edilemediği için yapının mimarisiyle alakalı bilgiler çalışmamızda yer almamaktadır

---

¹⁹² BOA., MD, No: 2/243

¹⁹³ M. Eser, a.g.t., s.120; VAD. No: 1068, vr. 117c;VAD. No: 1062, vr. 70b

3.4. MEDRESELER

3.4.1. ERMENEK TOL MEDRESE

Resim No:148-154

Çizim No:84-88

Yapının Yeri:

Ermenek Tol Medrese Karaman İlinin Ermenek ilçe merkezinde bugünkü adıyla Çınarlısu Mahallesiinde 498 ada, 3 parsel de yer almaktadır. Tol Medrese Konya Koruma Kurulu tarafında 11.07.1980 tarihinde tescillenmiş olan yapının tescil tarihi 04.05.1995 yılında yenilenmiştir¹⁹⁴.

Yapının Adı:

Yapının adı ile ilgili birçok kaynakta farklı ibareler kullanılmaktadır. Yapı pek çok kaynakta Tol Medrese, Emir Musa Medresesi, Karamanoğlu Musa paşa Medresesi, Karamanoğlu Musa Bey Medresesi olarak geçmektedir. Yapıya neden Tol Medrese dendiğinin kesin bir açıklamaması bulunmamakla beraber "Tol" sözlük anlamı olarak taş kemer ya da taş kemerlerle yapılmış ev, oda, kapı, duvar anlamına gelmektedir. Medresenin Tol Medrese olarak adlandırılmasını, taç kapının yapının diğer bölümlerinden daha yüksek olmasından kaynaklandığı belirtilmektedir¹⁹⁵.

Yapının Tarihi ve Banisi:

Karamanoğulları mimarisi içerisinde önemli bir yere sahip olan Tol Medrese, Sülüs harfleriyle iki satır halinde 70x35cm mermer levha üzerine yazılmış inşa kitabesinde yapının H740/M1339-1340 yılında "Bahâ-üd-devle ved-dîn Musa bin Mahmud bin Karaman" (Karamanoğlu Bedrettin Mahmut Bey'in Oğlu Emir Musa tarafından yaptırıldığı yazmaktadır¹⁹⁶.

Giriş kapısı üzerinde yer alan sülüs harfleri ile yazılmış iki satırlık kitabe:

---

¹⁹⁴ Konya Kültür Varlıklarını Koruma Kurulu arşiv kayıtlarında ulaşılabilir.

¹⁹⁵ Yılmaz Önge, "Ermenek'te Karamanoğlu Emir Musa Medresesi (To! Medrese)", **Önasya**, C. V, S. 51, Ankara 1969, s. 1-2

¹⁹⁶ Kenan Bilici, **a.g.t.**, s.84

١- انشاء هذه المدرسة المباركة الامير الكبير العالم العبد الغازي

٢- برهان الدولة والدين موسى بن قرمان في سنة اربعين و سبعمائة

Transkripsiyon: Enşe Hazihi-l Medreser-l-Mübareke el-Emir el-Kebir el-Alim el-Abid el-Gazi Baha-üd-devle ved-din Musa bin Mahmud bin Karaman fi senet erbai-ne ve seb-a miye

Türkçe anlamı: Bu mübarek medreseyi 740 yılında dinin ve devletin gazi, ibadet eden alim ve büyük emir Karamanoğlu Mahmut oğlu Musa yaptırdı¹⁹⁷.

Yapının banisi hakkında pek çok kaynakta “*Bahâü'd-dünya ve'd-dîn Musa ibn-i Mahmud Karaman*¹⁹⁸” olarak yazılmasına karşın bazı kaynaklarda da “*Bahâ-üd-devle ved-dîn Musa bin Mahmud bin Karaman*¹⁹⁹” olarak geçtiği görülmektedir. Bu farklı anlamların yanlış okumadan kaynaklandığı görülmektedir.

Geçirdiği Onarımlar:

Eğitim kurumlarının en önemli unsurlarından olan medreseler zaman içerisinde çevresel şartlardan, bakımsızlıktan, tahribatlardan dolayı belirli dönemlerde onarım faaliyetleri geçirmeleri zorunlu hale gelmiştir. Ermenek Tol Medrese de bu nedenlerden dolayı değişik dönemlerde onarımlar görmüştür. Bunlardan ilkinin yan eyvan üzerin de bulunan tamir kitabesinde görmekteyiz. Bu kitabeye göre yapı H1120/M1708 yılında Şahin isminde bir kişi tarafından onarıldığını görmekteyiz²⁰⁰. Bu onarımdan sonra asli fonksiyonuyla kullanılmaya devam edilmiştir. Zamanla yapılan küçük tamiratlarla yine eğitim-öğretim faaliyetleri için kullanımına devam edilmiştir. Tevhidi Tedrisat kanununun 1924 yılında

¹⁹⁷ i. Hakkı Konyalı, **Abideleri ve Kitabeleri ile Karaman Tarihi, Ermenek ve Mut Abideleri**, İstanbul 1967, s. 716; Halil Edhem, "Karamanoğulları Hakkında V esai-k-i Mahkuke", **TOEM**, ez. I 1, İstanbul 1329, s. 704- 705

¹⁹⁸ İbrahim Hakkı Konyalı, **a.g.e.**, s. 716; Halit Bardakçı, **a.g.e.**, s. 152

¹⁹⁹ Kenan Bilici, **Karamanoğlu Devri Kitabeleri**, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, Konya 1989, s.84-86

²⁰⁰ İsmail Çiftçioğlu, "Ermenek'te Emir Musa Bey Medresesi (Tol Medrese) ve Vakfiyesi", **İlmi Araştırmalar**, Sayı: 12, İstanbul 2001,s.76

çıkartılması ile medrese kapatılmıştır. Medrese bu tarihten sonra uzun bir süre kullanılmamıştır²⁰¹.

Medresede bir diğer onarım faaliyeti ise Konya Vakıflar Bölge Müdürlüğü tarafında 1964-65 yıllarında başlatılan kapsamlı onarım çalışmalarında önceden bazı hücrelerin tonoz örtüleri, avlu revaklarının bir bölümü çökmüş olduğu ve sütunlar, sütun başlıkları da kaybolduğu tespit edilmiştir. Ana eyvanın üst örtüsü de zamanla orijinalliğini yitirmiş olduğu ve restorasyon çalışmalarından önce saman katkılı harç ile kaba moloz taşlarla yeniden inşa edilmiş durumda olduğu tespit edilmiştir. Yapının çoğu yerinde oluşan çatlaklar ve nemden dolayı yapı oldukça fazla sorunla karşılaşmıştır. Yapı bu döneme gelene kadar çok fazla yıpranmış ve kullanılmaz hale gelmiştir²⁰². Bu dönemde yapılan çalışmalarla medrese de aslına uygun olmayan, gereksiz eklemeler 1964 te yapılan çalışmalar ile kaldırılmıştır. 1968 yılına kadar devam eden restorasyon çalışmaları ile medrese aslına uygun olarak yeniden düzenlenmiştir. 1964 yılında başlayıp 1968 yılına kadar devam eden restorasyon çalışmalarından sonra küçük çaplı tamiratlar dışında uzun bir süre medresede büyük çaplı bir çalışmanın olmadığı anlaşılmaktadır. Medrese de 1964-68 yılları arasında yapılan onarımdan sonra asli fonksiyonu dışında 1982 yılına kadar Halk Kütüphanesi olarak faaliyet göstermiştir. Kütüphane olarak kullanıldığı 1970-1972 yıllarında yapının bir bölümü İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü tarafından Halk Eğitim Merkezi olarak kullanıldığı görülmektedir. Kütüphanenin 1982 yılında buradan taşınmasından sonra medrese, farklı dönemlerde belediye tarafından kültürel amaçlı faaliyetlerde kullanılmıştır. Bu tarihten sonra 2005 yılında Aktan mimarlık tarafından restorasyon projeleri hazırlanmış, fakat o dönemde bir çalışma yapılmamıştır. En son 2008'de Vakıflar Konya Bölge Müdürlüğü tarafından restorasyonu yaptırılan medresenin kullanım hakkı Ermenek Belediyesi'ne verilmiştir. Yapı bugün Ermenek müzesi olarak faaliyet göstermektedir. İçerisinde bölgedeki eserlerden getirilmiş olan ahşap ve taş malzeme yanı sıra sivil halkın kullanmış olduğu seramik ve metal malzemelerde sergilenmektedir.

---

²⁰¹ Bahtiyar Eroğlu-Esra Yıldız, "Kültür Mirasının Sürekliliği İçin Anıtsal Binaların Yeniden Kullanılması Bağlamında Ermenek Tol Medrese", **Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Konya,2006,s.321

²⁰² i. Hakkı Konyalı, **Abideleri ve Kitabeleri ile Karaman Tarihi, Ermenek ve Mut Abideleri**, İstanbul 1967, s. 716

Yapının İncelenmesi:

Karamanoğulları döneminin en önemli yapılarından biri olan Tol Medrese Anadolu medreseleri içerisinde de önemli bir yere sahiptir. Anadolu coğrafyasında 12.yy'da Danişmentoğulları hâkimiyeti altındaki bölgelerde yaptırmış oldukları medreseler Anadolu da mevcudiyetini bildiğimiz en eski medreseler olarak karşımıza çıkmaktadır. Anadolu medreseleri; Danişmentoğulları Medreseleri, Artuklu Medreseleri, Anadolu Selçuklu Medreseleri ve Beylikler Medreseleri olarak ele alınabilir. Anadolu'da medreseleri plan bakımında birbirine benzemekle beraber ortada yer alan avlunun açık ve kapalı avlulu, açık ya da kapalı avlulu medreseler de kendi içerisinde tek veya çift katlı ve tek eyvanlı 2 eyvanlı, 3 ve 4 eyvanlı medreseler olarak gruplandırılabilirler.

Araştırmamızın konularından biri olan Ermenek Tol medrese bu grup içerisinde yer alan açık avlulu, tek katlı ve üç eyvanlı medreseler grubuna dâhil olmaktadır(Çizim:84). Avlunun batısında, kuzeyinde ve giriş eyvanı olmak üzere 3 eyvan, 11 hücre ve 1 kışık dersane ve bir türbe bulunmaktadır. Medrese İlçe merkezinde diğer yerlere nazaran daha düz ve kayalık bir alan üzerine imar edilmiştir. Genel olarak yapıya baktığımızda kesme taş malzeme ile inşa edildiğini görmekteyiz. Giriş eyvanına doğru içeriye alınmış olan portal, ana eyvanı, yan eyvanı ve açık avlusuyla bir bütün olarak düzenlenmiştir.

Medreseye doğu cephede yer alan portal kısmından girilmektedir. Bu bölümden giriş eyvanı bölümüne geçilmektedir. Giriş üstün de portal içinden ön cepheyi tarassut eden fevkani bir bekçi odasının olduğu tahmin edilmektedir²⁰³.

Medrese giriş eyvanından 8.20x8.60m ölçülerindeki açık avlulu bölüme geçilmektedir(Res.153). Avlu bölümünün ortasında kareye yakın dikdörtgen bir havuz bulunmaktadır. Giriş eyvanının tam aksında 8.00x7.60m ölçülerindeki ana eyvan bölümü yer almaktadır. Üç eyvandan biri olan kuzey eyvanı diğer eyvanlara göre daha küçük olup kuzey batıda yer alan müderris odasına bitişik olarak yapılmıştır.

²⁰³ Abdullah Kuran, "Karamanlı Medreseleri", **Vakıflar Dergisi VIII**, Ankara, 1969, s.221; O.N., Dülgerler, a.g.e., s.129; Konyalı, a.g.e., s.715

Açık avlulu, tek katlı ve üç eyvanlı bir plan şemasına sahip olan medresenin batı bölümünde yer alan müderris odası ve türbe bölümünün dışında kalan tüm mekânların üzeri beşik tonoz örtü sistemi ile kapatılmıştır. Medresenin batı bölümünde ana eyvanın sağında ve solunda yer alan kışlık dersane odası ve türbe bölümü ise kubbe ile örtülmüştür(Res.154). Avlu bölümünde ana eyvan bölümü hariç üç yönden revaklarla çevrilidir. Revaklar birbirine kemerler ile bağlanmış olup bu kemerler mukarnas başlıklı dokuz adet taş sütun üzerine oturmaktadır. Yan eyvan ve revak kemerlerinin kilit taşlarında kabartma şeklinde yıldız süslemeler yer almaktadır. Kemer kilit taşları üzerinde yer alan bu kabarma süslemelerin 19.yy da yapılmış olan onarım faaliyetleri sırasında yapıldığı düşünülmektedir²⁰⁴.

Giriş eyvanının aksında yer alan ana eyvan zemini avlu zemininden iki basamakla yükseltilmiştir. Ana eyvan ölçü bakımından diğer mekânlardan farklıdır. 8.00x7.60m ölçülerinde olan eyvan bölümünün üzeri beşik tonozla örtülmüş olup batı duvarından dışarı açılan altlı üstlü birer pencere açıklığı yer almaktadır. Ana eyvanın sağında yer alan ve kışlık dersane olarak kullanılan 7.00x7.08m ölçülerindeki mekâna giriş kuzeyde yer alan eyvan bölümündeki sade bir kapıdan sağlanmaktadır. Eyvan bölümünden iki basamak yükseltilmiş olan bu mekândan ana eyvan bölümüne bir, batı ya ve kuzeye bir olmak üzere üç adet pencere açıklığı yer almaktadır. İlk yapıldığı dönemlerde kışlık dersane olarak kullanılmış olan bu mekân daha sonraki dönemlerde türbeye dönüştürülmüştür²⁰⁵. Günümüzde türbe de sanduka yer almamaktadır. Kubbe ile örtülü mekânda geçiş elemanları olarak Türk üçgenleri kullanılmış olduğu görülmektedir.

Ana eyvanın solunda yer alan ve türbe olarak kullanılan 6.90x6.73m ölçülerindeki mekânın giriş kapısı avlu revak kısmına açılan sade bir kapıdan sağlanmaktadır. Eyvan bölümünden iki basamak yükseltilmiş olan bu mekândan batı ya bir ve güneye bir olmak üzere iki adet dikdörtgen pencere açıklığı yer almaktadır. Üzeri kubbe ile örtülü bu mekânın içerisinde günümüzde bir adet sanduka yer

---

²⁰⁴Yılmaz Önge, Y.,“Ermenek’te Karamanoğlu Emir Musa Bey Medresesi (Tol Medrese)”.**Ön Asya**, C.5, Ankara,1966, s.10

²⁰⁵ Bahtiyar Eroğlu-Esra Yıldız, “Kültür Mirasının Sürekliliği İçin Anıtsal Binaların Yeniden Kullanılması Bağlamında Ermenek Tol Medrese”, **Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Konya,2006,s.319

almaktadır. Kubbe ile örtülü mekânda geçiş elemanları olarak Türk üçgenleri kullanılmış olduğu görülmektedir. Ana eyvanın sağında ve solunda bulunan bu mekânlarda Karamanoğlu ailesinin meftun bulunduğu on, onbeş mezar ve sanduka olduğu, fakat günümüze ulaşan hiçbir mezar taşı ve sanduka bulunmamaktadır²⁰⁶.

Medresenin batısında yer alan kubbeli mekânların dışında avluyu üç yünden çevreleyen ölçüleri birbirinden farklı on bir adet mekân bulunmaktadır. Avlunun güneyi, kuzeyi ve doğusuna sıralanmış olan bu mekânlar öğrenci odaları olarak kullanılmışlardır. Avlunun kuzeyinde ve güneyinde yer alan öğrenci odaları kuzey-güney doğrultuda uzana dikdörtgen yapılara sahiptir. Giriş eyvanının sağında yer alan oda hariç diğer tüm öğrenci odalarının dışarıya bakan birer dikdörtgen mazgal penceresi yer almaktadır. Giriş eyvanının solunda üç adet mekân yer almaktadır. Bunlardan eyvanın hemen solunda olan 4.00x2.30m ölçülerinde olup bu mekândan eyvanın üst kısmında yer alan bekçi odasına merdiven vasıtasıyla çıkış sağlanmaktadır. Bu odanın hemen solunda 2.40x2.50m ölçülerinde bir mekân daha bulunmaktadır. Bu mekânlara giriş avlu tarafından revaklı bölümden sağlanmaktadır. Bu mekândan da 3.30x4.40m ölçülerindeki köşedeki odaya geçiş sağlanmaktadır. Bu odanın güney duvarında, orijinal alçı bir ocak vardır. Ocağın bulunduğu kısma geçiş sonradan örülmüş duvarda bırakılan açıklıktan sağlanmaktadır Giriş eyvanının sağında ise iki adet mekân bulunmaktadır. Giriş kısımları avlu tarafından sağlanmaktadır. Bu mekânlardan eyvanın hemen sağındaki oda 4.00x3.80m ölçülerindedir bunun hemen yanındaki oda ise 6.17x4.18m ölçülerinde olup üzerleri diğer mekânlarda olduğu gibi beşik tonoz ile örtülüdür. Eyvanın güneyinde yer alan dört adet mekân yer almaktadır. Bu mekânlar boyut olarak birbirine oldukça yakındırlar. Bu mekânların ölçüleri en doğudaki odadan itibaren, 4.80mx1.90m, 4.70mx1.98m, 4.60mx2.04m, 4.58mx2.14m ölçülerinde olup üzerleri beşik tonozla örtülüdür. Bu mekânların girişleri avluya bakan cepheden sade ve basık kemerli giriş açıklıkları ile sağlanmaktadır. Eyvanın kuzeyinde ise iki adet mekân yer almaktadır. Bu mekânlar boyut olarak birbirinden farklıdır. Bu mekânların ölçüleri en doğudaki odadan itibaren, 4.30x2.33m ve 4.40x2.44 ölçülerinde olup üzerleri diğer mekanlarda

---

²⁰⁶ İ. Hakkı Konyalı, *a.g.e.*, s.715-717

olduğu gibi beşik tonozla örtülü olup giriş bölümleri avlu tarafından basık kemerli kapı açıklıkları ile sağlanmaktadır.

Medrese giriş portalı genişliği 4.5m, yüksekliği 10m ölçülerindedir. İçeriye açılan kemerli kapının genişliği 190cm, yüksekliği 260cm'dir. Kapının sağında ve solunda olmak üzere 2 adet mihrabiye bulunmaktadır. Kapı üstünde 70cm x 60cm boyutlarında bekçi odasına ait pencere boşluğu bulunmaktadır. Pencere hizasında sağında ve solunda olmak üzere 2 adet niş vardır. Kapı üstünde 70x35cm ölçülerinde iki satırlık kitabe üzerinde

Yapının Cepheleri

Medresenin genelinde yörede bolca bulunan kireç taşı kullanılmıştır. Medresenin iç duvarları gibi dış cepheleri de tümüyle kesme taş malzeme ile inşa edilmiştir. Revakların arasında yer alan kemerle, üst örtüdeki tonozlar ve taç kapı kesme taştan inşa edilmiştir. Medresenin ilk yapıldığı dönemlerde toprakla örtülü düz dam örtüsü daha sonraki yapılan onarım sırasında kesme taşla kaplanmıştır. Yapının batısında yer alan türbe ve kışlık dershane mekânlarının kubbeleri içten kaba yonu taşla örülmüş, kare plandan kubbeye geçişi sağlayan üçgenler ise tuğla malzemeyle örülmüştür²⁰⁷.

Yapının en hareketli cephesi giriş portalinin de bulunduğu doğu cephesidir. Aslında doğu cepheyi de hareketli kılan bu portal bölümüdür. Cephe tamamen kesme taş malzeme ile inşa edilmiştir(Çizim:85). Kesme taşlar duvar örgüsünde yatay düzende kullanılmıştır. Portalin sol tarafında üç sağ tarafında iki olmak üzere beş adet küçük dikdörtgen mazgal pencere açıklığı yer almaktadır. Bu mazgal pencereler doğuda yer alan öğrenci odalarını aydınlatmaktadır. Cephede iki adet taş çörten yer almakta ve cephe kesme taş saçaklarla sonlanmaktadır(Res.148).

Bu cephenin en önemli unsuru 10,00x4,50m ölçülerindeki taç kapısı yani portal kısmıdır(Res.149). Medresenin taç kapısı Türk yapı geleneğine göre doğuya açılmakta ve doğu cephenin ortasında yer almaktadır. Cepheden dışarıya doğru taşıntı yapmayan taç kapı mermer lento ve sövelerinin dışında tamamen kesme taş

---

²⁰⁷ O. Nuri Dülgerler, a.g.e., s.129

malzeme ile yapılmıştır. Portalin geneline baktığımızda yatay hatlardan çok dikey hatların portali hareketlendirdiğini görmekteyiz yapıyla orantısına baktığımızda ise portalin yapıdan oldukça yüksek yapıldığını bununla beylikler döneminin değişen mimari anlayışını yansıttığını görmekteyiz²⁰⁸.

Anıtsal bir görüntüye sahip olan portali üç yönden farklı boyutlarda üç adet süslemesiz bordür ile sınırlandırıldığını görmekteyiz(Çizim:88). Bu üç bordür dışardan içeriye doğru kademelenerek gitmektedir. Avluya girişi sağlayan basık kemerli kapı açıklığı 1,45m genişliğe 2,00m yüksekliğe sahiptir²⁰⁹. Basık kemerli bölüm renkli taşlar cilt sanatında görmeye alışkın olduğumuz şemse motifine benzer oymalı süslemeler şeklide yapılmıştır. Kemerin karın kısmı ise içten silindirik dilimlere ayrılmıştır. Taç kapının sağında ve solunda sekizgen planlı mihrabiyeler yer almaktadır. Mihrabiyelerin iki tarafına yerleştirilen sütunceler sade bırakılmayıp sütun kısımları geometrik başlık kısımları ise bitkisel motiflerle süslenmiştir. Sütunce ve başlık arasında ise yatay sarmal bir süsleme yer almaktadır. Mihrabiyelerin üst kısmında aşağıdan yukarıya doğru kademeli bir şekilde daralan beş sıra mukarnas yer almaktadır. En alttaki üç kavsaranın iç kısmı bitkisel motifler ile süslenmiştir. Mukarnaslı bölümün alınlık kısmı altılı çarkıfelek motifleriyle boş yer kalmayacak şekilde doldurulmuştur. Alınlık kısmının hemen üst kısmından başlayan sivri kemer mihrabiye bölümünü üç yönden kuşatmaktadır. Kuşatma kemeri ve alınlık kısmı rumi geçmelerin oluşturduğu bir süsleme kompozisyonu ile boş kalmayacak şekilde doldurulmuştur. Alınlık kısmının hemen üzerinde dört adet madalyon içerisine dört adet kabara yerleştirilmiştir. Bunlardan yanlarda yer alan iki kabara küre şeklinde ortada yer alan iki kabara ise yarım meyilli olarak kesilmiş aşağıya doğru bakmaktadır. Derin oyma şeklinde süslenmiş olan bu kabarlardan ortadaki iki kabara bitkisel yanlardaki iki kabara ise geometrik geçmeler ile

---

²⁰⁸ Yılmaz Önge, a.g.m., s.9

²⁰⁹ Mustafa Çetinaslan-Ahmet Yavuz Yılmaz, "Karaman Beyliği Medrese Taç Kapıları", **Uluslar Arası Orta Anadolu ve Akdeniz Beylikleri Tarihi, Kültür ve Medeniyet Sempozyumu-II, Karamanoğulları Beyliği**, Karaman, 2015, s.610-612

süslenmiştir. Bazı kaynaklar da orta yer alan iki kabaranın rozet olarak kullanıldığı da belirtilmektedir²¹⁰.

Mihrabiye kabalarının üst kısmında yatay silmelerle hareketlendirilmiş olan mukarnaslı konsollar yer almaktadır. Mukarnasların iç kısımlarında istiridye ve yaprak ve üçgen motifleriyle süslenmiş olanlar yer almaktadır. Konsolların hemen altın başlayıp kaideye kadar inen süslemesiz birer sütünce yer almaktadır. Mukarnaslı konsolların hemen üzerinde birer adet tonoz şeklinde küçük niş yer almaktadır. Sağ tarafta yer alan yer alan niş ikiz kemer şeklinde yapılmış olup kemerler ortasında aşağıya doğru bakan derin oymalı bir adet kabara yer almaktadır. Kabaranın orta kısmında Karamanoğullarının da sembolü olan altı kollu yıldız motifi yer almaktadır. Mukarnaslı konsolların üzerinden yükselen zencirek motifli iki sütünce üstteki niş bölümlerin doğudan çevrelerken iç kısma doğru yatay silmeler olarak devam edip taç kapı kavsarası altında sonlanmaktadır.

Basık kemerli taç kapının hemen üzerinde arkadaki bekçi odasına açıklan dikdörtgen bir pencere açıklığı yer almaktadır. Pencere etrafı üç yünden iki adet süslemesiz bordür ile çevrelenmiştir. Dikdörtgen pencere açıklığının üzerinde 0,70x0,35m boyutlarında mermer üzerine sülüs hatlar ile yazılmış kitabe yer almaktadır. Portalin en hareketli olan kısmı yandaki küçük nişler ve kitabenin üst kısmından başlayan mukarnas kavsara bölümüdür. Yedi sıra halinde düzenlenmiş olan mukarnas kavsara bölümü aşağıdan yukarıya doğru daralmakta olup dış yüzeyi dilimli bir sivri kemer formu almaktadır. Mukarnas kavsaraların iç kısımları istiridye motifleri ile süslenmiştir. Mukarnas kavsaranın alınlık kısımlarına birer adet geometrik süslemeli kabara yerleştirilmiştir. Yapının portal kısmı en üstte ahşap bir sundurma ile sonlandırılmıştır.

Yapının güney cephesi diğer cepheler gibi tamamen kesme taş malzemeler ile inşa edilmiştir. Bu cephede öğrenci odalarını aydınlatmak amacıyla dört adet dikdörtgen mazgal pencere açıklığı yapılmıştır(Res.150). Bu pencere açıklıklarının dışında türbe bölümünün de bir adet büyük dikdörtgen pencere açıklığı

---

²¹⁰ Nermin Şaman Doğan-Turgay Yazar, "Anadolu Selçuklu ve Beylikler Dönemi Mimari Süslemesinde Küre, Küre ve Koni Kesiti/Kabara, Rozet", **Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi**, Ankara,2013, s.235

bulunmaktadır. Cephede pencere açıklıklarının dışında üç adet taş çörten yer almaktadır. Cephede bu ayrıntılar dışında bir ayrıntı bulunmamaktadır.

Yapının batı cephesi de diğer cepheler gibi tamamen kesme taş malzeme ile inşa edilmiştir. Bu cephe diğer cephelere göre biraz farklıdır. Ortadaki ana eyvan bölümü yanlarda yer alan kubbeli mekânlara göre biraz daha yükseltilmiş olup üst örtüsü dıştan kırma çatı şeklinde yapılmıştır(Res.151). Cephede yanlardaki kubbeli mekanların doğuya bakan birer adet dikdörtgen küçük penceresi yer almaktadır. Ana eyvan bölümünün ise bir altta bir üstte olmak üzere doğuya bakan iki adet pencere açıklığı yer almaktadır. Alttaki pencere dikdörtgen bir yapıya sahipken üstteki pencere sivri kemerli bir yapıya sahip olup diğer pencere açıklıklarına göre oldukça büyük yapılmıştır. Cephede pencere açıklıklarının dışında iki adet taş çörten yer almaktadır.

Yapının kuzey cephesi de diğer cepheler gibi tamamen kesme taş malzemelerden inşa edilmişti(Res.152). Bu cephede öğrenci odalarını aydınlatmak amacıyla üç adet dikdörtgen mazgal pencere açıklığı yapılmıştır. Bu pencere açıklıklarının dışında kışlık dersane bölümünün de bir adet büyük dikdörtgen pencere açıklığı bulunmaktadır. Cephede pencere açıklıklarının dışında üç adet taş çörten yer almaktadır. Cephede bu ayrıntılar dışında bir ayrıntı bulunmamaktadır.

Süsleme Özellikleri:

Yapının Portal kısmının dışında iç mekânların kapı ve pencere çerçevelerinde süsleme unsurlarını görmek mümkündür. Basık kemerli kışlık dersane bölümünün giriş kapısı yıldız bezemeleri ile süslü bir bordür ile üç yünden kuşatılmıştır. Avluyu üç yönden çevreleyen revak kemerlerinin bazılarının kilit taşlarının üzerine kabartma şeklinde altı kollu yıldız bezemeleri yapılmıştır. Yarım daire formlu avlu kemelerine oturan sütun başlıkları farklı mukarnas dilimleri ile hareketlendirilmiştir. Avluya bakan giriş eyvan kemerinin sağında yer alan kemerin kilit taşının üzerine iki adet küçük boyutlu dilimli kabara yerleştirilmiştir. Avluda yer alan ve daha önceden tespit edilmediği anlaşılan ve Karamanoğullarının sembolü olan altı kollu yıldız motifinin yer aldığı tespit edilmiştir.

Kaynaklarda medresenin kışlık dersane ve türbe bölümünde çini kullanıldığı hakkında bilgiler bulunsa da günümüzde bu çinilerden hiçbir iz kalmamıştır. Yapıda 1964-1965 yıllarında yapılan çalışmalarda türbe bölümünde çini kakmalı alçı sandukalar ortaya çıkardığı belirtilmişti. Karaman dönemin alçı ve çini uygulamalarının birlikte kullanıldığı önemli örneklerden olan bu sandukalar Karaman Müzesi'nde olduğu belirtilmektedir²¹¹.

Değerlendirme:

Ermenek Tol Medrese, Anadolu Medrese mimarisi açısından ve sanatsal değeri bakımından oldukça önemli bir yere sahiptir. Karamanoğlu Beyliği'nin önemli medreselerinden biri olan Tol Medrese de yapı ölçüleri Selçuklu medreselerine göre farklılık göstermektedir. Aslında Ermenek'te yer alan yapılar bir bakıma Selçuklu mimarisi ile Osmanlı mimarisi arasında bir geçiş dönemi olarak görülebilmektedir. Tol Medreseyi de bu açıdan ele aldığımız da medrese boyutlarının değişimi ve özellikle portal bölümünün tezyinin ve boyutu bu kapsamda kendini ön plana çıkarmaktadır. Medrese'nin portalinin yapıdan oldukça yüksek olması, ana eyvanın diğer bölümlere göre daha büyük yapılması, portalin iki katlı bir formda yapılmış olması ve üzerinde küçük bir pencere açıklığının olması üzerine önemle durulması gereken konulardandır. Yapının önemli bir bölümü olan portal kısmı içeriye doğru eyvan şeklinde olup basık kemerli bir açıklığa sahip olması Selçuklu medrese portallerinden farklı olduğunu göstermektedir.

Plan bakımından açık avlulu, tek katlı ve üç eyvanlı bir plan şemasına sahip olan yapı tamamen kesme taş malzeme ile yapılmıştır. Cepheden dışa çıktı yapmayan portal bölümü yapıya göre oldukça yüksek tutulmuş olması, ana eyvanı diğer bölümlere göre daha çok vurgulaması, revaklı bir avluya sahip olması, kışlık dershanesi, avlu içerisinde yer alan havuzu ve portal tezyinatı ile Karamanoğlu Beyliği mimarisini yansıtan önemli bir yapı olarak görülmektedir. Karamanoğlu Mimarisi aslında varisi olarak gördükleri Selçukluların mimarisi ile yoğurarak hem

---

²¹¹Şerare Yetkin, **Anadolu'da Türk Çini Sanatının Gelişimi**, İstanbul,1986, s.133; M. Sözen, **Anadolu Medreseleri**, İstanbul, C. 1, İstanbul 1970, s.134

Selçuklu üslubunu hem de kendi özgün üsluplarını kullanarak özgün bir mimari sentez ortaya çıkarmaya çalışmış oldukları görülmektedir.

Ermenek Tol Medrese plan bakımından(eyvan sayısı bakımından), Kayseri’de Emir Seraceddin Lala Bedr tarafından H.636 /M-1238 tarihinde yaptırılan Seraceddin Medresesi ve Kayseri’de yer alan 13. Yüzyılda yapıldığı düşünölen Avgunlu Medrese üç eyvanlı medreseler olarak inşa edilmişlerdir²¹². Tol Medrese de dikkat çeken bir detay olan portal üzerinde yer alan dikdörtgen pencere uygulamasının bir benzerini Mengücek Beyi Ahmet Şah tarafından 1228 yılında inşa ettirilen Divriği Ulu Camii ve Darüşşifasının şifahane taç kapısı üzerinde yapılmış olduğunu görmekteyiz. Aynı uygulamayı biraz daha geç dönemde yapılan Ağrı Doğubeyazıt’ta 1685-1784 yılları arasında yaptırılan İshak Paşa Sarayı’nın Harem Portalinde görmekteyiz²¹³.

3.4.2. İhsaniye Medresesi

Medrese günümüzde mevcut olmayıp kaynaklarda İhsaniye zaviyesi ile aynı anda yaptırıldığı anlaşılmaktadır. Kesin inşa tarihi bilinmeyen yapıya 1774 tarihli belgelerde yapılan atamalar belirtilmiştir²¹⁴.

3.4.3. Taşbaşı Medresesi:

Medrese günümüzde mevcut olmayıp Ermenekli Hasan Efendi ve bölge halkı tarafından yaptırıldığı belirtilmektedir. Kesin inşa tarihi bilinmeyen yapıya 1800,1803 ve 1834 tarihli belgelerde yapılan atamalar belirtilmiştir²¹⁵.

---

²¹² **Kayseri Taşınmaz Kültür Varlıkları Envanteri**, Cilt.1-3,Kayseri 2008, s.334-338

²¹³ Gazanfer Erim, “İshak Paşa Sarayı”, **Türkiyemiz Dergisi**, S. 22, İstanbul 1977, s. 24-33; Zeki Sönmez, “İshak Paşa Sarayı Üstüne Yeni Görüşler-Yorumlar”, **Türk Kültürü Araştırmaları / Prof. Dr. Oktay Aslanapa’ya Armağan**, S.XXXI/1-2, 1993, s. 397-415

²¹⁴ M. Eser, a.g.t., s.180

²¹⁵ M. Eser, a.g.t., s.180

3.5.TEKKE VE ZAVİYELER

3.5.1. Karamanoğlu Halil Bey Zaviyesi/Mevlevihane

Yapının Yeri:

Günümüzde mevcut olmayan yapının yeri hakkında kaynaklarda farklı görüşler bulunmaktadır. Bu kaynaklarda yapının yeri olarak eski adı Sipas şimdiki adı Çınarlı su Mahallesi'nde, Sipas Camii'nin bitişiğinde olduğu dile getirilmektedir²¹⁶. Ancak daha sonra yapılan araştırmalarda yapının Sipas (Çınarlı Su) mahallesinde değil Değirmenlik Mahallesinde olduğunu işaret edilmiştir²¹⁷. Bazı kaynaklarda ise Karamanoğlu Halil Bey Zaviyesi/Mevlevihane'nin Tekke Mescidi olarak bilinen mescidin bitişiğinde yani Taşbaşı Mahallesi'nde olduğu belirtilmiştir²¹⁸. Tekke Mescidi olarak bilinen mescit hakkında 1923 yılına ait bir şahsiye kaydında yapının Değirmenlik Mahallesi'nde olduğu belirtilmiş olup yapının farklı mahallerde görülmesinin nedenini ise zaman içerisinde mahalle sınırlarındaki değişimler kaynak gösterilmektedir.

Yapının Adı:

Yapı kaynaklarda “*Halil Bey Evlâdı Karaman Zaviyesi (Mevlevihane)*”, “*Ermenek Mevlevihanesi/Karamanoğlu Halil Bey Tekkesi*”, “*Vakf-ı Zaviye-i Halil Bey min Âl-i Karaman der nefsi Ermenek*” olarak geçtiği görülmektedir.

Yapının Tarihi ve Banisi:

Yapmış olduğumuz araştırmalarda Karamanoğlu Halil Bey Zaviyesi/Mevlevihane'nin yapım tarihi ve banisi olarak Karamanoğlu Beylerinden Halil Mirza Bey olduğu anlaşılmaktadır. Mevlevihane'nin yapım tarihi olarak Halil Mirza Bey'in beylik yaptığı dönem olan 1333-1340 yılları arasındaki bir tarih olarak

---

²¹⁶ B. Gök, a.g.t., s.141; İ.H.Konyalı, **Abideleri ve Kitâbeleri ile Karaman Tarihi Ermenek ve Mut Âbideleri**, İstanbul, 1967, s. 677; İsmail Çiftçioğlu, Vakfiyelere ve Tahrir Defterlerine Göre Karamanlı Eğitim Öğretim Müesseseleri, **Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı**, Basılmamış Doktora Tezi, Isparta, 2001, s.242

²¹⁷ Mevlüt Eser-Yusuf Küçükdağ, “Ermenek Mevlevîhanesi/Karamanoğlu Halil Bey Tekkesi”, **Tarihçiliğe Adanmış Bir Ömür Prof. Dr. Nejat Göyünç'e Armağan**, Konya, 2013, s. 305

²¹⁸ H. Bardakçı, a.g.e., s. 149

gösterilmektedir. Tahrir defterlerinde yer alan 1584 tarihli bir kayıttaki meşhürde bitişik olduğu zaviyenin Mevlevihane olarak kayıtlı olduğu görülmektedir²¹⁹.

Mevlevihane ile ilgili kaynaklarda geçen kayıtlara bakıldığında 1500, 1522, 1555 tarihlerinde tutulan kayıtlarda yapının gelir ve giderleri hakkında bilgiler verilmiştir. Yapının 1584 tarihli tahrir kayıtlarında “*ber-mûceb-i hüccet-i şer‘iyye Mevlevihâne ile ma‘rufdur*” olarak geçtiği görülmektedir²²⁰. Yine kayıtlarda geçen 1699, 1734, 1760 tarihli mühimme kayıtlarında Mevlevihane’ye ve bitişğinde yer alan Tekke Mescidine yapılan müteveli, imam ve müezzin atamaları hakkında bilgiler olduğu görülmektedir²²¹.

Tekke ve zaviyelerin 1925 yılında çıkarılan bir kanunla kaldırılmasından önce yapı çevresi ile beraber medrese, Mevlevihane ve tekke olarak bir bütün halinde idi. Ancak tekke ve zaviyelerin kapatılmasından sonra bu yapı topluğu zamanla yıkılarak yok olmuştur. Bu yapı topluluğundan kalan tekke mescidi 1984 yılında alınan bir kararla tamamen yıkılarak yerine kubbeli üç gözlü son cemaat mahalline sahip bir yapı inşa edilmiştir.

Karamanoğlu Halil Bey Zaviyesi/Mevlevihane’sinin mimarisi hakkında kaynaklarda bir bilgi bulunmamaktadır. Yapının bir bölümü olan ve 1984 yılında yıktırılan Tekke Mescidi hakkında bilgiler ve fotoğraflar bulunmakta olup bu doğrultuda yapıyla ilgili kapsamlı bilgi verilebilmektedir.

3.5.2.İhsaniye Zaviyesi

Günümüzde bulunmayan yapı ile ilgili yapmış olduğumuz araştırmalarda yapı hakkında kapsamlı bir bilgiye ulaşılammıştır. Yapının hangi tarihte ve kim tarafından yapıldığı konusunda da bir bilgi bulunmamaktadır. Sadece yapının XVI. yüzyıldan sonra yapılmış olabileceği üzerinde durulmakta buna kaynak olarak ta XVI. yüzyıldan önce yapıyla ilgili bir bilgiye rastlanmaması gösterilmiştir²²².

---

²¹⁹ B. Gök, a.g.t., s.141

²²⁰ B. Gök, a.g.t., s.141-142

²²¹ M.Eser-Y.Küçükdağ, a.g.m., s.306

²²² M. Eser, a.g.t., s.226

3.5.3. Arapşah Zaviyesi

Günümüzde bulunmayan yapı ile ilgili yapmış olduğumuz araştırmalarda yapı hakkında kapsamlı bir bilgiye ulaşılamamıştır. Ancak yapının kendi adıyla aynı adı taşıyan Arapşah mahallesinde olduğu kaynaklardan anlaşılmaktadır. Yapı hakkında 1500 ve 1522 tarihli tahrir kayıtları bulunmaktadır. Bu kayıtlarda yapının gelir ve giderleri hakkında bilgiler yer almaktadır²²³.

3.5.4.Şeyh Yalınca Dede Zaviyesi

Günümüzde bulunmayan yapı ilgili yapmış olduğumuz araştırmalarda yapı hakkında kapsamlı bir bilgiye ulaşılamamıştır. Ancak yapının Horasan'dan Larende bölgesine gelen Yalınca Dede ve müritleri tarafından yaptırıldığı üzerinde durulmaktadır. Yapının mimarisi hakkında bilgiler bulunmamakla birlikte yapıya ait tespit edilen ilk kayıtların tahrir defterlerinde geçen ve yapıyla ilgili gelir gider hesaplarının tutulduğu 1500 ve 1522 tarihli kayıtlarıdır²²⁴. Ancak yapının 1555 tarihli tahrir kayıtlarında yer almadığı daha sonra 1709, 1711 ve 1774 tarihi Hurufat defterlerinde yer alması yapının yıkılıp yeniden yapıldığı veya bu adla yeni bir zaviyenin yapılmış olabileceğini akla gelmektedir.

3.5.5.Hacı Abdullah Zaviyesi

Günümüzde bulunmayan yapı ilgili yapmış olduğumuz araştırmalarda yapı hakkında kapsamlı bir bilgiye ulaşılamamıştır. Ancak yapının Hüsamettin Altunbaş ve oğlu Hacı Abdullah tarafından 1333 yılında yaptırıldığı belirtilmektedir²²⁵. Kaynaklarda zaviyenin 1518 tarihinde harap bir durumda olduğu ancak 1555 ve 1584 tarihli kayıtlarda adının olduğu yapının daha sonradan onarılıp kullanıldığı göstermektedir. Yapı hakkında son kaydın ise 1769 tarihli Hurufat defterlerinde geçen atama kayıtlarıdır.

---

²²³ B.Gök, a.g.t., s.145

²²⁴ M. Eser, a.g.t.,s.230; B.Gök, a.g.t., s.145

²²⁵ M. Eser. A.g.t. s.231; B.Gök, a.g.t., s143; VAD. No:1072, vr.85a

3.6. TÜRBELELER

3.6.1.Hacı Ali Türbesi

Yapı ile ilgili yapmış olduğumuz araştırmalarda yapı hakkında kesin bir bilgiye ulaşılamamıştır. Yapının kimin tarafından ne zaman yaptırıldığı hakkında bir bilgi bulunmamaktadır Ancak yapının Kemer Mahallesi'nde yer alan Hacı Ali Bey Mescidi'ni yada Sandıklı Mahallesi'nde yer alan Hacı Ali Mescidi'ni yaptıran kişiye ait olduğu üzerinde durulmaktadır. Yapıya ait 1697 tarihli kayıta yapılan atamalar hakkında bilgi verilmektedir²²⁶.

---

²²⁶ M. Eser. a.g.t., s.240

3.7. HAMAMLAR

3.7.1.ERMENEK KARAMANOĞLU HAMAMI

Resim No:155-161

Çizim No:89-92

Yapının Yeri:

Ermenek Karamanoğlu Hamamı Karaman İlinin Ermenek ilçe merkezinde bugünkü adıyla Gülpazarı Mahallesinde 250 ada, 2 parsel de yer almaktadır. Karamanoğlu Hamamı, Konya Koruma Kurulu tarafında 04.05.1995 gün ve 2260 sayılı kararı ile korunması gerekli kültür varlığı olarak tescillenmiştir.

Yapının Adı:

İncelemiş olduğumuz yapı pek çok kaynakta ve Evliya Çelebi'nin seyahatnamesinde Karamanoğlu Hamamı olarak adlandırmıştır²²⁷. Bunun yanında XV. yüzyılda Nasuh Paşa tarafından büyük çaplı bir onarım geçirmesinden dolayı Nasuh Paşa Hamamı olarak ta adlandırılmaktadır²²⁸.

Yapının Tarihi ve Banisi:

Yapının inşa kitabesi bulunmamaktadır. Ancak başbakanlık arşiv kaynaklarında H.702 tarihli Ermenek Ulu Cami vakfiyesinde yapının Karamanoğlu Mahmut Bey tarafından camiye gelir getirmesi ve cami inşaatında çalışanların temizlenmeleri amacıyla yaptırıldığı anlaşılmaktadır²²⁹. Ermenek Ulu Cami vakfi olarak yaptırılmış olan hamamın inşa kitabesi bulunmadığı için hamamın camiyle aynı anda mı yoksa camiden önce mi yapıldığı hakkında kesin bir bilgi olmadığı için yapının kesin tarihi verilememektedir. Bu yüzden XIV. yüzyılın ilk yarısında yapılmış demek daha doğru olacaktır. Hamam bugünkü biçimini ise XV. yüzyılda

---

²²⁷ Birsen Erat, "Anadolu'da 14. Yüzyıl Türk Hamam Mimarisi", **Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji ve Sanat Tarihi Anabilim Dalı Doktora Tezi**, Ankara, 1997, s.32-34; O.N.Dülgerler, a.g.e., s.196; **Evliya Çelebi Seyahatnamesi**, C.IX, s.128

²²⁸ M. Eser, a.g.e., s.245

²²⁹ O.N. Dülgerler, a.g.e., s.197; Halit Bardakçı, a.g.e., s.99;İ.H.Konyalı, a.g.e.,s.708; Birsen Erat, a.g.t., s.33

Nasuh Paşa tarafından yaptırılan büyük onarımdan sonra aldığı söylenebilmektedir²³⁰.

Geçirdiği Onarımlar:

Karamanoğlu Mahmut Bey Hamamı kayıtlardaki bilgilere göre yapıldığı tarihten sonra ilk onarımını XV. yüzyılda Karamanoğlu II. İbrahim'in kızının oğlu Nasuh Bey tarafından yaptırıldığı anlaşılmaktadır. Hamamda yapılan bu onarım çalışması oldukça kapsamlı olduğu için yapının biçiminde değişme olduğu ve bugünkü biçimini aldığı söylenebilmektedir. Başbakanlık Osmanlı arşiv kayıtlarında hamamın ikinci onarımının 1857 yılında dönemin Alanya ve İçel Vakıflar müdürü olan Ahmet Hilmi Efendi tarafında yaptırıldığı anlaşılmaktadır²³¹. Yapı en son 2005 yılında Konya Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından restorasyon projeleri hazırlanmış ancak günümüze kadar projeler dışında bir uygulama yapılmadığı görülmektedir.

Yapının İncelenmesi:

Karamanoğlu Beyliği'nin önemli yapılarından biri olan Ulu Cami'nin de vakıf gelirleri arasında olan Karamanoğlu Hamam'ı bugün şahıs mülkiyetinde olup günümüzde atıl vaziyette bulunmaktadır. En son 2005 yılında yapılmış olan restorasyon projesi başlatılmış ancak restorasyon aşamasına geçilememiştir. Bakımsızlıktan oldukça yıpranmış olan yapı günümüzde çöp yığınları içinde kalmıştır.

Plan bakımından haçvari dört eyvanlı ve köşe hücreli plan tipi olarak söyleyebiliriz(Çizim:89). Bu tip plan şeması çok eski Türk mimarisinden ilham alınan ve başta medreseler olmak üzere cami, tekke ve ev mimarisinde de kullanılan klasik dört eyvanlı planlama şeklidir²³². Ilıklık kısmından ortası kubbeli bir sıcaklık kısmına geçilen plan şemasında dört yöne tonozlu eyvanlarla açılan sıcaklık kısmının köşelerinde de halvet hücreleri yer alır. Bu plan şeması haç şekline benzediği için

---

²³⁰ O.N. Dülgerler, a.g.e., s.197

²³¹ M. Eser, a.g.e., s.245

²³² Alidost Ertuğrul, "Hamam Yapıları ve Literatürü", **Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi**, Cilt 7, Say: 13, İstanbul,2009, s.255

haçvari plan tipi olarak ta adlandırılabilir. Doğu-batı doğrultuda uzanan hamam; soyunmalık, ılıklik, sıcaklık ve külhan bölümünden oluşmaktadır(Çizim:90). Hamam 27x12m ölçülerinde dikdörtgen bir plan şemasına sahip olan yapının duvar kalınlıkları 90cm ile 100cm arasında değişmektedir.

Hamamın 9.25x10m ölçülerindeki kareye yakın dikdörtgen bir şemaya sahip soyunmalık bölümüne güney batıda yer alan kapıdan girilmektedir(Çizim:91). Kubbe ile örtülü olduğunu düşündüğümüz bu mekân günümüzde bir evin deposu olarak kullanılan bölümünün içerisinde kalmaktadır. Soyunmalık bölümünün oldukça tahrip olması bu bölüm hakkında kesin bilgiler vermeyi oldukça güçleştirmektedir.

Soyunmalık bölümünün kuzeydoğu duvarında sivri kemerli bir kapı açıklığı ile üzeri küçük kubbe ile örtülü olduğu tahmin edilen aralık bölümüne geçilmektedir(Res.156). Aralık bölümünün güney duvarında yer alan kapı açıklığı ile hamamın ılıklik bölümüne geçilmektedir. Ilıklık bölümün üzeri diğer bölümlere göre biraz daha küçük olan kubbe ile örtülüdür(Res.157-158). Kubbe sivri kemerler üzerine oturtulmuş olup ortasında yuvarlak bir aydınlatma bulunurken, etrafında altı adet daha küçük yuvarlak aydınlatma ile en dışta dört adet kare aydınlatma açıklığı yer almaktadır. Güney-kuzey doğrultuda uzanan dikdörtgen bir yapıya sahip olan ılıklik bölümünün kuzey ve güneyinde birbirinin aksına gelecek şekilde iki adet eyvanlı bölüm bulunmaktadır. Ilıklık bulunan bu eyvanlı bölümler büyük ihtimalle traşlık mekânları olarak kullanılmış olmalıdır. Ilıklık bölümünün güneydoğu köşesinde kare bir mekân daha yer almaktadır. Bu mekânın da tuvalet olarak kullanıldığı tahmin edilmektedir.

Ilıklık bölümünün doğusunda yer alan basık kemerli kapı açıklığı ile sıcaklık bölümünün batı eyvanına geçilmektedir. Sıcaklık bölümü haçvari dört eyvanlı ve köşe hücreli plan tipine sahip olup eyvanların üzeri tonoz, köşe hücrelerinin üzeri ve ana sıcaklık mekânının üzeri kubbe ile örtülüdür. Sıcaklığın orta kısmında zeminden 60cm yükseltilmiş çift kademeli sekizgen bir göbek taşı yer almaktadır. Birinci kademe 292cm ikinci kademe 222cm ölçülerindedir. Birinci kademe zeminden 0,50cm ikinci kademe ise 0,60cm yükseltilmiştir. Ana kubbe kemerler üzerine oturtulmuş sekizgen kasnağa oturmaktadır. Kubbenin ortasında büyük yuvarlak bir

aydınlatma ile bunun hemen etrafında sıralanmış altı adet küçük aydınlatma açıklığı ile en dışta altı adet kare aydınlatma açıklığı yer almaktadır. Köşe hücrelerinin üzerinde yer alan kubbelerde ise ortada bir büyük ve çevresinde üç adet küçük yuvarlak aydınlatma açıklığı yer almaktadır. Köşe hücrelerine sivri kemerli kapı açıklıklarından girilmektedir. Halvet hücreleri köşelerde yer alan üçgen pandantifler ile sekizgen bir yapıya dönüştürülmüştür. Giriş eyvanının sağında ve solunda 121cm uzunluğunda birer seki bulunmaktadır. Diğer eyvanlarda bu uygulama görülmemektedir. Giriş eyvanının karşısında yer alan eyvandaki bir pencere vasıtasıyla su deposuna geçilmektedir. Üzerinin tonozla örtülü su deposunun içinin su, moloz ve çamurla dolu olması nedeniyle tam olarak bir ölçü tespiti yapılamamıştır. Yapının geneline baktığımızda yapıda kesme taş, moloz taş ve ahşap hatıl malzemenin kullanıldığı görülmektedir. Hamamda hiçbir süsleme unsuruna rastlanmamış olup günümüzde bakımsızlıktan kullanılmayan hamam bir çöp yuvası haline gelmiştir.

Yapının Cepheleri:

Hamamın cephelerinden güney ve doğu cephelerinin önü açık, kuzey ve batı cepheleri ise diğer sivil yapılara bitişik olarak inşa edilmişlerdir. Hamamın doğu cephesi tamamen moloz taş malzeme ile yapıldığı görülmektedir. Kireç harcı ile yapılmış olan cephede hiçbir hareketlilik gözlenmemekte ve oldukça harabe bir haldedir(Res.159)

Hamamın güney cephesi doğu-batı doğrultusunda oldukça uzun bir görüntü sergilemektedir. Arazinin eğimli yapısından dolayı fevkani bir görüntü sergileyen doğu cephede olduğu gibi tamamen moloz taş malzeme ve kireç harcı ile inşa edilmiş olduğu görülmektedir(Res.160). Güney cephenin batı ucunda kesme taştan sivri kemer ile bir niş şeklinde yapılmış olan çeşme yer almaktadır.

Değerlendirme:

Ermenek Ulu Cami vakfı olarak yaptırılmış olan Karamanoğlu Hamamı S.Eyice'nin sıcaklık ve halvet mekânlarını ana hatlar olarak ele aldığı tipolojideki

“*Haçvari dört eyvanlı ve köşe hücreli tip*”²³³ uygulamasına özgü örneği olarak görülmektedir. Sıcaklık bölümündeki bu plan şemasıyla Konya Mahkeme Hamamı²³⁴ ve Karaman Süleyman Bey Hamamı ile benzer özelliklere sahiptir.

Hamam soğukluk, ılıkılık, sıcaklık ve külhan bölümünden oluşmaktadır. Yapıda malzeme olarak kemer bölümlerinde kesme taş malzeme kullanılırken yapının beden duvarlarında ve kubbe bölümlerinde moloz taş malzeme kullanılmıştır. Ancak yapının soğukluk bölümünde üst örtü Mamuriye Kale Hamamı ve Kazımkarabekir Gaferiyyat Hamamında olduğu gibi ahşap malzeme ile örtülü olduğu anlaşılmaktadır²³⁵. Bölgede ahşap ve taş malzemenin bol olması bu tip uygulamaların görülmesinde en önemli etken olarak görülmektedir.

Hamamın üst örtü kubbe geçişleri Ereğli Eski Hamam ve Gaferiyyat Hamamı’nda olduğu gibi küresel üçgen bingiler ile sağlanmıştır. Bu uygulama ile kubbeden kare ve sekizgen mekâna geçişi kolaylaştırmak amacıyla yapılmış olduğu görülmektedir. Yapının aydınlatılması da kubbelere açılan yuvarlak aydınlatma pencereleri ile sağlanmıştır. Kubbelere içten ve dıştan tamamen horasan harçlı sıva ile sıvanmıştır.

3.7.2. Karamanoğlu Musa Bey Medresesi Hamamı

Karamanoğlu Musa Bey Medresesi Hamamı, Karamanoğlu Musa Bey tarafından yaptırılan Tol Medrese’nin güneybatı tarafında da inşa edildiği bilinmektedir. Hamam medrese ile aynı tarihlerde yapılmış olmalıdır. Hem hamamın inşaatında çalışanların yararlanabileceği hem de medreseye gelir getirmesi amacı ile inşa edilmiş olmalıdır. Başbakanlık Osmanlı arşivlerinde yapı ile ilgili “*Zemin-i Hamam der-kurb-i medrese-i mezkûre vakıfnâmede mesturdur. Hâliya eser-i binâ kalmayub yeri vakıfdır. İcâre: 12*” kayıt yer almaktadır²³⁶. Yapının inşa tarihi olarak

²³³ Semavi Eyice, “İznik’te Büyük Hamam ve Osmanlı Devri Hamamları Hakkında Bir Deneme”, **Tarih Dergisi**, IX/15 İstanbul 1960, s.108.

²³⁴ Ahmet Çaycı, “Arşiv Kayıtlarına Göre Konya Mahkeme Hamamı (Hamam-ı Cedid, Yeni Hamam)”, **Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, S.12, Konya, 2004, s. 161

²³⁵ O.N. Dülgerler, a.g.e., s.271

²³⁶ BOA., TD 1, s. 45; TK 576, s. 16b; B.Gök, a.g.t., s.180

medresenin de inşa tarihi olan 1339-1340 tarihlerin de yaptırılmış olduğu tahmin edilmektedir²³⁷. Yapı günümüzde mevcut değildir.

3.7.3.Ulu Camii Köhne (Eski) Hamamı:

Günümüzde yer alamayan ve 1584 yılında tamamen yıkıldığı anlaşılan yapının kesin yapım tarihi ile ilgili kesin bir bilgi bulunmamaktadır²³⁸. Bazı kaynaklarda bu yapının Değirmenlik mahallesin yer alan Değirmenlik Camii'nin ön tarafında yer aldığı bilinen *Murat Paşa Hamamı* olduğu belirtilmektedir²³⁹. Ancak tahrir defterlerinde geçen gelirleri yanlış göstererek, Murat Paşa Değirmeni ile hamamı karıştırdığı belirtilmektedir²⁴⁰.

---

²³⁷ M. Eser, a.g.t., s.247

²³⁸ B.Gök, a.g.t., s.180

²³⁹ H. Bardakçı, a.g.e., s.167

²⁴⁰ B.Gök, a.g.t., s.180; H. Bardakçı, a.g.e., s.167

3.8. ÇEŞMELER

3.8.1.Yedi Ülüklü Çeşme

Resim No: 161-163

Çizim No:93

Çeşme, Ermenek İlçesi, Gülpazarı Mahallesinde, Ulu Camii'nin arkasındaki Çeşme sokakta bulunmaktadır.

Kesin yapım tarihi bilinmeyen çeşme üzerinde yer alan tamir kitabesine göre H.1276/ M. 1859 yılında onarıldığı anlaşılmaktadır²⁴¹.

Çeşme, adını üzerinde bulunan yedi adet lülesinden almıştır. Doğu-batı yönünde uzanan çeşme 400cm eninde 210cm yüksekliğe sahip olup kesme ve kaba yonu taş malzeme ile yapılmıştır. Tek cepheli olan çeşme üzerinde düzgün kemse taşlı üç adet sivri kemer formu niş yer almaktadır. Sivri kemerler formlarından ikisi küçük yapılırken biri diğerlerine göre biraz daha büyük yapılmıştır.

Kemer üzenği seviyesinde yatay formda yerleştirilmiş bir silme bulunmaktadır. Kemer alınlıklarında birer adet kitabe yer aldığı görülmektedir. Bunlardan doğuda yer alan kemer alınlığı içerisindeki mermerden yapılmış olan kitabe en süslü ve korunmuş olanıdır. Süsleme bakımından oldukça zengin olan bu kitabe üzerinde bitkisel karakterli süslemeler ve yazı kuşağı yer almaktadır. dikdörtgen bir forma sahip olan kitabenin orta kısmında sivri kemerli bir bölüm bulunmaktadır. Bu bölümün iç kısmı kıvrım dal ve palmetlerle oyma-kabartma tekniğinde süslenmiştir. Sivri kemerin aynalık bölümleri de aynı karakterde süslenmiştir. Kitabenin etrafında ise süslü harfli bir yazı kuşağı dolanmaktadır. Bu yazı kuşağından Furkan Suresi 48 ve 49'uncu ayetleri bulunmaktadır²⁴².

وَهُوَ الَّذِي أَرْسَلَ الرِّيحَ بُشْرًا بَيْنَ يَدَيْ رَحْمَتِهِ وَأَنْزَلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً طَهُورًا

Ve huvellezî erseler riyâha buşran beyne yedey rahmetihî, ve enzelnâ mines semâi mâen tahûrâ(tahûran).(Furkan Suresi 48'inci ayet)

Ve rüzgârı, müjdeleyici olarak rahmetinin önünde gönderen, O'dur. Ve Biz, semadan tertemiz su indirdik.

²⁴¹ H.Bardakçı, a.g.e., s.200

²⁴² H.Bardakçı, a.g.e., s.200

لِنُحْيِيَ بِهِ بَلْدَةً مَّيْتًا وَنُسْقِيَهُ مِمَّا خَلَقْنَا أَنْعَامًا وَأَنْسَابِي كَثِيرًا

Li nuhyiye bihî beldeten meyten ve nuskiyehu mimmâ halaknâ en'âmen ve enâsiyye kesîrâ(kesîren). (Furkan Suresi 49'uncü ayet)

(Bu), onunla ölü beldeyi canlandırmamız ve yarattığımız hayvanlardan ve insanlardan çoğunu sulamamız içindir.

Doğudaki bu kemerin alt kısmında iki adet sivri kemer formu dikdörtgen küçük niş yer almaktadır. Bu nişlerin hemen altında ise iki adet ülük yer almaktadır.

Diğer iki kemerin alınlığında da birer kitabe panosu bulunmaktadır. Bunlardan ortadaki kitabe büyük ölçüde tahrip edilmiş, batıdaki ise tahrip olmakla birlikte biraz daha sağlam olarak günümüze kadar ulaşabilmiştir. Bu iki kemer açıklığının altında birer adet tas konulan niş bulunur. Bu iki kemer açıklığının en alt kısmında beş adet ülük bulunmaktadır. Betonarme bir tekneye sahip olan çeşme oldukça yıpranmış durumda olup son onarımlarda çeşmenin sağına ve soluna betonarme destekler yapıldığı üzerine ise yine betonarme saçak yapıldığı görülmektedir.

3.8.2.Sarayönü Sokak Çeşmesi (Ördekli Çeşme)

Resim No: 164-166

Çizim No:94

Çeşme, Ermenek İlçesi, Değirmenlik Mahallesi, Sarayönü Sokak'ta yer almaktadır.

Kesin yapım tarihi bilinmeyen çeşme göstermiş olduğu özellikler itibariyle 19. yüzyılda yapılmış olmalıdır. İlçe halkı tarafından “ördekli çeşme” çeşme olarak da bilinen çeşme Ermenek çeşmeleri arasında süsleme yönünden en zengin olanıdır. Çeşmeye “ördekli çeşme” denilmesinin nedeni ise çeşme üzerinde yer alan boyun ve baş bölümleri kırık olan ördek figürlerinden dolayıdır²⁴³.

Tek cepheli olan çeşme blok taş ve İslami mezar taşları devşirme malzeme kullanılarak yapılmıştır. 19 yüzyılda yapılmış olduğunu düşündüğümüz çeşme günümüze kadar, büyük oranda özgünlüğünü koruduğu görülmektedir.

²⁴³ Karaman Kültür Envanteri, Karaman, 2009, s.380; H.Bardakçı, a.g.e., s.213

Çeşme en dıştan yanlara yerleştirilen İslami mezar taşlarının oluşturduğu silmeler ile iki yönden sınırlandırılmıştır. Silme olarak görülen mezar taşlarını yan yüzleri cepheden dışa doğru taşkın bir şekilde yerleştirilmiştir. Bu silmelerden sonra çeşmeyi iki yönden sınırlayan birer adet sütünce yerleştirilmiştir. Dilimli bir kaideye oturan sütüncelerin gövdeleri bilezik ve koniklerle bölümlere ayrılmıştır. Sütünceler yine kaide de olduğu gibi dilimli başlıklarla sonlanmaktadır. Ortada ince silmelerle çerçevelenen ve yüzeyden çıkıntı teşkil eden dikdörtgen alanın ortasında içine tas konulan niş, onun üst kısmına ise dilimli bir rozet yerleştirilmiştir.

Çeşmenin en üst bölümünde kıvrım dallarla hareketlendirilmiş dilimli bir taş kısmı bulunmaktadır. Taç bölümün orta bölümünde üzeri boş bir rozet yer almaktadır. kıvrım dallar bu rozet etrafında yer almaktadır. taç kısmının en üst bölümünde ay-yıldız motifi yerleştirilmiş olduğu görülmektedir. Taç kısmının iki yanında çeşmeye de adını veren başları kırılmış birer adet ördek figürü bulunmaktadır.

3.8.3.Hacı İbrahim Efendi Çeşmesi

Resim No: 167-168

Çizim No:95

Çeşme, Ermenek İlçesi, Taşbaşı Mahallesi, Sultanbağına inen yol üzerinde yer almaktadır.

Çeşme üzerinde iki adet kitabe yer almaktadır. Bu kitabelerden biri yapım, diğeri ise onarım kitabesidir. Çeşme nişinin içerisinde yer alan ilk kitabede çeşmenin H.1262/M.1846 yılında Hacı İbrahim Efendi tarafından yaptırıldığı, üstte yer alan kitabede ise çeşmenin 1926 yılında onarıldığını belirtilmektedir. Çeşmenin inşa kitabesinde İsra Suresi 82'nci ayetinden bir bölüm yer almaktadır²⁴⁴.

وَنُنزِّلُ مِنَ الْقُرْآنِ مَا هُوَ شِفَاءٌ وَرَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِينَ وَلَا يَزِيدُ الظَّالِمِينَ إِلَّا خَسَارًا

İSRÂ-82: Ve nunezzilu minel kur'âni mâ huve şifâun ve rahmetun lil mu'minîne ve lâ yezîduz zâlimîne illâ hasârâ(hasâran).

²⁴⁴ Karaman Kültür Envanteri, Karaman, 2009, s.378; H.Bardakçı, a.g.e., s.204

Kur'ân'dan indirdiğimiz şeyler, **mü'minler için şifadır ve rahmettir**. Ve zalimlerin sadece hüsrânını (kaybettiği dereceleri) arttırır.

Tek cepheli olan çeşme kesme taş ve kaba yonu taşlar kullanılarak yapılmıştır. Çeşme üzerinde yatay silmelerle hareketlendirilmiş ortası sivri saçak formu yer almaktadır. Saçak formunun hemen altına onarım kitabesi yerleştirilmiştir. Çeşmenin asıl bölümü büyük yuvarlak kemerli bölümdür. Kemer üzengi seviyelerinde yatay silmelerle hareketlendirilmiştir. Kemer alınılığının iç kısmında çeşmenin inşa kitabesi onun hemen altında dikdörtgen formlu tas konulan küçük bir niş ve hemen altında ülük yer almaktadır. en alt bölümde ise dikdörtgen bir tekne bölümü bulunmaktadır.

3.8.4.Meydan Camii Çeşmesi (Abidin Paşazade Çeşmesi)

Resim No: 169-170

Çizim No: 96

Çeşme, Ermenek İlçesi, Yukarımeydan Mahallesi, Rüstempaşa Camii karşında minarenin hemen yanında yer almaktadır.

Çeşme, üzerinde yer alan H.1230/M.1814 tarihili kitabeye göre Abidin Paşa oğlu Abdullah Bey tarafından yaptırıldığı yazmaktadır²⁴⁵.

۱ - حمد لله قلدى آباد چشمه يي بار خدا
يوم محشرده شرابی کوثره تبدیل اوله
۲ - یاپدی عابدین پاشانک اوغلی عبدالله بک
نیجه عطشان صو ایچوب ایده آکا
خیری دعا
۳ - عون حقله اوله باقی سویله رفقی تاریخین
حمد اوله میزاب رحمتدن آقان جانہ صفا
حسبنا الله و نعم الوکیل ماشاءالله
سنه - ۱۲۳۰

²⁴⁵ i.H. Konyalı, a.g.e., s.729; H.Bardakçı, a.g.e., s.202

Çeşme hakkında eski kaynaklarda yer alan bilgiye göre imar planlarında yapılan değişiklikler esansında yerinden sökülerek birazdaha geriye çekilen çeşme, kemerli, ahşap saçaklı iki lüleli ve iki ayrı teknesi bulan bir yapıya sahip olduğu belirtilmektedir.

Bugünkü çeşme kesme taş malzemen ve betonarme malzeme ile inşa edilmiştir. Çeşmenin sağında ve solunda ileriye doğru çıkıntı yapan ayaklar üzerine betonarme bir saçak yerleştirilmiştir. Dikdörtgen bir niş şeklinde oluşan çeşmenin iç bölümünde en üstte kitabe bölümü altta ise iki adet küçük, yuvarlak kemer formlu tas koyma yeri bulunmaktadır. Bunların hemen alt bölümlerinde ise çeşme ülükleri yer almaktadır. Çemelerin altında büyük bir tekne bölümü ile çeşme tamamlanmaktadır.

3.8.5.Susaklı Camii Çeşmesi

Resim No: 173-174

Çizim No: 97

Çeşme, Ermenek İlçesi, Susaklı Mahallesi, Susaklı Camii hemen yanında yer almaktadır.

Kesin yapım tarihi ve kitabesi bulunmayan çeşme düzgün kesme taş malzeme ile yapılmıştır. Yuvarlak kemerli büyük bir niş şeklinde olan çeşmenin üst kısmı kesme taş malzemenen yapılmış hafif bir saçak ile dışarıya taşıntı yapmaktadır. Dogu-batı doğrultuda uzana çeşmenin yuvarlak kemeri yanlarda kesme taş ayaklara oturmaktadır²⁴⁶.

Kemer üzengi seviyesinde boydan boya yatay hatta uzanan iki kademeli bir silme ile çeşme iki bölüme ayrılmıştır.Çeşme nişi içerisinde bir adet dilimli kemere sahip olan küçük dikörtgen bir tas koyma nişi yer almaktadır. Bunun hemen altında üç adet ülük yer almaktadır. Çeşmenin en alt bölümünde dikdörtgen formda betonarme malzemenen yapılmış tekne bölümü yer almaktadır.

---

²⁴⁶ Karaman Kültür Envanteri, Karaman, 2009, s.381

3.8.6.Fatma Ana eşmesi

eşme, Ermenek İlçesi, Kebendibi Mahallesinde, Fatma Ana Camii hemen bitişiginde yer almaktadır²⁴⁷.

Kesin yapım tarihi bulunmayan çeşme düzgün kesme taş malzeme ile yapılmıştır. Yuvarlak kemerli büyük bir niş şeklinde olan çeşmenin üst kısmı betonarme malzemedен yapılmış hafif bir saçak ile dışarıya taşıntı yapmaktadır. Dogu-batı doğrultuda uzana çeşmenin yuvarlak kemeri yanlarda taş ayaklara oturmaktadır .

Kemer üzengi seviyesinde boydan boya yatay hatta uzanan düzgün silme ile çeşme iki bölüme ayrılmıştır.Çeşme nişi içerisinde yatay formda yapılmış küçük dikörtgen bir tas koyma nişi yer almaktadır. Bunun hemen altında bir adet ülük yer almaktadır. Çeşmenin en alt bölümünde dikdörtgen formda betonarme malzemedен yapılmış tekne bölümü yer almaktadır.

3.8.7.Akça Mescit eşmesi

eşme, Ermenek İlçesi, Akça Mescit Mahallesinde, Akça Mescit'in kible duvarında yer almaktadır²⁴⁸.

Kesin yapım tarihi ve kitabesi bulunmayan çeşme büyük ihtimalle Akça mescit ile aynı anda yapılmış olmalıdır. Büyük bir kemerli yapıya sahip ola çeşme kesme taş ve botonarme malzeme ile yapılmıştır. Büyük sivri kemerli çeşme beden mescdin kible duvarı içerisinde kalmaktadır. Kemerler yanlarda ayaklara otumaktadır. Betonarme dikdörtgen bir tekneye sahip olan çeşme tek ülüklü olup günümüzde de kullanılmaktadır.

3.8.8.Dülgerler Sokak eşmesi

eşme, Ermenek İlçesi, Orta Mahallede, Celaliye Mescidi'nin karşısında yer almaktadır.

---

²⁴⁷ H.Bardakçı, a.g.e., s.209; Karaman Kültür Envanteri, Karaman, 2009, s.377

²⁴⁸ H.Bardakçı, a.g.e., s.205

Çeşme üzerinde yer alan kitabeye göre H.1184/M.1770 yılında yaptırıldığı yazılıdır. Kitabede; “Sahiül hayrat hazel imaret İbrahim... sene 1184” ibaresi yazılıdır²⁴⁹. Yuvarlak kemerli büyük bir niş şeklinde olan çeşmenin üst kısmı kesme taş malzemeden yapılmış hafif bir saçak ile dışarıya taşını yapmaktadır. Dogu-batı doğrultuda uzana çeşmenin yuvarlak kemeri yanlarda kesme taş ayaklara oturmaktadır .

Kemer üzengi seviyesinde boydan boya yatay hatta uzanan sade bir silme ile çeşme iki bölüme ayrılmıştır.Çeşme nişi içerisinde bir adet küçük tas koyma nişi yer almaktadır. Bunun hemen altında bir adet ülük yer almaktadır. Çeşmenin en alt bölümünde dikdörtgen formda taş malzemeden yapılmış tekne bölümü yer almaktadır.

3.8.9.Yonca Kemerli Çeşme

Çeşme, Ermenek İlçesi, Orta Mahallede, Celaliye Mescidi'nin arka tarafında yer almaktadır²⁵⁰.

Kesin yapım tarihi ve kitabesi bulunmayan çeşme düzgün kesme taş malzemeden yapılmıştır. Üst bölümünde üç dilimli yonca yapraklı bir kemer formuna sahip olan çeşmenin alt bölümü kare bir form oluşturmaktadır. Niş şeklinde düzenlenmiş olan bu bölümün içersinde bir adet ülük yer almaktadır. Çeşmenin en alt bölümünde betonarme malzemeden yapılmış dikdörtgen bir tekne yer almaktadır. Çeşmenin en üst bölümüne daha sonradan betonarme malzemeden bir saçak ilave edilmiştir.

3.8.10.Karamanoğlu Hamamı Çeşmesi

Çeşme, Ermenek İlçesi'nde, bugünkü adıyla Gülpazarı Mahallesi'nde, Karamanoğlu Hamamı'nın güney duvarının batı tarafında yer almaktadır.

Çeşme üzerinde yer alan kitabeye göre H.1267/M. 1850 de Seyit Hacı Hüseyin Efendi tarafından yaptırıldığı yazmaktadır²⁵¹.

---

²⁴⁹ Karaman Kültür Envanteri, Karaman, 2009, s.376

²⁵⁰ H.Bardakçı, a.g.e., s.208; Karaman Kültür Envanteri, Karaman, 2009, s.384

Kitabede İsrâ Suresi 82'nci ayetinden bir bölüm yer almaktadır.

مَا هُوَ شِفَاءٌ وَرَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِينَ mâ huve şifâun ve rahmetun lil mu'minîne.

Çeşme yuvarlak kemerli büyük bir niş şeklinde olan çeşmenin üst kısmı kesme taş malzemeden yapılmış hafif bir saçak ile dışarıya taşıntı yapmaktadır. Doğu-batı doğrultuda uzana çeşmenin yuvarlak kemeri yanlarda kesme taş ayaklara oturmaktadır .

Kemer üzengi seviyesinde boydan boya yatay hatta uzanan sade bir silme ile çeşme iki bölüme ayrılmıştır.Çeşme nişi içerisinde bir adet küçük tas koyma nişi yer almaktadır. Bunun hemen altında bir adet ülük yer almaktadır. Çeşmenin en alt bölümünde dikdörtgen formda taş malzemeden yapılmış tekne bölümü yer almaktadır.

---

²⁵¹ H.Bardakçı, a.g.e., s.202

BÖLÜM IV

IV. DEĞERLENDİRME VE KARŞILAŞTIRMA

Bu araştırmada, Karaman İli, Ermenek İlçe merkezinde bulunan Türk-İslam döneminde inşa edilen, on adet cami, dokuz adet mescit, üç adet medrese, üç adet hamam ve günümüze ulaşamamış türbe, tekke ve zaviyeler incelenmiştir. Tespit edilen bu abideler, katalog bölümünde detaylı bir şekilde tanıtılmıştır. Günümüze ulaşamayan cami ve mescitler arşiv kaynaklarından ve tarihi kaynaklardan tespit edilerek, çalışmamıza günümüze ulaşamayan yapılar adı altında ele alınmıştır. Bu yapılarda çeşitli sebeplerden dolayı günümüze ulaşamamışlardır. Değerlendirme kısmında günümüze ulaşan yapılar; plan, tipoloji, malzeme, yapı elemanları ve süslemeden oluşan dört ana başlık altında kısaca değerlendirilmeye çalışılacaktır.

Camiler ve Mescitler

Katalog bölümünde incelemiş olduğumuz ve Ermenek merkezinde olan on camiden sekizi, yirmi bir mescitten dokuzu günümüze gelebilmişlerdir.

Cami ve mescitler, dini ibadetler yanında eğitim öğretim faaliyetlerinde de önemli bir yer teşkil eden yapılardır. Dini ihtiyaçlara cevap vermesi yanında sosyal yaşamın önemli duraklarından birini teşkil etmesi bakımından belki de en önemli yapı türü olması, camileri diğer yapılardan daha önemli hale getirmektedir. Karamanoğullarından sonra Osmanlı idaresine giren Ermenek'te dini yapı üretimi günün estetik anlayışına paralel olarak farklılaşmış ve farklı bir boyut kazanmıştır. Fakat Cumhuriyet Döneminde, toplumsal hayatı yönlendiren ana ilkelerle dini mimari alanında görülen bu uyum bozulmuştur. Cumhuriyet Dönemi'nde cami mimarisini, Osmanlı mimarisini tekrar ederek, kimi zaman bire bir kopyalayarak yoluna devam etmeye çalışmıştır.

Ahşap Direkli Camiler:

İslam mimarisinde önemli bir yere sahip olan ahşap malzeme, ahşap direkli ve tavanlı camiler adı altında literatürde kendine ayrı bir yer edinmiştir. Bilindiği gibi ahşap camiler menşei Orta Asya'ya dayanan ve Türklerin İslam sanatına

kazandırdıkları ibadet yapılarıdır. Ahşap direkli ve tavanlı camilerin Anadolu dışındaki bilinen en eski örnekleri Gazneli ve Karahanlılara aittir²⁵².

Ahşap cami geleneği Orta Asya'dan Anadolu'ya göç eden Türklerle beraber daha da çoğalarak zengin bir uygulama alanı bulmuş, başkent olması nedeniyle de ilk ve en görkemli örnekleriyle Konya ve çevresinde yoğunlaşmıştır.

Orta Asya'dan gelen Türk kavimleri 1071 Malazgirt zaferiyle Anadolu'ya yerleşmiş, Anadolu Selçuklu devletini adı altında Anadolu Türk siyasi birliğini kurmasıyla birlikte başkent Konya olmuş ve yanlarında getirdikleri bu mimari geleneğin ilk örneğini Sahip Ata Camii(1258) ile vermişlerdir.

13. yüzyılın ortalarından itibaren Anadolu'da Sahip Ata Camii (1258) ile başlayan ve Afyon Ulu Camii (1272) , Sivrihisar Ulu Camii (1275) devam eden bu geleneğin Beylikler dönemindeki en güzide temsilcisi hiç şüphesiz Beyşehir Eşrefoğlu Camiidir (1297) . Ayrıca Ankara'daki Aslanhane (1289-1290), Ahî Elvan (14.y.y. sonu) camileri, Geneği Mescidi (14-15.y.y) Hacı İvaz Mescidi (15.y.y.) gibi yapılarla bu şehrimizin de ahşap direkli camiler için önemli bir merkez olduğu anlaşılmaktadır. Ermenek de ise eski haliyle Sipas Camii(1306-1349), Akça Mescid(1300-1301), Değirmenlik Camii(1555) ve Latif Ağa(1850) mescidi en güzel örneklerdir.

Plan Özellikleri

Ermenek merkezde yer alan ve tez konumuzun bir bölümünü oluşturan cami ve mescitlerin plan şemalarına baktığımızda çoğu Karamanoğlu dönemi cami ve mescitleri gibi kufe ve bazilika plan şeması olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu yapılar da mekân enine ve boyuna gelişme göstermektedir. Çok ayaklı, düz dam örtülü cami ve mescitler Erken İslam ve Selçuklu cami geleneğini sürdürmektedir. Mekân büyük çoğunlukla enine gelişme gösterirken bazı yapılarda mihrap duvarına dik yönde gelişme gösterdiklerini de görmekteyiz.

Sipas Cami, (1306-49) Ulu Cami, (1302) Ak Cami enine dikdörtgen bir plana sahip olan yapılar, kûfe plan şemasında olup doğu-batı doğrultusunda uzanmaktadırlar. Bu camilerle aynı plan özelliklerine sahip olan Karaman Taşkale

---

²⁵² Yaşar Erdemir, Konya-Beyşehir Bayındır Köyü Camii, **Vakıflar Dergisi**, Sayı:19, Ankara, 1985, s.193-207

Orta Cami (XIV. yüzyıl), Iğın Pir Hüseyin Cami(XV. Yüzyıl), Karaman Dikbasan Cami(1436-1437), Niğde Hanım Mescidi(1452), Karaman Arapoğlu Cami(1493-1494) gibi yapılar bu plan şemasının uygulanmış olduğu birkaç yapıdan örnek olarak verilebilir.

Akça Mescit(1300-1301) kareye yakın dikdörtgen planlı sahip olup harim, ikisi ortada, ikisi duvar diplerine yerleştirilmiş dört ahşap sütunla taşınan büyük ahşap kirişle Mihraba paralel iki sahına bölünmüştür. Yapı harim, taşıyıcı ayaklar, ahşap tavan ve plan şemasıyla Batı Celaliye Mescidi(1323), Fatma Hatun Mescidi(XIV.yy), Karaman Halil Efendi Mescidi(XIV.yy) gibi yapılarla benzer yönlere sahiptir.

Yukarı Güllük Cami kuzey-güney yönünde dikdörtgen bir alan üzerine oturan cami, mihraba paralel üç sahınlı bir plana sahiptir. Ermenek'te bulunan diğer çoğu mescitler gibi, düz bir çatıyla örtülmüş, basit ve enine uzayan bir camii olmayıp, derinliğine uzayan bir yapıdır. Yapı plan şeması bakımından Niğde- Borda yer alan Sarı Ali Camii(XV.yy)²⁵³ ve İçel-Güllüce de yer alan Sütlüce Camii(1421-1422) ile benzer yönlere sahiptir²⁵⁴.

Değirmenlik Cami (XVI. yüzyıl) doğu-batı doğrultusunda uzanan dikdörtgen bir plan şemasına sahiptir. İki katlı olarak düzenlenmiş olan yapının beden duvarları kaba yontu taş ve moloz taş malzeme kullanılarak inşa edilmiştir. Ermenek deki diğer yapılar gibi eğimli arazide yapılmış olmasından kaynaklanan cephe farklılıkları görülmektedir. Eğimli arazide yapılan caminin doğu cephesi fevkani bir görüntü sergilemektedir

Kameroğlu Mescidi dikdörtgen planlı olup üzeri kırma çatıyla örtülü olan yapı iki katlı plan şemasına sahiptirler. Ermenek genelinde olduğu gibi bu yapıda eğimli bir arazide yapıldığı için alt kat depo şeklinde düzenlenmiştir.

Fatma Hatun Cami Mescit, türbe ve çeşme ile birlikte inşa edilmiş küçük bir külliyyeden oluşmaktadır. Eğimli bir arazi üzerine inşa edilen yapının güney duvarı asimetriktir. Yapı kaba yontu taş ve moloz taş malzemedен inşa edilmiştir. Doğu-batı yönünde atılan iki adet ahşap kiriş, harimde birer ahşap sütun tarafından desteklenmektedir. Mescit mihraba paralel üç sahınlı bir plana sahiptir. Yapı harim,

²⁵³ A. Gabriel, (Çev. A. Akif Tütenk), **Niğde Tarihi**, Ankara, 1962, s.57

²⁵⁴ O.N. Dülgerler, a.g.e., s.35

taşıyıcı ayaklar, ahşap tavan ve plan şemasıyla Batı Celaliye Mescidi(1323), Akça Mescit(1300-1301), Karaman Halil Efendi Mescidi(XIV.yy) gibi yapılarla benzer yönlerde sahiptir.

Meydan Camii(1494-1495) dikdörtgen bir plan şemasına sahip olan cami mihrap önü kubbeli olup yanlar çapraz tonozlarla örtülmüştür. Üç bölümlü son cemaat mahalli yer almaktadır. Mihrap önü kubbesi bakımından Konya İplikçi Camii(1201)²⁵⁵, Akşehir İplikçi Camii(1337), Nevşehir-Ürgüp Karamanoğlu İbrahim Bey Camii(XIV.yy)²⁵⁶ gibi yapılarda mihrap önü kubbe anlayışının uygulandığı diğer yapılar olarak görülmektedir. Yine mihrap önü kubbesi anlayışının uygulandığı Beyşehir Eşrefoğlu Camii ve mihrap önünde ve mihrap aksında iki kubbesi bulunan Aksaray Ulu Camii(1408-1409)²⁵⁷ de bu anlayışın önemli örnekleri olarak belirtilebilmektedir.

Latif Ağa Mescidi eğimli araziden dolayı plan şeması dıştan; kuzey 6.70m, güney 7.40m. batı 5.90m doğu 5.94m ölçülerinde kareye yakın dikdörtgen bir plan şeması sahip olup üzeri ahşap kirişleme üzerine kurşun kaplı kırma çatı ile örtülmüştür. Yapı tamamen kaba yontu taş ve moloz taş malzeme ile yapılmış olan yapının minaresi de bulunmamaktadır. İki katlı olarak yapılmış olan yapının üst kısmı Mescit alt kısmı depo olarak kullanılmaktadır.

Ermenek yapılarına plan olarak bakıldığında yapıların kesin düz bir plan şeması olmadığı gözlenebilmektedir. Böyle bir durumun ortaya çıkmasında Ermenek bölgesinin dağlık bir arazide olması ve düz alanların kısıtlı olmasından kaynaklanmaktadır. Bazı cami ve mescitlerin planlarında eğimli araziler yüzünden kısmi bozulmalar olduğu gözlenmektedir.

Ermenek'te yapılan camilerin dikkat çeken bir tarafı da Selçuklu camilerinde bulunmayan son cemaat yerinin ilk örnekleri diyebileceğimiz Karamanoğlu Mahmut Bey tarafından 1302 yılında Ermenek'te yaptırılan Ulu Cami'nde görülür²⁵⁸. Bu bölüm, üç sahnalı kibleye paralel olan caminin kuzey bölümünde değil, batı yönündedir ve sahnalara dik gelecek bir şekilde yapılmıştır. Ermenek'te bulunan Sipas Camii

²⁵⁵ Oktay Aslanapa, **Türk Sanatı II**, İstanbul, 1973, s.203

²⁵⁶ Anonim, **Nevşehir İl Yıllığı**, Ankara, 1973, s.49

²⁵⁷ İ.H.Konyalı, "Aksaray Ulu Cami", **Vakıflar Dergisi**, Sayı:X, Ankara, 1973, s.273-278

²⁵⁸ Suut Kemal Yetkin, " Beylikler Devri Mimarisinin Klasik Osmanlı Sanatını Hazırlayışı", **Ankara Üniversitesi Dergisi**, Cilt:4 Sayı:3, s.41

(1306-49), Akça Mescit (1300) gibi yapıların son cemaat mahallerinde de aynı durum görülmektedir.

Son cemaat mahallinin, tam anlamıyla görüldüğü yapılar, kible duvarına paralel olarak ilk kez Osmanoğulları Beyliğinin 1331 yılında İznik'te inşa ettikleri Hacı Özbek Camii, Aydın oğulları Beyliğinin 1334 yılında Tire'de inşa ettirdikleri Yeşil İmaret Camilerinde kendini gösterirken Bursa yer alan ve 1339 yılında yaptırılmış olan Orhan Bey Cami'nde de son cemaat yeri görülmektedir. Bu dönemden sonra XIV. yüzyılın ikinci yarısından itibaren son cemaat mahalli uygulamasının yavaş yavaş yaygınlaştığı görülmektedir²⁵⁹.

Son cemaat mahalli uygulaması Anadolu cami mimarisinde ilk uygulanışı ve düzenli bir şekilde kullanılmaya başlanması XIII. yüzyıl tek kubbeli Selçuklu mescitlerinde görülmektedir. Bu uygulamanın ilk örnekleri olan Konya Hacı Ferruh (Taş Mescit) ve Bey Hekim Mescitleri ile Konya Zenburi, Karatay, Hoca Hasan, Sırçalı, İnce Minare Medrese, Akşehir Kileci ve Akşehir Taş Medrese Mescitleri; son cemaat bölümünün uygulanmaya çalışıldığı ilk örnekleri ve öncüleridirler²⁶⁰.

Anadolu Selçuklu XIII. yüzyıl mescitlerinin tek kubbeli olan mekânlarının cemaatlere yetmemesi son cemaat mahalli uygulanmasının ihtiyaç olarak görülmesine neden olmuş önce yapının giriş bölümleri kullanılmaya başlanmış daha sonra XIV. yüzyılda daha fazla uygulanmaya başlanarak bu bölüm yapıların sadece kuzey tarafına yerleştirilmeye başlanmıştır. Bazen bu bölümlere mihrabiyeler konularak şekil ve işlev bakımından tam anlamıyla son cemaat mahalline dönüştürülmüştür. XIV. yüzyılda, kare planlı ve tek kubbeli camilerin gelişimi sürerken son cemaat mahalli de yapı planları içindeki yerini almaya başlamıştır. Bu dönemde fonksiyonel bir son cemaat bölümünün ilk defa hangi yapıda kullanılmaya başladığını hakkında kesin bir bilgi vermek oldukça zordur²⁶¹.

Karaman Beyliği Dönemi'nde, kare planlı ancak düz toprak damlı bazı mescitlerde, girişten sonra yazlık denilen ve hazırlık yeri niteliğinde olan hacimler yer almaktadır (Ermenek Akça Mescit 1330, Ermenek Ulu Camii 1302).

---

²⁵⁹ Kemal Esmek, "Beylikler Devri Mimarisinde Camilerin Gelişim Süreci", **Celal Bayar Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü**, Manisa, 2014

²⁶⁰ Rabia Özkan, "XIII. Anadolu Selçuklu Cami Mimarisinde Gelişim ve Beylikler Dönemi Etkileri", **Türkler**, Sayı:7, s.865-871

²⁶¹ R. Özkan, a.g.m., s.868

Medreseler:

Büyük Selçuklu veziri Nizâmül Mülk'ün kurucusu olarak gösterildiği medreseler, İslam dünyasının en önemli eğitim kurumları olarak görülmektedir. Ancak İslam coğrafyasında vakıflar tarafından kurulan bu yapıların Nizâmül Mülk'ten önce de olduğu belirtilmektedir²⁶²

Selçuklu ve Beylikler döneminde inşa edilen medreseler genellikle bağımsız ve tek yapı olarak inşa edilmişlerdir. Bu yapılar plan bakımından belirli kurallara ve plan şemalarına göre yapılan medreseler olarak görülmektedir. Medreseler palan olarak açık avlulu ve kapalı avlulu olarak gruplandırılan medreseler olarak ayrılmaktadır. Bu medreselerde kendi aralarında tek katlı, iki katlı ve tek eyvanlı, iki eyvanlı, üç eyvanlı ve dört eyvanlı olarak ayrılmaktadır. Medreselerin en önemli unsurları avlu, eyvan, dersane ve revaklı bölümleridir.

Medreseler genellikle örtü sistemi olarak tonoz kullanılmaktadır. Ana eyvanın sağında ve solunda bulunan birimlerin üzeri ise genellikle kubbe ile örtülü olduğu görülmektedir. Bu dönemin açık avlulu medreselerinde avlunun etrafı en az iki en fazla dört tarafından revaklar ile çevrilidir. Ermenek Tol Medrese (1339-1340) açık avlulu tek katlı üç eyvanlı bir plan şemasına sahipken, Konya Sırçalı Medrese (1242) açık avlulu, İki katlı ve iki eyvanlı bir medresedir.

Anadolu'da, Selçuklu ve Beylikler döneminde inşa edilmiş olan medreseler, plan özellikleri açısından birbirlerine çok benzemektedirler. Bu plan şemasına göre; oturma ve okuma işlevlerinin yapıldığı oda ve eyvanların merkezinde, kubbeye örtülmüş olan bir salon veya uzunlamasına gelişmiş revaklı bir avlu bulunmaktadır. Erken örneklerde giriş kapısı karşısında ana eyvan yer alır ve ortada ise bir havuz bulunur²⁶³.

Katalog bölümünde incelemiş olduğumuz medrese yapısı bağımsız bir yapı olarak tasarlanmıştır. Ermenek Tol Medrese açık avlulu, tek katlı ve üç eyvanlı medreseler grubuna dâhil olmaktadır. Avlunun batısında, kuzeyinde ve giriş eyvanı olmak üzere 3 eyvan, 11 hücre ve 1 kışık dersane ve bir türbe bulunmaktadır. Medrese İlçe merkezinde diğer yerlere nazaran daha düz ve kayalık bir alan üzerine

²⁶² M. Sözen, **Anadolu Medreseleri**, C.I, İstanbul 1970, s.12; A. Kuran, **Anadolu Medreseleri**, C. I, Ankara 1969, s.5

²⁶³ Ahmet Yavuz Yılmaz, "Gebze Ve Çevresindeki Türk-İslam Devri Yapıları", **Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Erzurum**, 2012, s.257

imar edilmiştir. Genel olarak yapıya baktığımızda kesme taş malzeme ile inşa edildiğini görmekteyiz. Giriş eyvanına doğru içeriye alınmış olan portal, ana eyvanı, yan eyvanı ve açık avlusuyla bir bütün olarak düzenlenmiştir.

Plan şeması bakımından Kayseri’de yer alan Emir Seraceddin Medresesi(1238-1239) ile benzer özellikler göstermektedir. Doğu- batı doğrultuda uzanan bu medreseye giriş Tol Medrese de olduğu gibi doğudan dar ve yüksek abartılı bir portale sahip olup Tol Medrese de olduğu gibi portalin arkasında tek oda yer almaktadır²⁶⁴.

Hamamlar

İnsanoğlunun en önemli ihtiyaçlarından biri olan su, yıkanma, temizlik ve sağlık amacıyla kullanımı, hamam ve kaplıca gibi su mimarisinde yapı türlerinin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu yapı türlerinden biri olan hamamlar, öncelikle insanların yıkanma ve temizlenme ihtiyaçlarını karşılamaktadır. Bununla birlikte, hamamlar yaşamın her safhasında toplumların dini inançları doğrultusunda da mimari dönüşüm göstermiş ve sosyal yaşamın bir parçası haline gelmiştir.

Anadolu coğrafyasında hüküm süren Türk toplulukları da hamam kültürüne önem vermiş olup her kültür birbirinden etkilenerek kendine özgü bölümleri olan mimari yapılar ortaya çıkarmışlardır. Anadolu Selçuklu Döneminde inşa edilmiş olan hamamlar, soyunmalık (camekân), aralık, ılıklik ve sıcaklık olmak üzere yıkanma fonksiyonuna hizmet eden dört ana bölümden oluşur. Beylikler Dönemi ve Osmanlı Döneminde yapılan hamamların bölümleri soyunmalık, ılıklik, sıcaklık, su deposu ve külhan gibi bölümlerden oluşmaktadır. Bunun yanısıra daha büyük hamamlarda aralık şeklinde adlandırılan bir bölüm ile hela ve traşlık mekânları da bulunabilmektedir²⁶⁵. Ayrıca zemin kat veya sıcaklığın devamında soğuk ve sıcak su depoları ile külhan bölümünden oluşan iki bölümden söz edilebilir.

Katalog bölümünde incelemiş olduğumuz Karamanoğlu Hamamı plan bakımından haçvari dört eyvanlı ve köşe hücreli plan tipi olarak söyleyebiliriz. Bu tip plan şeması çok eski Türk mimarisinden ilham alınan ve başta medreseler olmak üzere cami, tekke ve ev mimarisinde de kullanılan klasik dört eyvanlı planlama

²⁶⁴ O.N. Dülgerler, a.g.e., s.258

²⁶⁵ A.Yavuz Yılmaz, a.g.t., s. 292

şeklidir²⁶⁶. Ilıklık kısmından ortası kubbeli bir sıcaklık kısmına geçilen plan şemasında dört yöne tonozlu eyvanlarla açılan sıcaklık kısmının köşelerinde de halvet hücreleri yer alır. Bu plan şeması haç şekline benzediği için haçvari plan tipi olarak ta adlandırılabilir. Doğu-batı doğrultuda uzanan hamam; soyunmalık, ılıklık, sıcaklık ve külhan bölümünden oluşmaktadır. Hamam 27x12m ölçülerinde dikdörtgen bir plan şemasına sahiptir.

Malzeme

Yapmış olduğumuz çalışmada ele aldığımız yapılarda taş, ahşap, alçı, çini malzemenin birlikte kullanıldığını görmekteyiz. Bölgenin coğrafi yapısı malzeme konusunda sıkıntılı olmadığından bu malzemelerin bir arada kullanılmasını kolaylaştırmıştır.

Ermenek yapılarında inşa malzemesi olarak kesme, kaba yonu, moloz taşın tercih edildiği görülmektedir. Taş malzeme yapıların temel, beden duvarları ve örtü sisteminde kullanıldığı görülmektedir. Yapıların beden duvarlarında ve özellikle ön cephelerde düzgün kesme taş kullanılırken yan cephelerde kaba yonu ve moloz taş kullanımı tercih edilmiştir. Ermenek Ulu Cami, Meydan Cami, Değirmenlik Cami, gibi yapıların ön cephe duvarları kesme taş malzeme ile yapılırken yan cephelerde ahşap hatıllı moloz taş örgü duvar tekniği ile yapıldığı görülmektedir. Ermenek Ulu Cami güney cephe duvarında taş malzemenin destek payeleri olarak ta kullanıldığını görmekteyiz. Bunların yanında Sipas Cami, Latif Ağa Mescidi, Yukarı Güllük Cami'nde beden duvarları kaba yonu ve ince yonu taş duvar sistemi ile yapıldığı görülmektedir. Ak Cami ise taşınmasından sonra tamamen kesme taş duvar sistemi ile yeniden yapılmıştır. Yapılarda taşıyıcı ayak sistemi olarak ise Meydan Cami, Yukarı Güllük Cami ve Ermenek Ulu Camii'nde görülmektedir.

Taş malzeme yapıların temellerinde, beden duvarlarında ve örtü sisteminde kullanılırken, yapıların beden duvarlarında ve özellikle ön cephelerde düzgün kesme taş kullanımı tercih edildiği, Ermenek Sipas Camii, Niğde Gündoğdu Türbesi(1344), Ak Medrese(1409) ve Meram Darulhuffazı(XV. yy), Niğde Darül-Zikr ve Ermenek Akça Mescit(1300-13001) ile Mut Lal Ağa, özelliklerini büyük ölçüde kaybeden

---

²⁶⁶ Alidost Ertuğrul, "Hamam Yapıları ve Literatürü", **Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi**, Cilt 7, Say: 13, İstanbul,2009, s.255

Yunus Emre ve Arapzade camileri mihraplarında da süslenerek kullanılmıştır. Taş malzemenin oyma, kabarma ile alçak ve yüksek kabartma teknikleri kullanılarak bezendiği görülür.

Ahşap incelemiş olduğumuz yapılarda taştan sonra en çok kullanılan malzeme olarak karşımıza çıkmaktadır. Ermenek merkezde yer alan cami ve mescitlerde ahşap malzeme yapıların beden duvarlarında ahşap hatıllar şeklinde kullanılırken yapıların içlerinde kapı kanatları, pencere kanatları, minber, mahfil katı, taşıyıcı direk, giriş ve bağlayıcı hatıl olarak kullanıldığını görmekteyiz. Beyliğin ilk yerleşimi Ermenek'teki erken tarihli yapılardan Ulu Camii (1302-1303) minber ve mahfil bölümleri ile Akça Mescit (1300-1301), Sipas Camii (1300-1314) kapı kanatları oyma ve kabartma tekniği uygulanarak bezenmiştir. Yatay- dikey ve çapraz kesişen geometrik düzenlemelere sahip kapı kanatlarının bütün yüzeyi stilize palmetler, kıvrık dallarla bezenmiştir. Beyliğin yapılarında ahşap malzemenin süsleme ögesi olarak kullanıldığını, oyma ve kabartma teknikleri kullanılarak ahşap yüzeylerin bezendiğini görmekteyiz.

Beyliğin yapılarından alçı ve çininin birlikte kullanılması bir dönem özelliği olarak karşımıza çıkar.²⁶⁷ Ermenek Ulu Camii mihrabında, alçı ve alçı-çininin, benzer örnek olan Kazım Karabekir Camii mihrabında dıştaki alçı bordüre altıgen çini tabaklar yerleştirilerek alçı-çini birlikte kullanılmıştır. Kazım Karabekir Camii çini mozaik tekniği ile yapılan, mukarnas kavsaralı mihrabında mavi-beyaz çiniler bütün yüzeye uygulanmıştır. Mihrapta, ters-düz Y, altı kollu yıldız, altıgen gibi geometrik parçalar ile Kufi yazı görünümlü bir bezemenin mihrap nişini bezendiği görülür. Mihraplarda çini mozaik tekniğinin kullanımına ilk başkent Ermenek'te başlanmış, Kazım Karabekir ve Hasbey Darülhüffazı mihraplarında beyaz, mavi ve firuze renkli, çini mozaik ve sıraltı tekniklerinin uygulandığı görülür. Konya Fakih Dede Türbesi kapı ve pencere alınlıkları köşelikleri mozaik tekniğinde firuze renkli çini şakayık ve çok yapraklı çiçeklerle bezenmiştir. Bu yapıda görülen şakayıklar Erken Osmanlı çini örneklerinde kullanılmaya devam edilecektir²⁶⁸.

²⁶⁷ Şerare Yetkin, 1986, s.198

²⁶⁸ Ebru Bilge Fataha, a.g.t., s.257

Ermenek'te incelemiş olduğumuz cami ve mescitlerin birçoğunun mihraplarında alçı bezemenin tercih edildiği bilinmekle birlikte pek çoğu günümüzde orijinalliğini kaybetmiş olmakla beraber günümüze yalnız Ermenek Ulu ve Sipas camilerinin alçı mihrapları gelebilmiştir. Ermenek yapılarından alçı ve çininin birlikte kullanılması bir dönem özelliği olarak karşımıza çıkar²⁶⁹. Ermenek Ulu Camii Mihrabında, alçı ve alçı-çini birlikte kullanılmıştır. Mihraplarda çini mozaik tekniğinin kullanımına Karamanoğullarının ilk başkenti Ermenek'te başlanmıştır.

Sonuç olarak; XIII. yüzyıl Anadolu Selçuklu Dönemi mimarisi kendinden sonra gelen Beylikler Dönemi mimarisini etkilemiştir. Beylikler Devri'nde, Selçuklu mimarisinin canlılığını kaybettiği; fakat bu arada Osmanlı sanatındaki anıtsal üslubun hazırlandığı söylenebilir. Beylikler Devri mimarisi, belirli bir karakter ortaya koymaktan çok, mimari alandaki deneme ve arayışları ile Osmanlı mimarisine bir alt yapı hazırlamıştır

Süsleme

Geometrik Süsleme:

Karamanoğlu Beyliği ilk başkenti olan Ermenek yapılarında geometrik bezemenin yapı içlerinde mihrap ve kapı kanatları bezeme alanı olarak kullanıldığı ve yapılarda geometrik bezemenin kırık çizgiler, yıldız ve yıldız kesitleri ile örgü ve geçmelerle yapıldığı görülür. Üçgen, dörtgen, beşgen, altıgen, sekizgen ve ongenler bordürler ile köşeliklerin bezenmesinde kullanılmıştır.

Geometrik düzenlemelerin yoğun olarak görüldüğü Ulu Cami, Akça Mescit ve Sipas Cami kapı kanatlarında sekizgenler, geometrik düzenlemenin en yoğun kullanıldığı süsleme unsuru olarak görülmektedir. Anadolu Selçuklu Devletinin varisi olarak kendini gören Karamanoğulları Beyliğinin ilk başkenti olan Ermenek'te ilk inşa çalışmalarının yapıldığı cami ve mescitlerde ve daha sonrasında Niğde'de inşa edilen mescitlerinde bezemenin özellikler yapıların mihraplarında ve ahşap kapı kanatlarında yoğunlaştığı görülür. Karamanoğullarının Ermenek'teki imar faaliyetleri içerisinde en erken tarihli örneği olan Akça Mescit'in (1300-1301), oldukça sade olan mihrabına nazaran mescidin kapı kanatları bezemeler yönünden oldukça dikkat çekmektedir. Mescidin oldukça kötü durumdaki giriş kapı kanadının tam ortasında

---

²⁶⁹ Şerare Yetkin, a.g.e., s.198

bir madalyon yer almaktadır. Mescidin ikinci kapısında yüzeyin kırık çizgilerle geometrik biçimde düzenlendiği görülür.

Ermenek Ulu Cami (1302-1303), aynı yıllarda inşa edilen ve kapı kanatlarının bezemeleri ile öne çıkan bir diğer yapıdır. Akça Mescit'in birinci ve ikinci kapıların bezeme düzenlemesi Ulu Cami'nin kapı kanatlarında birlikte uygulanmıştır. Kapı kanadı üstte kitabe, ortada madalyon ile altta ve üstte yüzeyinde eşkenar dörtgenler ile oluşturulan üç farklı düzenlemeye sahiptir.

Sipas Camii kapı kanatlarının Akça Mescit'in kapı kanatları ile aynı düzenlemeye sahip olduğu görülmektedir. Ulu Cami ve Sipas Camii mihraplarında da benzer geometrik bezeme hakimdir. Ulu Cami'nin mihrap nişi içerisine yerleştirilen yirmi dört kollu yıldız kompozisyonu ile Sipas Cami'nin merkezinde sekiz kollu yıldızla biçimlenen sekizgenin köşelerine beş kollu yıldızlar yerleştirilerek yapılan kompozisyon mihrap köşeliğini süslemektedir. Mihrabı çevreleyen bordürlerde de yıldız kesitleri ve kırık çizgilerle oluşan geometrik düzenlemeler görülmektedir. Ermenek'teki kapıların geometrik biçimlendirilen yüzeylerinin içlerinin kıvrık dal-palmet ve stilize palmetlerle doldurulduğu görülür.

Ermenek Tol Medrese portal kısmının dışında iç mekânların kapı ve pencere çerçevelerinde süsleme unsurlarını görmek mümkündür. Basık kemerli kışık dersane bölümünün giriş kapısı yıldız bezemeleri ile süslü bir bordür ile üç yünden kuşatılmıştır. Avluyu üç yönden çevreleyen revak kemerlerinin bazılarının kilit taşlarının üzerine kabartma şeklinde altı kollu yıldız bezemeleri yapılmıştır. Yarım daire formlu avlu kemelerinin oturdu sütun başlıkları farklı mukarnas dilimleri ile hareketlendirilmiştir. Avluya bakan giriş eyvan kemerinin sağında yer alan kemerin kilit taşının üzerine iki adet küçük boyutlu dilimli kabara yerleştirilmiştir. Avluda yer alan ve daha önceden tespit edilmediği anlaşılan altı kollu yıldız motifinin yer aldığı tespit edilmiştir.

Bitkisel Süsleme:

Ermenek yapılarında palmet, rumi, ve kıvrık dallarla yapılan bitkisel bezemelerin daha fazla tercih edildiği görülmektedir. Anadolu'da 13. ve 14.

yüzyıllarda bezemede yoğun olarak kullanılan palmetler beyliğin bütün yapılarında değişen düzenlemeleri ile farklı yüzeylede kullanılmıştır.

Ermenek'te ahşap kapı kanatlarına sahip Akça Mescit, Ulu ve Sipas camilerinde kapı kanatların yüzeyini biçimlendiren geometrik biçimlerin içerisi stilize palmet ve rumi yaprakları ile doldurulmuştur. Ermenek yapılarında bitkisel bezeme mihrap ve kapı kanatları kullanıldığı görölmektedir. Bu kapı kanatlarından Ermenek Akça Mescit' in kapı kanatları yüzeysel oyma ve kabarma tekniğiyle yapılmıştır. Birinci kapı üzerinde kıvrık dalların oluşturduğu ve rumi motiflerin çevrelediği palmetler ile bezeli bordür kuşağı ile sınırlandırılmıştır. İ kesimde ise sivri kemer formu olup ii kısmı dış bordürde olduğu gibi palmetler ile doldurulmuştur. Madalyon bölümünü çevreleyen bölümde dış bordür gibi palmet dizileriyle süslenmiştir. Aynı uygulama Sipas Camii pencere kanatlarında görölmektedir. Pencere kanatlarını çevreleyen bordür bölümleri kıvrık dallar ve plamet dizileriyle bezenmiştir. Ermenek Ulu Cami kapı kanatlarını çevreleyen bordürlerde de aynı uygulamayı görmek mümkünüdür. Ermenek Ulu Cami kapı kanatları ve Sipas Camii pencere kanatları içerisinde yer alan madalyonlar içerisinde de geometrik kompozisyonlar ile birlikte bitkisel kompozisyonlarında kullanıldığını görmekteyiz. Ermenek Susaklı Cami mihrap üzerinde yüzeysel oyma tekniği ile yapılmış stilize bitkisel kompozisyonları ile tezyin edildiği görölmektedir. Kameroğlu Mescidi harim duvarlarında panolar içerisine yapılmış geç dönem bitkisel süslemeleri kalemişi olarak vazodan çıkan çiçekler, kıvrım dallar, yapraklar kompozisyonları ile süslenmiştir. Ermenek Tol Medrese portalinde stilize bitkisel kompozisyonlarını portalin kuşatma kemeri ve alınlık kısmında boş bırakılmayacak şekilde doldurulmuş olan rümi motifleri olarak görmekteyiz. Portalde yer alan iki adet yarım meyilli kesilmiş olan kabaraların da bitkisel kompozisyonlar ile tezyin edilmiştir.

XIV. yüzyıl sonlarında yapıldığı tahmin edilen Ürgüp Taşkınpaşa Cami'nin ceviz ağacından yapılmış olan minber süslemeleri, Akşehir Kileci Mescidi(XIII. yüzyıl) pencere kanatları, Karaman İbrahim Bey İmareti(H.836/M.1432) kapı ve pencere kanatları, Niğde Ak Medrese(H.812/M.1409) kapı kanatları ahşap işçiliğinin

bitkisel ve geometrik süsleme örneklerinin yer aldığı önemli örnekler olarak görülmektedir²⁷⁰.

Bitkisel kompozisyonlarda ye alan palmetler yan yana ve üst üste gelecek şekilde oluşturulan kompozisyonlarla daha geniş alanların, sütünce, bordür gibi yüzeylerin süslenmesi sağlanmıştır. Bu şekilde oluşturulan kompozisyonların bezeme-yüzey ilişkisinde yüzeye göre oluşturulduğunu göstermesi açısından önemli olduğu görülmektedir. Ermenek Ulu Cami, Sipas Camii ve Akça Mescit kapı ve pencere kanatlarında yer alan bordür kısımlarında palmet dizilerinin üst üste gelmesi ile oluşturulmuş olduğu görülmektedir. Kapı kanatlarında yer alan panolarda ise süsleme kompozisyonların yan yana gelmesi ile geniş yüzeylerin süslenmesi sağlanmıştır.

Yazı

Ermenek'te incelemiş olduğumuz yapıların genelinde yazıya rastlanmaktadır. Bu yazılar yapım, onarım, bani ve sanatçı kitabeleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Yapı kitabeleri dışında hadisler ve ayetler de kapı, mihrap alınlıkları veya bordürlerin yüzeyinde yer almışlardır. Kitabe yazılarının çoğunlukla sülüs yazı olarak yazıldığı görülmektedir. Yapılarda genellikle Tevbe ve Cin surelerinin yanı sıra Furkan, Ali İmran, Zümer, Fatır ve Sad surelerini tercih ettikleri görülmektedir.

Ermenek Ulu Cami kapı kanatlarında celi sülüs ile yazılmış olan kitabe dikdörtgen iki panoya bozuk bir şekilde yazılmıştır. Birinci panodaki yazı sade bir düzende yazılırken ikinci panodaki yazı üst üste gelecek şekilde sıkıştırılmıştır. Ulu Cami giriş kapısı üzerinde yer alan mermer kitabeye tek satır halinde sülüs yazı ile Kelime-i Tevhid yazılıdır. Ulu Cami son cemaat mahalli batıya açılan kapı açıklığının üst tarafında mermer levha üzerine üç satır halinde sülüs yazı ile yazılmış Hadis-i Şerif yer almaktadır.

Ermenek Sipas Cami mihrap üzerinde mermer levha içerisinde iki satır halinde sülüs yazı ile Cin Suresi 18. Ayet ve Kelime-i Tevhid yazılmıştır. Caminin kapı kanatlarında ise Celi sülüs yazı ile Ali İmran Suresi 18. Ayet ve 19. Ayet'in bir

---

²⁷⁰ O.N. Dülgerler, a.g.e., s.276

bölümü ve Kelime-i Tevhid yazılıdır. Caminin pencere kanatlarında ise dikdörtgen panolar içerisinde Celi sülüs ile Hadis-i Şerif yazmaktadır.

Yukarı Güllük Camii giriş kapısı üzerinde yer alan mermer levha üzerine istifli sülüs yazı ile altı satır halinde tamir kitabesi yerleştirilmiştir. Değirmenlik Camii giriş kapısı üzerinde tek parça taş üzerine, dört satır halinde sülüs yazı ile yazılmış tamir kitabesi bulunmaktadır. Ermenek Susaklı Cami giriş kapısı üzerinde taş levhaya sülüs yazı ile yazılmış dört satırlık inşa kitabesi yer almaktadır.

Ermenek Akça Mescit son cemaat mahalli kapı kanadında kemer alınlığında dikdörtgen pano içerisinde sülüs yazı ile “Tevekkeltü al’Allah” ibaresi yazılıdır. Kapının üst kısmında yine sülüs yazı ile mescidi yaptıran Hacı Ferruh’un adı sülüs yazı ile yazılmıştır. Kapının ortasında yer alan madalyonun üst kısmında sülüs yazı ile “Allah’a güveniyorum ibaresi yer almakta, altta ise Mescid’in yapım tarihini bildiren bölüm yer almaktadır. Mescid’in harime girişini sağlayan ikinci kapının üst kısmında dikdörtgen pano içerisinde sülüs yazı ile Hadis-i Şerif yer almaktadır. Mescid’in mihrap köşeliklerinde iki parça halinde sülüs yazı ile yazılmış Ali İmran Suresi’nin 37.Ayeti’nin bir bölümü eklemiştir. Batı Celaliye Mescidi kuzey duvarı üzerine yerleştirilmiş olan üç ayrı kitabe parçası sülüs yazı ile yazılmış olup, yapının inşası ve Hadis-i Şerif yer almaktadır. Mescid’in mihrap bölümünde sülüs yazı ile Cin Suresi 18. Ayet’i yazılmıştır. Latif Ağa Mescidi giriş üzerinde yer alan sülüs yazı ile yazılmış iki adet kitabede yapının inşa kitabesi ve yaptıran kişiye dua metni yer almaktadır. Ermenek Tol Medrese giriş kapısı üzerinde mermer panoya girift bir sülüs yazı ile yazılmış iki satırlık kitabede yapıyı kimin, ne zaman inşa ettirdiği hakkında bilgi bulunmaktadır.

Kabaralar

Türk sanatında mimari yapılarda süsleme amaçlı kullanılan bir elemandır. En çok Selçuklular ve Karamanoğulları Beyliği kullanmıştır. Kabaralar dışa doğru şişkin üzerleri geometrik motifli taş işçiliğidir. Selçuklularda İnce Minare, Sırçalı, Sahip Ata Medreselerinin taç kapılarında, Ermenek’te yer alan Karamanoğlu yapılarında ise, Ermenek Ulu Camii, Tol Medrese, Sipas Camii ve Ak Camii’nde görülür.

Kabaralar ve kabara tarzı, rozet, küre gibi dışa taşıntı yapan süsleme formları Anadolu Selçuklu ve Beylikler Dönemi'nde özellikle Karaman, Kayseri, Konya, Niğde ve Sivas bölgelerindeki inşa edilmiş olan yapılarda kendilerine yer bulmuşlardır. Mimari süslemede kabara olarak tabir edilen süsleme unsuru bir küre veya koninin dışbükey görünümlü kesitlerine verilen isimdir²⁷¹

Ermenek, yapılarında bu tür süsleme unsurlarıyla birkaç yapıda karşılaşmaktayız. Süslemenin bir parçası olarak öne çıkarılan kabaralar küre, küreye yakın, yarım küre ve yüzeyi kesilerek yerleştirilmiştir.

Ermenek Sıpas Cami kemer köşeliğinde yarım küre formunda olan kabaralar birbiri içine girmiş çokgen geçmeler tarafından oluşturulmuştur.

Ermenek Ulu Cami alçı mihrabında kemer köşeliklerinde küre şeklinde geometrik motiflerle süslenmiş kabaralar olduğu görülmektedir.

Ulu caminin mihrap nişinin yüzeyini bezeyen yirmi dört kollu yıldızın ortasında ve Sıpas caminde mihrabın köşeliklerine kabaralar yerleştirilmiştir.

Ermenek Ak Cami mihrabının kemer köşelerinde yarım küre formunda iki adet yer almaktadır. Mihrap kemer köşeliklerinde yer alan bu kabaralar çarkıfelek formunda düzenlenmişlerdir. Kabara üzerinde kullanılan çarkıfelek betimlemesi zaman kavramının diyagramlar vasıtası ile somutlaştırılmış simgeler olarak karşımıza çıkarmaktadır²⁷².

Ermenek Tol Medrese portalı üzerinde alınlık kısmının hemen üzerinde dört adet madalyon içerisine kabara yerleştirilmiştir. Bunlardan yanlarda yer alan iki kabara küre şeklinde ortada yer alan iki kabara ise yarım meyilli olarak kesilmiş aşağıya doğru bakmaktadır. Derin oyma şeklinde süslenmiş olan bu kabarlardan ortadaki iki kabara bitkisel yanlardaki iki kabara ise geometrik geçmeler ile süslenmiştir. Bazı kaynaklar da orta yer alan iki kabaranın rozet olarak kullanıldığı da belirtilmektedir²⁷³.

²⁷¹ N. Şaman Doğan,-Yazar, T., a.g.m.,221-244; Semra Ögel, **Anadolu Selçuklularında Taş Tezyinat**, Ankara 1966 s.94-95; M.Sözen ve U.Tanyeli, **Sanat Terimler Sözlüğü**, 1992, s. 119, 204

²⁷² Ahmet Çaycı, "Zaman ve Sanat Bağlamında Çark-ı Felek Motifi", **Uluslararası İslam Medeniyetinde Zaman Sempozyumu**, 2015, Konya,s.299-305

²⁷³ N. Şaman Doğan-Turgay Yazar, a.g.m., s.235

BÖLÜM V

5. SONUÇ

Ermenek, Karamanoğulları yaklaşık 250 yıllık uzun hâkimiyetleri süresinde mimari eserlerin dağılımına bakıldığında, ilk başkent Ermenek'te yapıların çokluğu gözlenmektedir. Ermenek'teki 1301-1339 yılları arasını veren yapı kitabelerinden hareketle Karamanoğulları Beyliği'nin buradaki yaşamının uzun süreli olmadığı görülmektedir. Ermenek'te kısa süreli varlıklarına rağmen, beyliğin erken tarihli ve kendilerine özgü çözümleri uyguladıkları farklı yapı tiplerini burada görmekteyiz. Aynı zamanda yerleşik hayata geçişle birlikte beyliğin hükümdarları bani kimlikleri ile dikkati çekmektedir. Osmanlı döneminde de Ermenek önemini sürdürmekte olsa da Karamanoğlu Beyliği dönemindeki kadar yoğun bir çalışma yapılmadığı görülmektedir. Osmanlı dönemi çoğunlukla küçük boyutlu mimari yapılar inşa edildiği görülmektedir.

Ermenek'teki yapılarda medrese ön cephelerinde hâkim olan taç kapı vurgusu cami ve mescitlerde yerini giriş kapısının ahşap kapı kanatlarına bırakmaktadır. Bu özellik Ermenek'in erken tarihli Akça Mescit (1300-1301), Ulu (1302-1303) ve Sipas (1306-1349) camilerinde kendini göstermektedir.

Ermenek merkezde yer alan cami ve mescitlerin plan şemalarına baktığımızda çoğu Karamanoğlu dönemi cami ve mescitleri gibi küfe ve bazilika plan şeması olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu yapılar da mekân enine ve boyuna gelişme göstermektedir. Çok ayaklı, düz dam örtülü cami ve mescitler Erken İslam ve Selçuklu cami geleneğini sürdürmektedir. Mekân büyük çoğunlukla enine gelişme gösterirken bazı yapılarda mihrap duvarına dik yönde gelişme gösterdiklerini de görmekteyiz.

Bu bölgede yer alan yapıların plan şeması kesin düz bir plan şeması olmadığı gözlenebilmektedir. Böyle bir durumun ortaya çıkmasında Ermenek bölgesinin dağlık bir arazide olması ve düz alanların kısıtlı olmasından kaynaklanmaktadır. Bazı cami ve mescitlerin planlarında eğimli araziler yüzünden kısmi bozulmalar olduğu da gözlenmektedir. Bu bölgedeki yapılarda taş, ahşap, alçı, çini malzemenin birlikte kullanıldığını görmekteyiz. Bölgenin coğrafi yapısı malzeme konusunda sıkıntılı olmadığından bu malzemelerin bir arada kullanılmasını kolaylaştırmıştır. Coğrafi

özelliklerin yapıların plan şeması, plan özellikleri ve yapılarda kullanılan mimari malzemeleri etkilediği de çok açık bir şekilde fark edilmektedir.

Enlemesine kurgulu ve ahşap tavanlı camilerde bezeme ahşap kapı kanatları ve mihraplarda yoğunlaşmaktadır. Akça Mescit ve Sipas Camii'nin kapı kanatlarında yatay bölünmelerin içlerinde yapılan küçük ve büyük kareleme düzenlemelerin benzerliği her iki yapının da aynı usta ya da atölyenin işi olabileceğini düşündürmektedir. Burada çalıştıklarını düşündüğümüz ustalar Ermenek Ulu Cami'nde ise kapı kanatlarında görülen aynı kareleme sistemlerinin ortasına bir madalyon eklemeyerek yeni bir kompozisyon yaratılmasına olanak sağlamışlardır. Ahşap malzemenin kolay bulunabildiği bu çevrede farklı uygulamalarla birlikte benzer motiflerin çeşitlenerek kullanılması, bir başka deyişle aynı bezeme dilinin olması yerleşimin beğenisini ortaya koymaktadır.

Kapıların dışında Ermenek'teki camilerin mihraplarında da çeşitli süslemeler yer almaktadır. Özellikle Ermenek Ulu Cami'nin mihrap nişinin ortasına hakim olan yirmi dört kollu yıldız kompozisyonu ile yapının kapı kanatlarının madalyon içinde yer alan yıldız kompozisyonu örtüşmektedir. Görüldüğü gibi camide dışta, kuzey kapı kanatları ile içte aynı ekseninde konumlanan Mihrabın bezemeleri kesiştirilerek dikey vurgunun artırılması amaçlanmıştır.

Ayrıca Ermenek Ulu Camii Mihrabı alçı-çini kullanımı, mihrap nişinin üst kısmındaki üç penceresi, köşeliklerde yer alan çini/tabakları ile farklı bir örnektir. Ermenek Ulu Cami kapı kanatlarındaki bezeme düzeni, mihrapta malzeme olarak alçının yanı sıra çinide kullanılması gibi farklılaşmalar camiye olan vurguyu arttırmaktadır.

Selçuklu ve Beylikler döneminde inşa edilen medreseler genellikle bağımsız ve tek yapı olarak inşa edilmişlerdir. Bu yapılar plan bakımından belirli kurallara ve plan şemalarına göre yapılan medreseler olarak görülmektedir. Medreseler palan olarak açık avlulu ve kapalı avlulu olarak gruplandırılan medreseler olarak ayrılmaktadır. Bu medreselerde kendi aralarında tek katlı, iki katlı ve tek eyvanlı, iki eyvanlı, üç eyvanlı ve dört eyvanlı olarak ayrılmaktadır. Medreselerin en önemli unsurları avlu, eyvan, dersane ve revaklı bölümleridir.

Medreseler genellikle örtü sistemi olarak tonoz kullanılmaktadır. Ana eyvanın sağında ve solunda bulunan birimlerin üzeri ise genellikle kubbe ile örtülü olduğu

görülmektedir. Bu dönemin açık avlulu medreselerinde avlunun etrafı en az iki en fazla dört tarafından revaklar ile çevrilidir. Ermenek Tol Medrese (1339-1340) açık avlulu tek katlı üç eyvanlı bir plan şemasına sahipken, Konya Sırçalı Medrese (1242) açık avlulu, İki katlı ve iki eyvanlı bir medresedir.

Anadolu'da, Selçuklu ve Beylikler döneminde inşa edilmiş olan medreseler, plan özellikleri açısından birbirlerine çok benzemektedirler. Bu plan şemasına göre; oturma ve okuma işlevlerinin yapıldığı oda ve eyvanların merkezinde, kubbeyle örtülmüş olan bir salon veya uzunlamasına gelişmiş revaklı bir avlu bulunmaktadır. Erken örneklerde giriş kapısı karşısında ana eyvan yer alır ve ortada ise bir havuz bulunur.

Araştırmamızın konularından biri olan Ermenek Tol Medrese plan bakımından açık avlulu, tek katlı ve üç eyvanlı bir plan şemasına sahip olan yapı tamamen kesme taş malzeme ile yapılmıştır. Cepheden dışa çıktı yapmayan portal bölümü yapıya göre oldukça yüksek tutulmuş olması, ana eyvanı diğer bölümlere göre daha çok vurgulaması, revaklı bir avluya sahip olması, kışlık dershanesi, avlu içerisinde yer alan havuzu ve portal tezyinatı ile Karamanoğlu Beyliği mimarisini yansıtan önemli bir yapı olarak görülmektedir. Karamanoğlu Mimarisi aslında varisi olarak gördükleri Selçukluların mimarisi ile yoğurarak hem Selçuklu üslubunu hem de kendi özgün üsluplarını kullanarak özgün bir mimari sentez ortaya çıkarmaya çalışmış oldukları görülmektedir.

Karamanoğlu Hamamı plan bakımından haçvari dört eyvanlı ve köşe hücreli plan tipi olarak söyleyebiliriz. Bu tip plan şeması çok eski Türk mimarisinden ilham alınan ve başta medreseler olmak üzere cami, tekke ve ev mimarisinde de kullanılan klasik dört eyvanlı planlama şeklidir. Ilıklık kısmından ortası kubbeli bir sıcaklık kısmına geçilen plan şemasında dört yöne tonozlu eyvanlarla açılan sıcaklık kısmının köşelerinde de halvet hücreleri yer alır. Bu plan şeması haç şekline benzediği için haçvari plan tipi olarak ta adlandırılabilir. Doğu-batı doğrultuda uzanan hamam; soyunmalık, ılıkılık, sıcaklık ve külhan bölümünden oluşmaktadır. Mimari bakımdan Anadolu Türk mimari geleneğini gösteren hamam mahalli özelliklerde ortaya koymaktadır. Bu yapılar malzeme ve teknik bakımdan sade tutulmuş taşra yapılarıdır. Malzeme olarak moloz taşın yoğun olarak kullanıldığı yapı bölgenin genelinde olduğu gibi dıştan sade içten genellikle sıvalı durumdadır.

Ermenek merkezinde yer alan yapılar plan, süsleme, malzeme ve teknik bakımından Anadolu Selçuklu mimarisini devam ettirmenin yanında Karamanoğullarının kendilerine özgü mimari geleneklerini de uygulamışlardır. Bölgesel özellik gösteren yapılar Karamanoğlu ve Osmanlı mimarisi arasında bir geçiş dönemi olarak da görülebilmektedir. Ermenek merkezinde yer alan yapılar plan bakımından (bazı örnekler hariç) oldukça küçük ve basit yapılar olarak inşa edilmişlerdir. Genellikle enine uzayan bir plan şemasına sahip olan yapılarda moloz taş ve ahşap malzemenin bir arada kullanıldığı görülmektedir. Süsleme bakımından ise süsleme kompozisyonlarının çoğunlukla ahşap pencere ve kapı kanatlarının yanı sıra alçı ve taş mihraplarda yoğunlaştığı görülmektedir. Süsleme kompozisyonlarında genel olarak bitkisel ve geometrik tarzda bezemelerin kullanıldığı tespit edilmiştir. Tespit edilen çalışmalar sonucunda günümüze kadar ulaşan yapıların çoğunda plan bakımından özüne sadık kalınsa da malzeme ve süsleme bakımından orijinalliğini kaybettiği gözlemlenmiştir.

BİBLİYOGRAFYA

Anonim, **Karaman Yıllığı**, Karaman, 1997

Aslanapa, Oktay, **Türk Sanatı I**, İstanbul 1984

Bakırer, Ömür, **Onüç ve Ondördüncü Yüzyıllarda Anadolu Mihrapları**, Ankara, 2000

Bardakçı, Halit, **Bütün Yönleriyle Ermenek**, Konya,1976

Bilici, Z. Kenan, **Karamanoğlu Beyliği'nin Mimari Tezyinatı**, Ankara Üniversitesi-Sosyal Bilimler Enstitüsü (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi) Ankara, 1985

Boyacıoğlu, Ramazan, 'Karamanoğulları'nın Kökeni', 'Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, C.III, S.1, Sivas, 1999, s.27-50

Bozer, Rüstem, **15. Yüzyıl Ortasına Kadar Anadolu Türk Sanatında Ahşap Kapılar**, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji ve Sanat Tarihi Anabilim Dalı (Basılmamış Doktora Tezi), Ankara, 1992

Çaycı, Ahmet, **Eşrefoğlu Beyliği Dönemi Mimari Eserleri**, Ankara, 2008

Çaycı, Ahmet, "Zaman ve Sanat Bağlamında Çark-ı Felek Motifi", **Uluslararası İslam Medeniyetinde Zaman Sempozyumu**, Konya, 2015, s.299-305

Çetinaslan, Mustafa-Yavuzıılmaz, Ahmet, "Karaman Beyliği Medrese Taç Kapıları", **Uluslar Arası Orta Anadolu ve Akdeniz Beylikleri Tarihi, Kültür ve Medeniyet Sempozyumu-II, Karamanoğulları Beyliği**, Karaman, 2015, s.610-612

Çiftçioğlu İsmail, **Vakfiyelere ve Tahrir Defterlerine Göre Karamanlı Eğitim Öğretim Müesseseleri**, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, (Basılmamış Doktora Tezi), Isparta, 2001

Demiriz, Yıldız, **İslam Sanatında Geometrik Süsleme**, İstanbul, 2000

- Diez, Ernest, Aslanapa Oktay, **Karaman Devri Sanatı**, İstanbul, 1950
- Doğan, N. Şaman-Yazar, T., Anadolu Selçuklu ve Beylikler Dönemi Mimari Süslemesinde Küre, Küre ve Koni Kesiti/ Kabara,Rozet, **Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi**, Sayı: 19, Güz 2013, s. 221-244
- Doğan, Nermin Şaman, “Kültürel Etkileşim Üzerine: Karamanoğulları-Memluklu Sanatı”, **Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi**, Cilt: 22, Sayı: I, Ankara 2006, s. 131-149
- Doğanay, Osman, **Germanikopolis (Ermenek) Çevresinin Tarihi Coğrafyası ve Eserleri**, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü Arkeoloji Ana Bilim Dalı Klasik Arkeoloji Bilim Dalı (Basılmamış Yüksek Lisan Tezi),Konya, 2003
- Duran, Remzi, “Konya Ermenek’te Terkedilmiş XIX. Yüzyıl Mescitleri”, **D.E.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi**, S.V, İzmir, 1989, s.399-423
- Dülgerler, O.Nuri, **Karamanoğulları Dönemi Mimarisi**, Ankara, 2006
- Erat, Birsen, **Anadolu'da 14. yüzyıl Türk Hamam Mimarisi**, Ankara, 1997
- Erdemir, Yaşar, **İnce Minare Taş ve Ahşap Eserler Müzesi**, Konya 2009
- Eser, Mevlüt, **Hurufat Defterlerine Göre Ermenek**, Selçuk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü Sosyal Bilimler Öğretmenliği Bilim Dalı (Basılmamış Yüksek Lisan Tezi), Konya, 2011
- Eser Mevlüt -Yusuf Küçükdağ, “Ermenek Mevlevîhanesi/Karamanoğlu Halil Bey Tekkesi”, **Tarihçiliğe Adanmış Bir Ömür Prof. Dr. Nejat Göyünç’e Armağan**, Konya, 2013, s. 305-309
- Evliya Çelebi, **Seyahatname IX**, İstanbul 1935
- Ertuğrul Alidost, “Hamam Yapıları ve Literatürü”, **Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi**, Cilt 7, Say: 13, İstanbul,2009,s.241-266

- Fataha, Ebru Bilget, **Karamanoğlu Beyliği Yapılarında Mimari Süsleme**, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı(Basılmamış Doktora Tezi) , Ankara, 2010
- Gök, Bilal, ‘‘XVI. Yüzyılda Ermenek Camileri ve Cami Vakıfları’’ **Hikmet Yurdu Dergisi**, Yıl:2, Sayı:3, Ocak-Haziran 2009, s. 257 - 274
- _____, **Ermenek Kazası (1500-1600)**,İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı(Basılmamış Doktora Tezi), Malatya, 2006
- Görür, Muhammed, **Beylikler Dönemi Mimarisinde Taş Süsleme**, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı (Basılmamış Doktora Tezi), Ankara, 1999
- İzbırak, R.,**Türkiye**, Cilt: I, İstanbul, 2001
- Karaçağ, Abdullah, **Beylikler Devri Mimarisinde Alçı Süslemeler**, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı (Basılmamış Doktora Tezi), Konya, 2002
- Karaman Tarihi**, KİKTM, Konya, 2005
- Karauğuz, G.,**Arkeolojik ve Filolojik Belgeler Işığında M..II. Binde Orta Anadolu’nun Güney Kesimi**, Konya, 2005
- Karpuz, Haşim, **Türk Kültür Varlıkları Envanteri Karaman 70**, Ankara, 2009
- Konyalı, İ.Hakkı, **Abideleri ve Kitabeleri İle Karaman Tarihi Ermenek- Mut Abideleri**, İstanbul, 1967
- Kuran-ı Kerim ve Açıklamalı Meali, **T.D.V.**, Ankara, 2007, s.568
- Küçükdağ, Yusuf - Caner Arabacı, **Selçuklular ve Konya**, Konya, 1999
- Kuran, Abdullah, **Karamanlı Medreseleri**, Vakıflar Dergisi, S.VIII, Ankara, 1969, s.209-223

- Ögel, Semra, **Anadolu Selçuklularında Taş Tezyinat**, Ankara, 1966
- Öney, Gönül, “Anadolu’da Selçuklu ve Beylikler Devri Ahşap Teknikleri” **Sanat Tarihi Yıllığı Cilt: III, 1969-1970**, İstanbul 1970,s.123-137
- Önge Yılmaz, "Ermenek'te Karamanoğlu Emir Musa Medresesi (Tol Medrese)", **Önasya**, C. V, S. 51, Ankara 1969, s. 1-2
- Özönder, Hasan, “Karamanoğlu İbrahim Bey İmareti ve Vakfiyesi”, **II. Vakıf Haftası 3- 9 Aralık 1984** (Konuşmalar ve Tebliğler), Ankara, 1985,s.127-142
- Ramsay, W.M., **Anadolu’nun Tarihi Coğrafyası**,(Çev. Mihri Pektaş 1960)
- Şahan, Hacer, **Karamanoğulları Dönemi Cami ve Mescitlerinde Yer Alan Mihraplar**, Erciyes Üniversitesi-Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Kayseri, 2009
- Şikâri, **Karamanoğulları Tarihi**, Konya, 1946
- Tabur, Tahsin, “Ermenek’in İklim Özellikleri”, **S.Ü. Eğitim Fakültesi Dergisi**, Sayı: 13, Konya, 2003, s. 359-378.
- Tekindağ, M. C. Ş.,“Ermenek”, **İslam ansiklopedisi**, Cilt: IV, İstanbul, 1997, s. 316-317
- Topal, Cengiz, **Karaman Kültür Envanteri**, Karaman, 2005
- Uzunçarşılı, İ.H., **Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu Karakoyunlu Beylikleri**, Ankara, 1988
- Ünal, Tahsin, **Karamanoğulları Tarihi**, Ankara, 1957
- Yetkin, Şerare, **Anadolu’da Türk Çini Sanatının Gelişimi**, İstanbul, 1986
- Yavuzyılmaz, Ahmet, **Gebze Ve Çevresindeki Türk-İslam Devri Yapıları**, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı, (Basılmamış Yüksek Lisan Tezi), Erzurum, 2012

ÇİZİMLER LİSTESİ

1. **Çizim:** Ermenek Ulu Cami Planı
2. **Çizim:** Ermenek Ulu Cami Batı Cephe
3. **Çizim:** Ermenek Ulu Cami Doğu Cephe
4. **Çizim:** Ermenek Ulu Cami Güney Cephe
5. **Çizim:** Ermenek Ulu Cami Kesit
6. **Çizim:** Ermenek Ulu Cami Kesit
7. **Çizim:** Ermenek Ulu Cami Mihrap
8. **Çizim:** Ermenek Ulu Cami Mihrap Planı
9. **Çizim:** Ermenek Ulu Cami Mihrap ve Rozet Detay
10. **Çizim:** Ermenek Ulu Cami Minber
11. **Çizim:** Ermenek Ulu Cami Ahşap Kapı
12. **Çizim:** Ermenek Sipas Cami Alt Kat Plan
13. **Çizim:** Ermenek Sipas Cami Birinci Kat Plan
14. **Çizim:** Ermenek Sipas Cami Batı Cephe
15. **Çizim:** Ermenek Sipas Cami Doğu Cephe
16. **Çizim:** Ermenek Sipas Cami Güney Cephe
17. **Çizim:** Ermenek Sipas Cami Kesit
18. **Çizim:** Ermenek Sipas Cami Kesit
19. **Çizim:** Ermenek Sipas Cami Mihrap
20. **Çizim:** Ermenek Sipas Cami Mihrap Planı
21. **Çizim:** Ermenek Sipas Cami Mihrap Detay
22. **Çizim:** Ermenek Sipas Cami Minber
23. **Çizim:** Ermenek Meydan Cami Plan
24. **Çizim:** Ermenek Meydan Cami Kuzey Cephe
25. **Çizim:** Ermenek Meydan Cami Batı Cephe
26. **Çizim:** Ermenek Meydan Cami Güney Cephe
27. **Çizim:** Ermenek Meydan Cami Doğu Cephe
28. **Çizim:** Ermenek Meydan Cami Kesit
29. **Çizim:** Ermenek Meydan Cami Kapı
30. **Çizim:** Ermenek Meydan Cami Mihrap

31. **Çizim:** Ermenek Meydan Cami Mihrap Planı
32. **Çizim:** Ermenek Meydan Cami Minber
33. **Çizim:** Yukarı Güllük Camii Plan
34. **Çizim:** Yukarı Güllük Camii Kesit
35. **Çizim:** Yukarı Güllük Camii Mihrap
36. **Çizim:** Yukarı Güllük Camii Mihrap Planı
37. **Çizim:** Değirmenlik Camii Plan
38. **Çizim:** Fatma Hatun Cami Plan
39. **Çizim:** Fatma Hatun Cami Kesit
40. **Çizim:** Fatma Hatun Cami Mihrap
41. **Çizim:** Ermenek Fatma Hatun Cami Mihrap Planı
42. **Çizim:** Ermenek Ak Cami Zemin Kat Planı
43. **Çizim:** Ermenek Ak Cami Birinci Kat Planı
44. **Çizim:** Ermenek Ak Cami Kuzey Cephe
45. **Çizim:** Ermenek Ak Cami Batı Cephe
46. **Çizim:** Ermenek Ak Cami Doğu Cephe
47. **Çizim:** Ermenek Ak Cami Güney Cephe
48. **Çizim:** Ermenek Ak Cami Kesit
49. **Çizim:** Ermenek Ak Cami Kesit
50. **Çizim:** Ermenek Ak Cami Mihrap
51. **Çizim:** Ermenek Ak Cami Minber
52. **Çizim:** Ermenek Susaklı Cami Planı
53. **Çizim:** Ermenek Akça Mescit Planı
54. **Çizim:** Ermenek Akça Mescit Kesit
55. **Çizim :** Akça Mescit Mihrap
56. **Çizim :** Akça Mescit Mihrap Planı
57. **Çizim:** Arapşah Mescidi Planı
58. **Çizim:** Arapşah Mescidi Bodrum Kat Planı
59. **Çizim:** Batı Celaliye Mescidi Zemin Kat Planı
60. **Çizim:** Batı Celaliye Mescidi Bodrum Kat Planı
61. **Çizim:** Batı Celaliye Mescidi Mahfil Kat Planı
62. **Çizim:** Batı Celaliye Mescidi Kesit

63. **Çizim:** Batı Celaliye Mescidi Kesit
64. **Çizim:** Batı Celaliye Kuzey cephe
65. **Çizim:** Batı Celaliye Batı Cephe
66. **Çizim:** Batı Celaliye Doğu Cephe
67. **Çizim:** Batı Celaliye Güney Cephe
68. **Çizim:** Batı Celaliye Mescidi Mihrabı ve planı
69. **Çizim:** Kameroğlu (Taşbaşı) Mesciti Plan
70. **Çizim:** Kameroğlu (Taşbaşı) Mesciti Kesit
71. **Çizim:** Ermenek Latif Ağa Mesciti Zemin Kat Plan
72. **Çizim:** Ermenek Latif Ağa Mesciti Birinci Kat Planı
73. **Çizim:** Ermenek Latif Ağa Mesciti Kuzey Cephe
74. **Çizim:** Ermenek Latif Ağa Mesciti Güney Cephe
75. **Çizim:** Ermenek Latif Ağa Mesciti Batı Cephe
76. **Çizim:** Ermenek Latif Ağa Mesciti Doğu Cephe
77. **Çizim:** Ermenek Latif Ağa Mesciti Kesit
78. **Çizim:** Ermenek Latif Ağa Mesciti Kesit
79. **Çizim:** Ermenek Göglemez Mescidi planı
80. **Çizim:** Tekke Mescidi Planı
81. **Çizim:** Tekke Mescidi Kesit
82. **Çizim:** Tekke Mescidi Doğu Cephesi
83. **Çizim:** Tekke Mescidi Güney Cephe
84. **Çizim:** Ermenek Tol Medrese
85. **Çizim:** Ermenek Tol Medrese Doğu Cephe
86. **Çizim:** Ermenek Tol Medrese Kesit
87. **Çizim:** Ermenek Tol Medrese Kesit
88. **Çizim:** Ermenek Tol Medrese Taç Kapı
89. **Çizim:** Ermenek Karamanoğlu Hamamı planı
90. **Çizim:** Ermenek Karamanoğlu Hamamı Restitüsyon planı
91. **Çizim:** Ermenek Karamanoğlu Hamamı 1940 yılında Çizilmiş Planı
92. **Çizim:** Ermenek Karamanoğlu Hamamı Kesit
93. **Çizim:** Ermenek Yedi Ülüklü Çeşme
94. **Çizim:** Ermenek Sarayönü Sokak Çeşmesi

95. Çizim: Ermenek Hacı İbrahim Efendi Çeşmesi

96. Çizim: Ermenek Susaklı Camii Çeşmesi

RESİMLER LİSTESİ

1. **Resim:** Ermenek Ulu Cami Girişi
2. **Resim:** Ermenek Ulu Güney Cami Cephe
3. **Resim:** Ermenek Ulu Cami Harim Kısmı
4. **Resim:** Ermenek Ulu Cami Mahfil Katı Alttan görünüşü eski foto
5. **Resim:** Ermenek Ulu Cami Harim
6. **Resim:** Ermenek Ulu Cami Harim Eski Foto
7. **Resim:** Ermenek Ulu Cami Mihrap
8. **Resim:** Ermenek Ulu Cami Mihrap Detay
9. **Resim:** Ermenek Ulu Cami Mihrap Detayları
10. **Resim:** Ermenek Ulu Cami Minber
11. **Resim:** Ermenek Ulu Cami Minber Eski foto
12. **Resim:** Ermenek Ulu Cami Minber
13. **Resim:** Ermenek Ulu Cami Kapı Kanatları
14. **Resim:** Ulu Cami Ahşap Kapı Kanatları
15. **Resim:** Ermenek Ulu Cami Kapı Kanatları
16. **Resim:** Ermenek Ulu Cami Mahfil Katı
17. **Resim:** Ermenek Ulu Camii Mahfil Katı Eski foto
18. **Resim:** Ermenek Ulu Cami Mahfil
19. **Resim:** Ermenek Ulu Cami Mahfil Katına Çıkış eski foto
20. **Resim:** Ermenek Sipas Cami Genel
21. **Resim:** Ermenek Sipas Cami Batı ve Güney Cephe eski foto
22. **Resim:** Ermenek Sipas Cami Güne ve Doğu Cephe
23. **Resim:** Sipas Cami Güney ve Doğu Cephe eski foto
24. **Resim:** Ermenek Sipas Cami güney Cephe
25. **Resim:** Sipas Cami Güney Cephe eski foto
26. **Resim:** Ermenek Sipas Cami Alt Kat
27. **Resim:** Ermenek Sipas Cami Harim ve mahfil Katı
28. **Resim:** Ermenek Sipas Cami Harim
29. **Resim:** Ermenek Sipas Cami Minberi Genel Görünümü

30. **Resim:** Ermenek Sipas Cami Mihrap
31. **Resim:** Ermenek Sipas Cami Mihrap Detay
32. **Resim:** Ermenek Sipas Cami Minber Detay
33. **Resim:** Ermenek Sipas Cami Kapı
34. **Resim:** Ermenek Sipas Cami Pencere Kanatları
35. **Resim:** Sipas Cami Giriş Kapısı Üzerindeki Kitabe
36. **Resim:** Sipas Camii Harim eski foto
37. **Resim:** Meydan Cami Genel
38. **Resim:** Meydan Cami Genel görünüm yeni
39. **Resim:** Meydan Cami Arka ve Yan Cephe
40. **Resim:** Meydan Cami Cepheler
41. **Resim:** Meydan Cami Minare
42. **Resim:** Meydan Cami Harim
43. **Resim:** Meydan Cami Harim
44. **Resim:** Meydan Cami Mihrap
45. **Resim:** Meydan Cami Minber
46. **Resim:** Meydan Cami Minber Detay
47. **Resim:** Meydan Cami Minare
48. **Resim:** Meydan Cami Kapı Üzerinde yer alan kitabe
49. **Resim:** Yukarı Güllük Cami Genel
50. **Resim:** Yukarı Güllük Cami eski foto
51. **Resim:** Yukarı güllük Cami güney cephe
52. **Resim:** Yukarı Güllük Cami doğu cephe
53. **Resim:** Yukarı Güllük Cami Harim
54. **Resim:** Yukarı Güllük Cami Mahfil
55. **Resim:** Yukarı Güllük Cami minber
56. **Resim:** Yukarı Güllük Cami Mihrap
57. **Resim:** Değirmenlik Cami Genel
58. **Resim:** Değirmenlik Camii Giriş bölümü eski foto
59. **Resim:** Değirmenlik Camii Kitabesi
60. **Resim:** Değirmenlik Cami doğu cephe genel görünümü

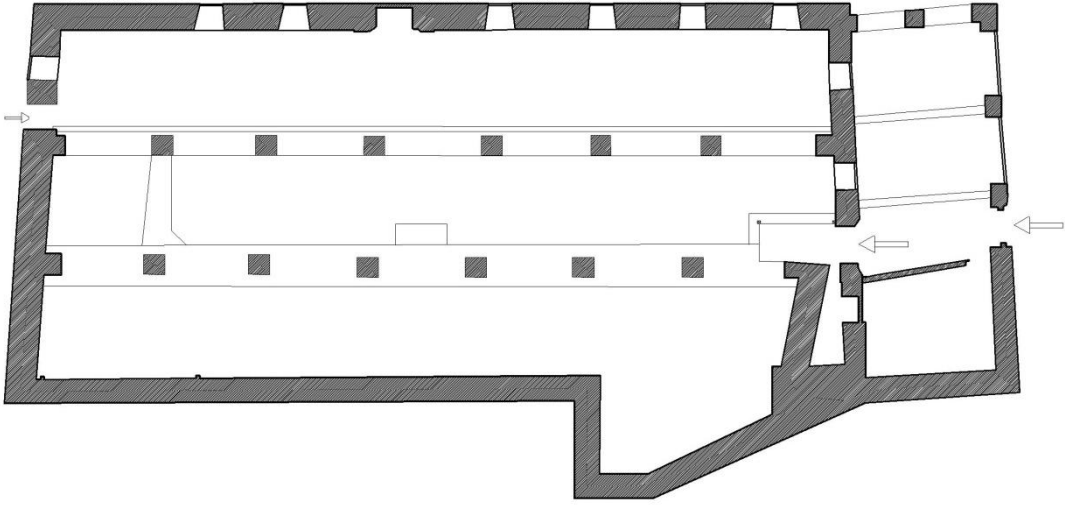
61. **Resim:** Değirmenlik Cami Harim ve Mahfil Katı
62. **Resim:** Degirmenlik Cami Mihrap ve Minber
63. **Resim:** Değirmenlik Cami mihrabından bir kare
64. **Resim:** Değirmenlik Cami minberinden bir kare
65. **Resim:** Fatma Hatun Cami Genel
66. **Resim:** Fatma Hatun Cami Genel
67. **Resim:** Fatma Hatun Cami Cephe
68. **Resim:** Fatma Hatun Cami Cephe
69. **Resim:** Ak Cami Genel
70. **Resim:** Ak Cami Eski foto
71. **Resim:** Ak Cami Yeni Görünümü
72. **Resim:** Ak Cami Cephe eski foto
73. **Resim:** Ak Cami mahfil katı eski foto
74. **Resim:** Ak Cami harim ve mahfil katı eski hali
75. **Resim:** Ak Cami harim ve mahfil katı yeni hali
76. **Resim:** Ak Cami minberinden genel bir kare
77. **Resim:** Ak Cami mihrabından genel bir kare
78. **Resim:** Ak Cami minberinden genel bir kare
79. **Resim:** Susaklı Cami Genel Görünüş
80. **Resim:** Susaklı Cami Kuzey Cephesinden Görünüş
81. **Resim:** Susaklı Cami Kuzey Cephesindeki Mahfil Kapısı
82. **Resim:** Susaklı Cami Doğu Cephesinden Genel Görünüş
83. **Resim:** Susaklı Cami Güney Cephesinden Genel Görünüş
84. **Resim:** Susaklı Camisinin Harimden Genel Görünüşü
85. **Resim:** Susaklı Camisinin mahfil katın genel görünüş
86. **Resim:** Susaklı Camisinin mahfilden genel görünüş
87. **Resim:** Susaklı Camisinin Mihrap ve Minberinden Görünüş
88. **Resim:** Susaklı Camisinin Mihrabından Genel Görünüşü
89. **Resim:** Susaklı Camisinin Mihrabından Detaylar
90. **Resim:** Susaklı Camisinin Mihrabından Detaylar
91. **Resim:** Susaklı Camisinin Mihrabından Detaylar
92. **Resim:** Susaklı Camisinin Üzerindeki Kitabesi

- 93. Resim:** Akça Mescit Güney Cephe
- 94. Resim:** Akça Mescit güney cephe eski foto
- 95. Resim:** Ermenek Akça Mescit Genel
- 96. Resim:** Akça Mescit doğu cephe eski foto
- 97. Resim:** Ermenek Akça Mescit Üst Örtü ve Minare
- 98. Resim:** Akça Mescit Üst Örtü ve Minare eski foto
- 99. Resim:** Akça Mescit Harim ve Mahfil Katı
- 100. Resim:** Akça Mescit mahfil katı eski foto
- 101. Resim:** Akça Mescit Kapı Kanatları
- 102. Resim:** Akça Mescit harim ve mahfil genel görünüş eski fotoğraf
- 103. Resim:** Akça Mescit minare çıkış merdivenleri eski foto
- 104. Resim:** Akça Mescit Mihrap
- 105. Resim:** Arapşah Cami Kuzey Cepheden Görünüş
- 106. Resim:** Arapşah Cami Kuzey Cephe Giriş Kapısı
- 107. Resim:** Arapşah Cami Doğu Cepheden Görünüş
- 108. Resim:** Arapşah Cami Güney Cepheden Görünüş
- 109. Resim:** Arapşah Cami Güney Cepheden Görünüş
- 110. Resim:** Arapşah Cami Harim Bölümündeki Rüzgârlık Kapısı
- 111. Resim:** Arapşah Cami Harimden Görünüş
- 112. Resim:** Arapşah Cami Mihrabından Görünüş
- 113. Resim:** Arapşah Cami Mahfil Bölümü
- 114. Resim:** Arapşah Cami Mahfil Bölümü
- 115. Resim:** Arapşah Cami Mahfil Taşıyıcı Elemanları
- 116. Resim:** Batı Celaliye Mescidi genel görünümü
- 117. Resim:** Batı Celaliye Mescidi eski foto
- 118. Resim:** Batı Celaliye Mescidi mahfil kat merdiveni
- 119. Resim:** Batı Celaliye Mescidi batı cephe
- 120. Resim:** Batı Celaliye Giriş kapısı
- 121. Resim:** Batı Celaliye Mescidinin Mahfilin İçinden Görünüş
- 122. Resim:** Batı Celaliye Mescidinin Mahfili
- 123. Resim:** Batı Celaliye Mescidi Mihrabı
- 124. Resim:** Kameroğlu Mescidi batı cephesi genel

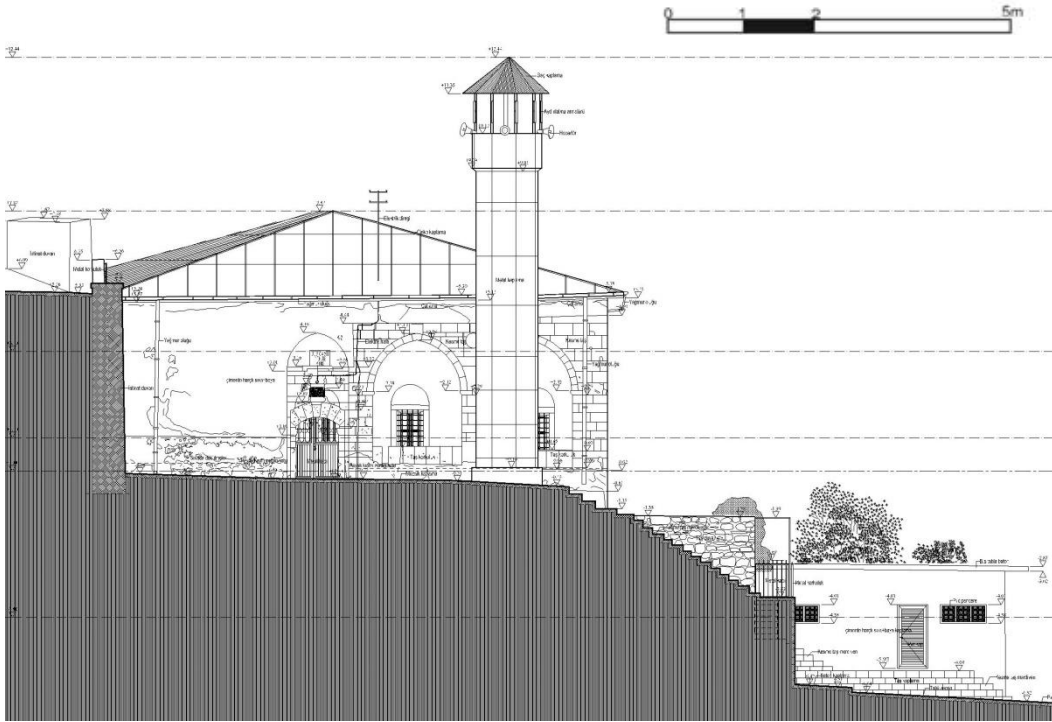
125. **Resim:** Kameroğlu Mescidi ahşap kapısı
126. **Resim:** Kameroğlu Mescidi doğu cephesi
127. **Resim:** Kameroğlu Mescidi Güney Cephe
128. **Resim:** Mescidin harim kısmından genel bir kare
129. **Resim:** Mescidin süslemelerinden bir kare
130. **Resim:** Kameroğlu Mescidi süslemeleri eski foto
131. **Resim:** Mescidin mihrabından ve süslemelerinden bir kare
132. **Resim:** Kameroğlu Mescidin süslemelerinden bir kare
133. **Resim:** Kameroğlu Mescidi eski foto
134. **Resim:** Kameroğlu Mescidi kitabesi
135. **Resim:** Kameroğlu Mescidi giriş kapısı
136. **Resim:** Latifağa Mescidi kuzey cepheden genel görünümü
137. **Resim:** Latifağa Mescidi batı cephesi
138. **Resim:** Mescidin güney cephesinden bir kare
139. **Resim:** Mescidin doğu cephesinden bir kare
140. **Resim:** Latifağa Mescidi mihrap ve minberinin genel bir görünüşü
141. **Resim:** Mescidin içinden genel bir kare
142. **Resim:** Tekke Mescidi kuzey cepheden genel bir kare
143. **Resim:** Tekke Mescidi doğu cepheden bir kare
144. **Resim:** Tekke Mescidi güney cepheden bir kare
145. **Resim:** Tekke Mescidi kible duvarı ve mihraptan bir kare
146. **Resim:** Tekke Mescidi mahfil katından bir kare
147. **Resim:** Tekke Mescidi yerine yapılan camiden bir kare
148. **Resim:** Ermenek Tol Medrese genel bir görünüm
149. **Resim:** Ermenek Tol Medrese Portali
150. **Resim:** Ermenek Tol Medrese güney cephe
151. **Resim:** Ermenek Tol Medrese doğu cephe
152. **Resim:** Ermenek Tol Medrese kuzey cephe
153. **Resim:** Ermenek Tol Medrese avlu-eyvan ve revak bölümleri
154. **Resim:** Tol Medrese Türbe bölümünden
155. **Resim:** Ermenek Karamanoğlu Hamamı
156. **Resim:** Hamamın Ilıklık bölümünden müştemilata geçiş bölümü

- 157. Resim:** Ermenek Karamanoğlu Hamamı ılıkık kubbesi
- 158. Resim:** Karamanoğlu Hamamı Kubbe detay
- 159. Resim:** Hamamın gúney cephe duvarı
- 160. Resim:** Hamamın doğu cephe duvarı
- 161. Resim:** Yedi Úlüklü Çeşme genel
- 162. Resim:** Yedi Úlüklü Çeşme kemer detay
- 163. Resim:** Yedi Úlüklü Çeşme kitabe
- 164. Resim:** Sarayönü Sokak Çeşmesi genel
- 165. Resim:** Sarayönü Sokak Çeşmesi detay
- 166. Resim:** Sarayönü Sokak Çeşmesi detay
- 167. Resim:** Hacı İbrahim Efendi Çeşmesi genel
- 168. Resim:** Hacı İbrahim Efendi Çeşmesi detay
- 169. Resim:** Susaklı Camii Çeşmesi genel
- 170. Resim:** Susaklı Camii Çeşmesi detay
- 171. Resim:** Fatma Ana Çeşmesi Genel
- 172. Resim:** Akça Mescit Çeşmesi
- 173. Resim:** Akça Mescit Çeşmesi
- 174. Resim:** Dúlgerler Sokak Çeşmesi
- 175. Resim:** Yonca Kemerli Çeşme

ÇİZİMLER

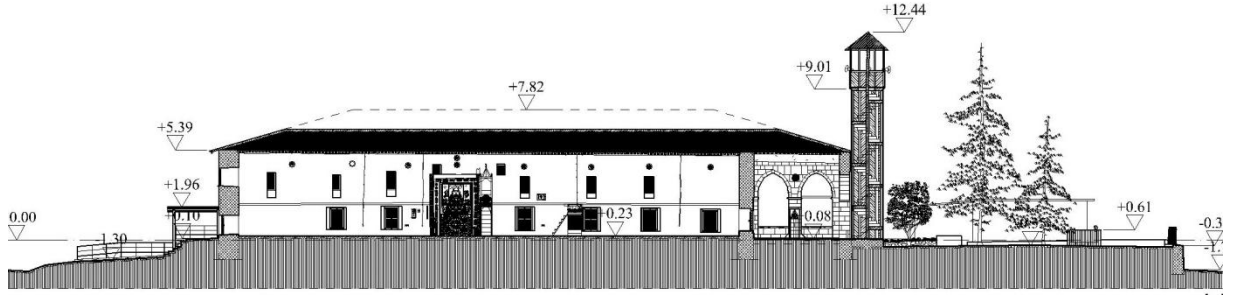
Çizim 1: Ermenek Ulu Cami Planı

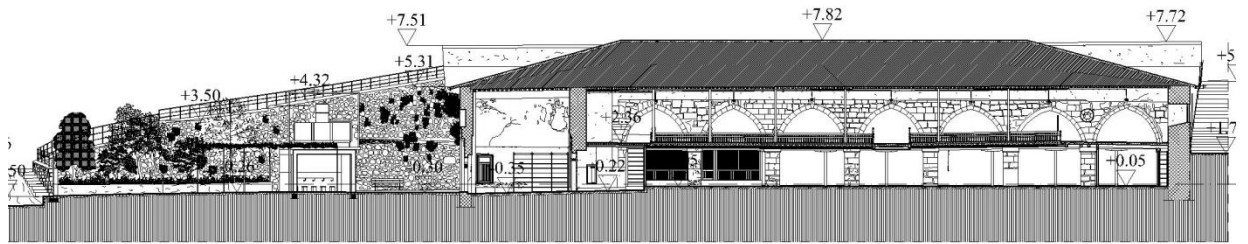
Çizim 2: Ermenek Ulu Cami Batı Cephe (K.V.G.M. Arşivi)

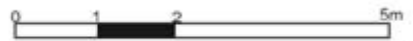

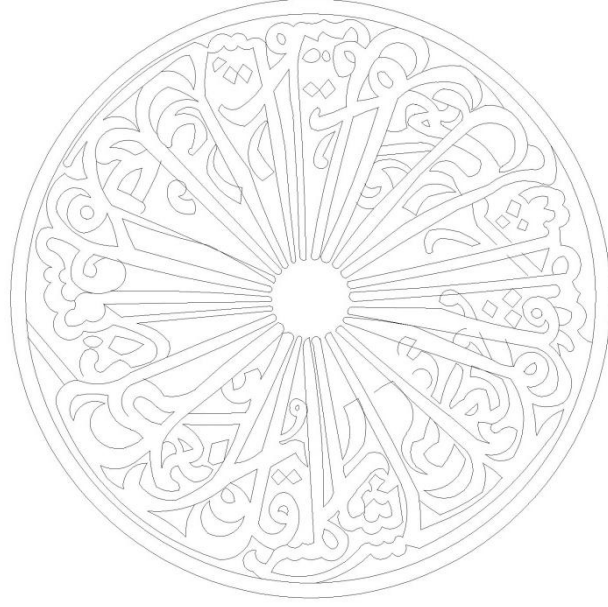
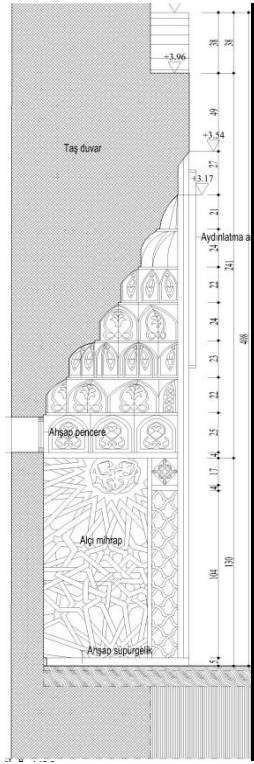
Çizim 5: Ermenek Ulu Cami Kesit (K.V.G.M. Arşivi)

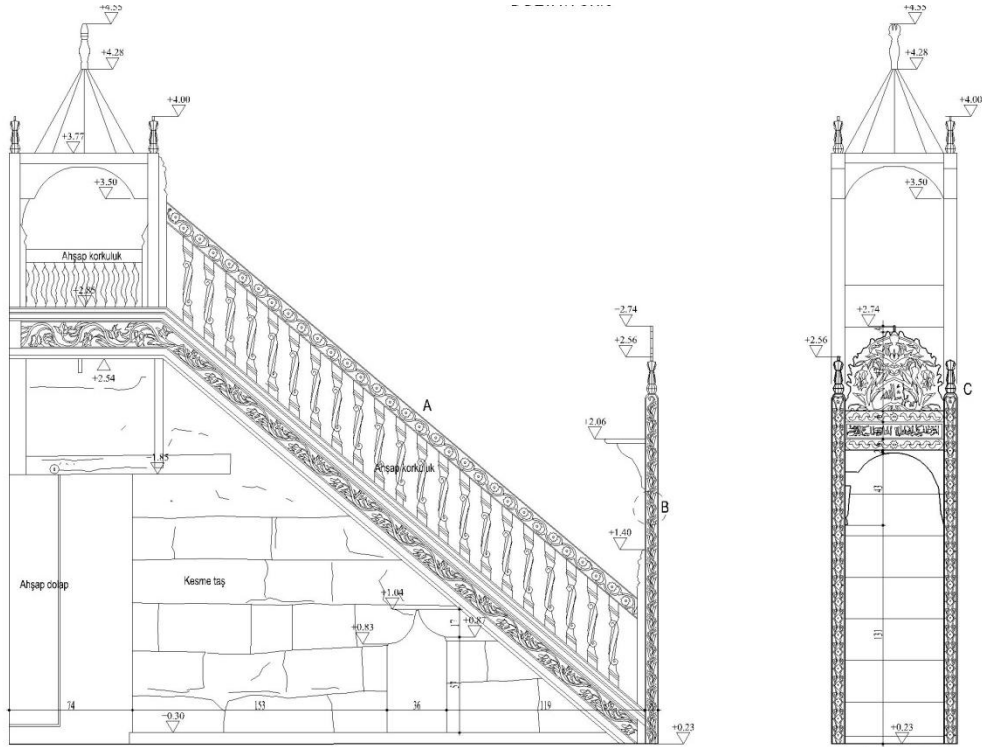
Çizim 6: Ermenek Ulu Cami Kesit (K.V.G.M. Arşivi)

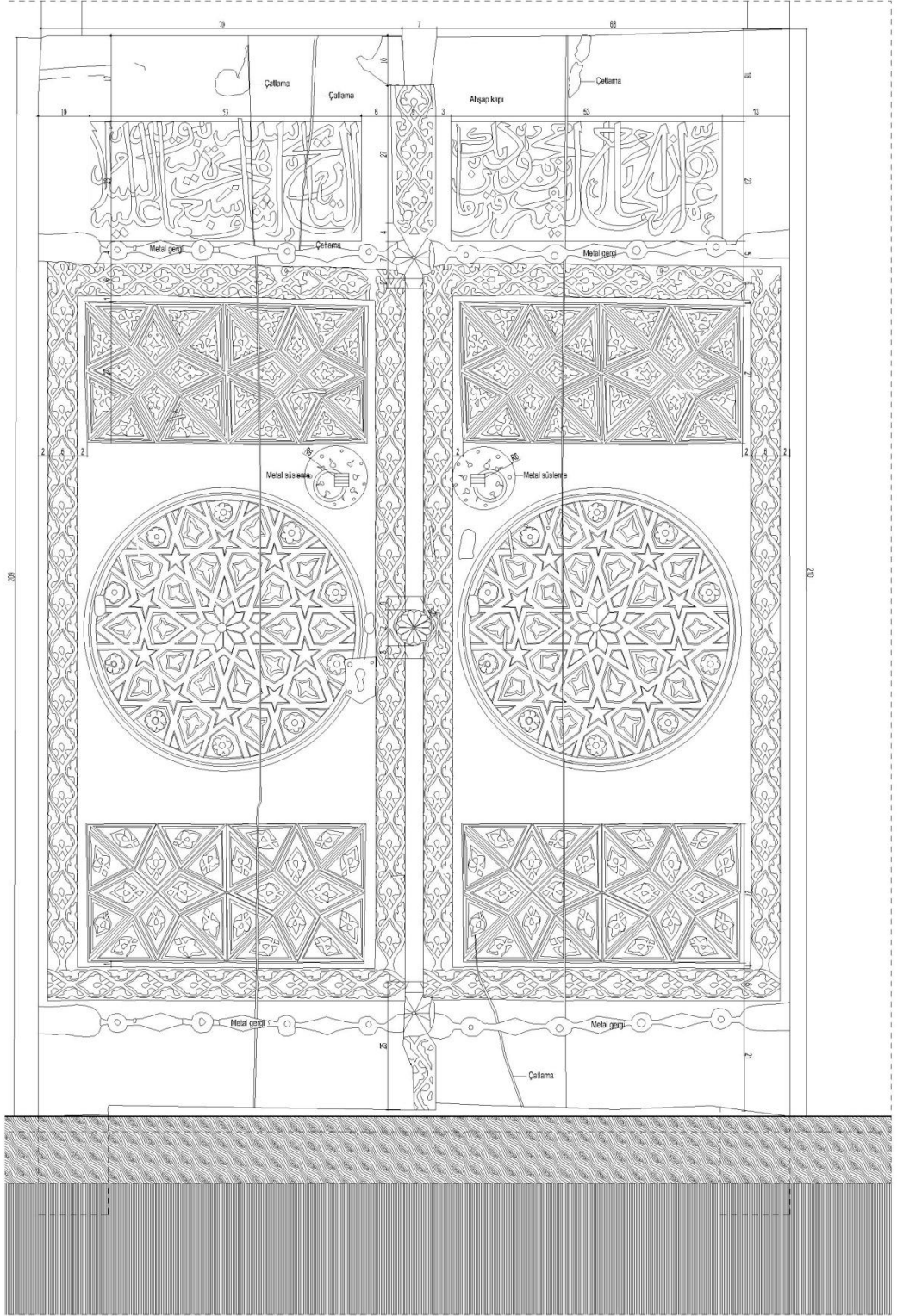

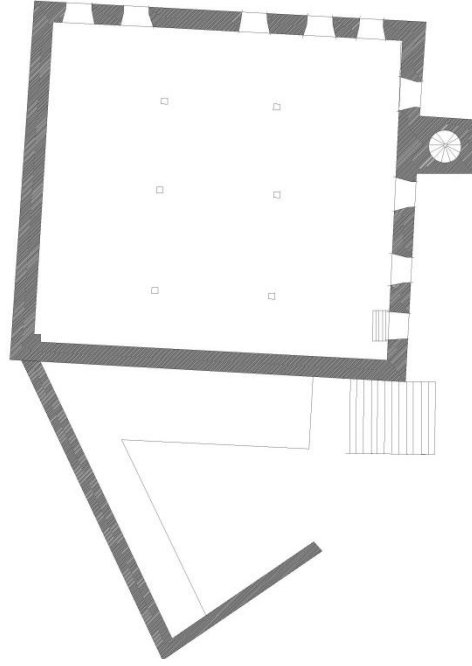
Çizimi 9: Ermenek Ulu Cami Mihrap ve Rozet Detay (K.V.G.M. Arşivi)

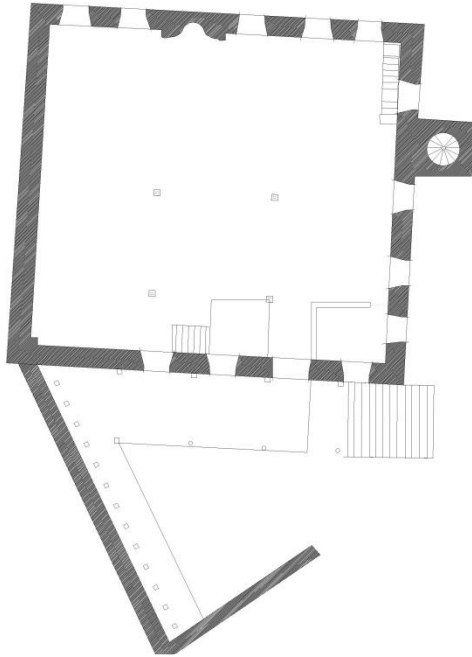
Çizim 10: Ermenek Ulu Cami Minber (K.V.G.M. Arşivi)

Çizim 11: Ermenek Ulu Cami Ahşap Kapı (K.V.G.M. Arşivi)

Çizim 12: Ermenek Sipas Cami Alt Kat Plan

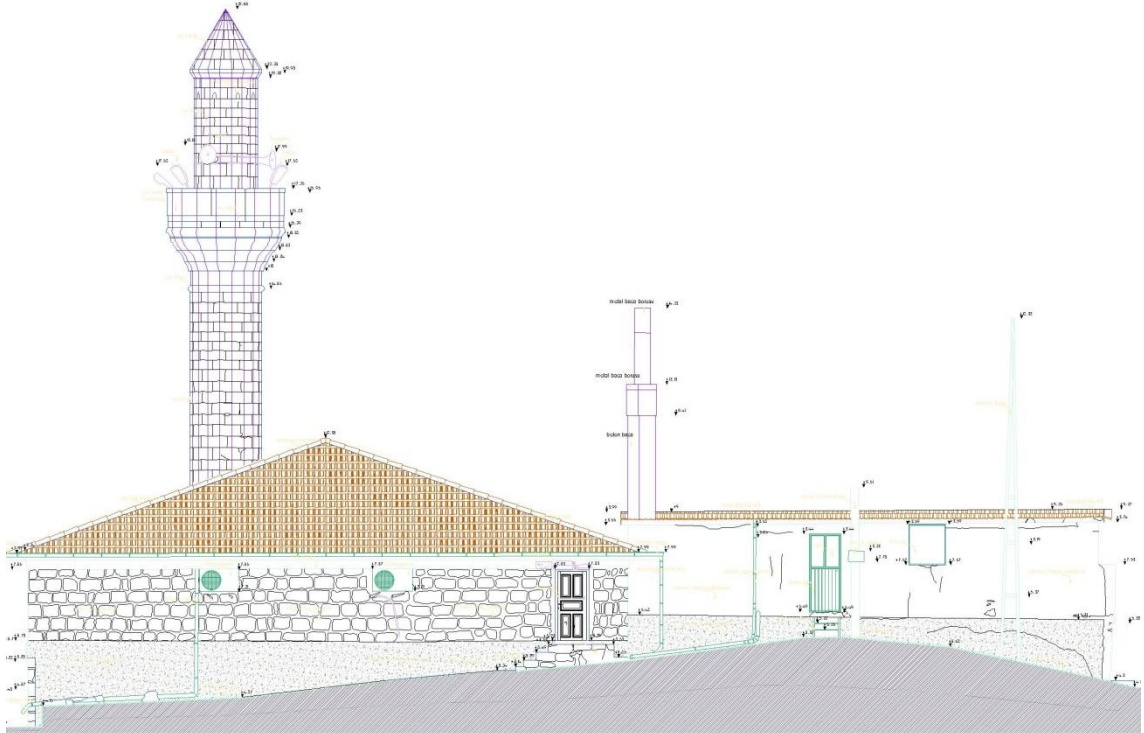

Çizim 13: Ermenek Sipas Cami Birinci Kat Plan

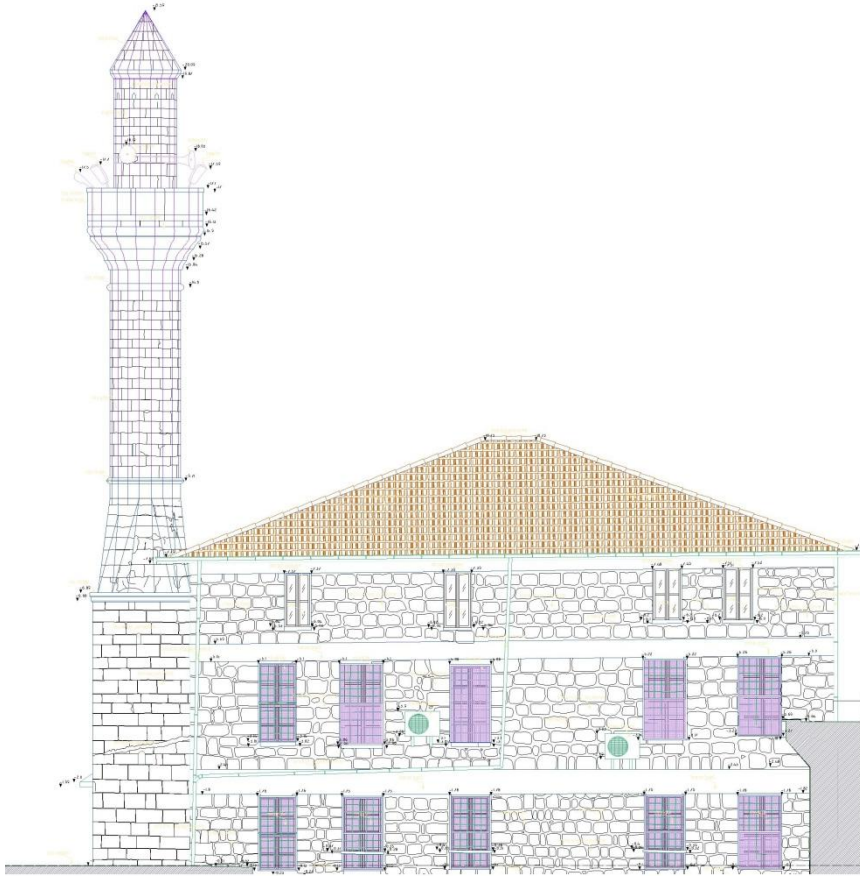

Çizim 14: Ermenek Sipas Cami Batı Cephe(K.V.G.M. Arşivi)

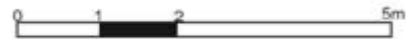
Çizim 15: Ermenek Sipas Cami Doğu Cephe (K.V.G.M. Arşivi)

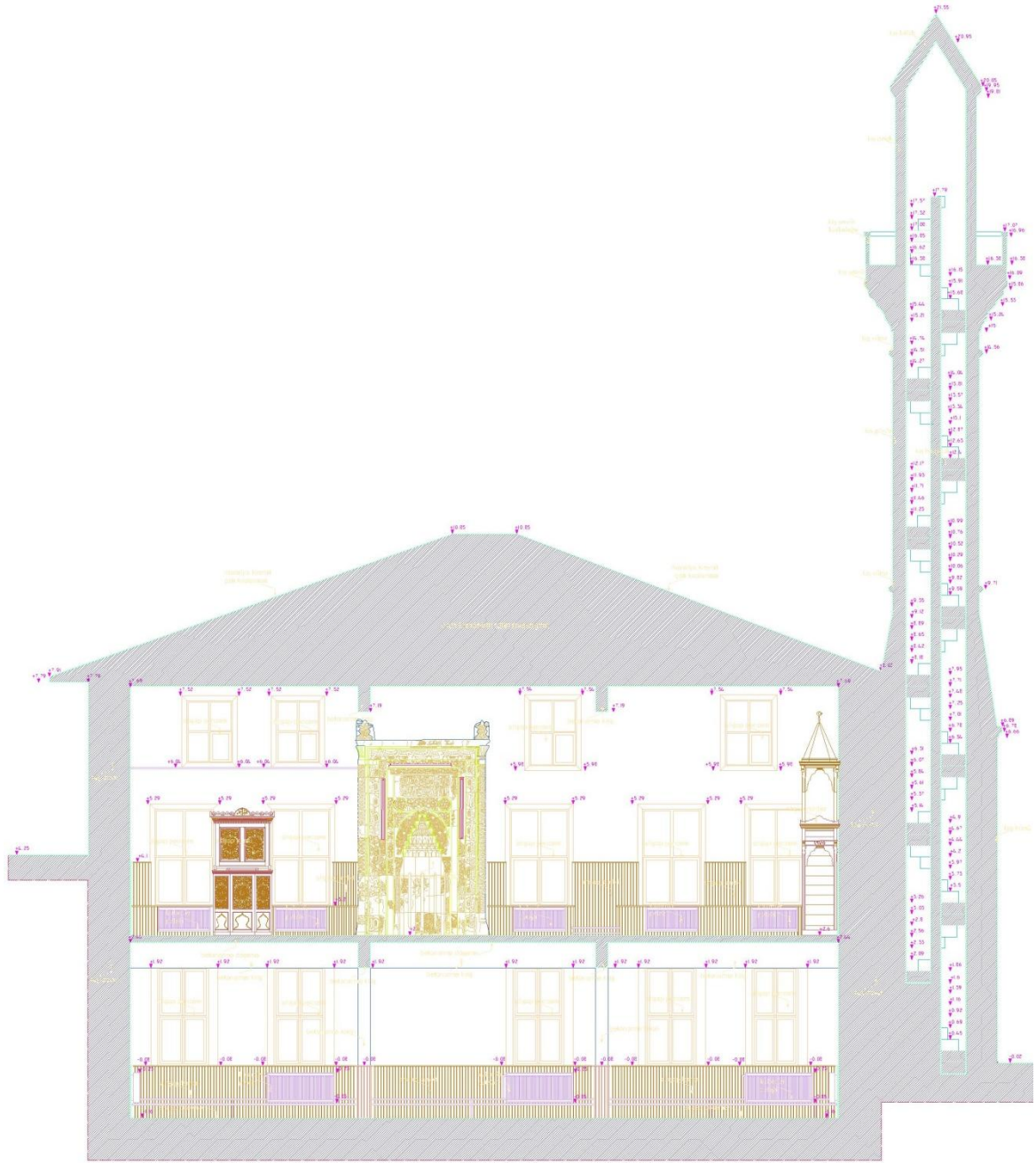

Çizim 16. Ermenek Sipas Cami Güney Cephe (K.V.G.M. Arşivi)

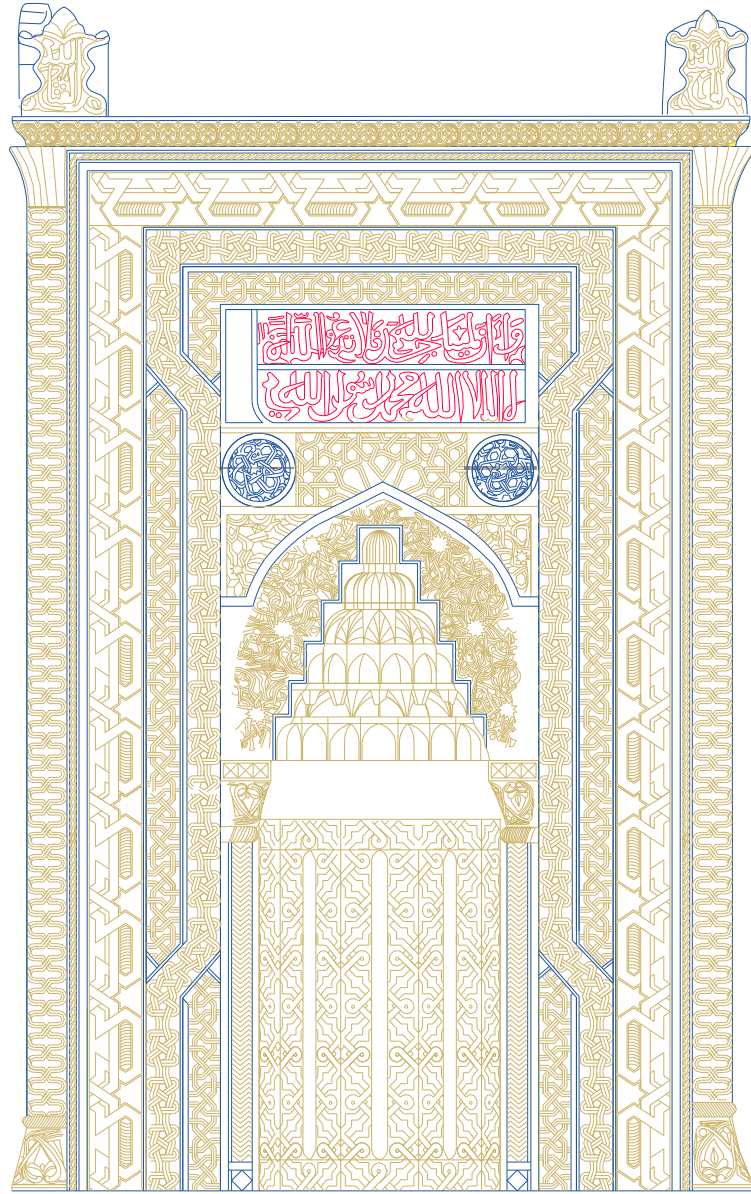
Çizim 17: Ermenek Sipas Cami Kesit (K.V.G.M. Arşivi)

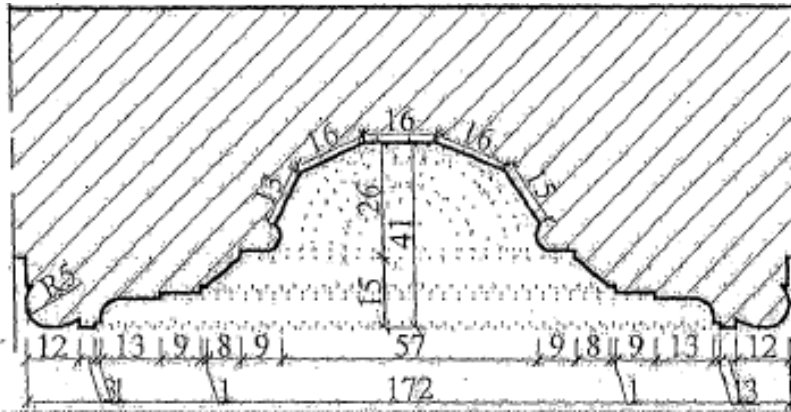

Çizim 18: Ermenek Sıpas Cami Kesit (K.V.G.M. Arşivi)

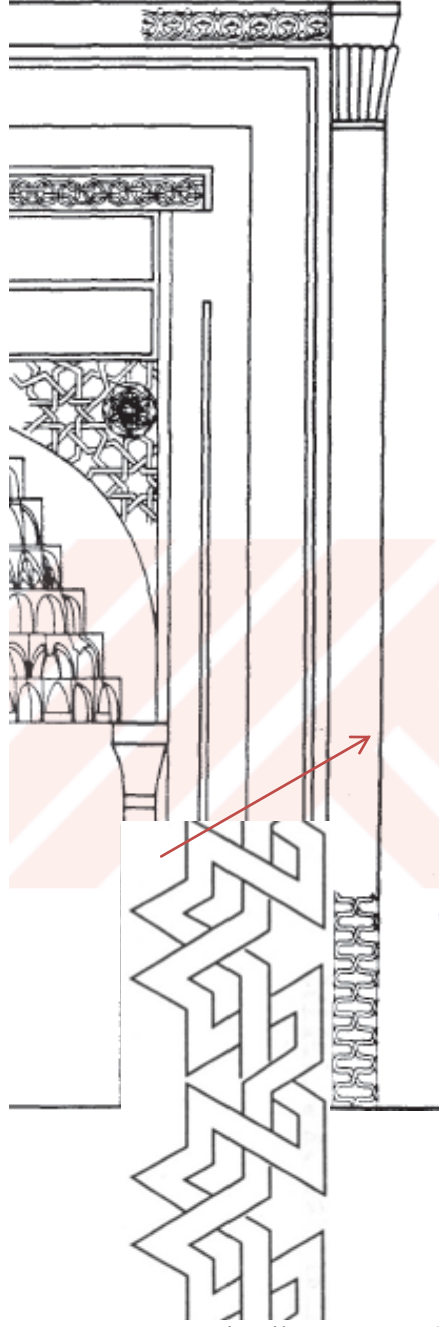

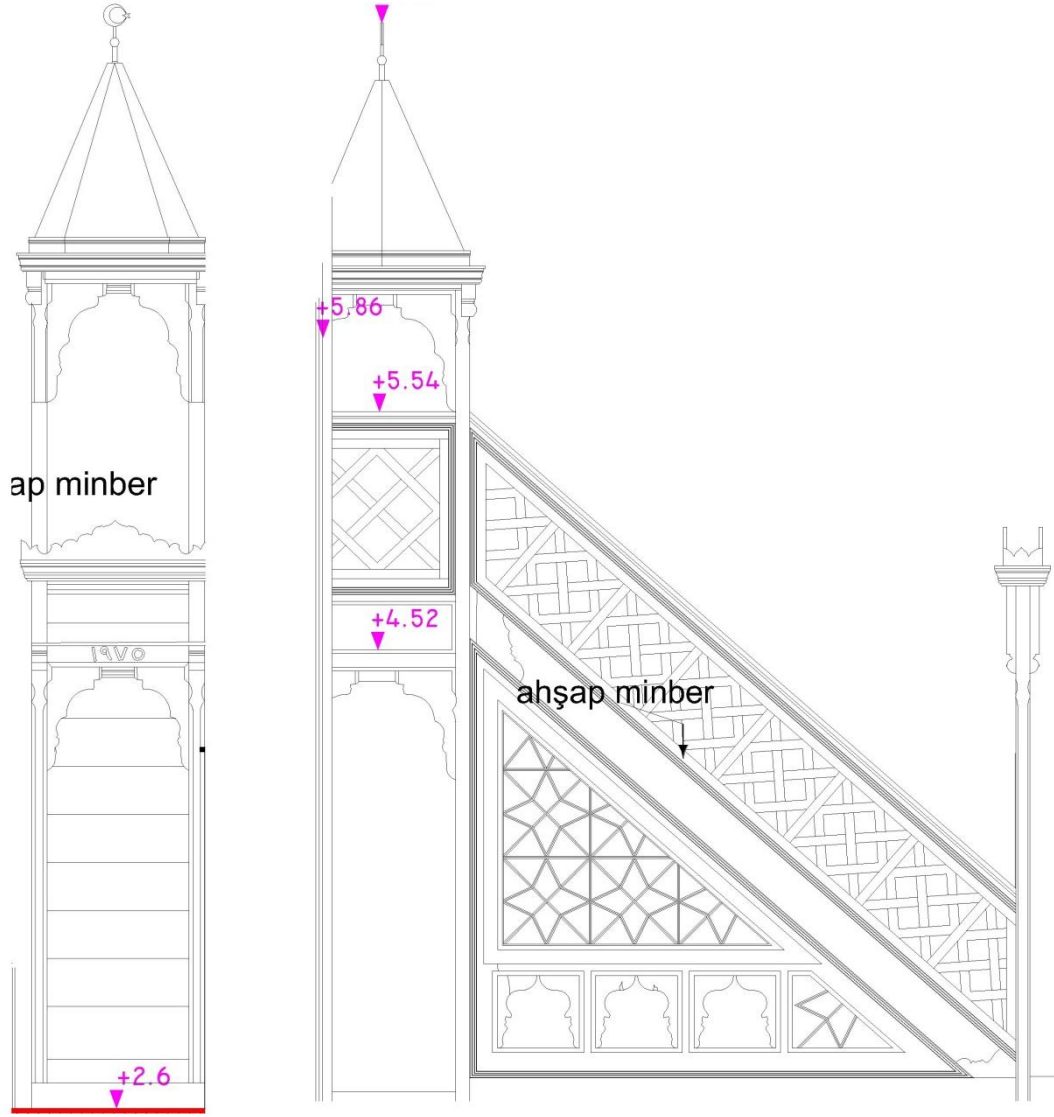
Çizim 19: Ermenek Sipas Cami Mihrap(Ayşe Arslan'dan)

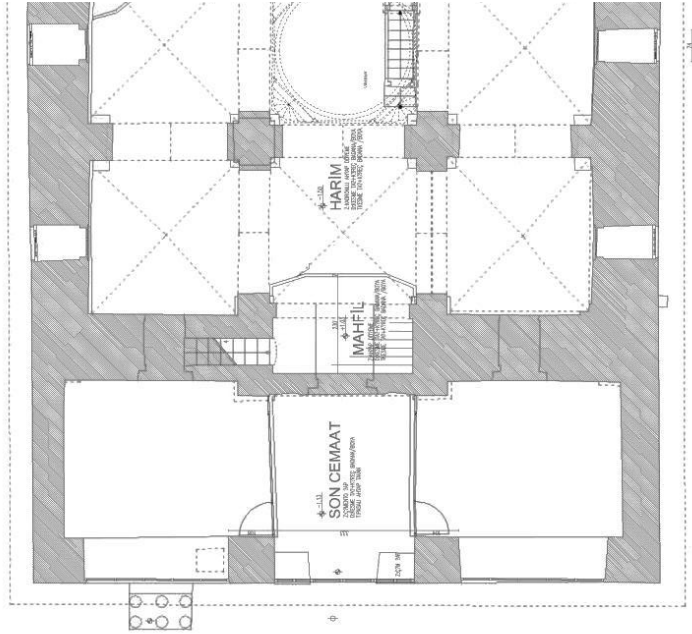
Çizim 20: Ermenek Sipas Cami Mihrap Planı

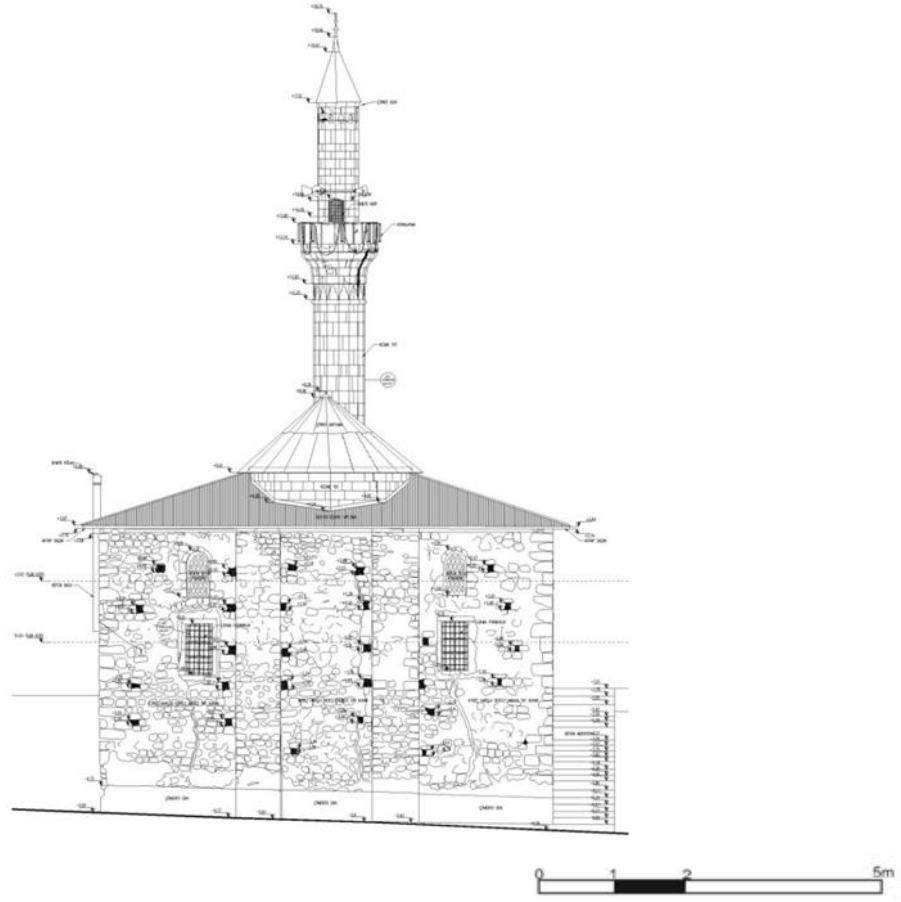
Çizim 21: Ermenek Sipas Cami Mihrap Detay (Ömür Bakırer)

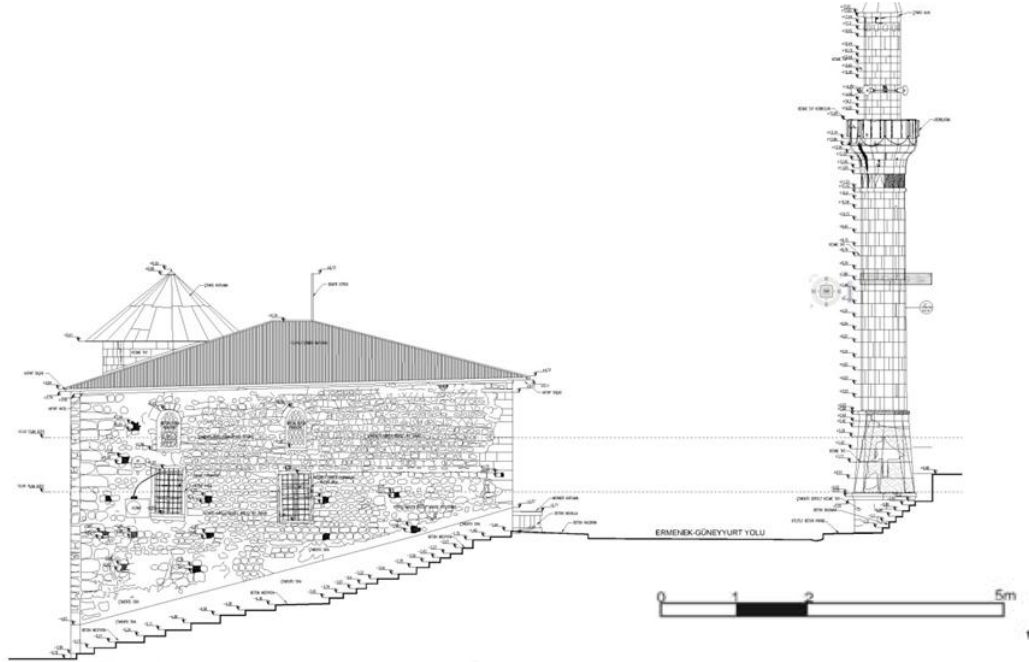
Çizim 22: Ermenek Sipas Cami Minber (K.V.G.M. Arşivi)

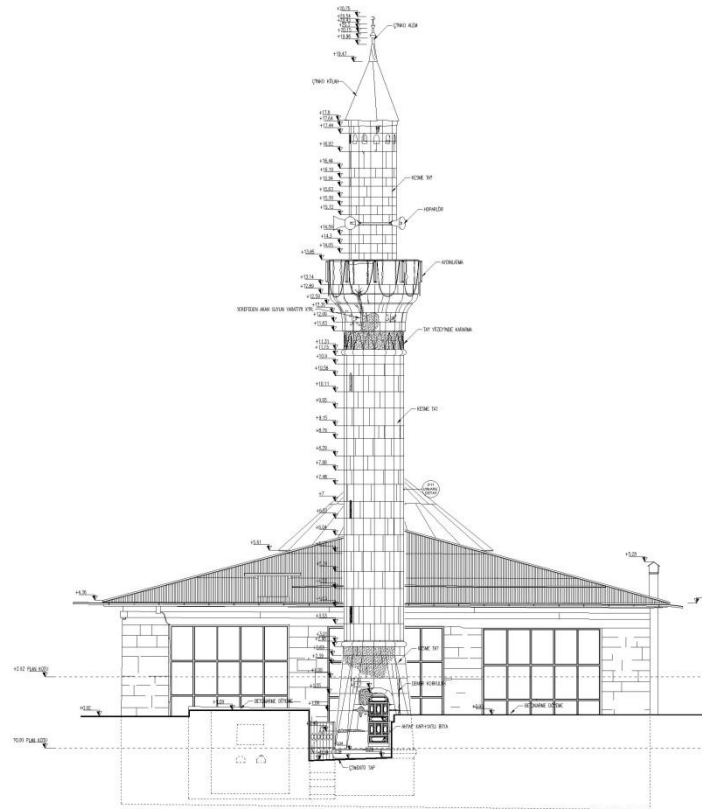

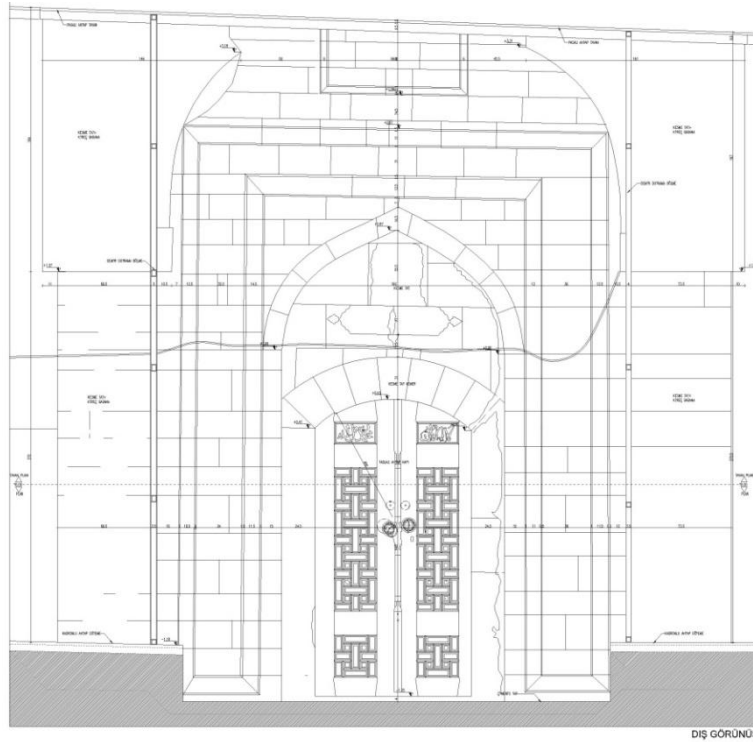
Çizim 26: Ermenek Meydan Cami Güney Cephe (K.V.G.M. Arşivi)

Çizim 27: Ermenek Meydan Cami Doğu Cephe (K.V.G.M. Arşivi)

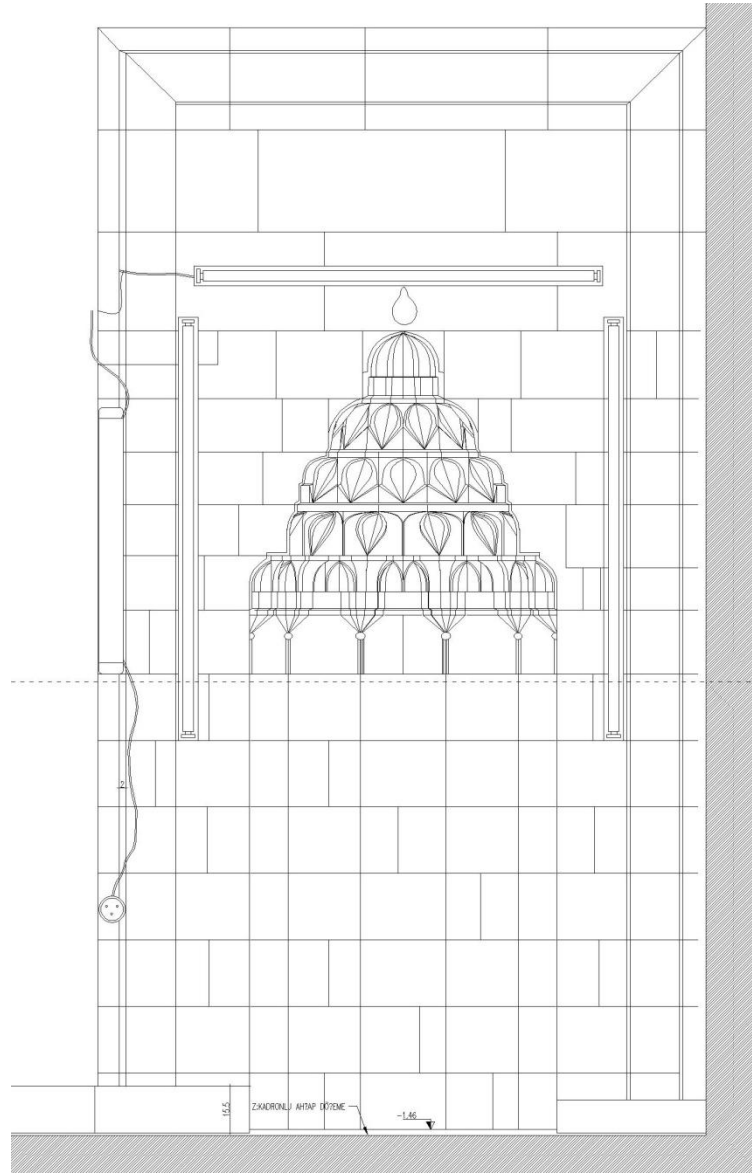

Çizim 28: Ermenek Meydan Camii Kesit (K.V.G.M. Arşivi)

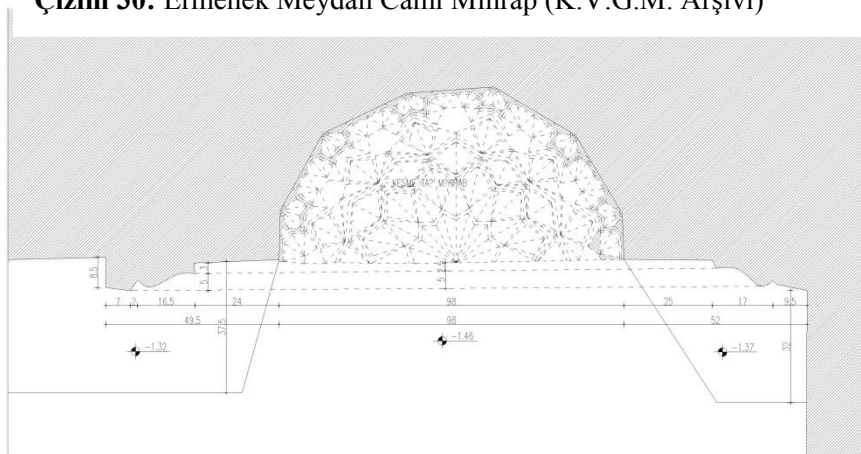

Çizim 29: Ermenek Meydan Camii Kapısı (K.V.G.M. Arşivi)

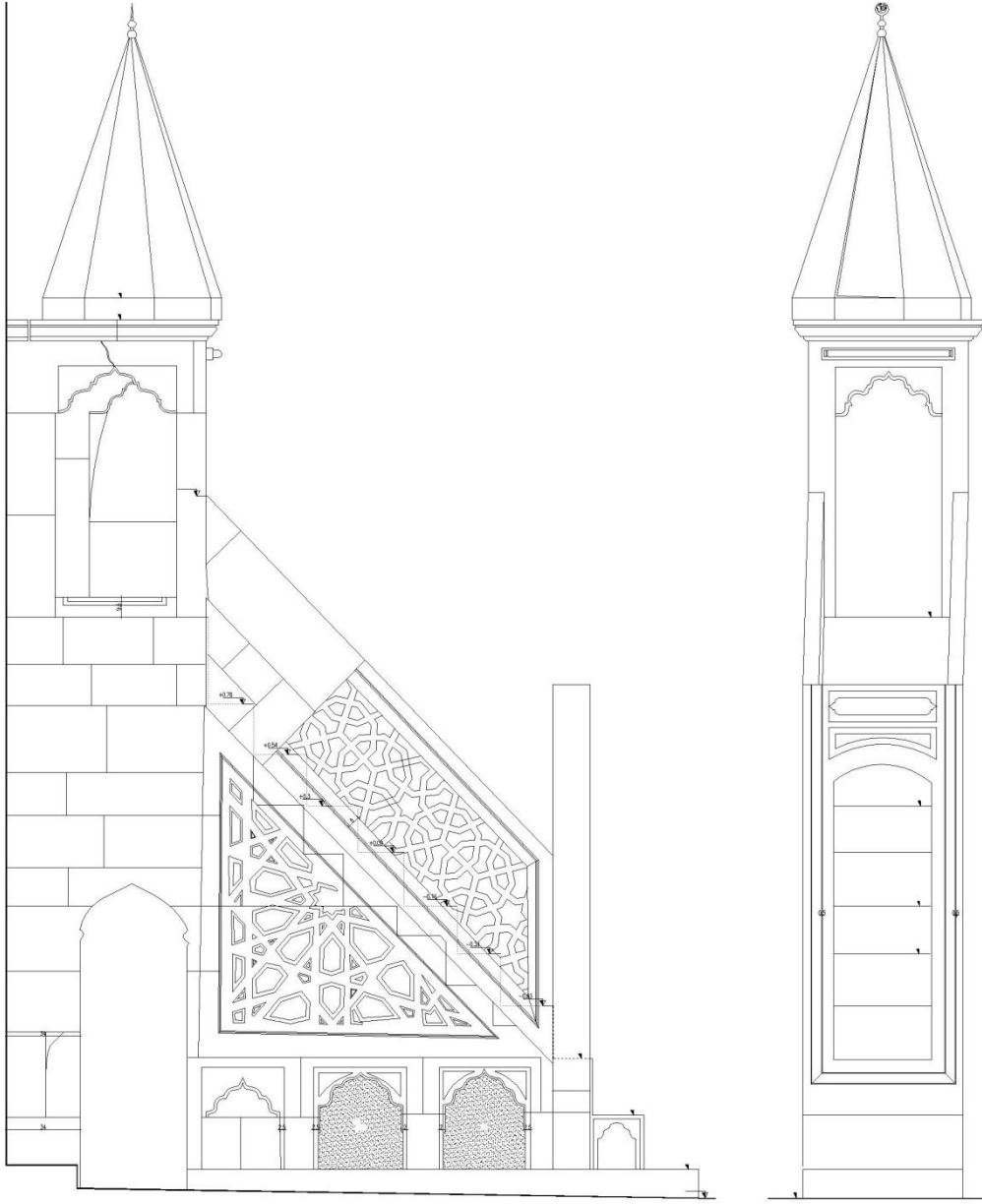

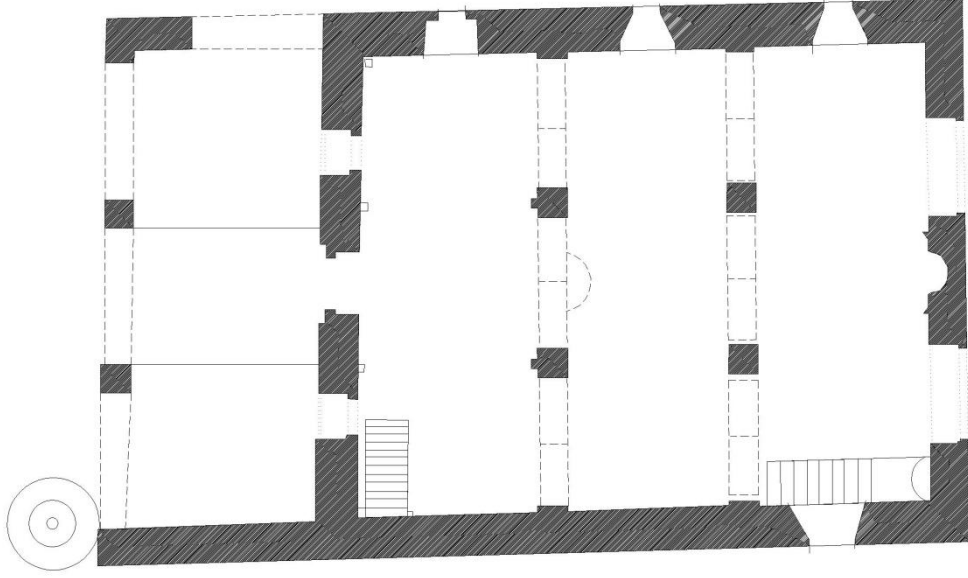
Çizim 30: Ermenek Meydan Camii Mihrap (K.V.G.M. Arşivi)

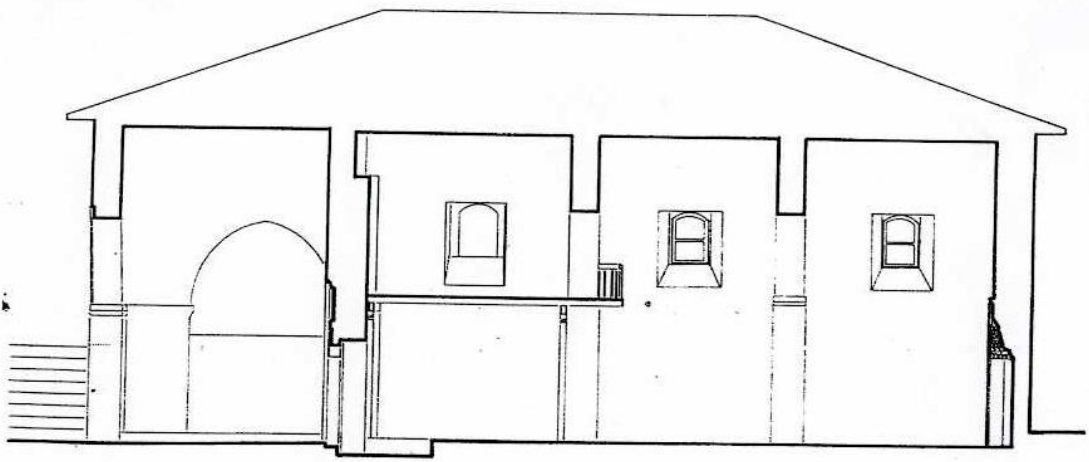
Çizim 31: Ermenek Meydan Camii Mihrap Planı (K.V.G.M. Arşivi)

Çizim 32: Ermenek Meydan Cami Minberi (K.V.G.M. Arşivi)

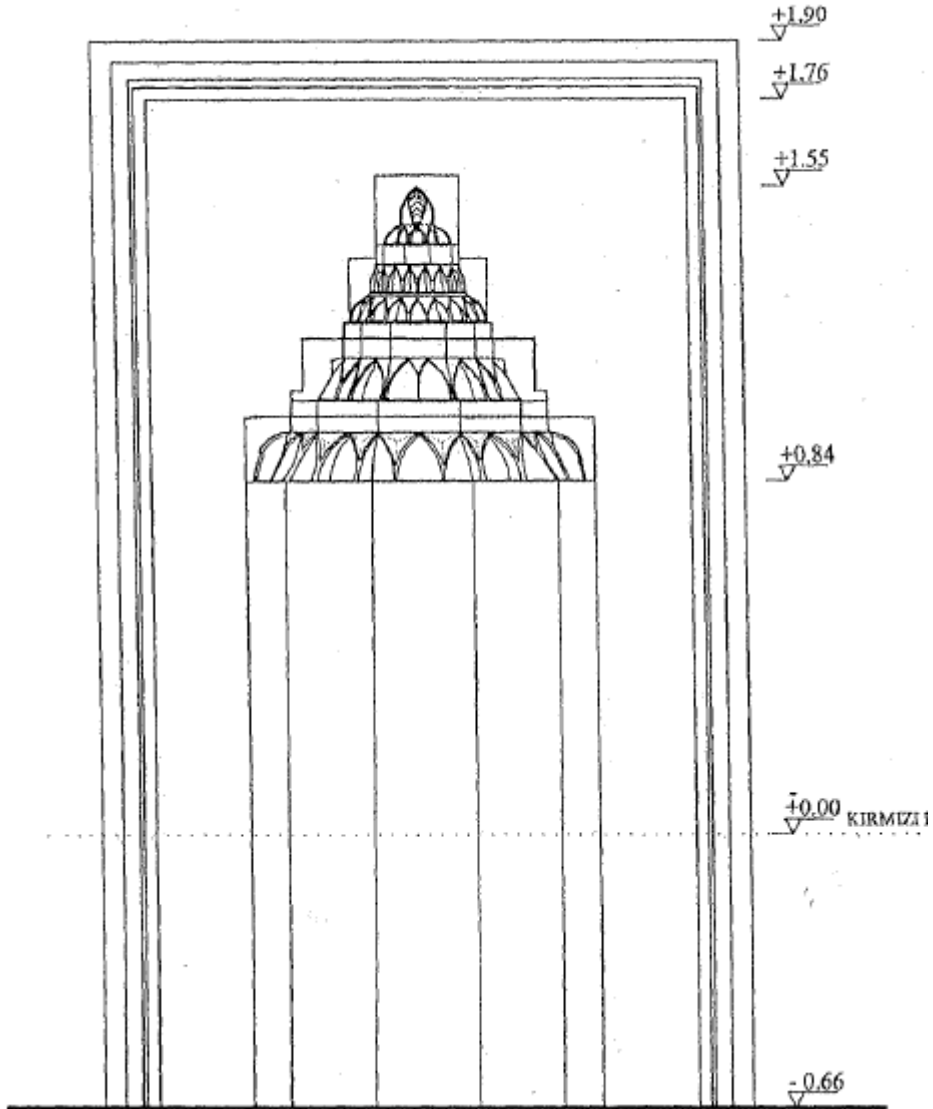
Çizim 33: Yukarı Güllük Camii Pla

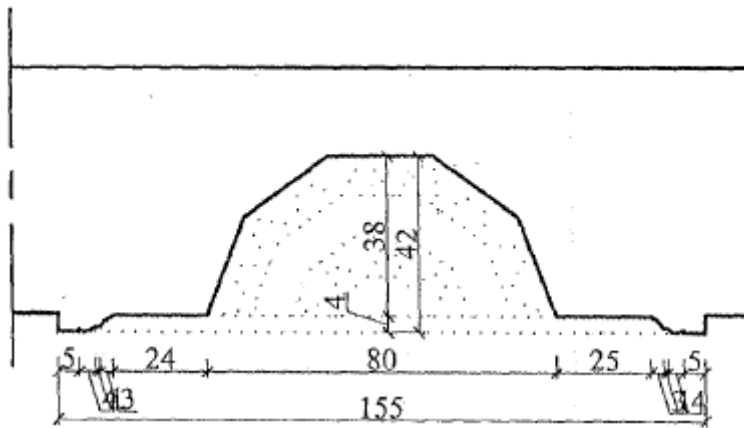
KESİT

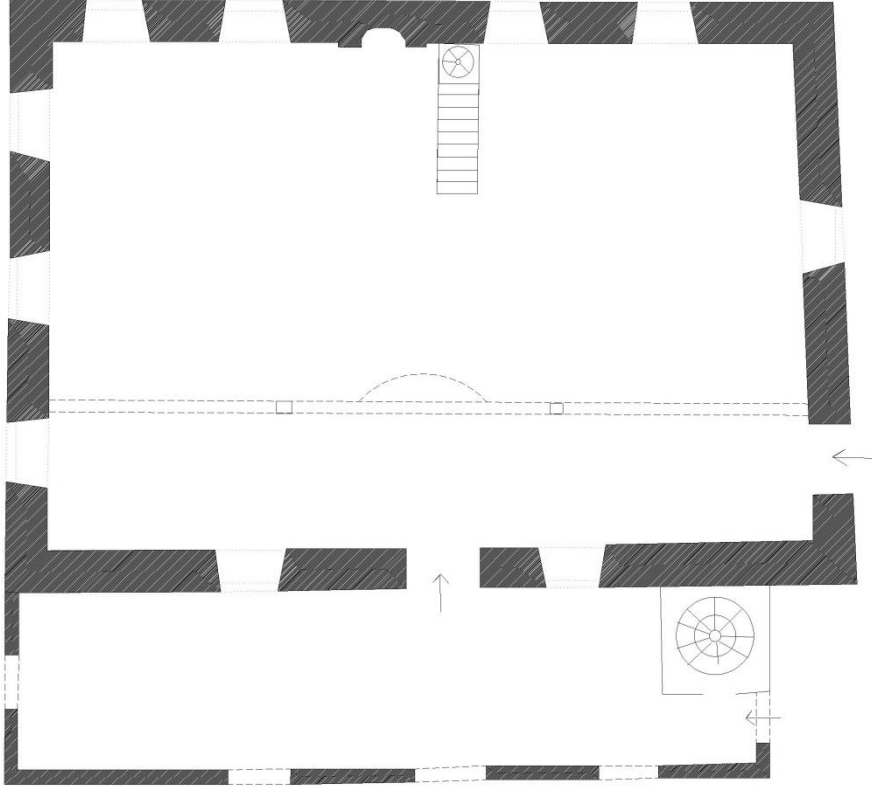
Çizim 34: Yukarı Güllük Camii Kesit (O. Nuri Dülgerler)

Çizim 35: Yukarı Güllük Camii Mihrap (Ömür Bakırer)

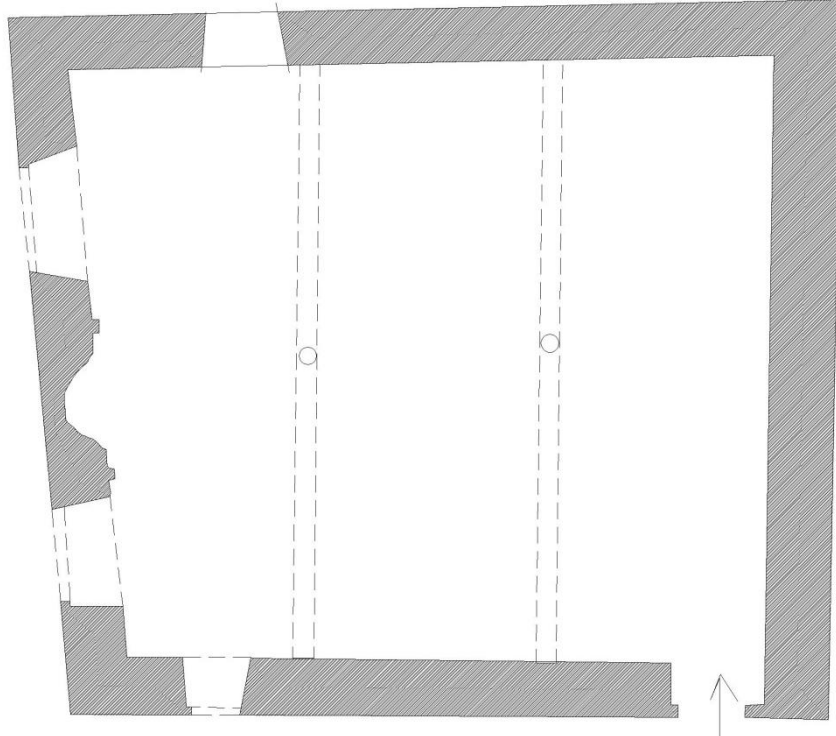

Çizim 36: Yukarı Güllük Camii Mihrap Planı(Ömür Bakırer)

Çizim 37: Değirmenlik Cami Planı

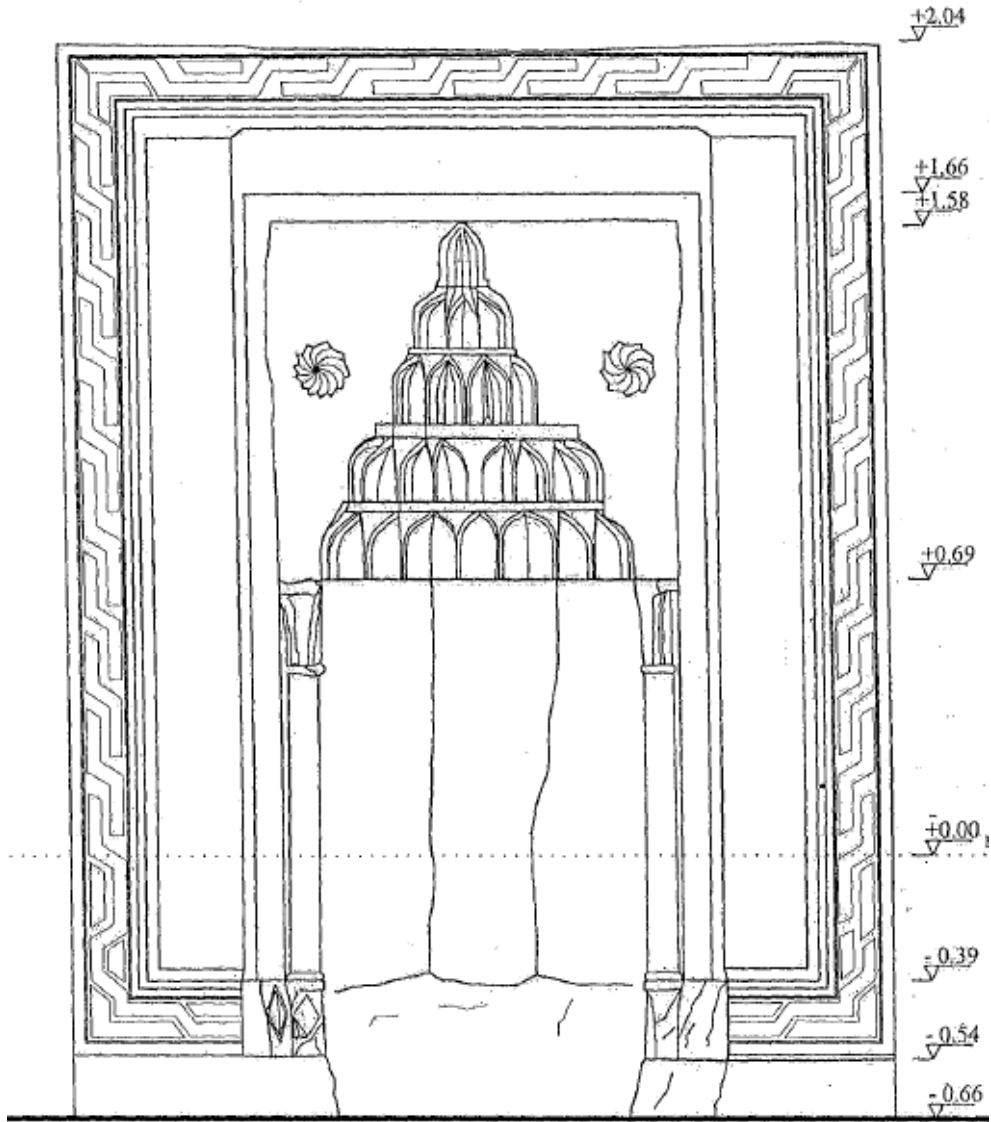

Çizim 38: Fatma Hatun Cami Planı

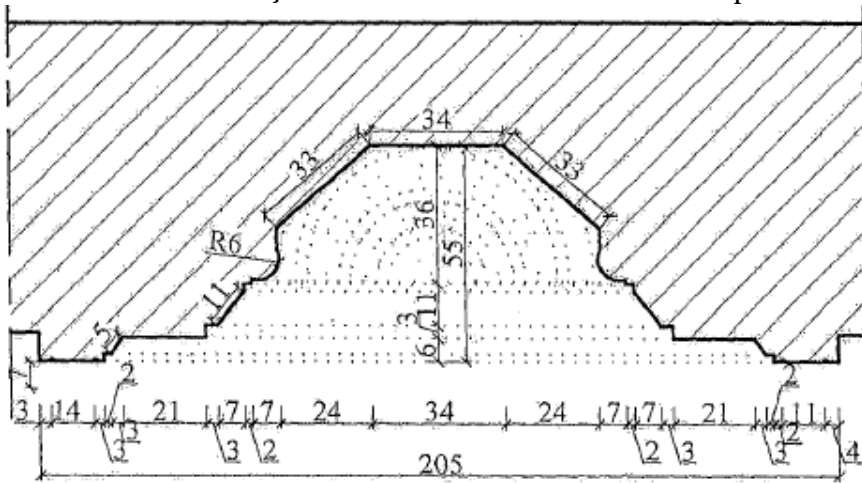

Çizim 39: Fatma Hatun Cami Kesit (O. Nuri Dülgerler)

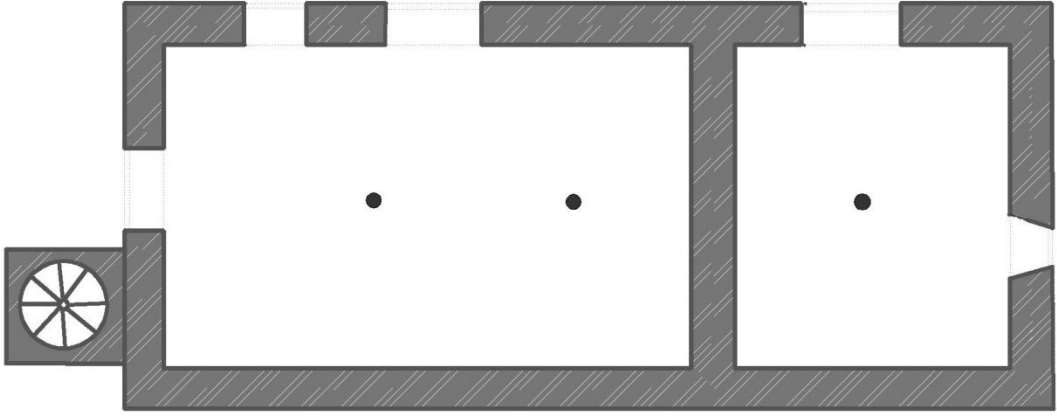

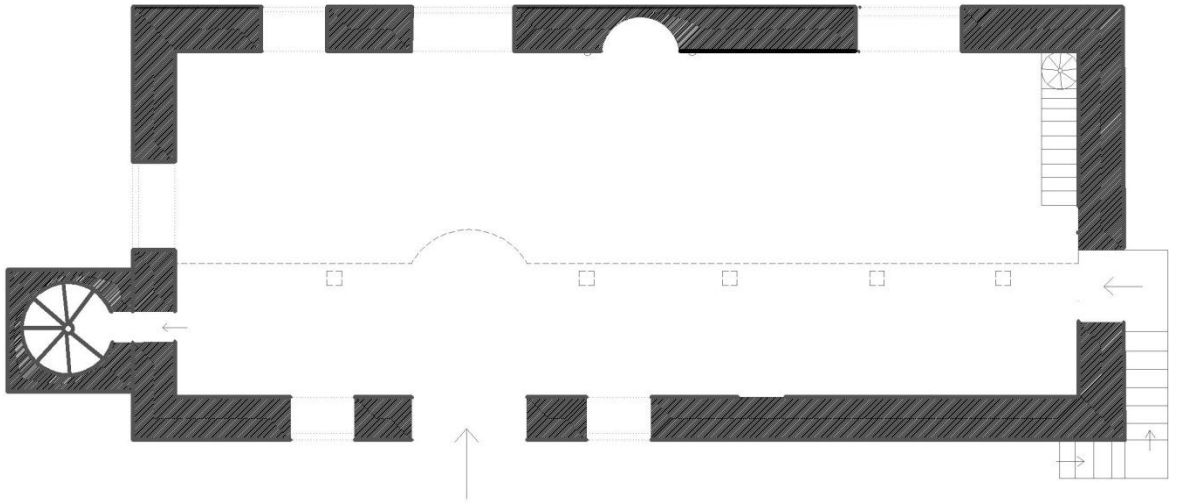
Çizim 40: Fatma Hatun Cami Mihrap

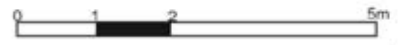
Çizim 41: Ermenek Fatma Hatun Cami Mihrap Planı

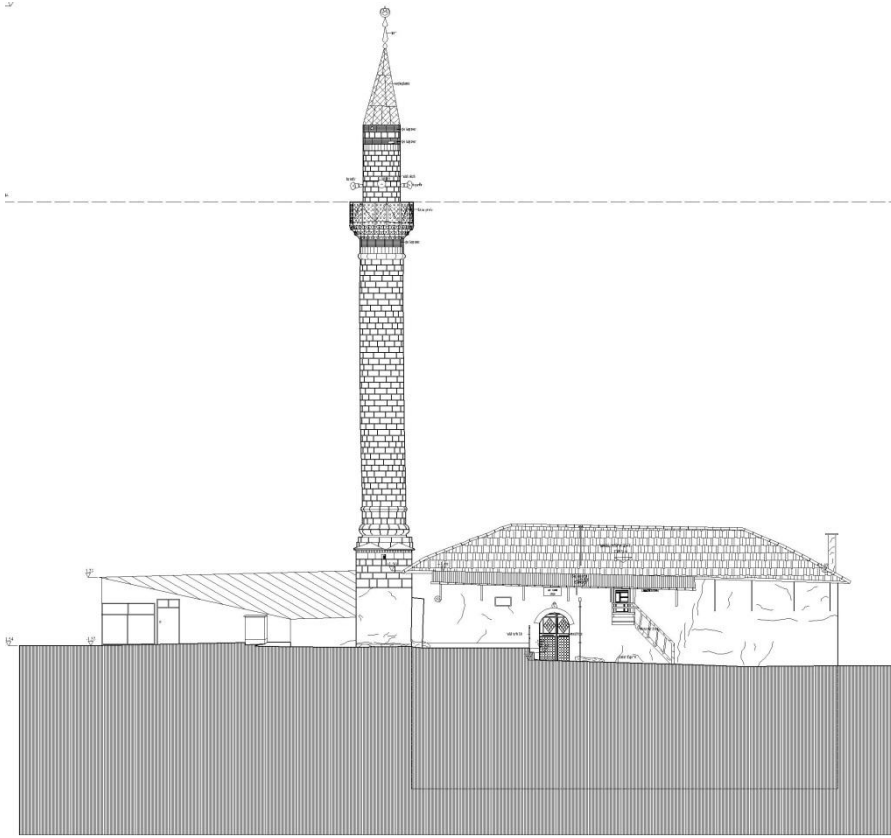

Çizim 42: Ermenek Ak Cami Zemin Kat Planı

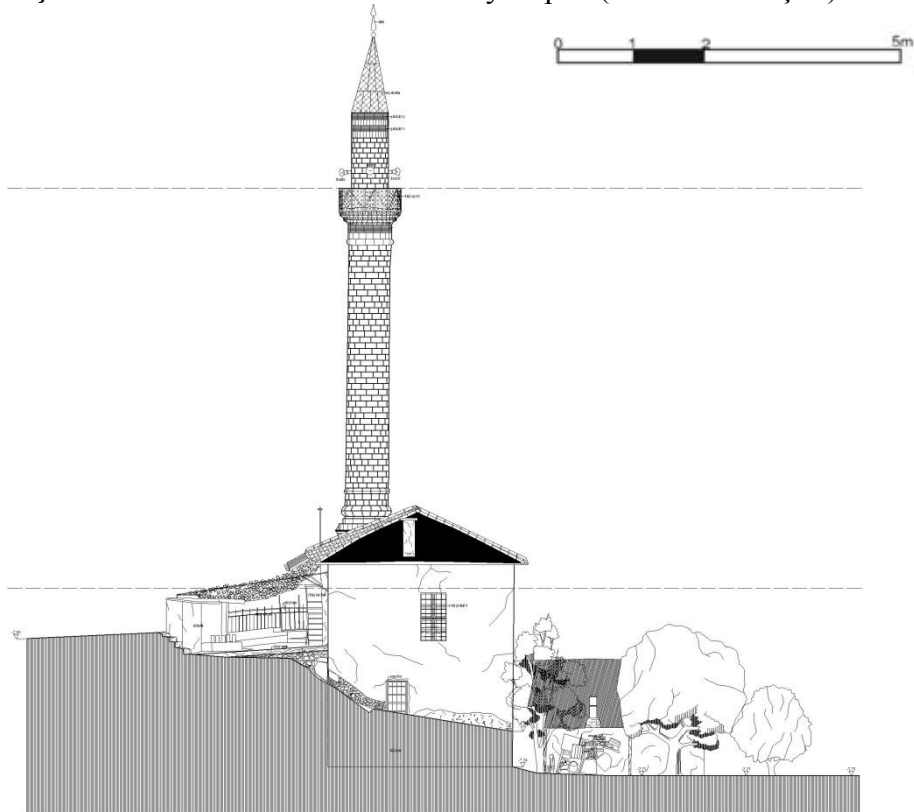

Çizim 43: Ermenek Ak Cami Birinci Kat Planı

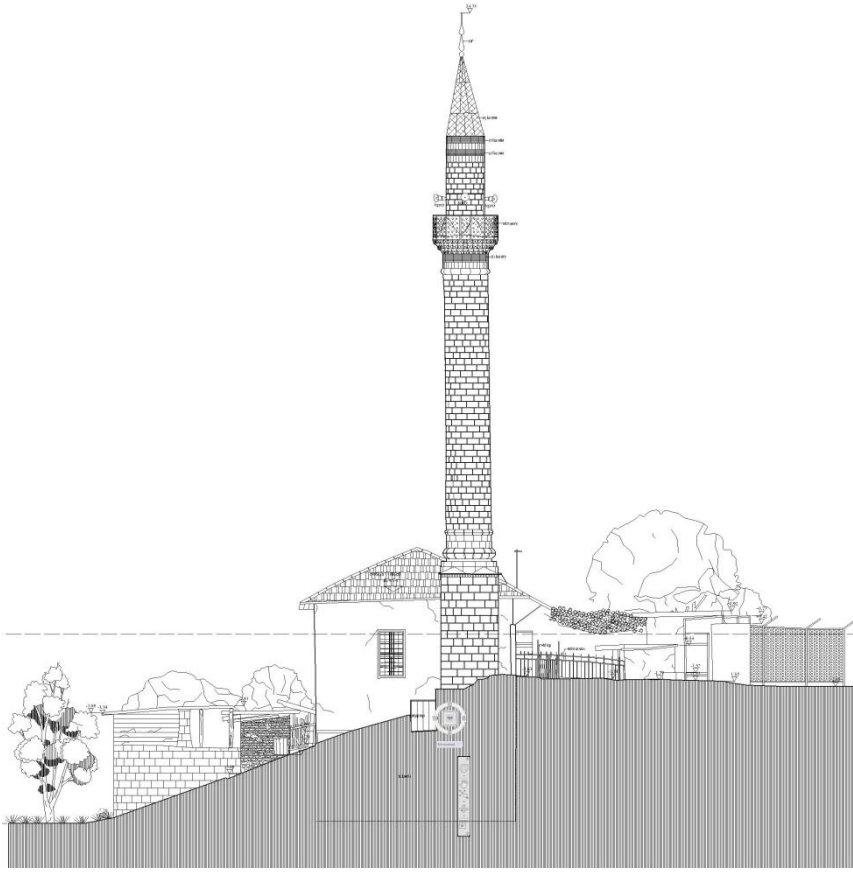

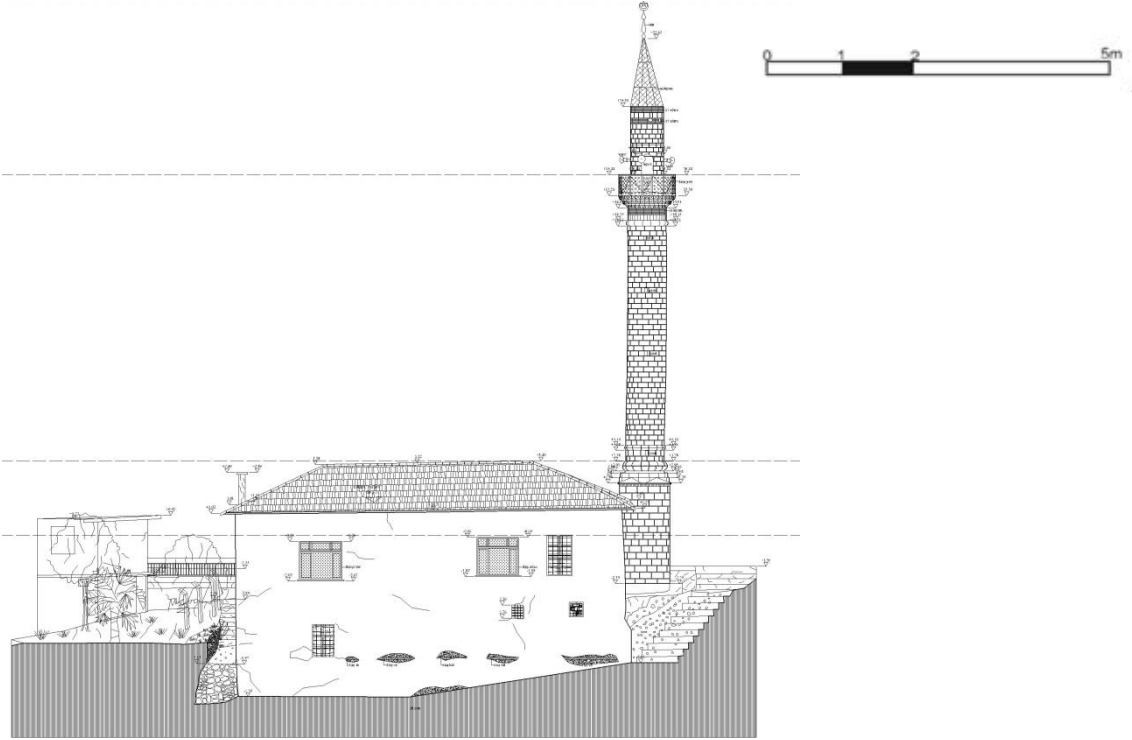
Çizim 44: Ermenek Ak Cami Kuzey Cephe (K.V.G.M. Arşivi)

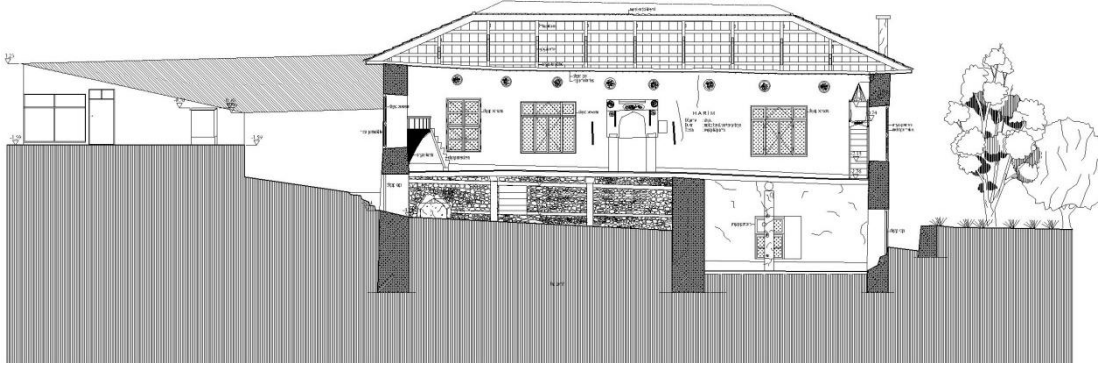
Çizim 45: Ermenek Ak Cami Batı Cephe (K.V.G.M. Arşivi)

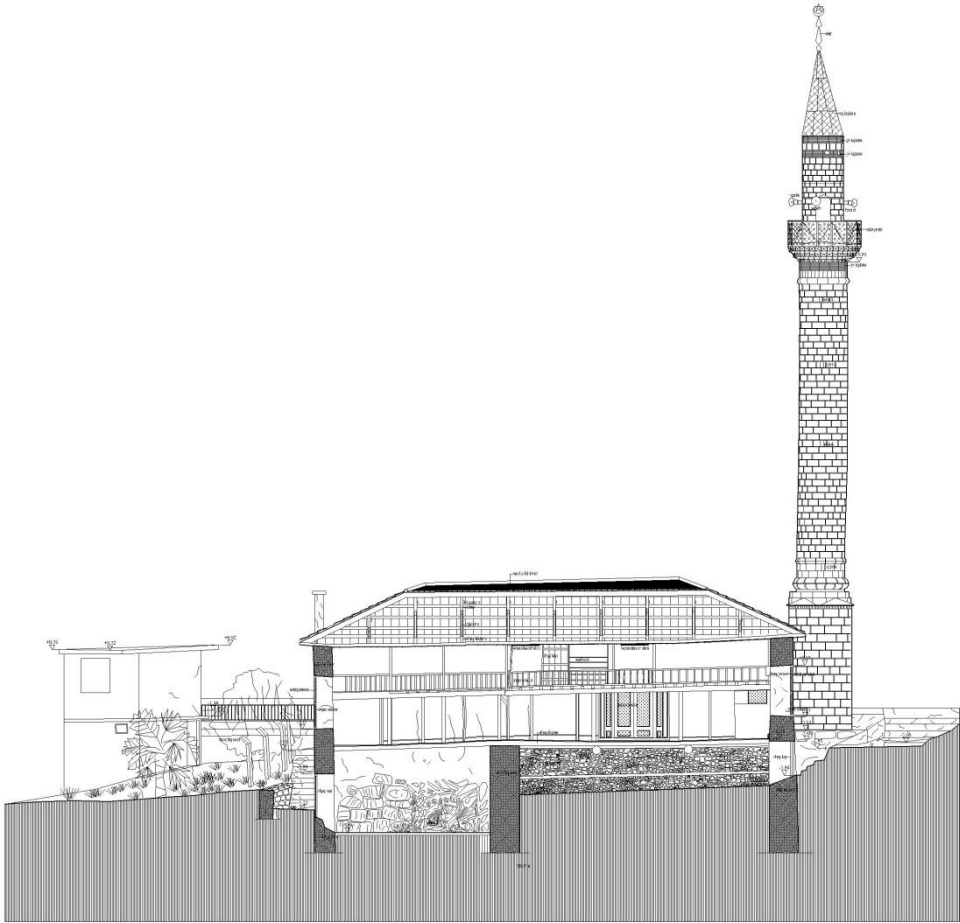
Çizim 46: Ermenek Ak Cami Doğu Cephe (K.V.G.M. Arşivi)

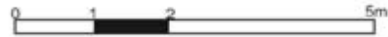
Çizim 47: Ermenek Ak Cami Güney Cephe (K.V.G.M. Arşivi)

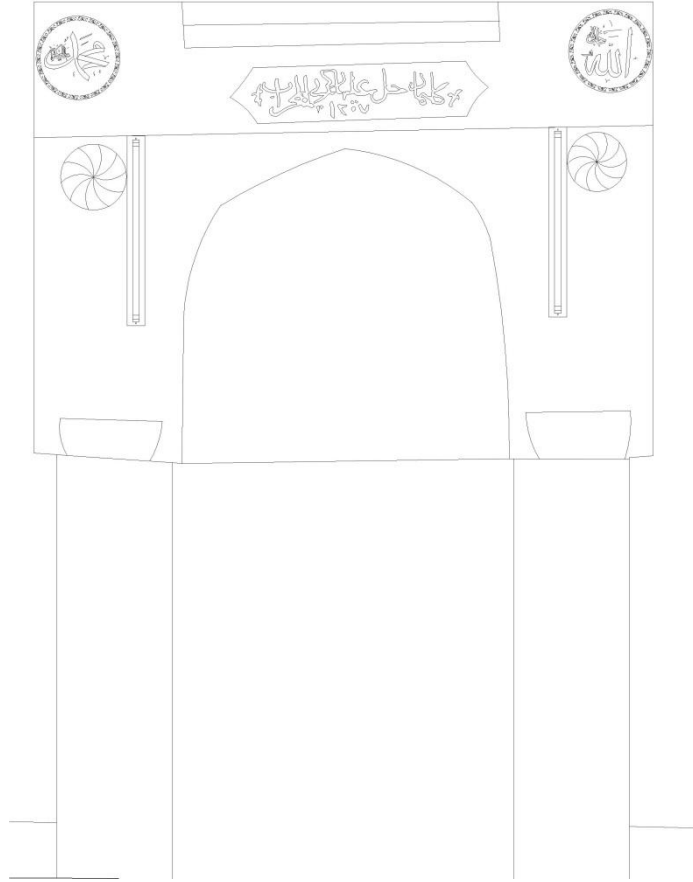

Çizim 48: Ermenek Ak Cami Kesit (K.V.G.M. Arşivi)

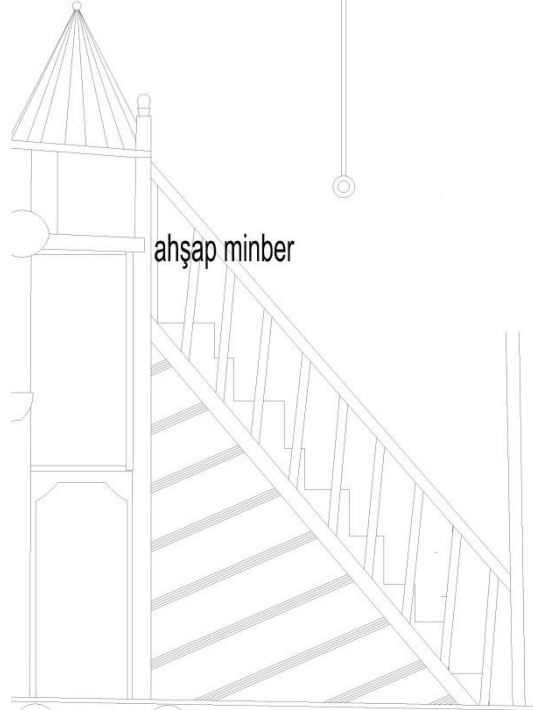

Çizim 49: Ermenek Ak Cami Kesit (K.V.G.M. Arşivi)

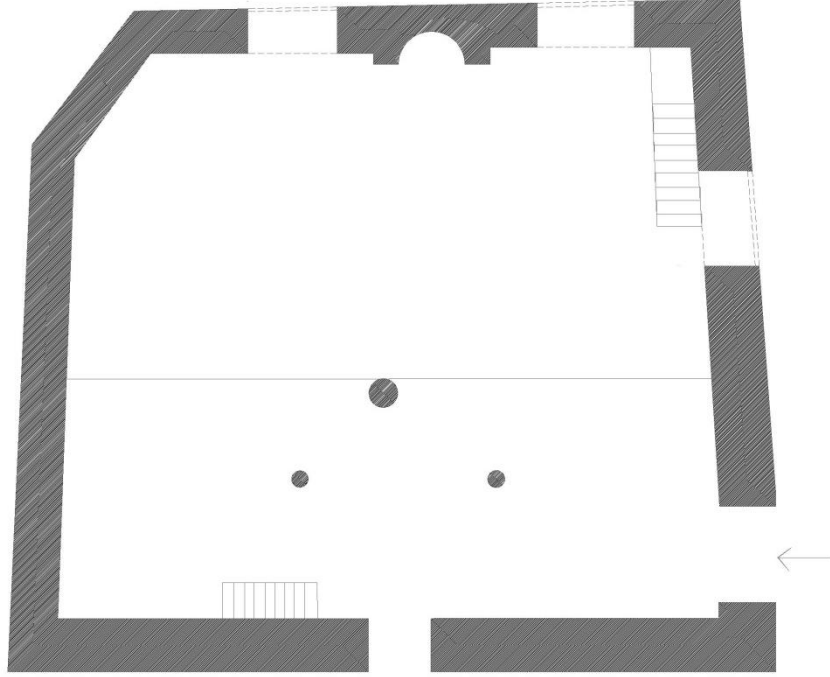

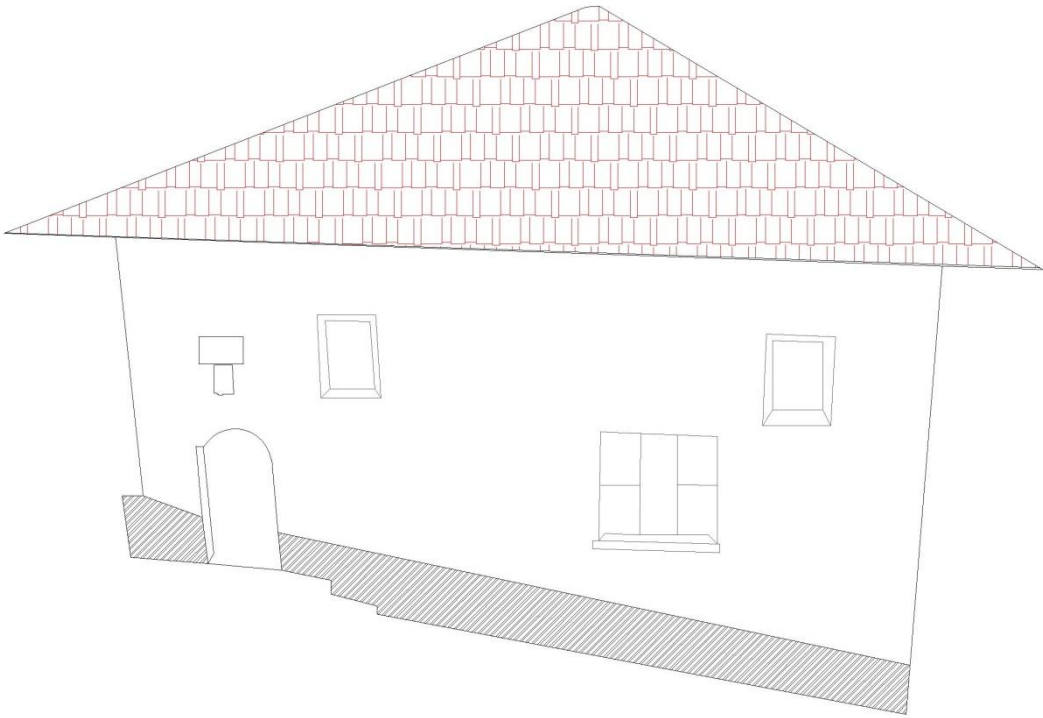
Çizim 50: Ermenek Ak Cami Mihrap (K.V.G.M. Arşivi)

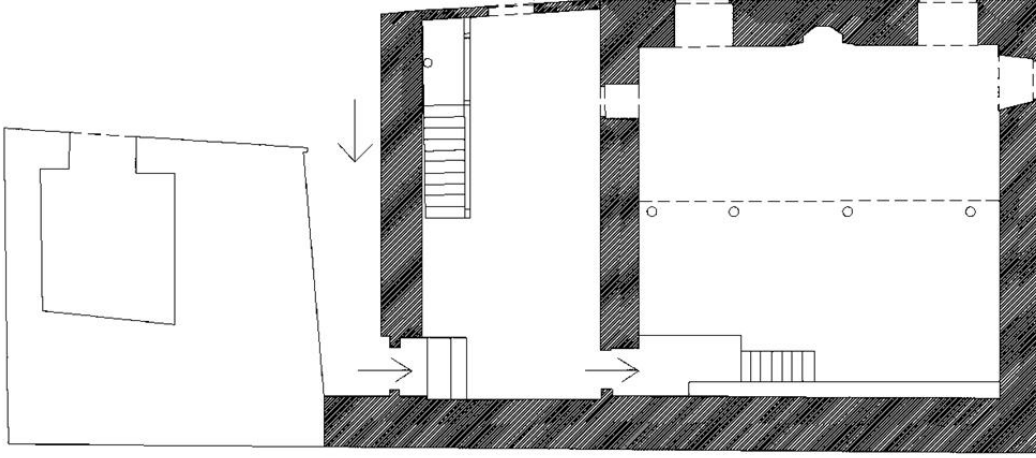
Çizim 51: Ermenek Ak Cami Minber (K.V.G.M. Arşivi)

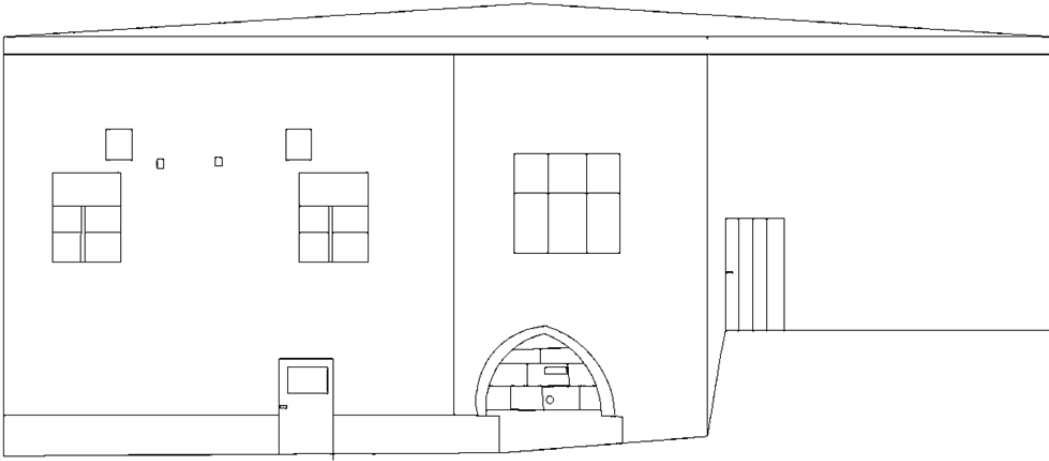
Çizim 52: Susaklı Camii Planı

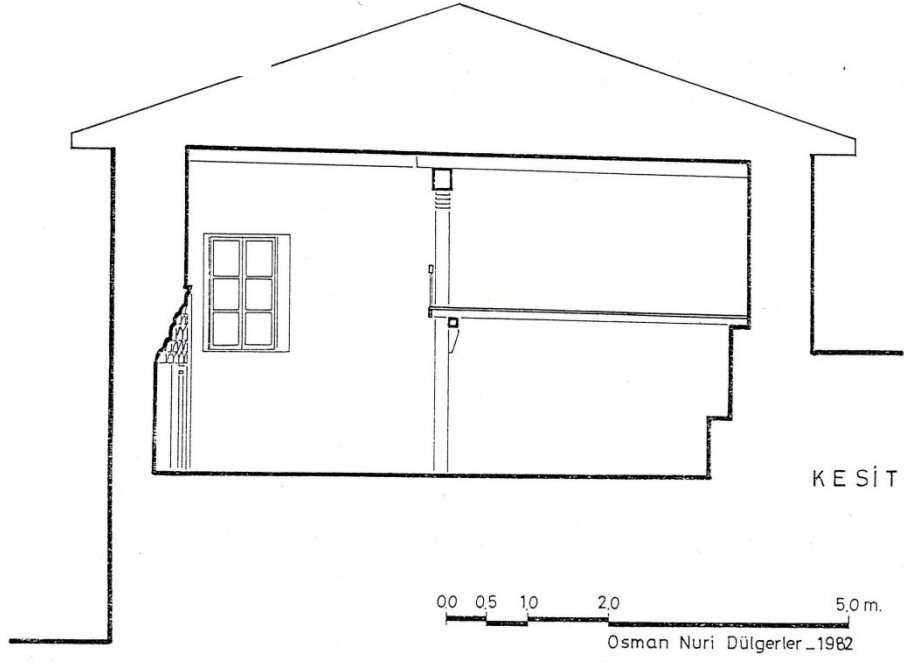
Çizim: Susaklı Cami Batı Cephe

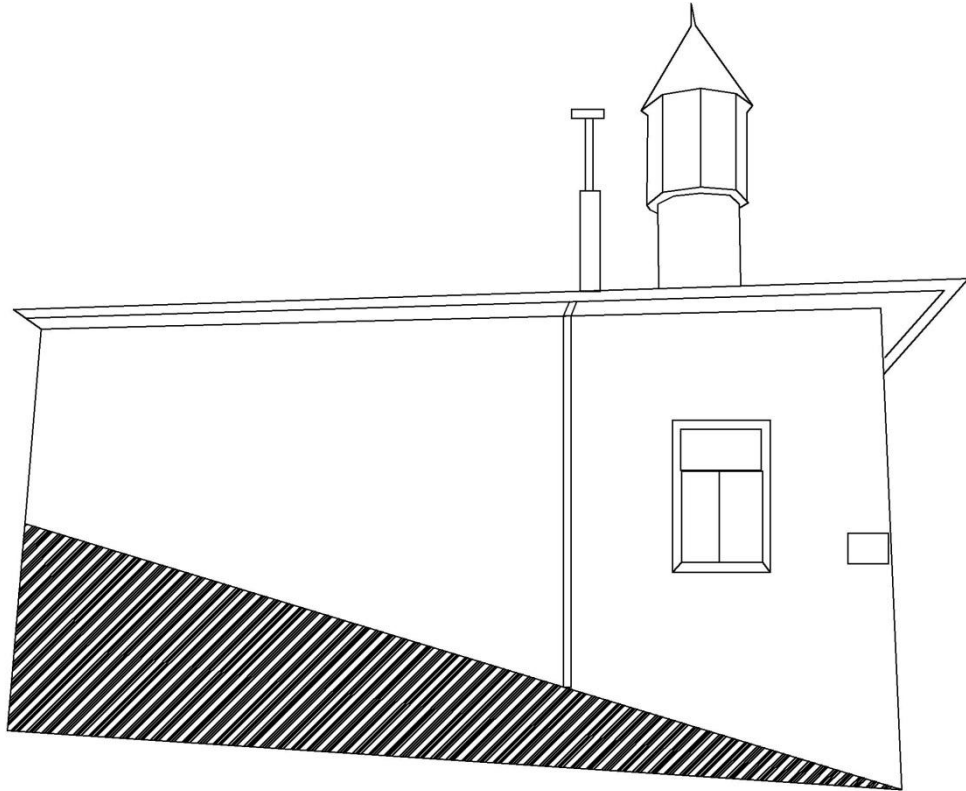
Çizim 53: Ermenek Akça Mescit Planı

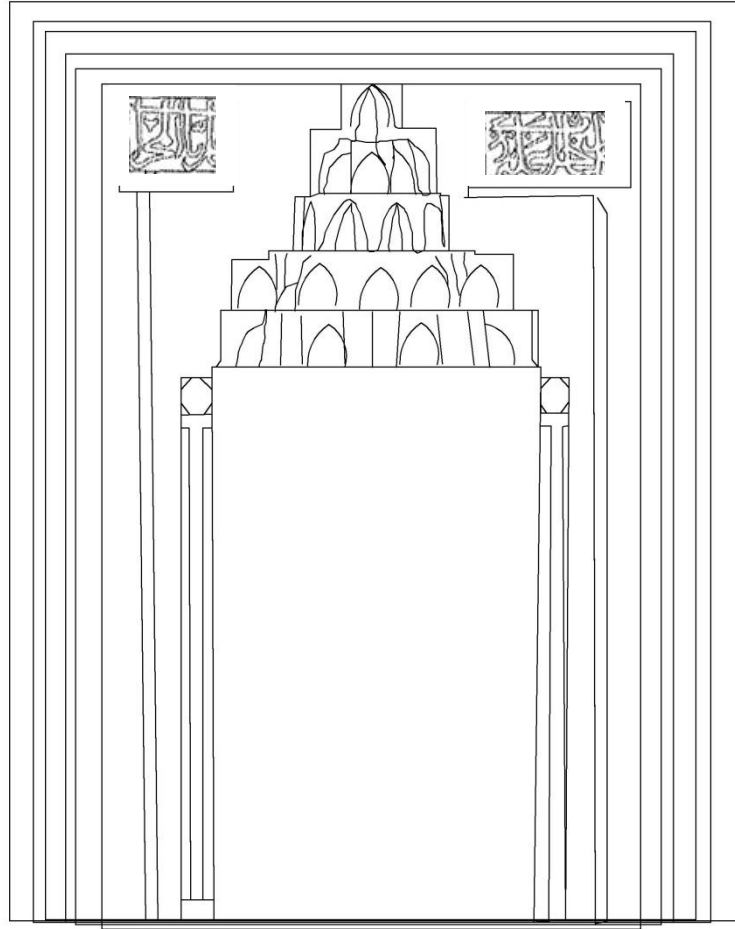
Çizim: Ermenek Akça Mescit Güney Cephe

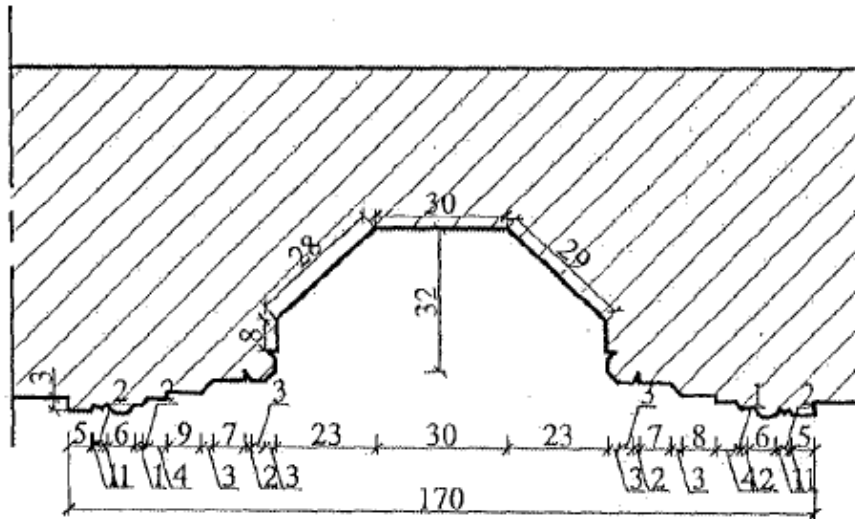
Çizim 54: Ermenek Akça Mescit Kesit(Osman Nuri Dülgerler)

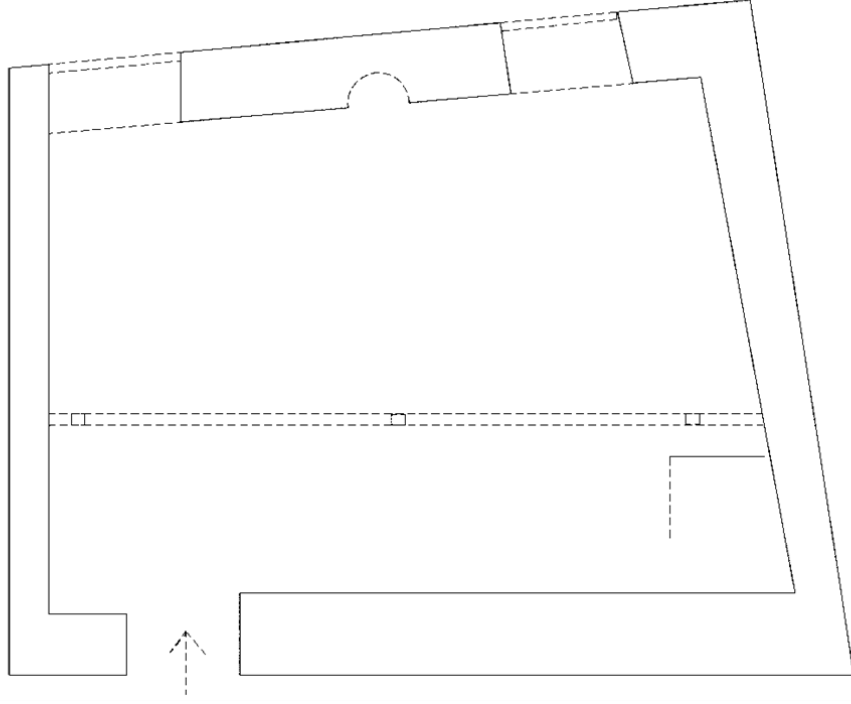
Çizim: Akça Mescit batı Cephe

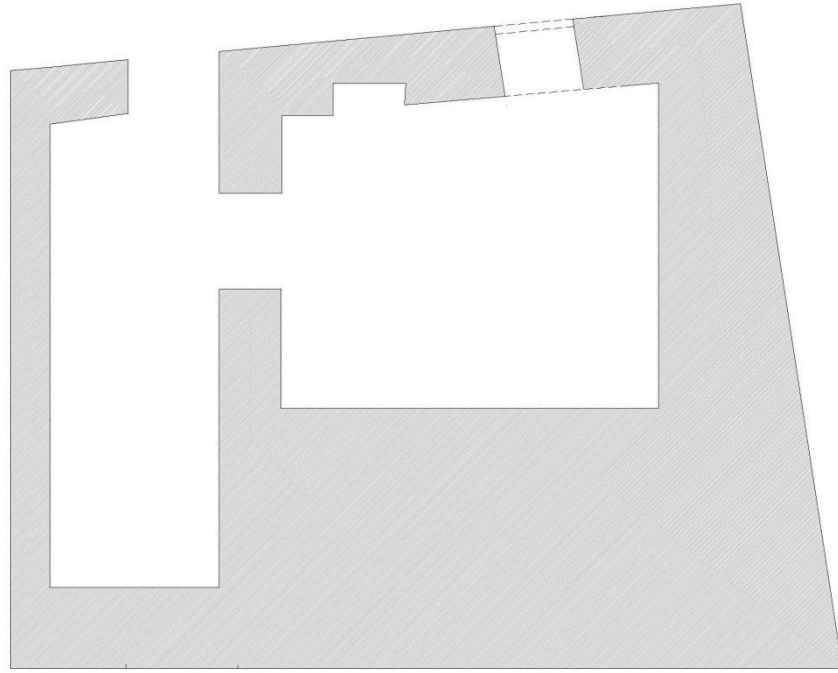
Çizim 55: Akça Mescit Mihrap

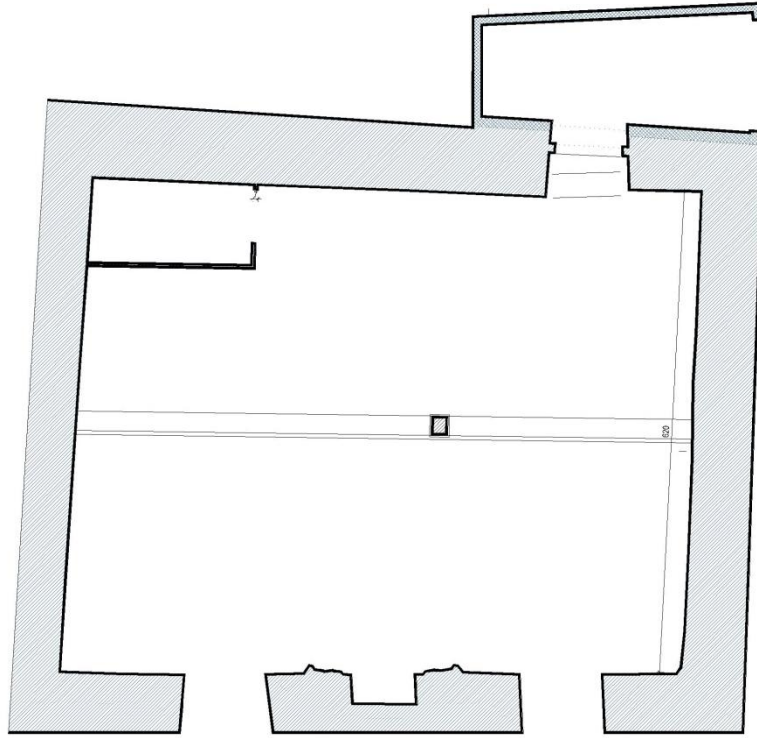
Çizim 56: Akça Mescit Mihrap Planı(Ömür Bakırer)

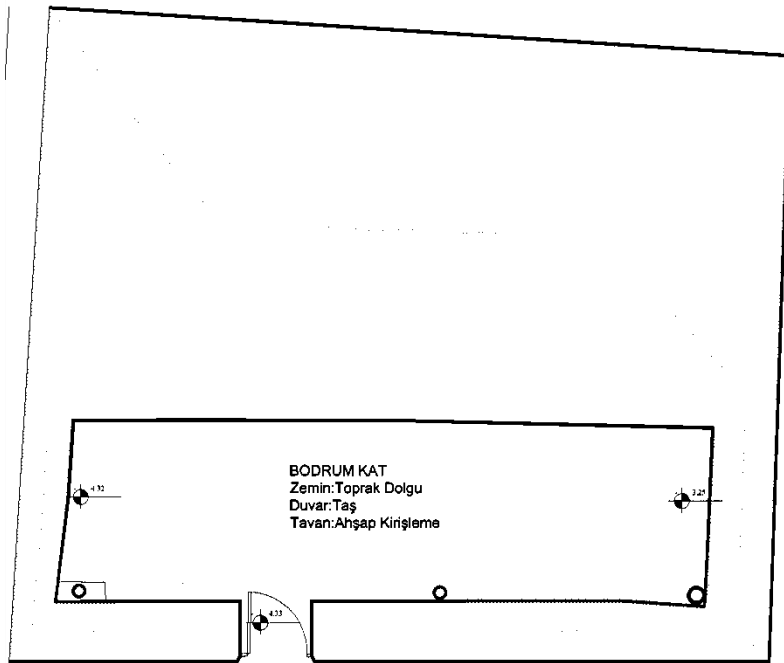
Çizim 57: Arapşah Mescidi planı

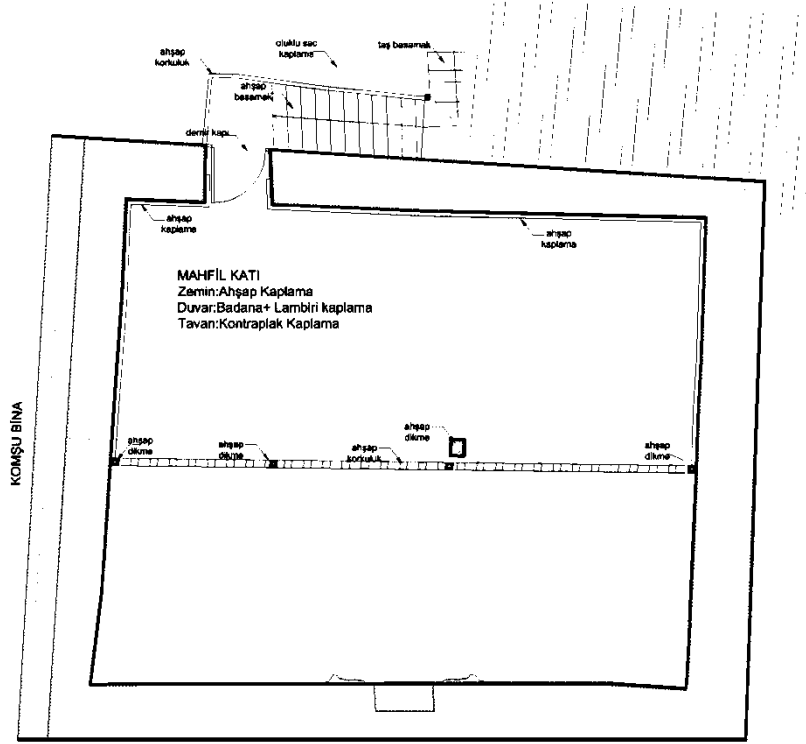
Çizim 58: Arapşah Mescidi Bodrum Kat Planı

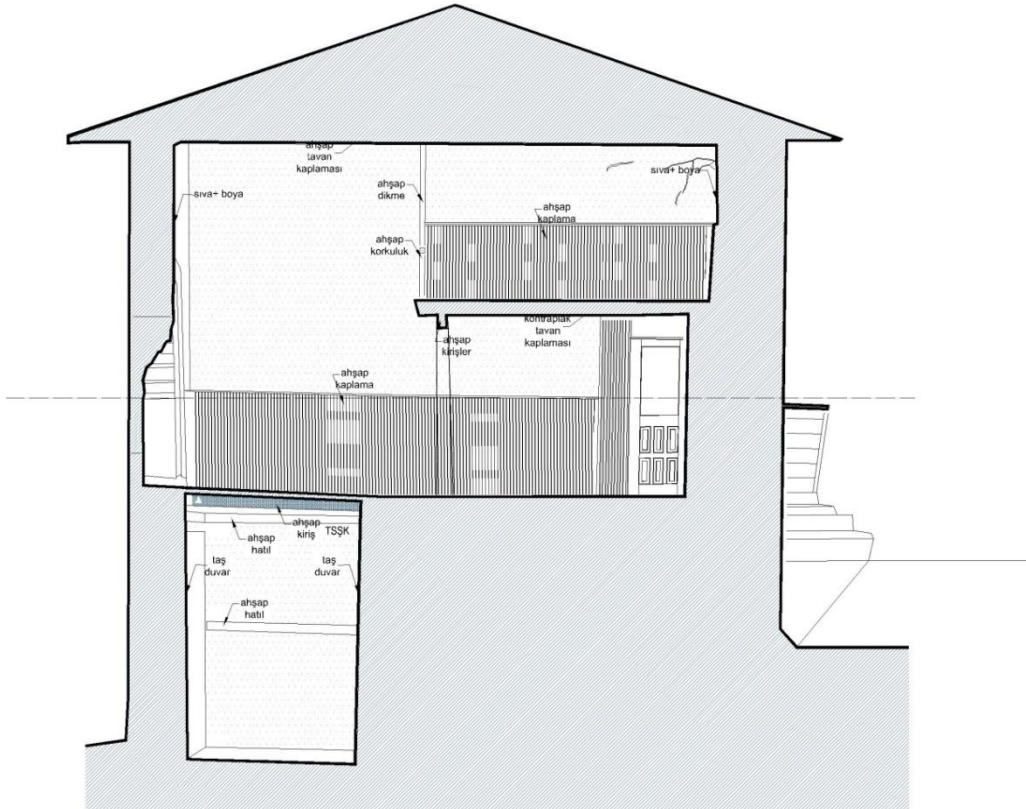
Çizim 59: Batı Celaliye Mescidi Zemin Kat Planı

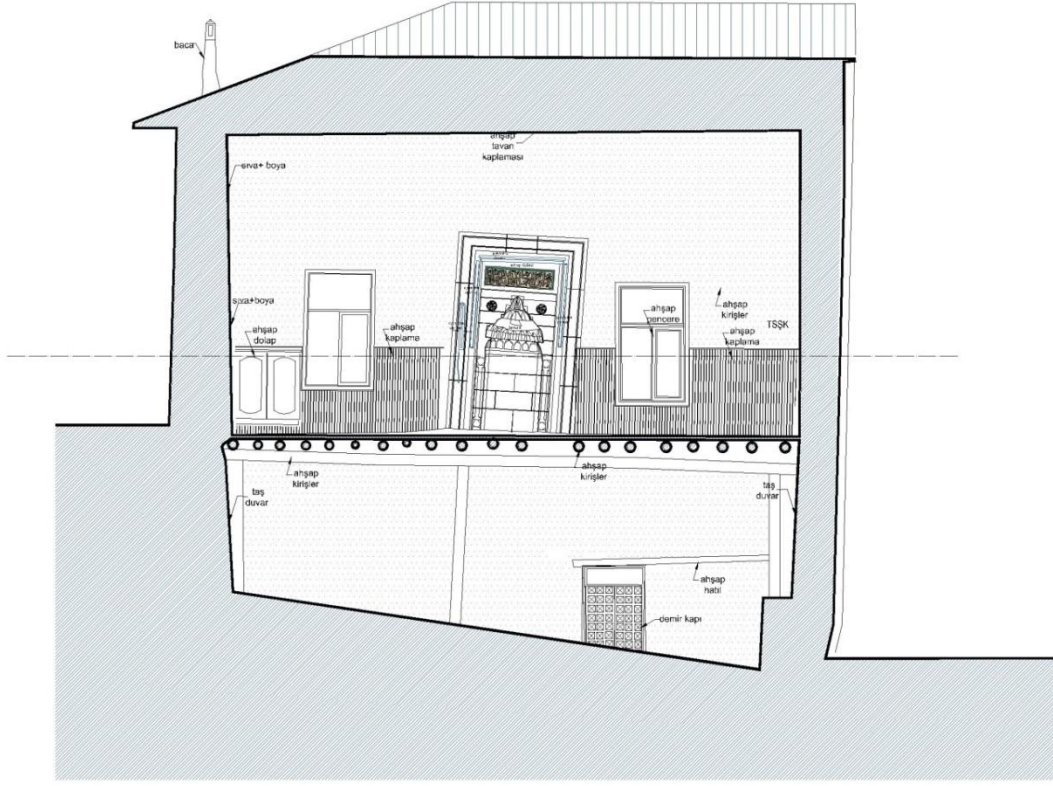
Çizim 60: Batı Celaliye Mescidi Bodrum Kat Planı

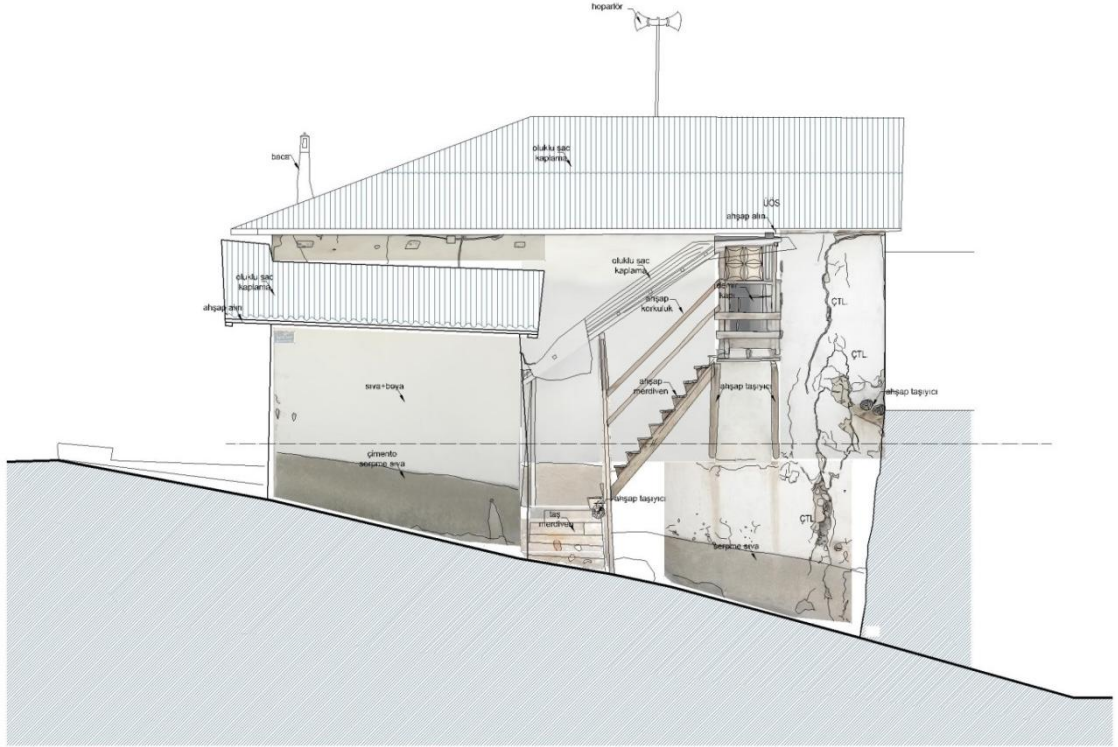
Çizim 61: Batı Celaliye Mescidi Mahfil Kat Planı

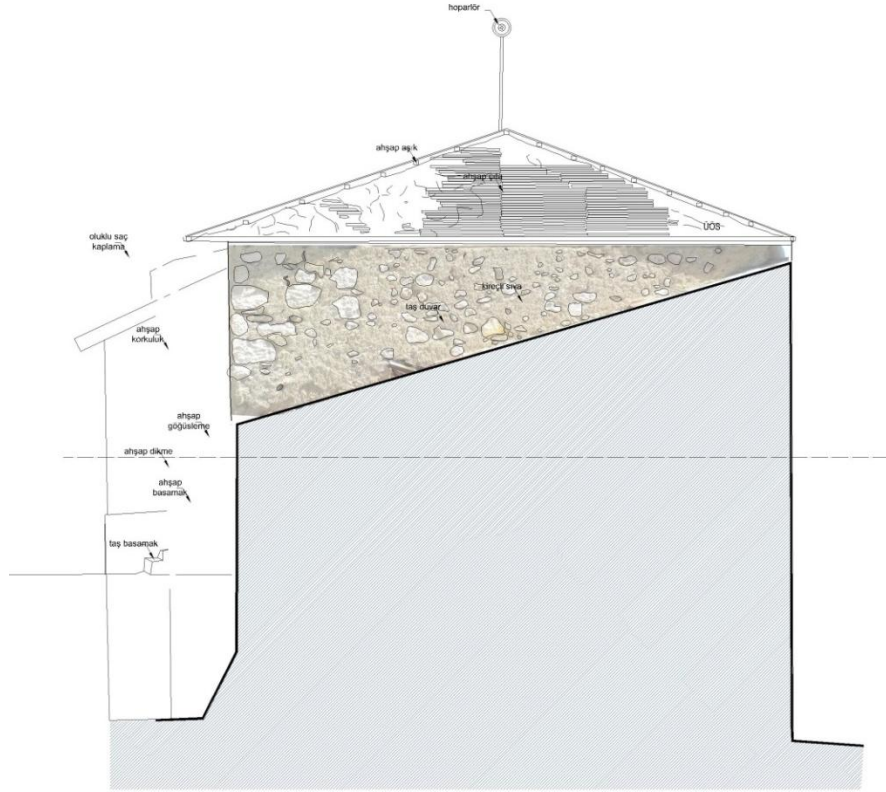
Çizim 62: Batı Celaliye Mescidi Kesit (VGMA)

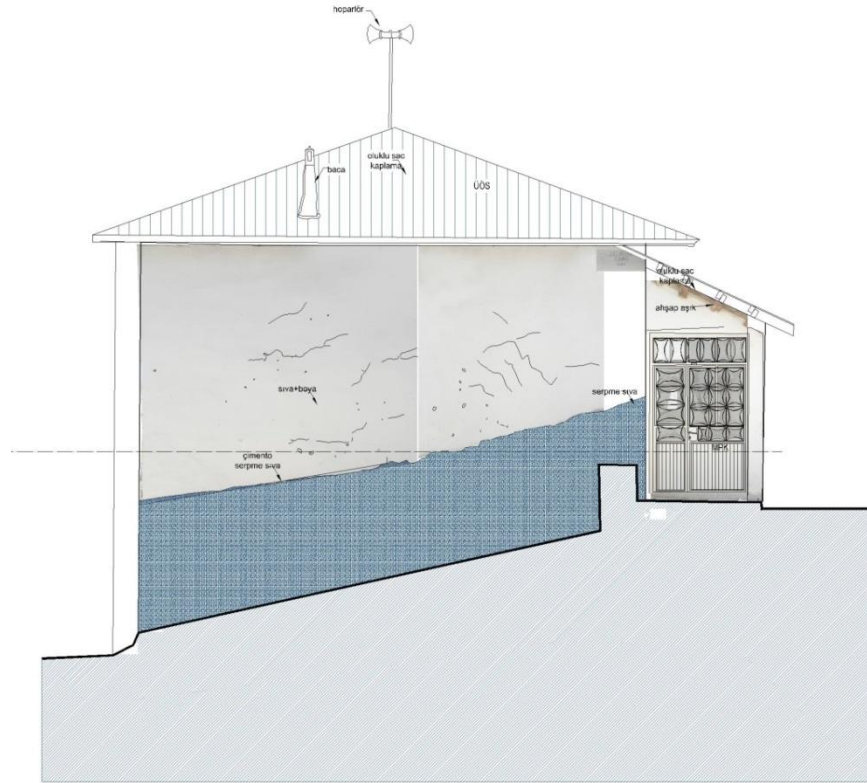
Çizim 63: Batı Celaliye Mescidi Kesit (VGMA)

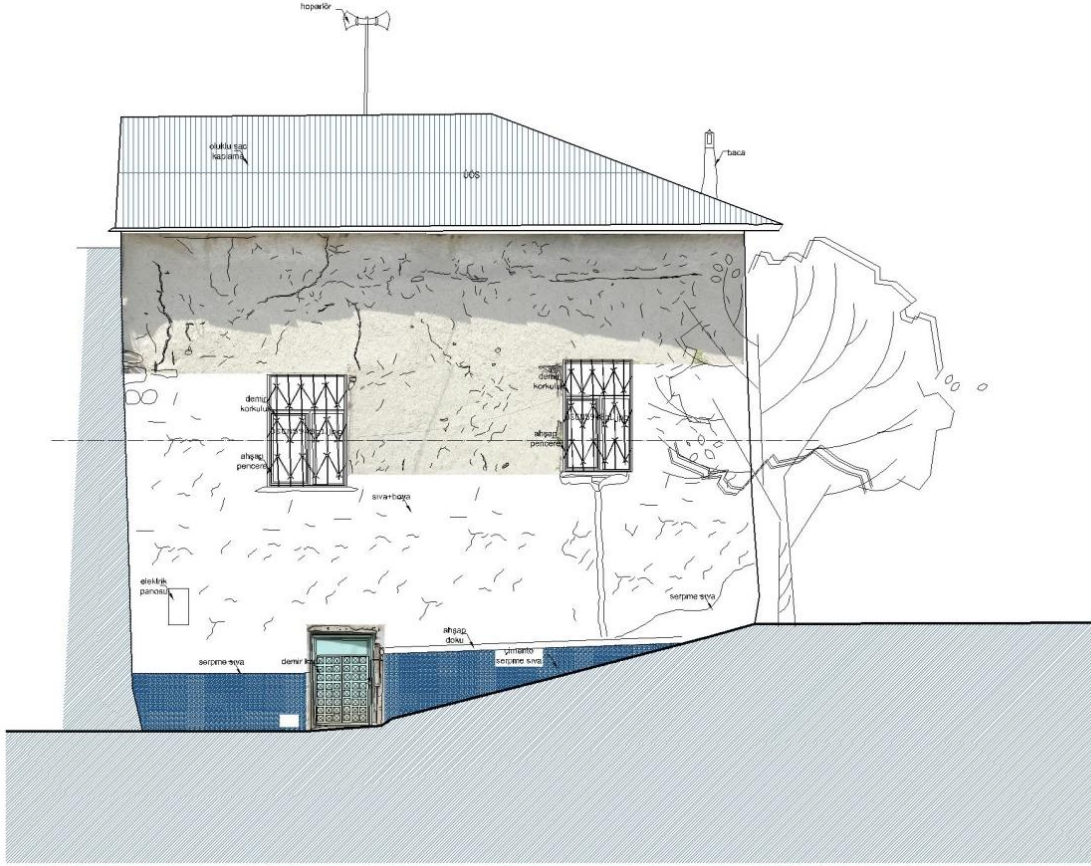
Çizim 64: Batı Celaliye Kuzey Cephe (VGMA)

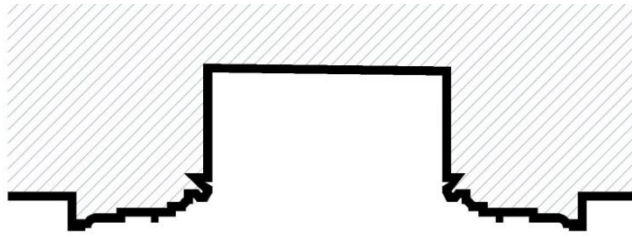
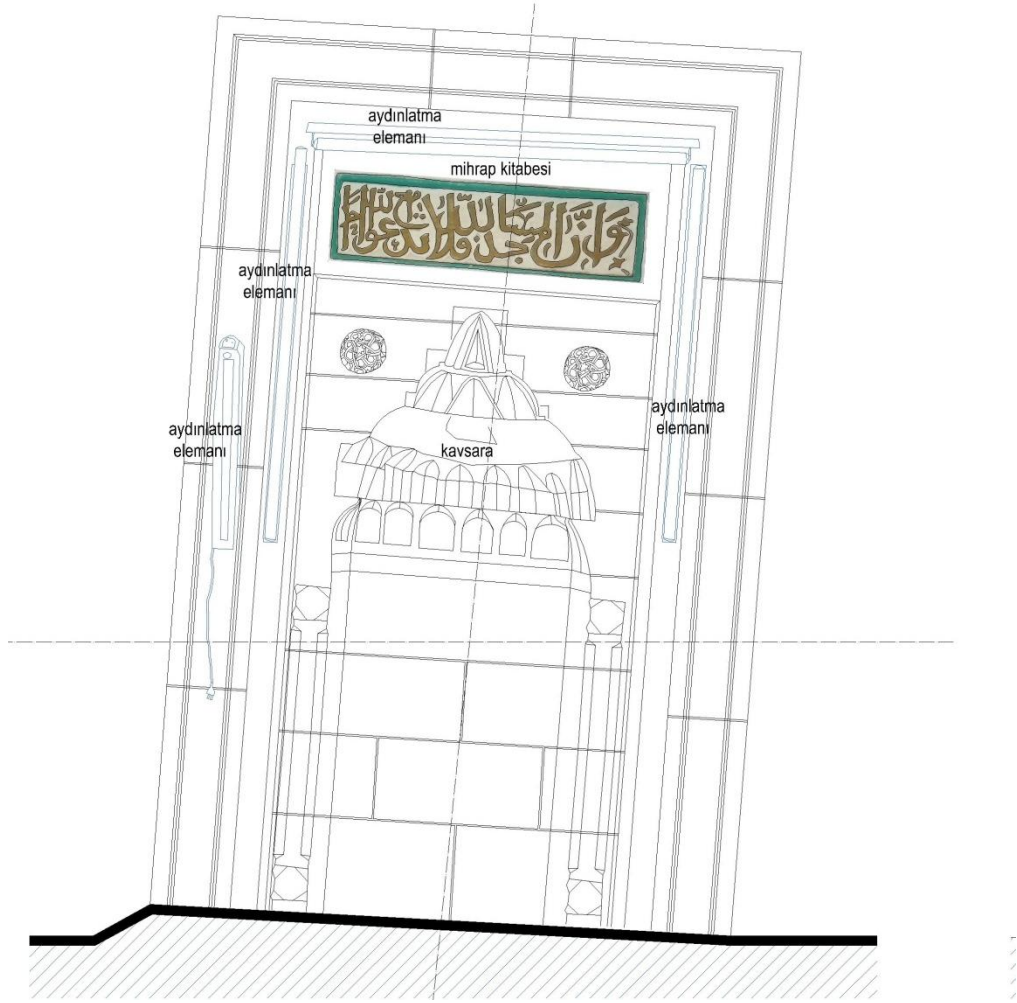
Çizim 65: Batı Celaliye Batı Cephe (VGMA)

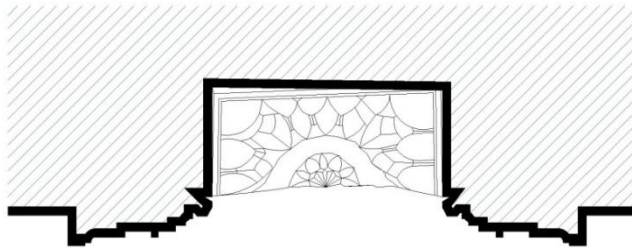
Çizim 66: Batı Celaliye Doğu Cephe (VGMA)

Çizim 67: Batı Celaliye Güney Cephe (VGMA)

MİHRAB PLAN ÖLÇEK 1/10

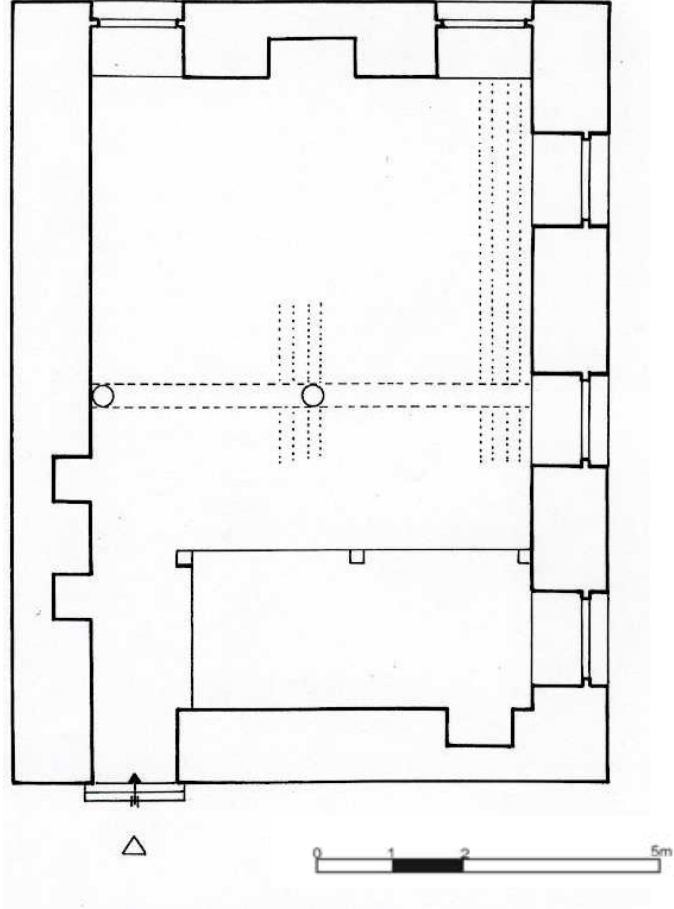

MİHRAB ÜST PLAN ÖLÇEK 1/10

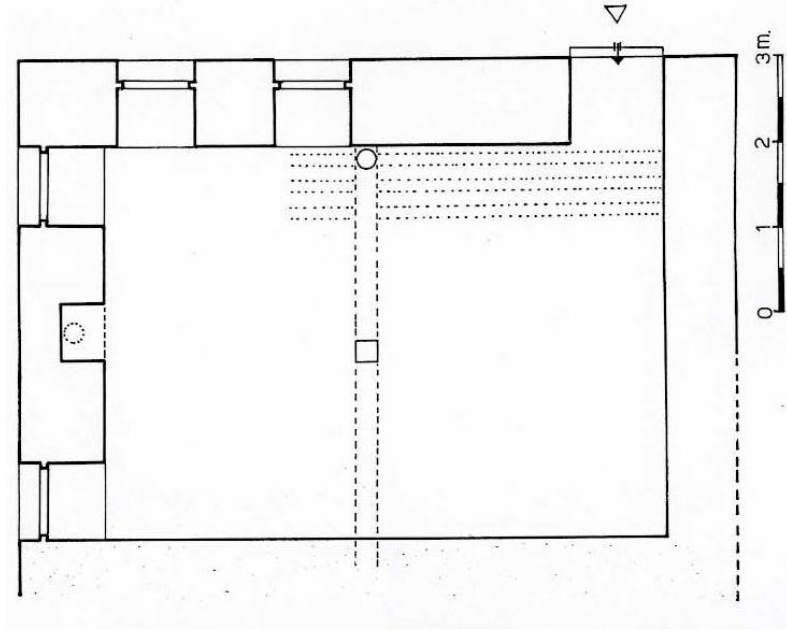
Çizim 68: Batı Celaliye Mescidi Mihrabı ve planı (VGMA)

MİHRAP KİTABESİ AYETİ

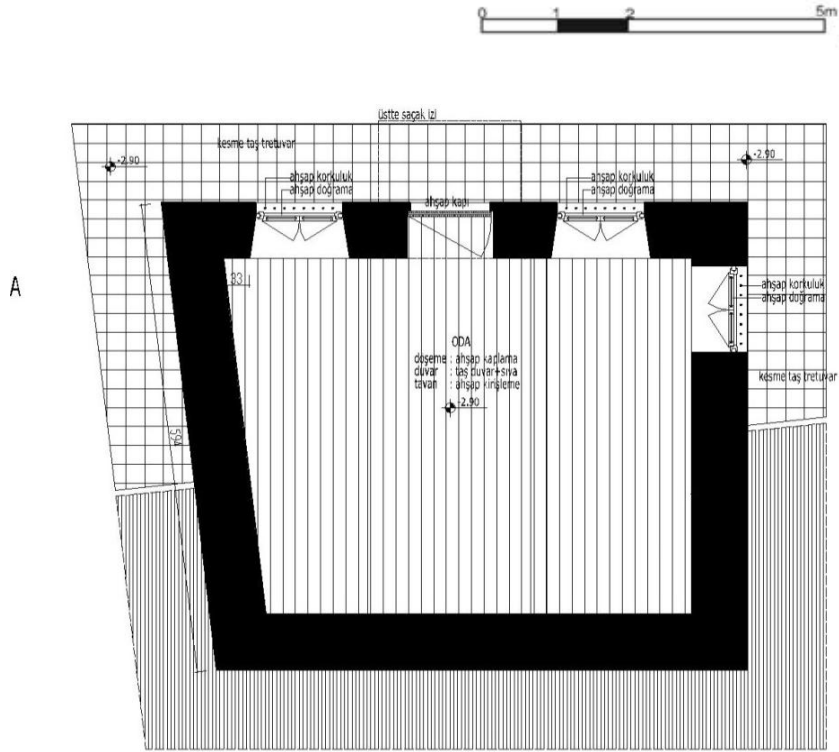
Şüphesiz ki mescidler Allah'ın
(scedeler O'na mahsustur).
Öyleyse sakın Allah'tan başka
hiçbir tanrıya dua ve ibadet et!

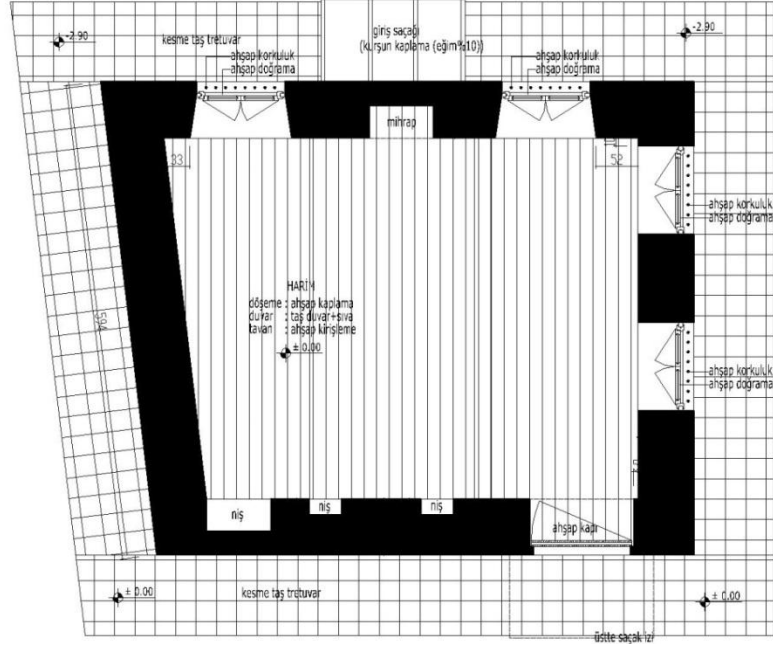
Çizim 69: Kamerolu (Taşbaşı) Mescit Planı

Çizim 70: Kamerolu (Taşbaşı) Mescit Alt Kat Planı

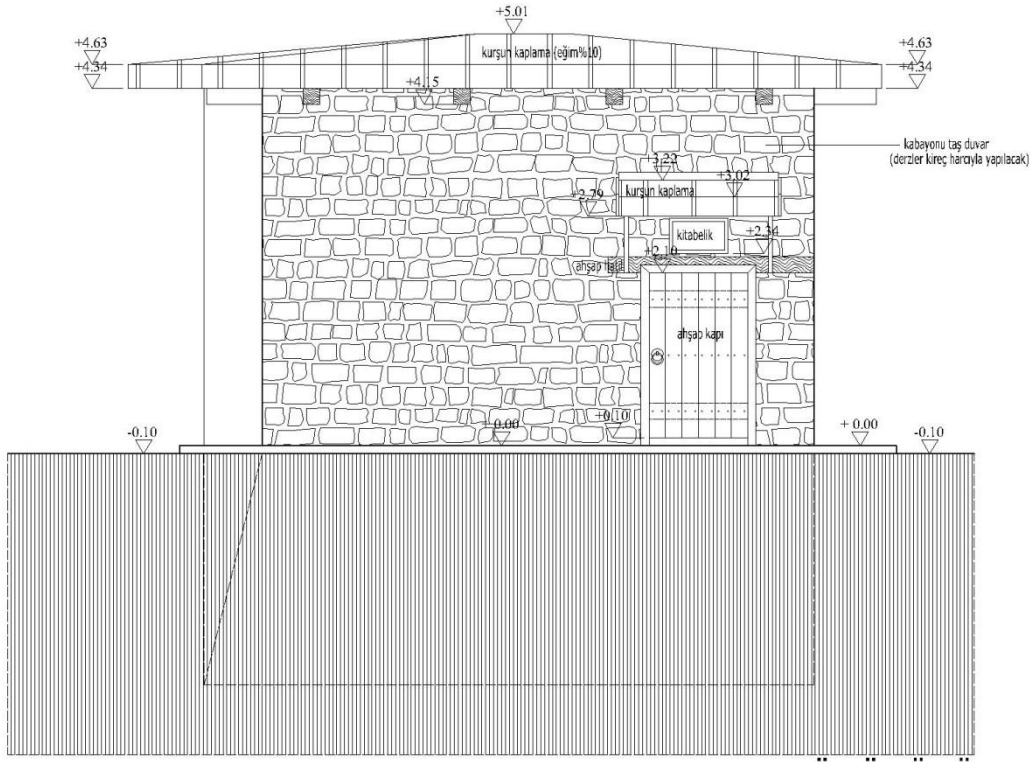

Çizim 71: Ermenek Latif Ağa Mesciti Zemin Kat Plan (K.V.G.M. Arşivi)

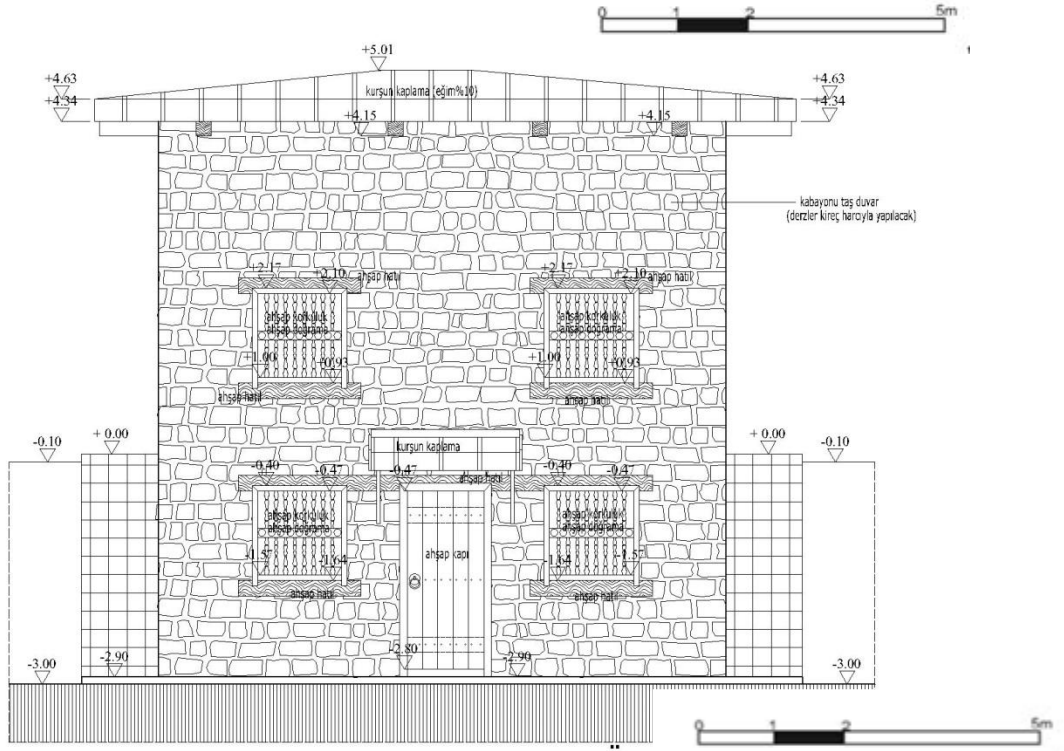

Çizim72 : Ermenek Latif Ağa Mescidi Birinci Kat Plan(K.V.G.M. Arşivi)

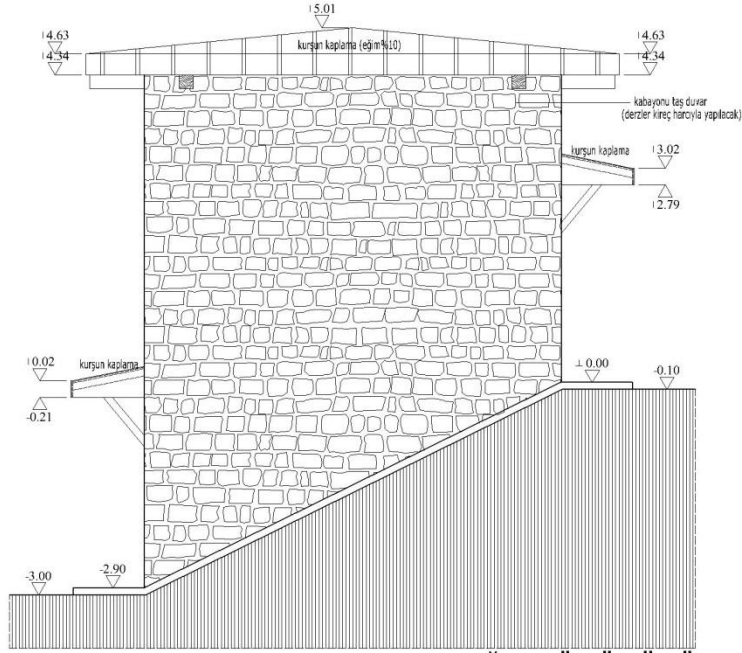

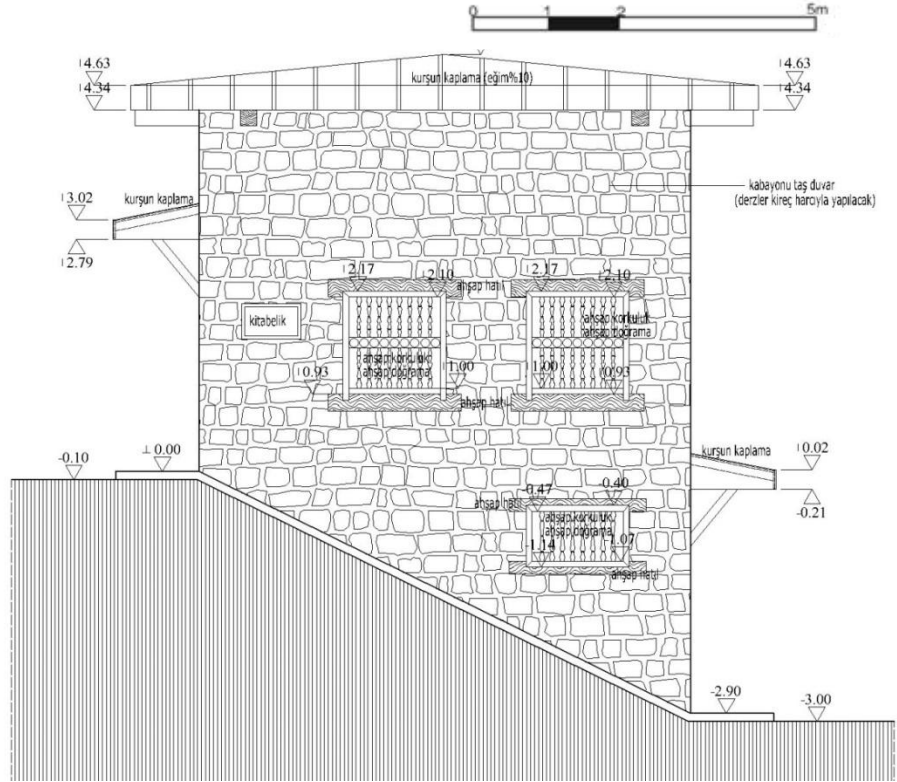
Çizim 73: Ermenek Latif Ağa mescidi Kuzey Cephe (K.V.G.M. Arşivi)

Çizim 74: Ermenek Latif Ağa mescidi Güney cephe (K.V.G.M. Arşivi)

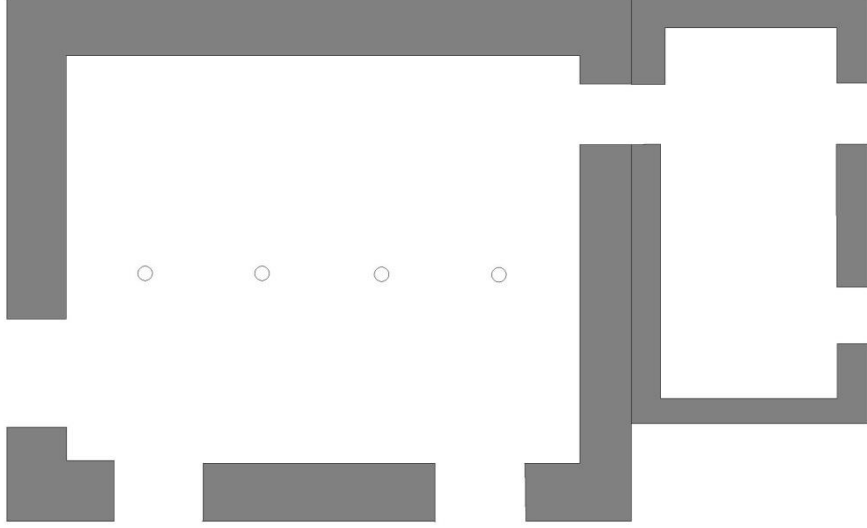

Çizim 75: Ermenek Latif Ağa Mescidi Doğu Cephe (K.V.G.M. Arşivi)

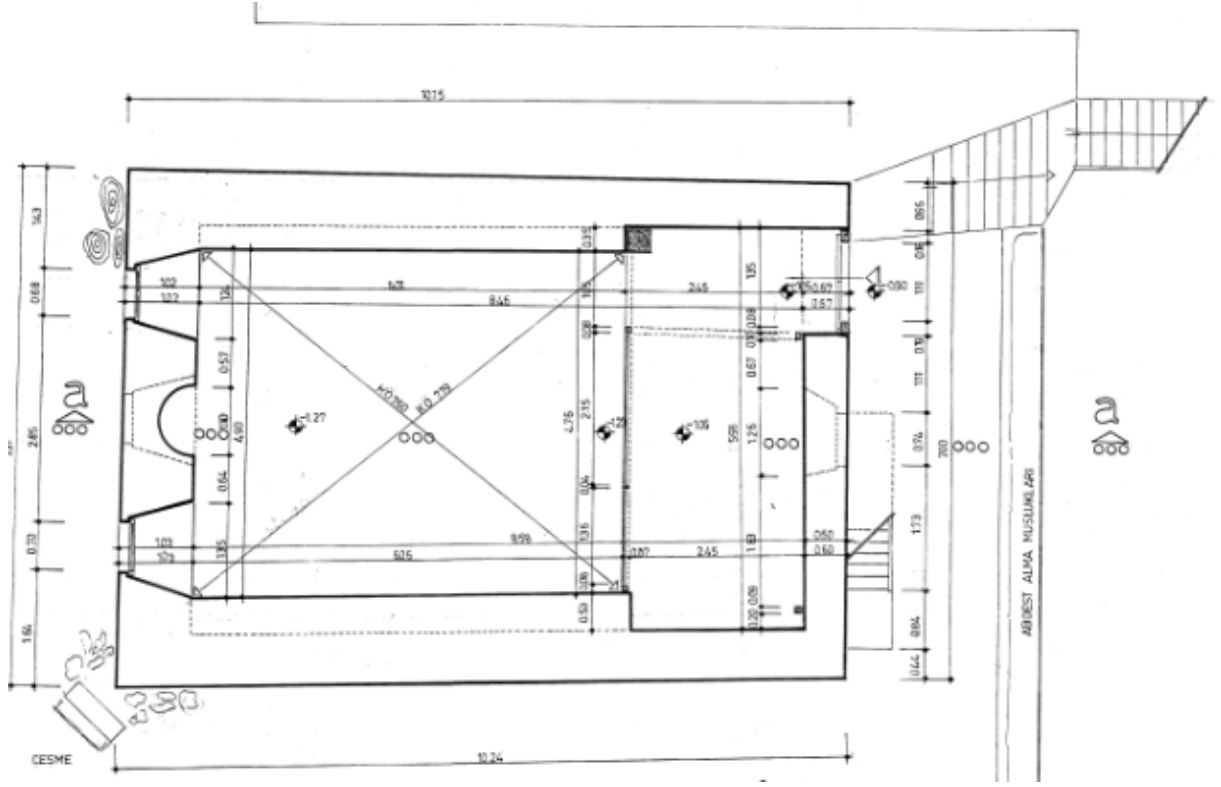
Çizim 76: Ermenek Latif Ağa mescidi Batı Cephe (K.V.G.M. Arşivi)

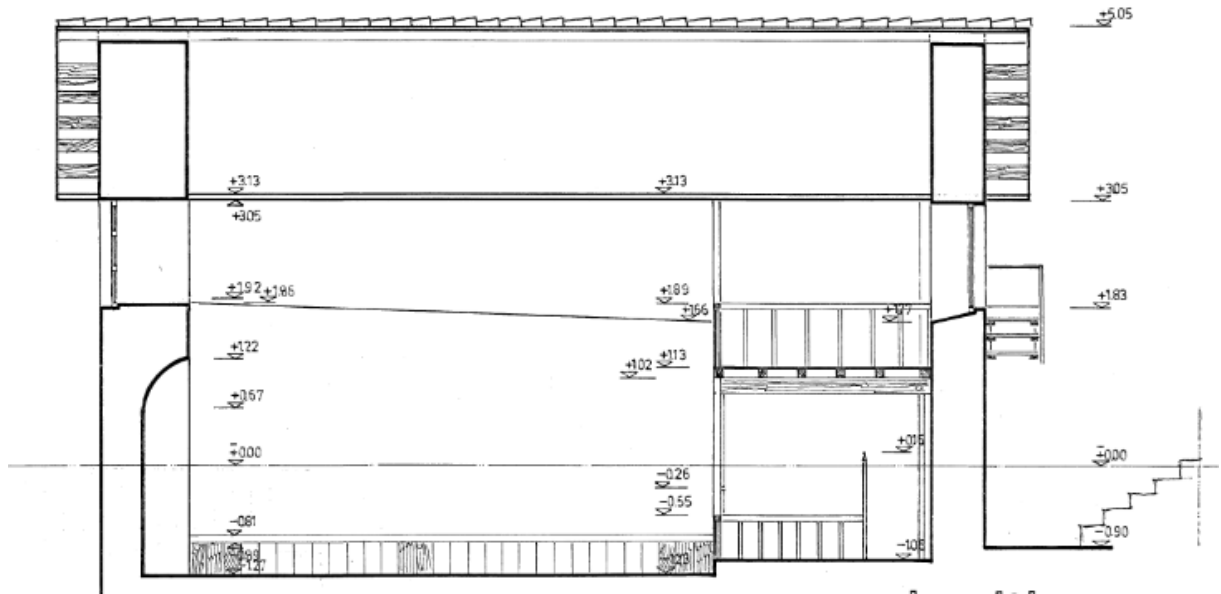

Çizim 79:Göğlemez Mescidi planı

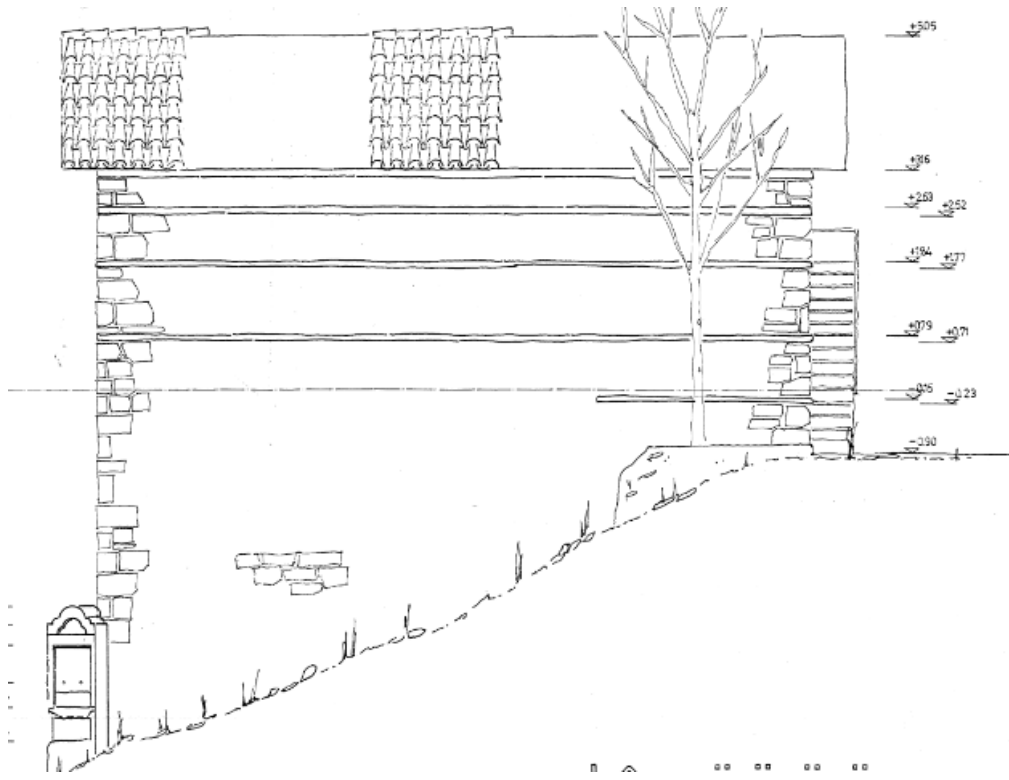

Çizim 80: Tekke Mescidi Planı (VGMA)

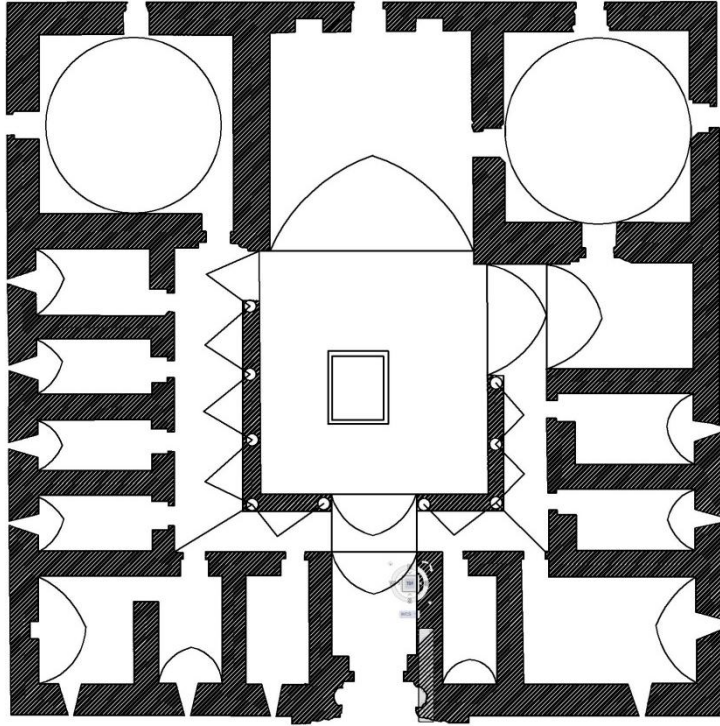
Çizim 81: Tekke Mescidi Kesit (VGMA)

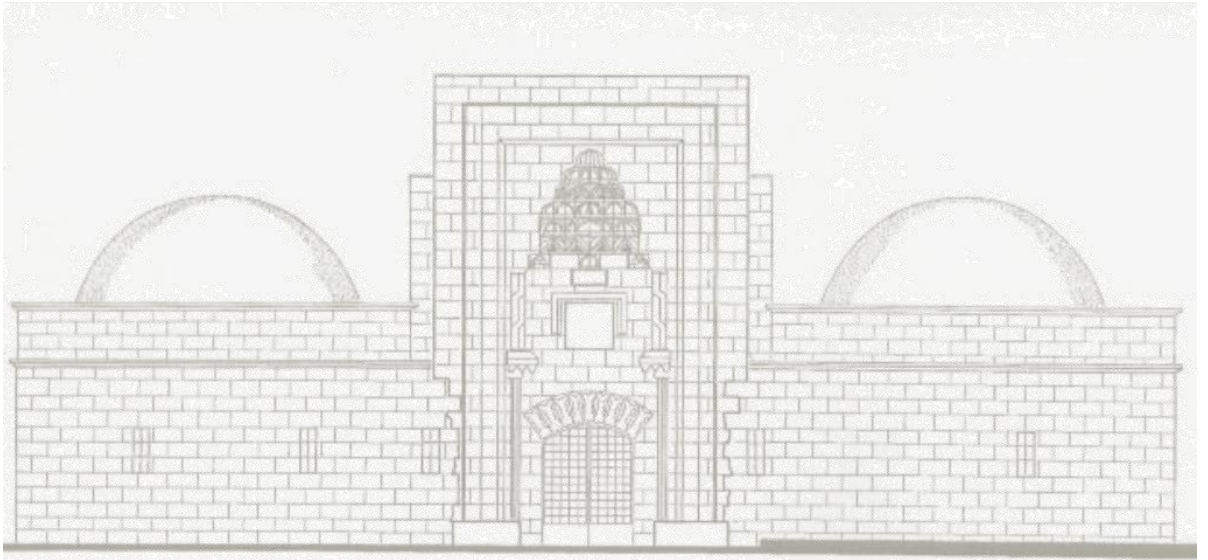
Çizim 82: Tekke Mescidi Doğu Cephesi (VGMA)

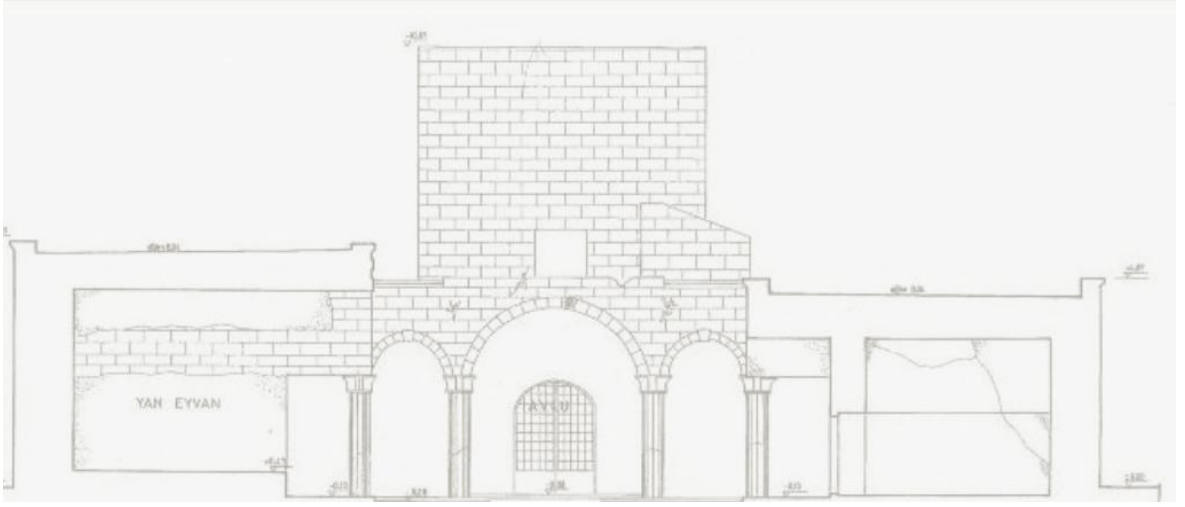
Çizim 83: Tekke Mescidi Güney Cephe (VGMA)

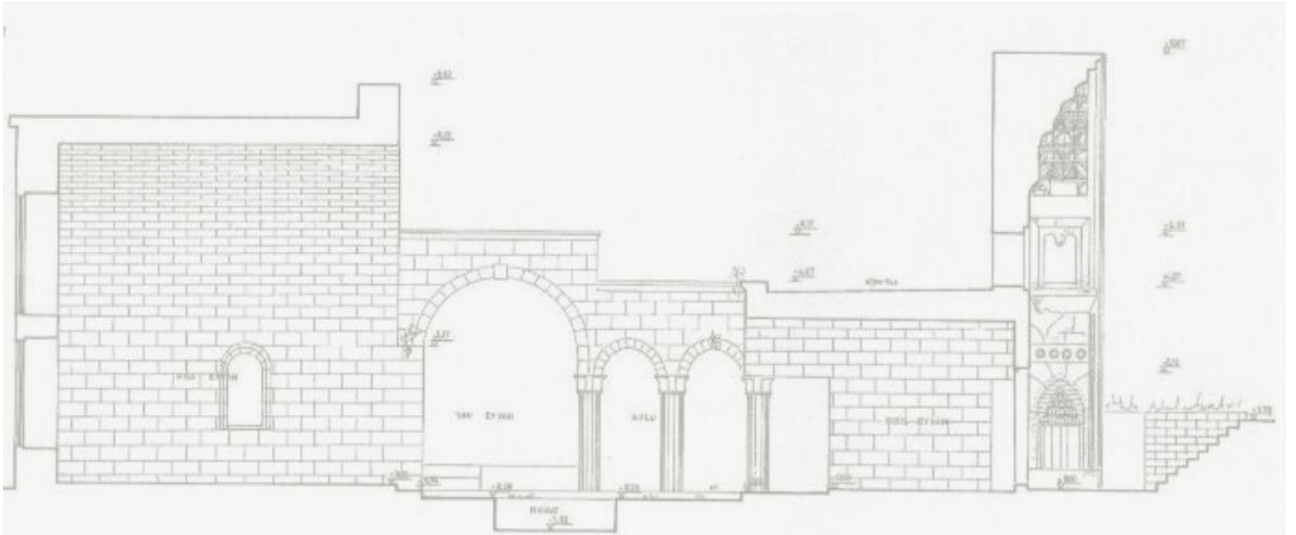
Çizim 84: Ermenek Tol Medrese

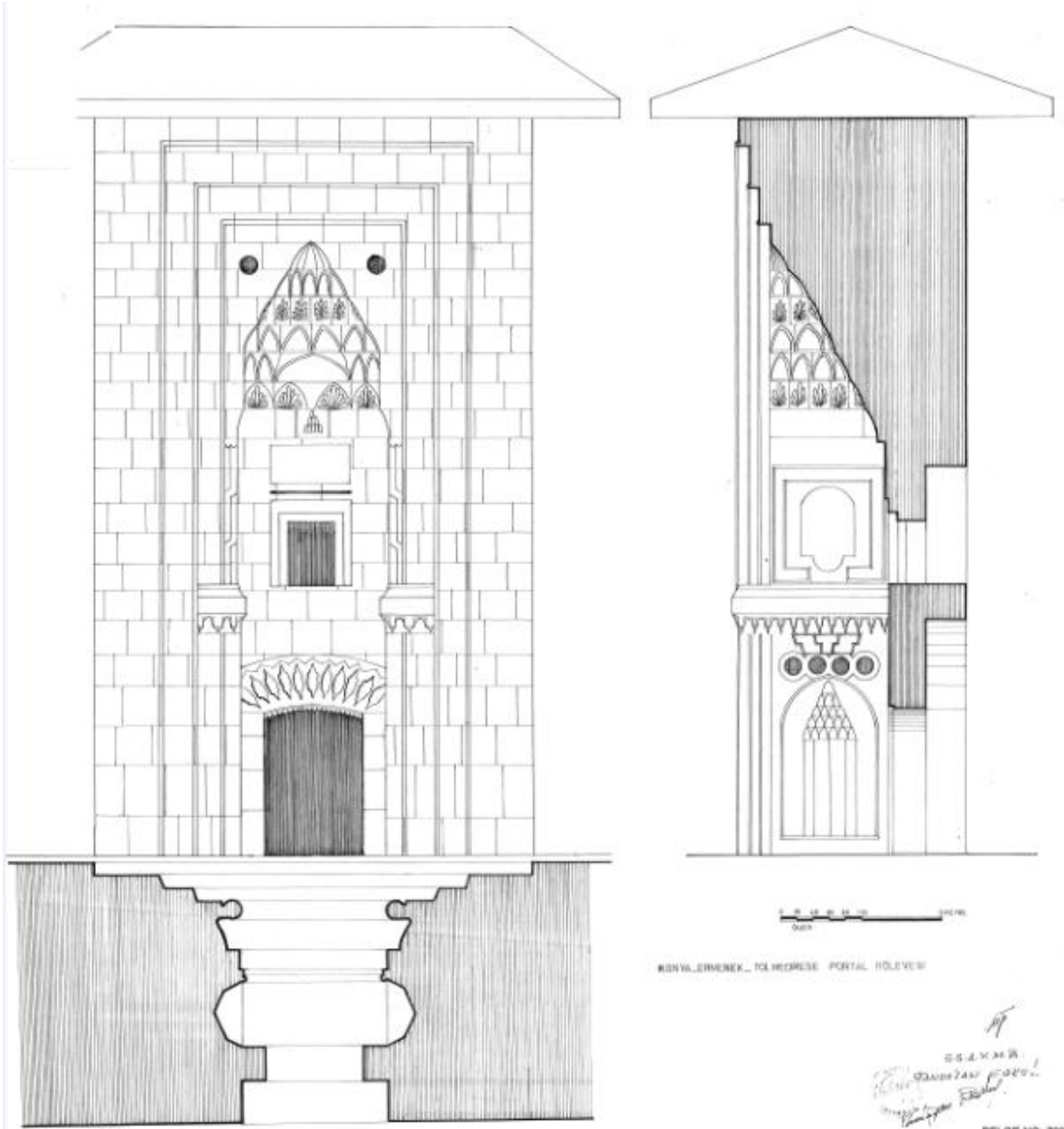
Çizim 85: Ermenek Tol Medrese Doğu Cephe(Esra Yıldız)

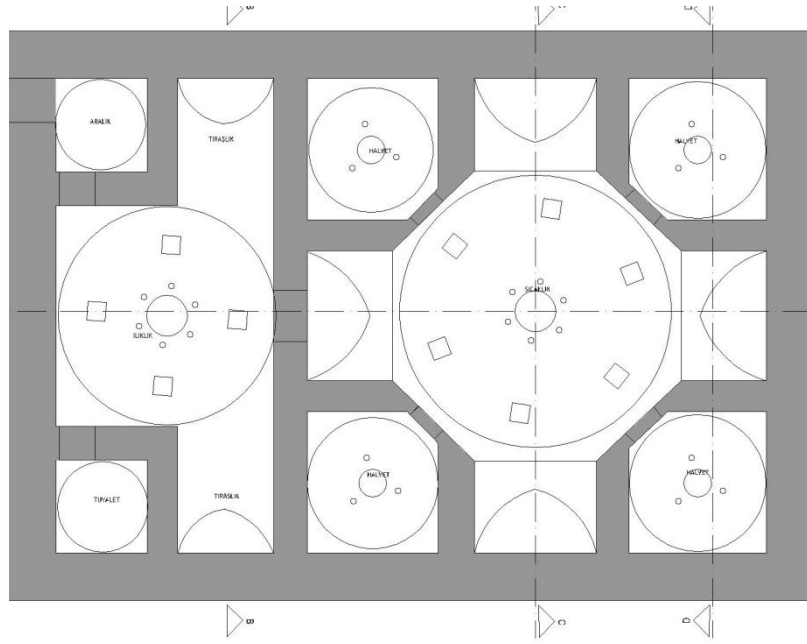
Çizim 86: Ermenek Tol Medrese Kesit

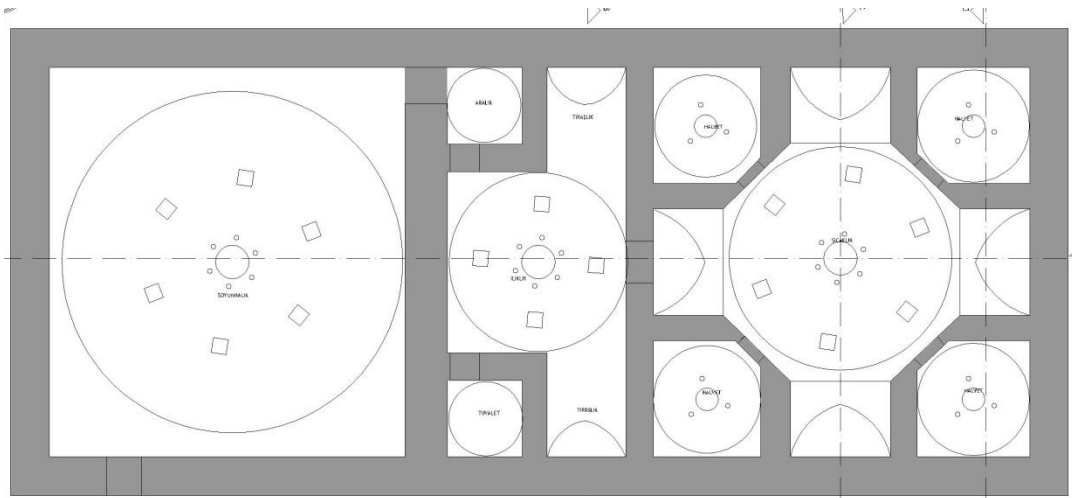
Çizim 87: Ermenek Tol Medrese Kesit(Esra Yıldız)

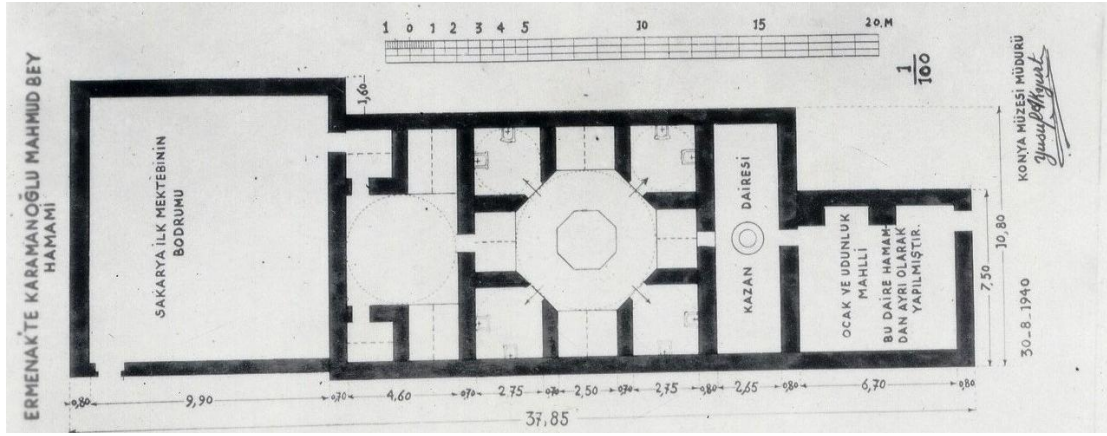
Çizim 88: Ermenek Tol Medrese Taç Kapı

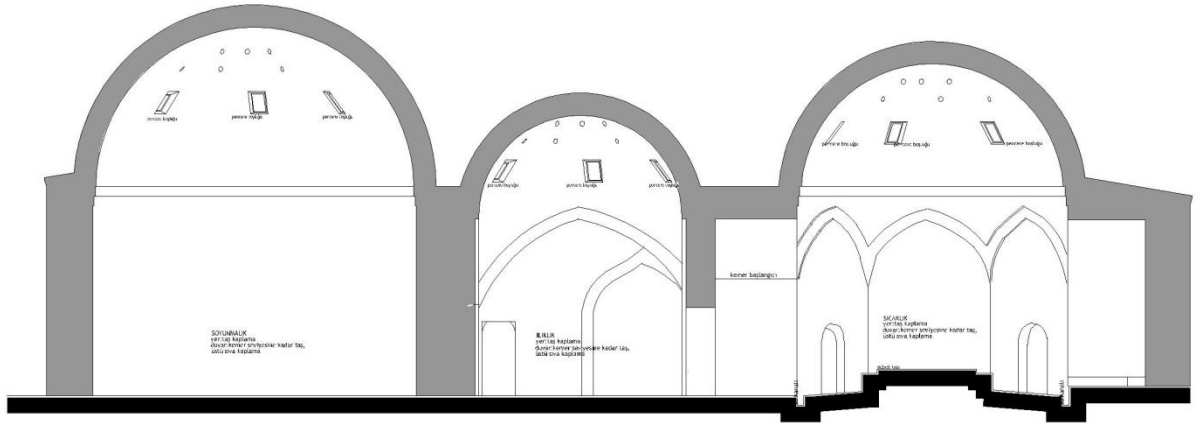
Çizim 89: Ermenek Karamanoğlu Hamamı planı(VGMA)

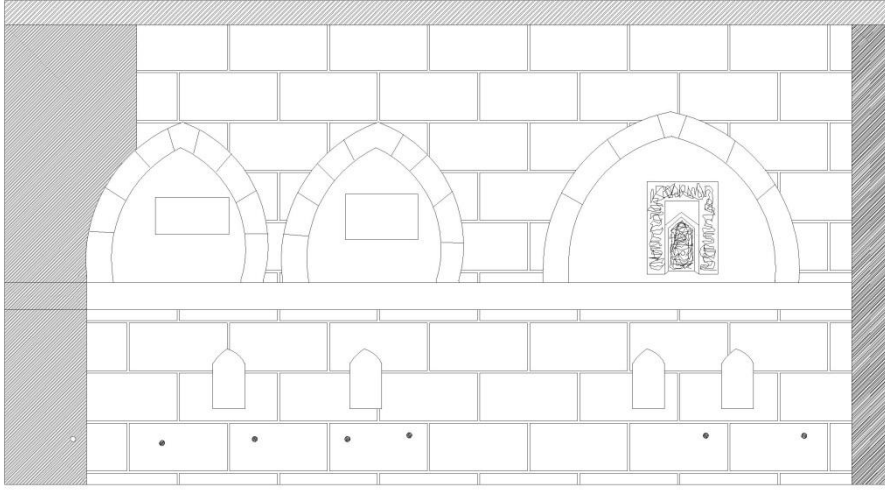
Çizim 90: Ermenek Karamanoğlu Hamamı Restitüsyon planı(VGMA)

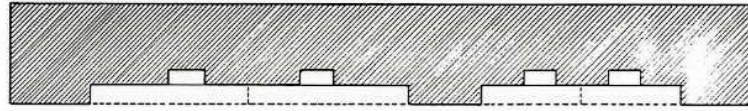
Çizim 91: Ermenek Karamanoğlu Hamamı 1940 yılında Çizilmiş Planı(VGMA)

Resim 92: Ermenek Karamanoğlu Hamamı Kesit(VGMA)

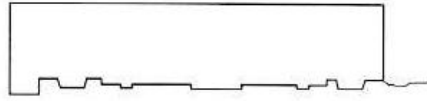
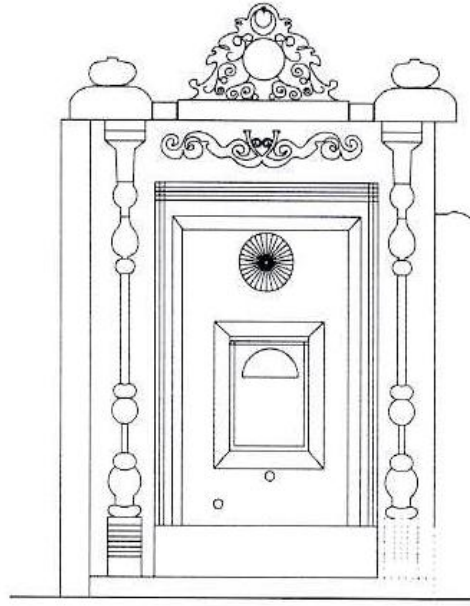

Çizim 93: Ermenek Yedi Ülüklü Çeşme genel

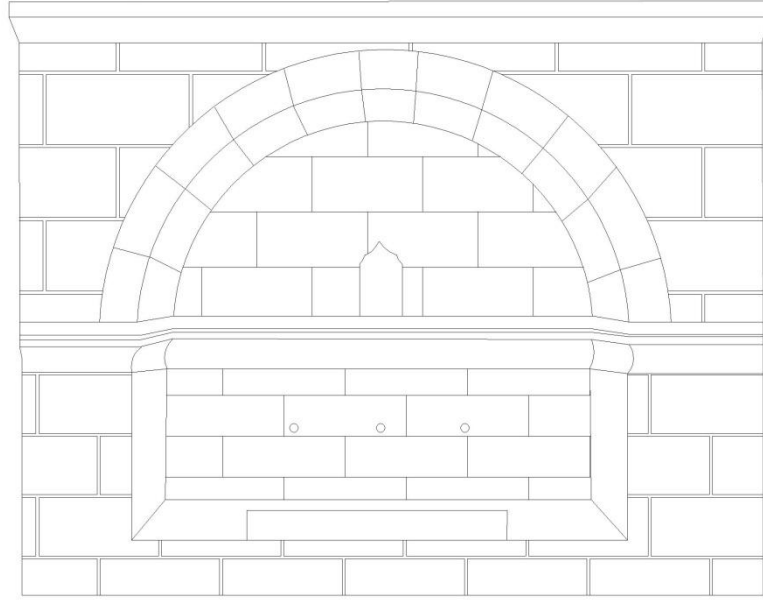
YEDI ÜLÜKLÜ ÇEŞME

0 20 40 60 100cm

0 25 50 100 150cm.

Çizim 94: Sarayönü Sokak Çeşmesi

Çizim 96: Susaklı Camii Çeşmesi

RESİMLER

Resim 1: Ermenek Ulu Cami Girişi

Resim 2: Ermenek Ulu Cami Cephe

Resim 3: Ermenek Ulu Cami Harim Kismi genel

Resim 4: Ermenek Ulu Cami Mahfil Katı Alttan görünüşü eski foto

Resim 5: Ermenek Ulu Cami Harim

Resim 6: Ermenek Ulu Cami Harim Eski Foto

Resim 7: Ermenek Ulu Cami Mihrap

Resim 8: Ermenek Ulu Cami Mihrap detay

Resim 9: Ermenek Ulu Cami Mihrap Detayları

Resim 10: Ermenek Ulu Cami Minber

Resim 11: Ermenek Ulu Cami Minber Eski foto

Resim 12: Ermenek Ulu Cami Minber

Resim 13: Ermenek Ulu Cami Kapı Kanatları

Resim 14: Ulu Cami Ahşap Kapı Kanatları

Resim 15: Ermenek Ulu Cami Kapı Kanatları

Resim 16: Ermenek Ulu Cami Mahfil Katı

Resim 17: Ermenek Ulu Camii Mahfil Katı Eski foto

Resim 18: Ermenek Ulu Cami Mahfil

Resim 19: Ermenek Ulu Cami Mahfil Katına Çıkış eski foto

Resim 20: Ermenek Sipas Cami Genel

Resim 21: Ermenek Sipas Cami Batı ve Güney Cephe eski foto

Resim 22: Sipas Cami Güney ve Doğu Cephelerinden genel bir kare

Resim 23: Sipas Cami Güney ve Doğu Cephe eski foto

Resim 24: Sipas Cami Güney Cephe

Resim 25: Sipas Cami Güney Cephe eski foto

Resim 26: Ermenek Sipas Cami Alt Kat

Resim 27: Ermenek Sipas Cami Harim ve Mahfil Katı

Resim 28: Ermenek Sivas Cami Harim Katı

Resim 29: Ermenek Sivas Cami Minberi Genel Görünümü

Resim 30: Ermenek Sipas Cami Mihrap

Resim 31: Ermenek Sipas Cami Mihrap Detayları

Resim 32: Ermenek Sipas Cami Minber

Resim 33: Ermenek Sipas Cami eski ve yeni kapı kanatları

Resim 34: Ermenek Sipas Cami pencere kanatları

Resim 35: Sipas Cami Giriş Kapısı Üzerindeki Kitabe

Resim 36: Sipas Camii Harim eski foto

Resim 37: Meydan Cami Genel görünüm eski foto

Resim 38: Meydan Cami Genel görünüm yeni

Resim 39: Meydan Cami güney ve doğu cephesinden genel bir kare

Resim 40: Meydan Camii Cepeleri genel kare

Resim 41: Meydan Camii Minare

Resim 42: Meydan Camii Harim

Resim 43: Meydan Cami Harim

Resim 44: Meydan Cami Mihrap

Resim 45: Meydan Cami Minber

Resim 46: Meydan Cami Minber Detay

Resim 47: Meydan Camii ve minareninsinin genel görünümü

Resim 48: Meydan Cami genel görünümünden eski bir kare

Resim 49: Yukarı Güllük Cami Genel

Resim 50: Yukarı Güllük Cami eski foto

Resim 51: Yukarı güllük Cami güney cephe

Resim 52: Yukarı Güllük Cami doğu cephe

Resim 53: Yukarı Güllük Cami Harim

Resim 54: Yukarı Güllük Cami mahfil katı

Resim 55: Yukarı Güllük Cami minber

Resim 56: Yukarı Güllük Cami Mihrap

Resim 57: Değirmenlik Cami batı ve güney cephe genel görünümü

Resim 58: Değirmenlik Camii Giriş bölümü eski foto

Resim 59: Değirmenlik Camii Kitabesi

Resim 60: Değirmenlik Cami doğu cephe genel görünümü

Resim 61: Değirmenlik Cami Harim ve Mahfil Katı

Resim 62: Değirmenlik Cami Mihrap ve Minber

Resim 63: Değirmenlik Cami mihrabından bir kare

Resim 64: Değirmenlik Cami minberinden bir kare

Resim 65: Fatma Hatun Cami Genel

Resim 66: Fatma Hatun Cami Genel

Resim 67: Fatma Hatun Cami Cephe

Resim 68: Fatma Hatun Cami Cephe

Resim 69: Ak Cami Eski Görünümü

Resim 70: Ak Cami Eski foto

Resim 71: Ak Cami Yeni Görünümü

Resim 72: Ak Cami Cephe eski foto

Resim 73: Ak Cami mahfil katı eski foto

Resim 74: Ak Cami harim ve mahfil katı eski hali

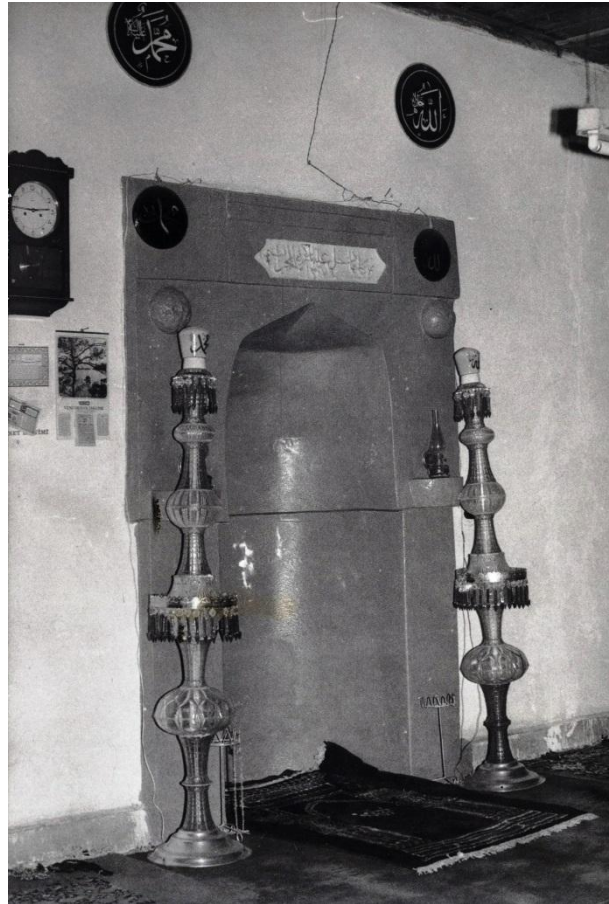
Resim 75: Ak Cami harim ve mahfil katı yeni hali

Resim 76: Ak Cami minberinden genel bir kare

Resim 77: Ak Cami mihrabından genel bir kare

Resim 78: Ak Cami minberinden genel bir kare

Resim 79: Susaklı Cami Genel Görünüş

Resim 80: Susaklı Cami Kuzey Cephesinden Görünüş

Resim 81: Susaklı Cami Kuzey Cephesindeki Mahfil Kapısı

Resim 82: Susaklı Cami Doğu Cephesinden Genel Görünüş

Resim 83: Susaklı Cami Güney Cephesinden Genel Görünüş

Resim 84: Susaklı Camisinin Harimden Genel Görünüşü

Resim 85: Susaklı Camisinin mahfil katın genel görünüş

Resim 86: Susaklı Camisinin mahfilden genel görünüş

Resim 87: Susaklı Camisinin Mihrap ve Minberinden Görünüş

Resim 88: Susaklı Camisinin Mihrabından Genel Görünüşü

Resim 89: Susaklı Camisinin Mihrabından Detaylar

Resim 90: Susaklı Camisinin Mihrabından Detaylar

Resim 91: Susaklı Camisinin Mihrabından Detaylar

Resim 92: Susaklı Camisinin Üzerindeki Kitabesi

Resim 93: Ermenek Akça Mescit güney cephe

Resim 94: Akça Mescit güney cephe eski foto

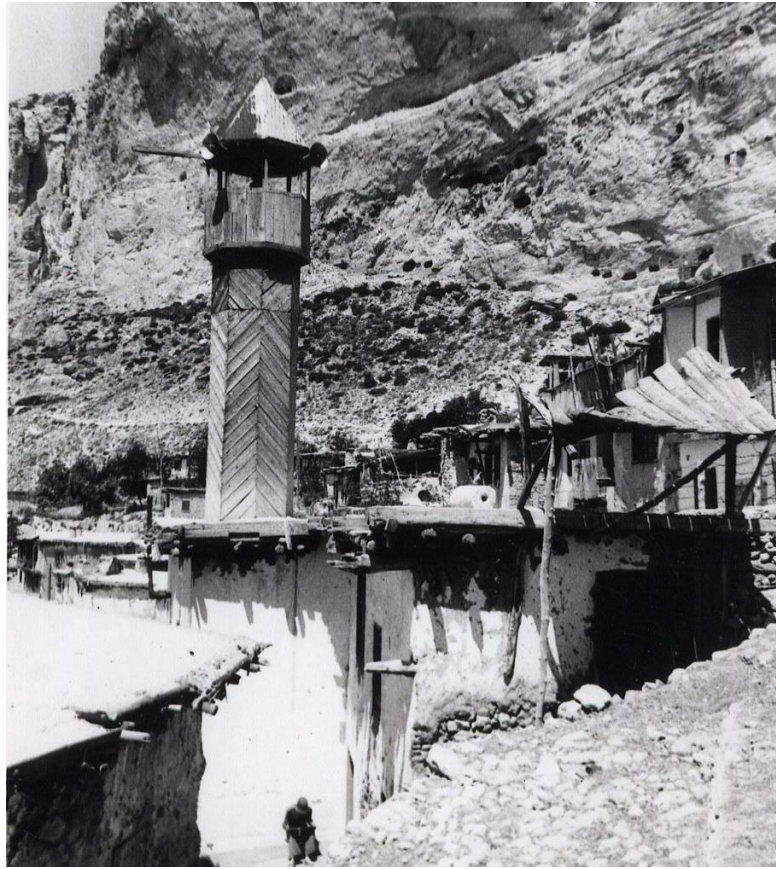
Resim 95: Ermenek Akça Mescit Genel

Resim 96: Akça Mescit doğu cephe eski foto

Resim 97: Ermenek Akça Mescit Üst Örtü ve Minare

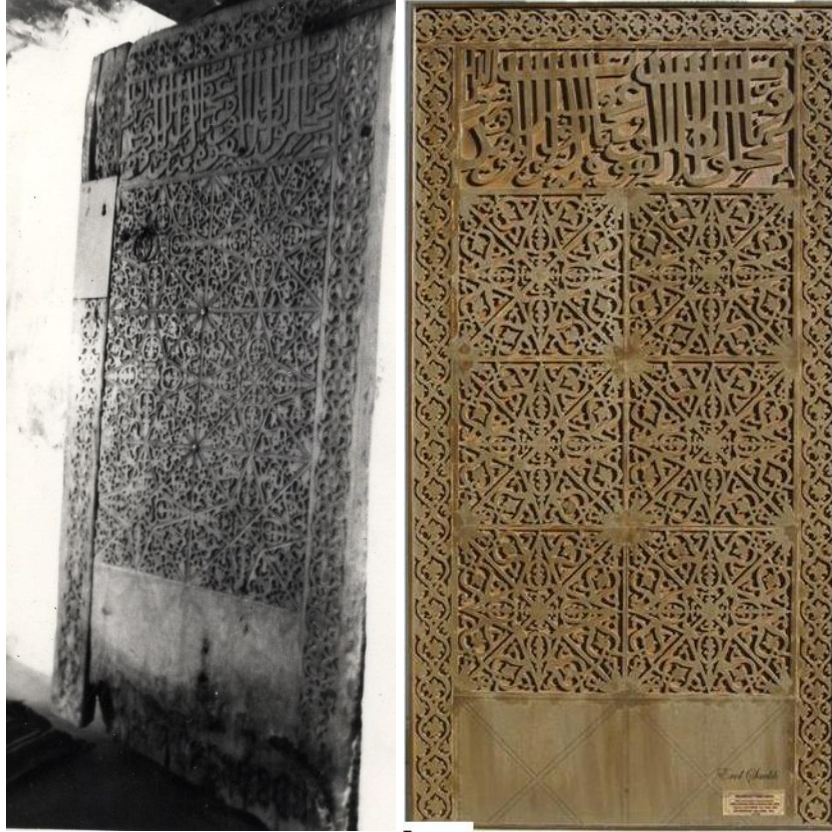
Resim 98: Akça Mescit Üst Örtü ve Minare eski foto

Resim 99: Akça Mescit Harim ve Mahfil Katı

Resim 100: Akça Mescit mahfil katı eski foto

Resim 101: Akça Mescit Kapı Kanatları

Resim 102: Akça Mescit harim mahfil genel görünüş eski foto

Resim 103: Akça Mescit minare çıkış merdivenleri eski fotoğraf

Resim 104: Akça Mescit Mihrap

Resim 105: Arapşah Cami Kuzey Cepheden Görünüş

Resim 106: Arapşah Cami Kuzey Cephe Giriş Kapısı

Resim 107: Arapşah Cami Doğu Cepheden Görünüş

Resim 108: Arapşah Cami Güney Cepheden Görünüş

Resim 109: Arapşah Cami Batı Cepheden Görünüş

Resim 110: Arapşah Cami Harim Bölümündeki Rüzgârlık Kapısı

Resim 111: Arapşah Cami Harimden Görünüş

Resim 112: Arapşah Cami Mihrabından Görünüş

Resim 113: Arapşah Cami Mahfil Bölümü

Resim 114: Arapşah Cami Mahfil Bölümü

Resim 115: Arapşah Cami Mahfil Taşıyıcı Elemanları

Resim 116: Batı Celaliye Mescidi genel görünümü

Resim 117: Batı Celaliye Mescidi eski foto

Resim 118: Batı Celaliye Mescidi mahfil kat merdiveni

Resim 119: Batı Celaliye Mescidi batı cephe

Resim 120: Batı Celaliye Giriş kapısı

Resim 121: Batı Celaliye Mescidinin Mahfilin İçinden GrnŖ

Resim 122: Batı Celaliye Mescidinin Mahfili

Resim 123: Batı Celaliye Mescidi Mihrabı

Resim 124: Kameroğlu Mescidi batı cephesi genel

Resim 125: Kameroğlu Mescidi ahşap kapısı

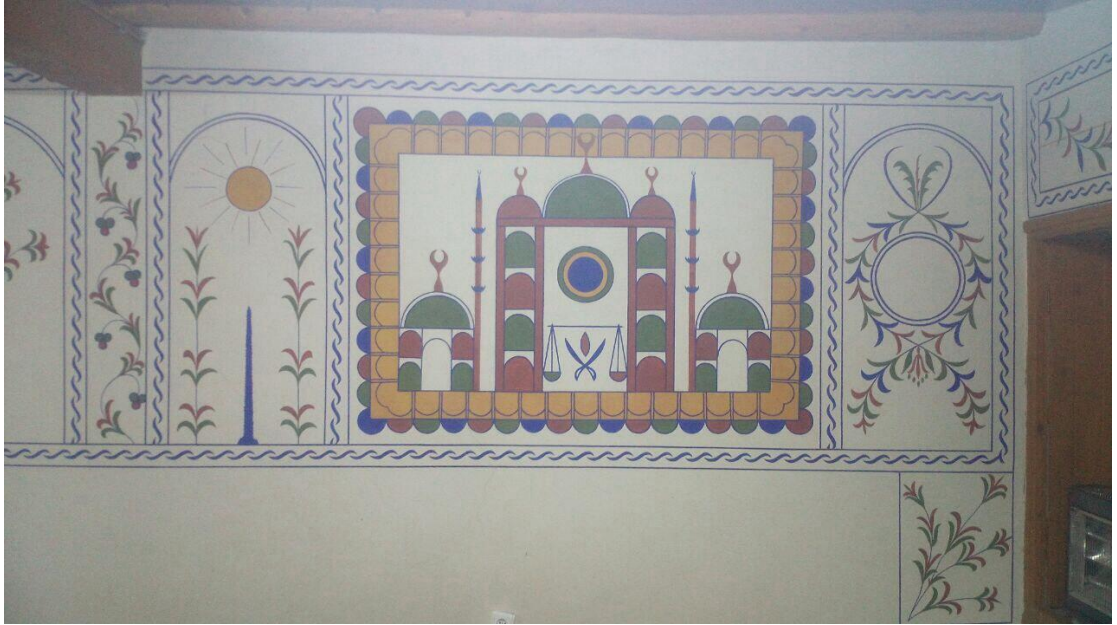
Resim 126: Kameroğlu Mescidi doğu cephesi

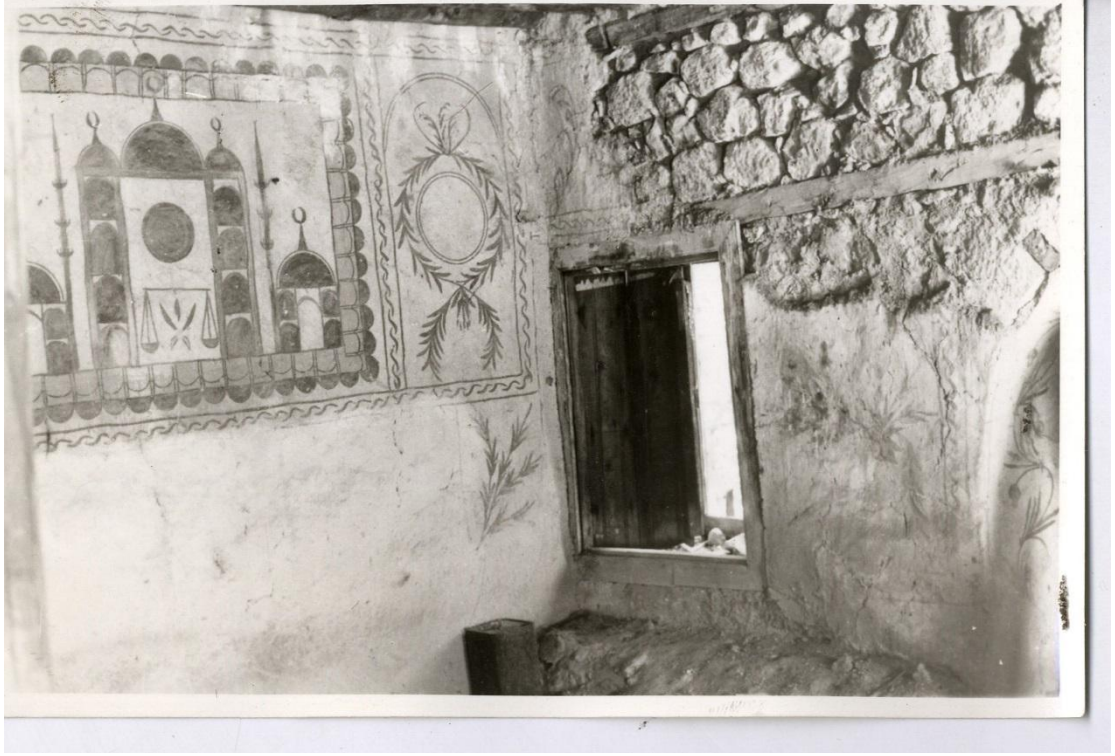
Resim 127: Kameroğlu Mescidi Güney Cephe

Resim 128: Mescidin harim kısmından genel bir kare

Resim 129: Mescidin süslemelerinden bir kare

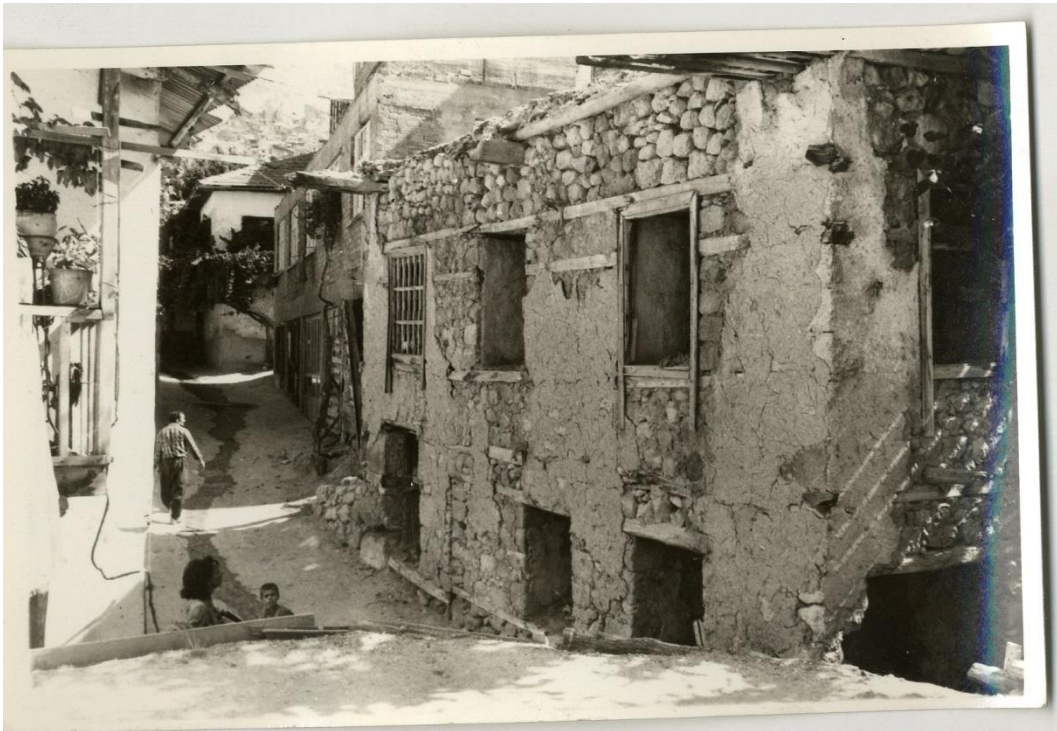
Resim 130: Kamerolu Mescidi süslemeleri eski foto

Resim 131: Mescidin mihrabından ve süslemelerinden bir kare

Resim 132: Mescidin süslemelerinden bir kare

Resim 133: Kameoğlu Mescidi eski foto

Resim 134: Kameroğlu Mescidi kitabesi

Resim 135: Kameroğlu Mescidi giriş kapısı

Resim 136: Latifağa Mescidi kuzey cepheden genel görünümü

Resim 137: Latifağa Mescidi batı cephesi

Resim 138: Mescidin güney cephesinden bir kare

Resim 139: Mescidin doğu cephesinden bir kare

Resim 140: Latifağa Mescidi mihrap ve minberinin genel bir görünüşü

Resim 141: Mescidin içinden genel bir kare

Resim 142: Tekke Mescidi kuzey cepheden genel bir kare

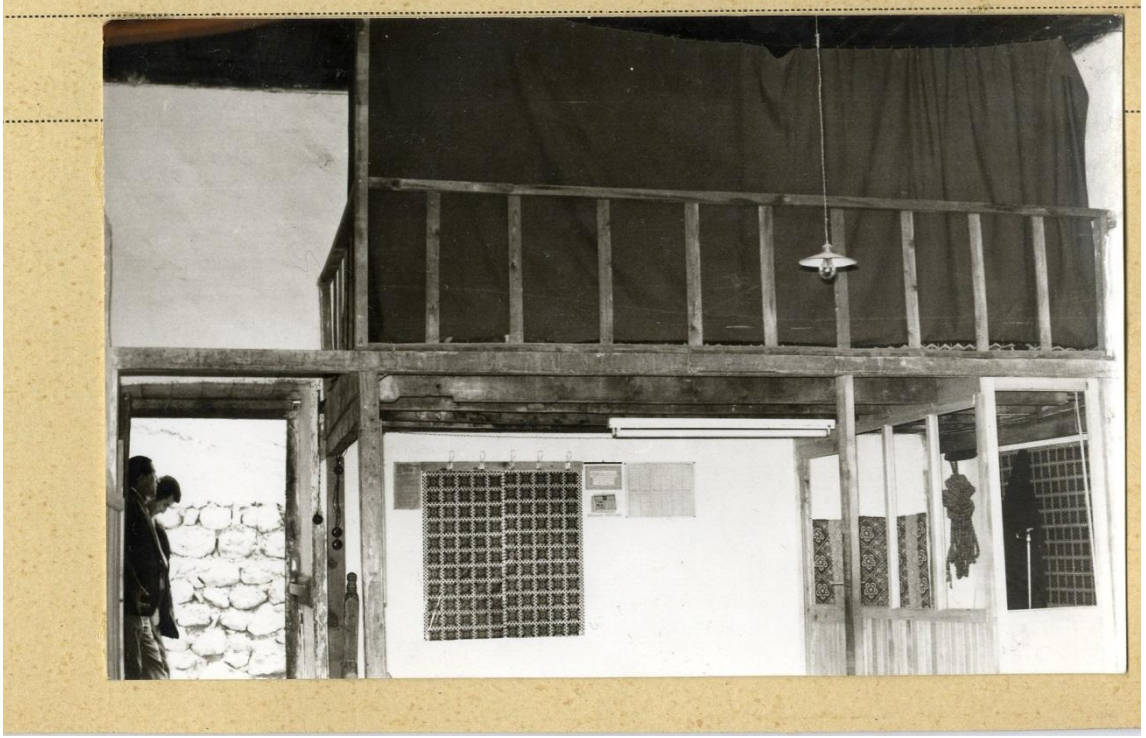
Resim 143: Tekke Mescidi doğu cepheden bir kare

Resim 144: Tekke Mescidi güney cepheden bir kare

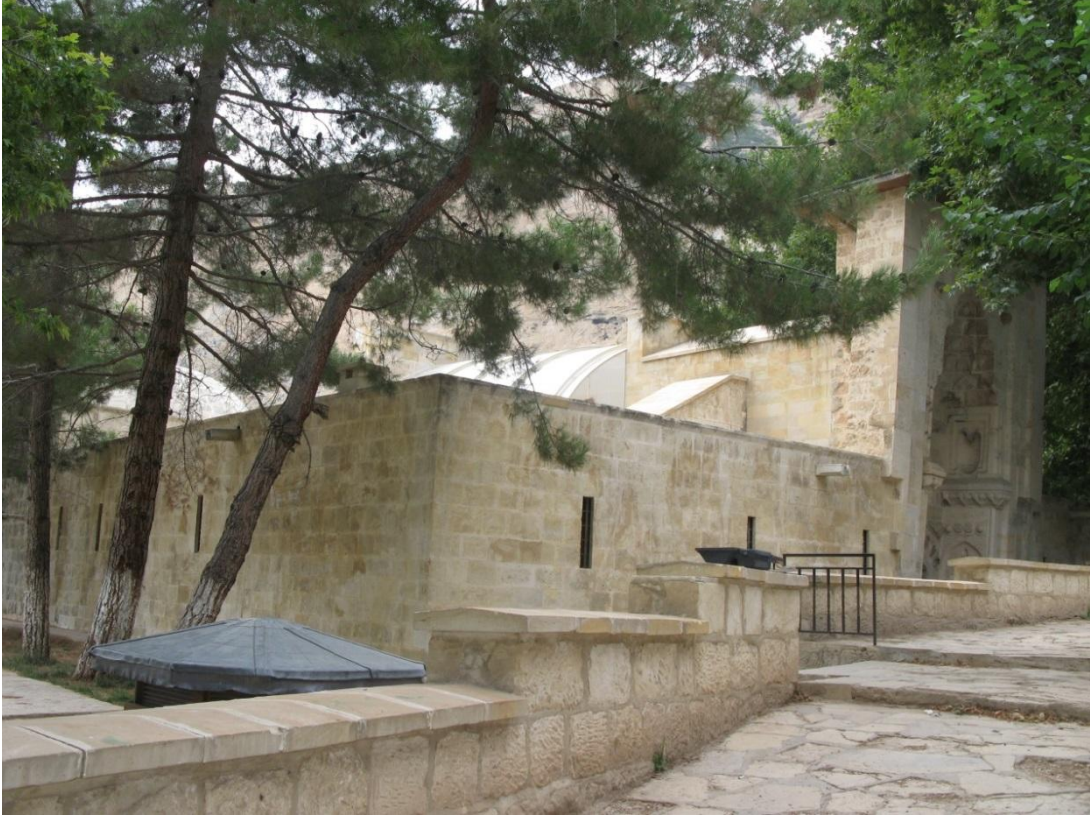
Resim 145: Tekke Mescidi kble duvar ve mihraptan bir kare

Resim 146: Tekke Mescidi mahfil katından bir kare

Resim 147: Tekke Mescidi'nin yerine yapılan camiden bir kare

Resim 148: Ermenek Tol Medrese genel bir görünüm

Resim 149: Ermenek Tol Medrese Portali

Resim 150: Ermenek Tol Medrese güney cephe

Resim 151: Ermenek Tol Medrese doğu cephe

Resim 152: Ermenek Tol Medrese kuzey cephe

Resim 153: Ermenek Tol Medrese avlu-eyvan ve revak bölümleri

Resim 154: Tol Medrese Türbe bölümünden

Resim 155: Ermenek Karamanoğlu Hamamı

Resim 156: Hamamın ılıklık bölümünden müstemilata geçiş bölümü

Resim 157: Ermenek Karamanoğlu Hamamı ılıklik kubbesi

Resim 158: Karamanoğlu Hamamı Kubbe detay

Resim 159: Hamamın doğu cephe duvarı

Resim 160: Hamamın gÜney cephe duvarı

Resim 161: Yedi Ülüklü Çeşme genel

Resim 162: Yedi Ülüklü Çeşme kemer detay

Resim 163: Yedi Ülüklü Çeşme kitabe

Resim 164: Sarayönü Sokak Çeşmesi genel

Resim 165: Sarayönü Sokak Çeşmesi detay

Resim 166: Hacı İbrahim Efendi Çeşmesi genel

Resim 167: Hacı İbrahim Efendi Çeşmesi Kitabeleri

Resim 168: Meydan Camii Çeşmesi genel

Resim 169: Susaklı Camii eşmesi genel

Resim 170: Susaklı Camii eşmesi detay

Resim 171: Fatma Ana eşmesi Genel

Resim 172: Akça Mescit eşmesi

Resim 173: Akça Mescit Çeşmesi

Resim 174: Dülgerler Sokak Çeşmesi

Resim 175: Yonca Kemerli eşme